ޔައުމިއްޔާ ނަންބަރު: 43/2018
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޔައުމިއްޔާ
2018 ވަނަ އަހަރުގެ ތިންވަނަ ދައުރުގެ 19 ވަނަ ޖަލްސާ
1440 D 3
10 ޑިސެންބަރު 2018
(ހޯމަ ދުވަސް)
ޖަލްސާ ފެށުނު ގަޑި: 9:03
ޖަލްސާ ނިމުނު ގަޑި: 15:59

(ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ؛ މަޖިލީހުގެ ރައީސް ޤާސިމް އިބްރާހީމް)
2018ވަނަ އަހަރުގެ ތިންވަނަ ދައުރުގެ ނަވާރަ ވަނަ ޖަލްސާ
10 ޑިސެންބަރު 2018 (ހޯމަ ދުވަސް)
1. ދުޢާ
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
بسم هلا ال ر حمن ال ر حيم، الحمد هل وال ص الة وال س الم على رسول هلا وعلى آله وصحبه ومن وااله. މަޖިލިސް
ފެށުނީ.
2. ޖަލްސާގެ ހާޒިރީ އިއްވުން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޖަލްސާގެ ހާޒިރީ އިއްވުން. މި ވަގުތު ޖަލްސާއަށް ހާޒިރުވެވަޑައިގެން ތިއްބެވީ 25 އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން.
3. ދުވަހުގެ އެޖެންޑާ އިޢުލާން ކުރުމާއި ޔައުމިއްޔާ ފާސް ކު ރުން .
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދުވަހުގެ އެޖެންޑާ އިޢުލާންކުރުމާއި ޔައުމިއްޔާ ފާސްކުރުން.
-3.1 އެޖެންޑާ އިޢުލާންކުރުން. އެޖެންޑާ ނަންބަރު އޖ.19/3/2018/
-3.2 ޔައުމިއްޔާ ނަންބަރު 37/2018 އިން 39/2018 އަށް، 3 ޖަލްސާގެ ޔައުމިއްޔާ. އެއީ 2018 ވަނަ އަހަރުގެ
3ވަނަ ދަރުއުރުގެ 13ވަނަ ޖަލްސާއިން ފެށިގެން 15ވަނަ ޖަލްސާއަށް ހުރި ޔައުމިއްޔާތައް. މި ޔައުމިއް ޔާތައް މަޖިލީހުގެ
ވެބްސައިޓްގައި ޝާއިޢުކުރުމަށްފަހު އެއްވެސް މެންބަރަކު އިޞްލާޙެއް ހުށަހަޅުއްވާފައިނުވާތީ، ގަވާ އިދުގައިވާ ގޮތުގެ
މަތީން މި ޔައުމިއްޔާތަކަކީ މަޖިލީހުގެ ރިޔާސަތުން ގަބޫލުކުރާ ޔައުމިއްޔާތަކެއް ކަމަށް ނިންމައިފިން.
4. ރިޔާސަތުން އަންގާއެންގުން
1

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
-4 ރިޔާސަތުން އަންގާ އެންގުން.
-4.1 އެޖެންޑާ އައިޓަމް 6.1 އިން ފެށިގެން 6.6އަށް ވާ، ހަ ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއް ވުމަށްފަހު، އިބްތިދާޢީ
ބަހުސް ފެށުމަށްޓަކައި ނަގަންޖެހޭ ވޯޓު ނެގުން މިއަދުގެ މި ޖަލްސާ ފެށުމާއެކު އޮންނާނެ ވާހަކަ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުންނަށް ދަންނަވަން. އަދި އެއަށްފަހު، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދުގެ 36ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގެ ދަށުން،
ހުސްވަގުތަށް ތަންދީގެން މި ޖަލްސާގެ އެޖެންޑާގައިވާ ހުރިހާ މަސައްކަތެއް ނިމެންދެން މި ޖަލްސާގެ ވަގުތު
އިތުރުކުރުމަށް ވޯޓަށް އެހުން އޮންނާނެ ވާހަކަ ދަންނަވަން. އަދި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދުގެ 107ވަނަ މާއްދާގެ
(ހ)ގައިވާ ގޮތުގެ މަތީން، މަޖިލީހުގެ ތިރީގައި މިދަންނަވާ ކޮމިޓީތަކަށް ބަދަލުގެންނަން ބޭނުންވެގެން މަޖިލީހުގެ
ރައީސަށް ހުށަހެޅުމުން، އެކަން މަޖިލީހުގައި ހިމެނޭ ސިޔާސީ ޕާޓީތަކުގެ ޕާލިމެންޓްރީ ގްރޫޕުތަކުގެ ލީޑަރުންނަށް ވާނީ
އެސް.އެމް.އެސްއަކުން އަންގާފަ. -1 ގަވާއިދު ކޮމިޓީ؛ ޖޭ.ޕީގެ އެއް މެންބަރަކު ބަދަލުވެފައިވޭ. -2 އާއްމު ކޮމިޓީ؛
ޕީ.ޕީ.އެމްގެ އެއް މެންބަރަކު ބަދަލުވެފައިވޭ. -3 އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީ؛ ޖޭ.ޕީގެ އެއް މެންބަރަކު ބަދަލުވެފައިވޭ. -4
ޤައުމީ ސަލާމަތުގެ ކޮމިޓީ؛ ޕީ.ޕީ.އެމްގެ ދެ މެންބަރަކު ބަދަލުކުރެވިފައިވޭ. -5 އިޖްތިމާޢީ ކޮމިޓީ؛ ޕީ.ޕީ.އެމްގެ އެއް
މެންބަރަކު ބަދަލުވެފައިވޭ. -6 މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ކޮމިޓީ؛ ޕީ.ޕީ.އެމްގެ އެއް މެންބަރަކު
ބަދަލުވެފައިވޭ. އެހެންކަމުން، ކޮމިޓީތަކަށް އައި ބަދަލުތައް ގަވާއިދުގެ 107ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން
އިޢުލާންކުރަން. އަދި ކޮމިޓީތަކަށް އައި ބަދަލު، މިއަދުގެ މި ޖަލްސާގެ ޔައުމިއްޔާގައި ހިމަނާނެކަމުގައި ދަންނަވަން.
5. މަޖިލީހުގެ ރައީސްގެ މޭޒުން ހުށަހަޅާ ކަންކަން
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
-5 މަޖިލީހުގެ ރައީސްގެ މޭޒުން ހުށަހަޅާ ކަންކަން.
-5.1 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 115ވަނަ މާއްދާގެ (ދ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތީން، ބޭރު
ޤައުމުތަކަށް ރާއްޖެއިން ސަފީރުން ކަނޑައެޅުމަށްޓަކައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ފޮނުއްވާފައިވާ ނަންފުޅުތައް
ދިރާސާކުރައްވައި ގޮތެއް ނިންމެވުމަށް އެ މައްސަލައާ ގުޅޭ ދާއިމީ ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވުމުގެ މައްސަލަ.
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ފޮނުއްވާފައިވާ ސިޓީފުޅު މަޖިލީހަށ އިއްވަވައިދެއްވުމަށް އަމީންޢާންމުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވަން.
2

އިދާރީ މޭޒުން އިއްވެވުން:
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ރައީސް އަލްފާޟިލް ޤާސިމް އިބްރާހީމަށް، ވެދުން ސަލާމަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 115ވަނަ މާއްދާގެ (ދ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތީން، ބޭރު ޤައުމުތަކަށް
ރާއްޖެއިން ސަފީރުން ކަނޑައެޅުމަށްޓަކައި ތިރީގައި މިދަންނަވާ ބޭފުޅުން ސަފީރުކަމަށް ޢައްޔަންކުރުމަށް ގަސްތުކުރާތީ،
މި ބޭފުޅުން ސަފީރުކަމަށް ހަމަޖެއްސެވުމާ މެދު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މަޝްވަރާ ހޯއްދަވައިދެއްވަ އި، އެ މަޖިލީހުން
ނިންމެވި ގޮތް އަންގަވައިދެއްވުން އެދެމެވެ. -1 އަލްފާޟިލް ޙަސަން ޞާބިރު، ގ. ފިޔާތޮށިގެ؛ ކިންގްޑަމް އޮފް
ބެލްޖިއަމަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ސަފީރު، ޔޫރަޕިއަން ޔޫނިއަނަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން ކަނޑަ އަޅާފައި
ހުންނަވާ ސަފީރު. -2 އަލްފާޟިލާ ޢާއިޝަތު މުޙައްމަދުދީދީ، ހ. ދޫރިހާ؛ އިންޑިއާއަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން ކަނޑައަޅާފައި
ހުންނަވާ ސަފީރު. -3 ޑރ. ޢަބްދުاله މަޢުޞޫމް، ދަފްތަރު ނަންބަރު 4336؛ ސިންގަޕޫރަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން
ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ސަފީރު. -4 އަލްފާޟިލް އަޙްމަދު ލަޠީފް، ހ. ސީވީޑް؛ ޖަރުމަނުވިލާތަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން
ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ސަފީރު. -5 ޑރ. ފަރަޙަނާޒް ފައިޞަލް، ހ. އަމީނީގެ؛ އިނގިރޭސިވިލާތަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން
ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ސަފީރު. -6 އަލްފާޟިލާ ތިލްމީޛާ ޙުސައިން، މ. ނޫހިރި؛ އެކުވެރި ދައުލަތްތަކުގެ
ޖަމުޢިއްޔާއަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ދާއިމީ މަންދޫބު، ޔުނައިޓެޑް ސްޓޭޓްސް އޮފް އެމެރިކާއަށް
ދިވެހިރާއްޖެއިން ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ސަފީރު. -7 އަލްފާޟިލާ ވިސާމް ޢަލީ، ހ. އާޒާދެވާދީ؛ މެލޭޝިއާއަށް
ދިވެހިރާއްޖެއިން ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ސަފީރު. -8 އަލްފާޟިލް ޢުމަރު ޢަބްދުއްރައްޒާޤު، ހ. ހިކިފިނިފެންމާގެ؛
ޑިމޮކްރެޓިކް ސޯޝަލިސްޓް ރިޕަބްލިކް އޮފް ސްރީލަންކާއަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަވާ ސަފީރު. މި
ސިޓީއާ އެކު މި ބޭފުޅުންގެ ވަނަވަރާއި ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑުގެ ކޮޕީ ފޮނުވީމެވެ. އިޙްތިރާމް
ޤަބޫލުކުރެއްވުން އެދެމެވެ. 27 ރަބީޢުލްއައްވަލް 5 .1440 ޑިސެންބަރު 2018. ޚާދިމްކުމް، އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު
ޞާލިޙް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި މައްސަލަ ދިރާސާކުރެއްވުމަށް ޤައުމީ ސަލާމަތުގެ ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވަން ނިންމަން.
-5.2 އެޖެންޑާ އައިޓަމް ނަންބަރު 6.1 އިން ފެށިގެން 6.6އަށް ވާ 6 ބިލު ގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުމަށްފަހު، އެ
ބިލުތަކުގެ އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ކުރިއަށްގެންދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށްޓަކައި، ރައްޔި ތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދުގެ
75ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ގޮތުގެ މަތީން ވޯޓަށް އެހުން. ވޯޓު ރަނގަބީލު ޖައްސަވައިދެއްވުމަށް އަމީންޢާންމު އަރިހު
3

ދަންނަވަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ކާޑުކޮޅުތައް ޗެކުކޮށްލަދެއްވުމަށް ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން ކާޑުކޮޅުތައް ޗެކުކޮށްލަދެއްވުމަށް ދަންނަވަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެޖެންޑާ އައިޓަމް ނަންބަރު 6.1 ގައިވާ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ
ޢަބްދުاله ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލާއި، އެޖެންޑާ އައި ޓަމް ނަންބަރު
6.2ގައިވާ ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ،
ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް އިމްޕޯޓް ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލާއި، އެޖެންޑާ
އައިޓަމް ނަންބަރު 6.3 ގައިވާ ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލާއި،
އެޖެންޑާ އައިޓަމް ނަންބަރު 6.4 ގައިވާ ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު
ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ، ގާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް
އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލާއި ، އެޖެންޑާ އައިޓަމް ނަންބަރު 6.5 ގައިވާ ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހެންވޭރު ދެކުނު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްކަރީމް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 14/2013
(ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލާއި، އެޖެންޑާ އައިޓަމް ނަންބަރު 6.6
ގައިވާ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީ ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ،
ގާނޫނު ނަންބަރު 9/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލުގެ
ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުމަށްފަހު، އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ކުރިއަށްގެންދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށް ޓަކައި އެ ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ
ބަހުސް މި ޖަލްސާގައި ފެށުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 26
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަ ރުންގެ އަދަދު: 25
4

ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 25
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 13
ޖުމްލަ: 25
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެ އަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި
މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 26. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 25. ނުފެން ނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއް ވި
މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ ސުމެއް. އާދެ، ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު
ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރި ވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 25. ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 13. ޖުމުލަ؛ 25.
އެހެންކަމުން، އެޖެންޑާ އައިޓަމް 6.1 އިން ފެށިގެން 6.6އަށް ވާ 6 ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އި އްވުމަށްފަހު
އިބްތިދާޢީ ބަހުސް މި ޖަލްސާގައި ފެށުމަށް ފާސްވެއްޖެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގެ ދަށުން، ހުސްވަގުތަށް ތަންދީގެން، މި ޖަލްސާގެ
އެޖެންޑާގައިވާ ހުރިހާ މަސައްކަތެއް ނިމެންދެން މި ޖަލްސާގެ ވަގުތު އިތުރުކުރުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 25
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 23
5

ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 23
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 12
ޖުމްލަ: 23
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި
މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 25. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 23. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި
މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވޯޓުގައި ބައި ވެރިވި
މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 23. ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 12. ޖުމުލަ؛ 23. އެހެންކަމުން، ހުސްވަގުތުތަކަށް
ވެސް ތަންދީގެން މި ޖަލްސާގެ އެޖެންޑާގައިވާ ހުރިހާ މަސައްކަތެއް ނިމެންދެން މި ޖަލްސާގެ ވަގުތު
އިތުރުކުރުމަށް ފާސްވެއްޖެ.
6. މަޖިލީހަށް ތަޢާރުފުކުރަންޖެހޭ ބިލު
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
-6 މަޖިލީހަށް ތަޢާރުފުކުރަންޖެހޭ ބިލު.
-6.1 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ،
ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުން. ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް
ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލު.
-6.2 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު
ނަންބަރު 31/79 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް އިމްޕޯޓް ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން
އިއްވުން. ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް އިމްޕޯޓް ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު.
6

-6.3 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު
ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއް ވުން.
ގާނޫނު ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު.
-6.4 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ
ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުން. ގާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު
ގެނައުމުގެ ބިލު.
-6.5 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހެންވޭރު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްކަރީމް
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 14/2013 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ
ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުން. ގާނޫނު ނަންބަރު 14/2013 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު) އަށް
އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު.
-6.6 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީ ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ،
ގާނޫނު ނަންބަރު 9/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލުގެ
ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުން. ގާނޫނު ނަންބަރު 9/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ގާނޫނު) އަށް
އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު.
7. އިބްތިދާޢީ ބަހުސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
-7 އިބްތިދާޢީ ބަހުސް
-7.1 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ،
ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލު. މި ބިލު މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވާނީ؛ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން،
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله. ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ނުވަތަ ބިތުފަންގިނަގާ މީހާ؛ މުޅި ދުނިޔޭގައި ވެސް އެ
މީހުން އެކަން ކުރަނީ ވަރަށް ބޮޑަށް ނުރައްކަލާ ކުރިމަތިލާ. ވަރަށް ގިނަ ފަހަރަށް ވަޒީފާ ގެއްލޭނެ ނުވަތަ ޖަލަށް ލާނެ
7

ނުވަތަ އެތައް އަނިޔާއަކާ ވެސް ވަރަށް ގިނަ ފަހަރަށް މުޅި ދުނިޔޭގައި ވެސް އެކަން ކުރާ މީހުން ކުރިމަތިލާންޖެހޭ.
ކޮރަޕްޝަނެއް ހިނގާ ތަން ފެނުނީމާ؛ އަމިއްލަ އޮފީސް ތެރޭގައި ، މިނިސްޓްރީ ތެރޭގައި، ވުޒާރާއެއްގެ ތެރޭގައި
ކޮރަޕްޝަން ނުވަތަ ނޭއްގާނީ ޢަމަލެއް ހިނގާ ތަން ފެނުނީމާ އެ ޢަމަލު ހިނގައޭ ބުނާ މުވައްޒަފަކު އެކަން ވަރަށް ގިނަ
ފަހަރަށް މުޅި ދުނިޔޭގައި ވެސް ކުރަނީ ވަރަށް ނުރައްކަލާ ކުރިމަތިލާ. އެހެންނަމަވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިހާރު
އެކަންކަން އެބަ ބަދަލުވޭ. ދުނިޔޭގައި ވެސް އެ ކަންކަން އެބަ ބަދަލުވޭ. ދުނިޔޭގައި ކުރިން ޣައްދާރުންގެ ގޮތުގައި
ދެކުނު މީހުންނަށް މިހާރު މި އަންނަނީ ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދެމުން. ވިސުލްބްލޯވަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ބިލުތައް ގާނޫނުތަކަށް
ހަދައިގެން މުޅި ދުނިޔޭގައި ވެސް މިހާރު އެ ގެންދަނީ ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހުންނަށް ގާނޫނީ ހިމާޔަތް
ދެމުން. އޭގެތެރޭގައި އޮސްޓްރޭލިއާ، ކެނެޑާ، އިންޑިއާ، ޔޫރަޕުގެ އިއްތިހާދުގެ ޤައުމުތައް، ނިއުޒީލޭންޑް، ސައުތު
ކޮރެއާ، އިނގިރޭސިވިލާތް، އެ މެރިކާ، މިހެންގޮސް ތިރީހަކަށް ޤައުމުގައި މިހާރު މިކަހަލަ ގާނޫނުތައް ހަދައިފި. މިއަދު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ބިލު ފާސްކުރެވިއްޖެއްޔާ ދިވެހިރާއްޖެ ވެސް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ވެގެންދާނީ ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް
މި މުހިއްމު ފިޔަވަޅު އަޅާ އެއް ޤައުމަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދުނިޔޭގެ އެކަންޏެއް ނޫން. ހަމަ ތާރީޚީ ގޮތުން
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވެސް ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި ހިނގާ ކޮރަޕްޝަންގެ ޢަމަލުތަކާއި، އަނިޔާ އާއި، ނޭއް ގާނީ ޢަމަލުތަކަކީ
އެކަންކަން ހުއްޓުވުމަށް ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް މާ ބޮޑު ބާރެއް ނެތި ހިނގަމުންދިޔަ ޢަމަލުތައް. ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް
އެކަންކަން ހުއްޓުވުމަށް މާ ބޮޑު ފުރުޞަތެއް ކުރި އަކުން ނޯވޭ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޚާއްސަކޮށް ވޭތުވެދިޔަ ފަސް
އަހަރު. ރައީސް ޢަބްދުاله ޔާމީންގެ ފަސް އަހަރު ގެ ތެރޭގައި އެ ހިންގި ޖަރީމާތަކަށް ފާޑުކިޔުމަކީ ، އެ ފާޑުކި ޔާ މީހާ
ވަރަށް ބޮޑު ނުރައްކަލާ ކުރިމަތިލައި ފާޑުކިޔަންޖެހުނީ. ވަޒީފާތައް ގެއްލުވައިލި. ޖަލަށްލި. އަދި އެއަށްވުރެ ވެސް ބޮޑެތި
އަނިޔާއާ ކުރިމަތިކުރުވި. މަރުގެ އިންޒާރުދިން މުވައްޒަފުންގެ އަދަދެއް ވެސް މި ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި މި ވޭތުވެދިޔަ
ފަސް އަހަރުގެ ތެރޭގައި މަދެއް ނުވާނެ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންނަމަވެސް، ވަޒީފާ ގެއްލުވައިލުމުގެ
ފުއްދުންތެރިކަން ކޮންމެކޮންމެ މީހެއްގެ ނުހުންނާނެ. އެ ރިސްކު ނެގުމުގެ ފުއްދުންތެރިކަމެއް ކޮންމެކޮންމެ މީހެއްގެ
ނުހުންނާނެ. ފިރިންނާއި، އަނބިންނާއި، ދަރިންނާ ދުރަށް ލާފައި ޖަލަށް ދިއުމުގެ ހިތްވަރެއް ވެސް ކޮންމެކޮންމެ
މީހެއްގެ ނުހުންނާނެ. ކޮންމކޮންމެ މީހެއްގެ ހުންނާކަށް ވެސް ނުޖެހޭނެ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ، ކޮރަޕްޝަނާ
ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހާއަށް ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދިނުމަކީ ދެން ކޮރަޕްޝަންގެ ވާހަކަ ދައްކާ މީހާ އެ ނުރައްކަލާ
ކުރިމަތިލާންނުޖެހޭނޭ ގޮތަށް ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދިނުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ފަސް އަހަރު ވަންދެން ދައުލަތް ހިންގީ،
ރައީސް ޢަބްދުاله ޔާމީން ފަސް އަހަރު ވަންދެން ދައުލަތް ހިންގީ އަނދިރި ކޮޓަރިއެއްގެ ތެރޭގައި. ހުރިހާ މުޢާމަލާތެއް؛
ހަމައެކަނި މާލީ މުޢާމަލާތެއް ނޫން. ހުރިހާ މުޢާމަލާތެއް ހިންގީ ހަމަ އަނދިރި ކޮޓަރިއެއްގެ ތެރޭގައި ސިއްރިއްޔާތުގަ އި.
ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކާ ވެސް ބަދަލުކުރީ ހަމަ އެ ސިއްރިއްޔާތުގައި މުޅި ދައުލަތް ހިންގާންވެގެން. ނަތީޖާއަކަށް
ވެގެންދިޔައީ މުޅި ދައުލަތް ގޮސް މަދު ބައެއްގެ މުށުތެރެއަށް ވަދެގެންދިޔައިރު ވެސް ދިވެހި ރައްޔިތުން ތިބީ އެއާ
8

ދެކޮޅަށް ބަހެއް ބުނާނެ ފުރުޞަތެއް ނުލިބިފަ. އެއާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާނެ ފުރުޞަތެއް ނުލިބިފަ. އަޅުގަނޑުމެންގެ
ކުރިމަތީގައި އެތައް ކޮރަޕްޝަ ންގެ ޢަމަލެއް ހިންގިއިރު، ދައުލަތުގެ އެތައް ބައިވަރު މުވައްޒަފުންނެއް ތިބީ އެކަންކަން
ފެނި، އެކަމަކު ވަޒީފާގެ ބިރަށްޓަކައި، ޖަލުގެ ބިރަށްޓަކައި، އަނިޔާގެ ބިރަށްޓަކައި އެކަންކަމާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާންނުކެރިފަ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިއަދު މި ހުށަހަޅާ ގާނޫނު، މި އަދު މި މި ހުށަހަޅާ ބިލު ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް
ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލު، މި ގާނޫނުގެ ބޭނުމަކީ ދައުލަތާއި ސަރުކާރު ހިންގުމުގައި އެއްވެސް ކަހަލަ ކޮރަޕްޝަންގެ
ޢަމަލެއް ހިނގައިފި ނަމަ، ކުރިއަށް އޮތް ތާނގައި އެއްވެސް ކަހަލަ ކޮރަޕްޝަންގެ ޢަމަލެއް ހިނގައިފި ނަމަ، އެތަން
ފެންނަ މުވައްޒަފަކަށް އެ ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް އެ ކޮރަޕްޝަންގެ ޢަމަލުގެ ވާހަކަ ހާމަކުރުމަށް ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދިނުން.
ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދިނުން. ވެރިންގެ ވައްކަމާއި، ވެރިންގެ އަނިޔާއާއި، ވެރިންގެ ނޭއްގާނީކަމުގެ ވާހަކަ ؛ މުވައްޒަފުންނަށް
އެ ވާހަކަދެއްކުމުގެ ހިތްވަރުދިނުން. ދައްކާ މީހާއަށް ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދިނުން. ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހާއަށް
ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދިނުން. ފަސް އަހަރު ވަންދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔައީ ކޮރަޕްޝަން، ވައްކަންކުރާ މީހާއަށް
ހިމާޔަތްދިން ތަން. އެކަމަކު މިއަދު އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން މި ބުނަނީ، މިއަދުގެ ސަރުކާރުން،
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙްގެ ސަ ރުކާރުން މި ބުނަނީ ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހާއަށް
ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދޭނަމޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ގާނޫނުގެ ބޭނުމަކީ ސިއްރިއް ޔާތުގައި ސަރުކާރު ހިންގުމުގެ ސަގާފަތާ
ދުރަށް ދިވެހިރާއްޖެ ދިއުން. ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި ހިނގާ ވައްކަމާއި، ލާއިންސާނީ އަނިޔާއާއި، ނޭއްގާނީ ޢަމަލުތައް
ހާމަވާނެކަމުގެ ޔަޤީންކަން ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ދިނުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލުގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދުތަކަކީ
ނޭދެވޭ ޢަމަލެއްގެ މަޢުލޫމާތު ހުށަހަޅައި، ވިސުލްބްލޯކުރާނެ ނިޒާމެއް އެކަށައަޅައި، ވިސުލްބްލޯކުރުމަށް ހިތްވަރުދިނުން.
ވިސުލްބްލޯކުރުމުން އެ މަޢުލޫމާތު އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި ތަޙުޤީޤުކޮށް، ފިޔަވަޅުއެޅުން. ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތަކަށް
ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުން. މި ބިލުގައިވާ ޙައްޤުތަކާއި ޒިންމާތައް މެދުވެރިކޮށް ޖަވާބުދާރީވަނިވި ،
ހާމަކަންބޮޑު، ނަޒާހާތްތެރި ސަގާފަތެއް ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެކަށައެޅުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލުގައި ހިމެނިފައިވާ
މައިގަނޑު ކަންކަމަކީ ވިސުލްބްލޯކުރެވޭނެ ޢަމަލުތައް ކަނޑައެޅުން. މިގޮތުން ހިމެނޭ ޢަމަލުތަކަކީ، ކޮރަޕްޝަންގެ
އިތުރުން ޖިނާޢީ ކުށެއް، އިންސާނީ ޙައްޤަކާ ޚިލާފު ޢަމަލެއް، ބައިނަލްއަޤްވާމީ އިންސާނިއްޔަތުކަމުގެ ގާނޫނަކާ ޚިލާފު
ޢަމަލެއް، އާއްމު ޞިއްޙަތު ނުވަތަ އާއްމު ރައްކާތެރިކަމަށް ނުރައްކަލެއް، ތިމާވެށްޓަށް ނުރައްކަލެއް، ދައުލަތު ގެ މަޤާމު
ނަހަމަ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުން، މިސްކަރޭޖް އޮފް ޖަސްޓިސް އަދި ވަސީލަތެއް ބޭކާރުކުރަން ނުވަތަ މިސްމެނޭޖުކުރުން.
ވިސުލްބްލޯކުރެވިދާނެ ފަރާތްތައް ކަނޑައެޅުން. މީގެތެރޭގައި ހިމެނެނީ ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުންނާއި، އަމިއްލަ ފަރާތެއްގެ
މުވައްޒަފުންނާއި، ގާނޫނީ އެއްވެސް ޝަޚްޞެއް. ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ހުރި ކަންތައްތައް
ކަނޑައެޅުން. މީގެތެރޭގައި ވިސުލްބްލޯކުރުމުން އެ ފަރާތަކާ މެދު ބަދަލުހިފުމުގެ ޢަމަލުތަކުން ހިމާޔަތް ހޯދައިދިނުމާއި،
މަދަނީ އަދި ޖިނާޢީ ދަޢުވާތަކާއި އިދާރީ ފިޔަވަޅުތަކުން ރައްކާތެރިކޮށްދިނުމާއި، ވި ސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތަކުގެ
9

މަޢުލޫމާތުތައް ސިއްރުކޮށްދިނުން ހިމެނޭ. ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ހާމަކުރާ މަޢުލޫމާތު ބަލައިގަންނަ ފަރާތްތަކަށް
ޒިންމާ ކަނޑައެޅުން. އަދި މި ބިލާ ގުޅޭ ޖިނާޢީ ކުށްތައް ކަނޑައެޅުން. އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. މީގެ މާނައަކީ،
ތަނެއްގައި ހިނގާ ކޮންމެކޮންމެ ވާހަކައެއް ހާމަކުރާ މީހަކީ ވިސުލްބްލޯއެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، ވިސުލްބްލޯ ކުރެވޭނެ
ގޮތްތަކާއި، ކުރެވޭނެ މީހާއާއި، މުޅި ނިޒާމުގެ ހަމައެއް ކަނޑައެޅުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރައީސް ޢަބްދުاله ޔާމީންގެ
5 އަހަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގުނީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނީ، ރައީސް ޢަބްދުاله ޔާމީން ހުންނެވީ، ފައިސާއަށާއި
ވައްކަމަށް ބޫތުހިފައިފައިކަން. ރައީސް ޢަބްދު اله ޔާމީން ހުރީ ފައިސާއަށް ބޫތުހިފާފައިކަން. އެހެންނަމަވެސް، 23
ސެޕްޓެންބަރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނީ، ރައީސް ޔާމީން ހުންނެވީ ވައްކަމަށް ބޫތުހިފާފައި ކަމަށް ވަންޏާ، ދިވެހި
ރައްޔިތުން ތިބީ ޙައްޤަށާއި ޙަޤީޤަތަށް، ތެދަށާއި ތެދުވެރި ކަމަށް، އިންސާފަށާއި އިންސާނިއްޔަތކަމަށް ބޫތުހިފާފައި
ކަމަށް. އެހެންވީމާ، 23 ސެޕްޓެންބަރުގައި ރައްޔިތުން އެ ގޮވާލިގޮވާލުން؛ ވައްކަން އޯކޭއެއް ނޫނޭ، ކޮރަޕްޝަން
އޯކޭއެއް ނޫނޭ، އަނިޔާވެރިކަން އޯކޭއެއް ނޫނޭ ބުނެ ރައްޔިތުން އެ ގޮވާލި ގޮވާލުމަށް އިޖާބަދިނުމުގެ ގޮތުން ހުށަހަޅާ
ބިލެއް މިއީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލަކީ ރައްޔިތުންގެ ގޮވާލުމަށް އިޖާބަދީ ހުށަހަޅާ ބިލެއް. މި ބިލުގެ މަސައްކަތް
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު ފެށީ މީގެ ދެ އަހަރެއް ވަރު ކުރިން ޓްރާންސްޕޭރަންސީ މޯލްޑިވްސްއާ އެކު. މި ބިލުގެ
މަސައްކަތް ކުރާތާ 2 އަހަރު. އެހެންނަމަވެސް، އޭރުގެ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް އޮތީ މިކަހަލަ ބިލެއް ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހަށް ލައިގެން ފާސްކުރެވޭ ގޮތެއްގައެއް ނޫން. މިއަދުގެ ސަރުކާރުން، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު
ޞާލިޙްގެ ސަރުކާރުން މި ބިލަށް އެހާ އިސްކަމެއް ދެއްވައި ، މި ބިލު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ މަޖިލީހަށް އެހާމެ
އިސްކަމެއް ދެއްވައި އެހާ އަވަހަށް ފޮނުއްވައިދެއްވީތީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އަދި
ޓްރާންސްޕޭރަންސީ މޯލްޑިވްސްއަށް ވެސް އަޅުގަނޑު މިއަށް ކޮށްދެއްވި މަސައްކަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު
ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލަށް ރައީސުލްޖުމްހޫ ރިއްޔާ ދެއްވި އިސްކަމުން އަޅުގަނޑަށް އަޅުގަނޑަށް ލިބެނީ
އެންމެ މެސެޖެއް. އެ މެސެޖަކީ ވައްކަމާ ދެކޮޅަށް، ވަ އްކަމާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހާއަށް ގާނޫނީ ހިމާޔަތް ދޭނަމޭ. އޭގެ
މާނައަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދިވެހި ސަރުކާރުން ދެން ވައްކަމަކަށް ފުރުޞަތެއް ނުދެއްވާނެއޭ. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
ވިދާޅުވަނީ ، އެ މަނިކުފާނުގެ ސަރުކާރުގައި ވައްކަމަކަށް ފުރުޞަތެއް ނޯންނާނޭ. ވައްކަމާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހާއަށޭ
ހިމާޔަތް އޮންނާނީ. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ބަހުސްކުރެއްވުމަށް ވަގުތު ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް އަޅުގަނޑު
މިދަންނަވާލަނީ. ޕީ.ޕީ.އެމަށް 1 ގަޑިއިރާއި 8 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޖުމްހޫރީ ޕާޓީއަށް 50 މިނެޓާއި 8 ސިކުންތު.
އެމް.ޑީ.ޕީއަށް 43 މިނެޓާއި 17 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.އޭއަށް 9 މިނެޓާއި 7 ސިކުންތު. އަދާލަތު ޕާޓީއަށް 3 މިނެޓު. ވަކި
10

ޕާޓީއަކަށް ނިސްބަތްނުވާ ކޮންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް 3 މިނެޓު. އާދެ! މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް
އެދިވަޑައިގެންނެވުމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަން. ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އަޙްމަދު ޢާމިރު.
ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޢާމިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެ ރި ރައީސް. އާދެ! މި މަޖިލީހަށް އަދި މި ދިވެހިރާއްޖެއަށް ވެސް މުޅިން އަލަށް
ތަޢާރުފުވެގެންދާ ވިސުލްބްލޯގެ ނަމުގައި ބިލެއް މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިގެންދިޔަ ވަގުތަކީ މި މަޖިލީހުގައި އަޅުގަނޑު
ވެސް ހުރި ވަގުތަކަށް ވީ ކަމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު ޝުކުރުވެރި ވަން. އާދެ! ބިލުގެ މައިގަނޑު ރޫހެއްގެ ގޮތަށް
އަޅުގަނޑަށް މި ބިލު އަޑުއަހާލަން ހުރިއިރުގައި ސިފަވެގެންދިޔައީ، ޤައުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިގޮތަށް ކަންކަން
ކުރެވިއްޖެ ނަމަ، އެންމެ ހެޔޮ ނަފާ ނުވަތަ ހެޔޮ ރައްކާތެރިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިދާނެތޯ ސުވާލުއުފެދޭ ޒާތުގެ
ވާހަކަތަކެއް. މިހެން މިދެންނެވި ކަމަކީ، ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް ހެޔޮ ނިޔަތުގައި ، ހެޔޮ މަޤްޞަދުގައި ކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ
އެއީ މުޅި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ ލާބަޔާއި މަންފާއަށް ކުރެވޭ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ވެގެންދާނެ. އާދެ! ޤާނޫނުއަސާސީ
އެކުލަވައިލިއިރުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 75 ވަނަ މާއްދާގައި ވެސް މިދެންނެވި ރޫހ ބަޔާންކުރެވިފައި ވަނީ، ހަމަ
މިދެންނެވި ސަބަބަށްޓަކައި ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހުން ކުރެވޭ
ކަންތައްތައް ޙަޤީޤަތުގައި ޒާތީ ތަޢައްޞަބުން އެއްކިބާވެ، ޤައުމުގެ މި ބާވަތުގެ ކަންކަން ހަމަމަގަށް އެޅުވުމަށް ކުރެވޭ
ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ވާންޖެހޭ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ހަމަގައިމު ވެސް ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާ ގެ މެންބަރެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން
ގަބޫލުކުރަން. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުގެ ހިތާމަޔަކީ މި ބިލު ހުށަހެޅިގެންދިޔައިރުގައި ބިލު ހުށަހެޅި ފަރާތުން ހަމަ
ވަކި ބޭފުޅަކަށް ސީދާ އަމާޒުކޮށް އެ ވާހަކަތައް ދެއްކެވީމާ އެއީކީ އެންމެ ޒިންމާދާރު ގޮތަކަށެއް ނުވާނެ. އެހެންވީމާ،
މިއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިތާމަހުރި ކަމެއް. ކޮންމެ ބޭފުޅަކު ވެސް ގޯސްކޮށް ކަމެއް ކޮށްފައިވާ ނަމަ އެއީ ގޯސްކަމެއް.
މި މަޖިލީހަކީ ސަރުކާރު ޖަވާބުދާރީކުރުވުމަށްޓަކައި އުފައްދާފައި އޮންނަ މަޖިލީހެއް. އަޅުގަނޑުމެން މި ބާވަތުގެ ކޮންމެ
ކަމެއް ކުރެވިގެންދާއިރުގައި ސުވާލުކޮށްލަން އެބަޖެހޭ ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެން ސިކުނޑީގައި އުފައްދާލަން އެބަޖެހޭ،
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ސަރުކާރެއް ޖަވާބުދާރީކުރުވުމަށްޓަކައި އަ ޅުގަނޑުމެންނަށް ކިހާވަރެއްގެ މަސައް ކަތެއްތޯ
ކުރެވެނީ؟ ނޫނިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން ސިޔާސީ ބޭނުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މި ތަނުގައި އެކުލަވައިލެވޭ ރޫހެއްގެ
ތެރެއިން އެކަން ކުރުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޝައުޤުވެރިކަން ނެގެނީ ކިހާވަރަކަށްތޯ؟ މިކަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން
ބަލައިލަން އެބަޖެހޭ. އެހެންވީމާ ، ބިލުގެ މައި ގަނޑު މަޤްޞަދުގެ ތެރޭގައި ހަމަގަ އިމު ވެސް ބިލުގައި ވަކި ނަމެއް ސީދާ
ޖަހާފައި އޮތް ނަމަ، މާ ފުރިހަމަވީހޭ ދޭހަވާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް ވާހަކަދެއްކީމަ އެކަމާ އަޅުގަނޑު ހިތާމަކުރަން.
އެހެންނަމަވެސް، މި ރާއްޖޭގައި މި ބާވަތުގެ ކަންކަމަށް ރައްކާތެރިކަން ލިބުމަކީ ހަމަ ވާންޖެހޭ ކަމެއް. އަދި ހެކިބަސް
11

ދޭ މީހާގެ ރައްކާތެރިކަމާ މެދު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އޮންނަނީ ވަރަށް ބޮޑެތި ސުވާލުތަކެއް އުފެދިފަ.
ބިރުވެރިކަމެއްގެ ތެރޭގައިވާ އެތައް ކަންތައްތަކެއް އެބަހުރި. އަދި ހަމައެއާއެކު އެ ކަންކަމަށް ހިތްވަރުދީގެން ކަންތައްތައް
ކުރަމުންދާ ތަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަފެނޭ އިނގޭތޯ. ލާއިންސާނީ ޢަމަލުތަކަކީ މި ޤައުމުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް
އާއްމުވެފައި އޮތް އެއްޗެއް. 17ވަނަ މަޖިލީހުގައި އަޅު ގަނޑު މަގުމަތިން ހިނގާފައިދަނިކޮށް ރަހީނުކޮށް، ގެ އެއްގެ
ތެރެއަށް ވައްދައި، ތަޅައި، ރޯނާގަންނުވައި ހަދާލި ވީޑިއޯ އެ އޮތީ. ވީ ކަމެއް ހަރާން. އެއީ ކީއްވެގެންތޯ؟ އަޅުގަނޑަކީ
ތަންކޮޅެއް ނިކަމެތި އާދައިގެ މީހަކަށް ވާތީވެ. ފުލުސް އޮފީހުގެ މައްސަލަ އޮންނަތާ އެތައް ދުވަހެއް ވެއްޖެ.
ޝުކުރުކޮށްލައިގެން މި ހުރީ. ދަންނަ ގަ އިމު އެތައް ބަޔަކު ތިބޭނެ. އެހެންވީމާ، ނެތިން އަޅުގަނޑުމެން އެ ވާހަކަ
ދައްކާކަށް. އެހެންވީމާ، މިދެންނެވި ކަންކަމުގެ ރައްކާތެރިކަން، އެ ދުވަހު ހެކިބަސް ދޭ މީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަން
ހިމާޔަތްކޮށްދިނުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ކިހާވަރަކަށް ކަންތައްތައް ކުރެވޭތޯ؟ ދެން
ހަމައެއާއެކު އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ކެރިހުރެ ދަންނަވަން ކެރޭ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ހިންނަވަރު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރެއްގެ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރެއްވި އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙް؛ އެ ބޭފުޅާއަކީ ވަރަށް ޚުލްޤު
ރަނގަޅު ބޭފުޅެއް. ހަމަގައިމު ވެސް މި ބާވަތުގެ ކަންކަމުން އެ ބޭފުޅާގެ އިސްތަށިފުޅަށް ތަކުލީފު އުފުލޭ ޒާތުގެ
ކަންކަން ވެގެނދިއުމަކީ އެ މަނިކުފާނަށް ހަމަގައިމު ވެސް އެދިވަޑައިގަންނަވާނެ ގޮތެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، މި
މަޖިލީހުން ވެސް އެ މަނިކުފާނު ވެރިކަންކުރުމަށްޓަކައި ކޮށްދޭ ކަންތައްތަކަކީ ، މިދެންނެވި ޤައުމީ ރޫހުގެ ތެރެއިން
ކުރެވޭ ކަންތައްތަކަށް ވެއްޖެ ނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި މަޖިލީހުގެ މަސައްކަތާ ދޭތެރޭގައި ؛ އަނެއްކާ ކުރިއަށް މި
އޮތް އިންތިޚާބުގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިންތިޚާބަށް ނިކުންނައިރުގައި ރައްޔިތުން، އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހަށް
ހޮވުމުގައި، ބަލައިގަތުމުގައި ވަރަށް ބޮޑެތި ސަބަބުތަކަކަށް ވެގެންދާނެ. އެހެންވީމާ، މި ބިލު ވެސް އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާހިތް އޮތީ ، މިފަދަ ކޮންމެ ބިލެއް ވެސް ހުށަހަޅާއިރުގައި މިހާރު އެގޮތަށް އެހެން ސިފަނުކުރައްވާށޭ. ރައީސް
ޢަބްދުاله ޔާމީނަކީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާކަމުގެ މަޤާމުގައި ހުންނަވައިގެން މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކޮށްފައިވާ ބޭފުޅެއް.
އަޅުގަނޑުމެންގެ މިއަދު ސުވާލަކީ 127 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެ މަނިކުފާނު ކޮށްފައި އޮތް ކަމަކާ މެދު، ތަނެއްގައި
ސުވާލުއުފެއްދި އެއްވެސް ބޭފުޅަކު އެބަހުރިތޯއޭ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 127 ވަނަ މާއްދާގައި ވަރަށް ސާފު ބަހުން
ބަޔާންވެގެންވޭ، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާކަމުގެ މަޤާމުގައި ހުންނަވަނިކޮށް ވެސް އެ މަނިކުފާނާ ދޭތެރޭގައި ދަޢުވާކުރެވިދާނެ
ކަމަށް. އެހެންނަމަވެސް، އެއާ މެދު ގޮތެއް ނިންމާނީ ދައުރުގަ އި ހުއްޓާތޯ، ނިމުނީމަތޯ، އެއީ މި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް
އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންވާ ކަމެއް. އެހެންވީމާ، މިދެންނެވި ރޫހު މީގެތެރެއިން އެކަހެރިކޮށްލާފައި ޤައުމީ ރޫހަކަށް މި ބިލު
ބައްޓަންވެގެން ގޮއްސި ނަމަ، ހަމަގައިމު ވެސް އެއީ ވަރަށް ރަނގަޅު ބިލަކަށް ވެގެން ދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ބޮޑުވާނެ
ކަމެއް ކަމުގައި ދެކެން. ޝުކުރިއްޔާ.
12

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މަޖިލީހުގެ ރިޔާސަތަށް ވަޑައިގެންދެއްވުމަށް ކަނޑިތީމު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޙުސައިނަށް ދަންނަވާލަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) .` ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން،
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް
ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު މި ވަގުތު ތަޅުން ހަވާލުކޮށްލަން ލިސްޓުގައި އޮތީ ، ކެލާ
ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ޢާރިފަށް. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޅުގަނޑަކަށް ތަޅުމުގައި އިންނަވަނިކޮށް ނުފެނޭ.
އެހެންވީމާ، ދެން އަޅުގަނޑުމެން ފްލޯ ހުށަހަޅާލަނީ، ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ރިޔާޟް ރަޝީދަށް.
ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު ރިޔާޟް ރަޝީދު ވާހަކަދެއް ކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ބަހުސްކުރަމުން މި ގެންދަނީ، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ
ޢިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ ޢަމަލުތައް ހުއްޓުވުން އަދި މިފަދަ ކަންކަން ކުރާ
ފަރާތްތަކާ މެދު ފިޔަވަޅުއެޅުމުގެ ބިލެއް. އާދެ، މި ބިލަށް ބަލައިލައިފި ނަމަ، މި ބިލުގައި ހުރި ބައެއް ކަންކަމުގެ
މައްޗަށް އެއްޗެއް ދަންނަވާ ނަމަ، ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރުމަށް އަދި މި ބިލުގައި ފާހަގަކުރާ، ކުށެއްގެ ގޮތުގައި މި
ފާހަގަކުރެވޭ ކަންކަން ކުރާ މީހާއަށް ދެވޭނެ އަދަބާއި، މި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ބަލައިލާއިރު އަޅުގަނޑު ވަރަށް
ކަންބޮޑުވާ ކަންތައްތައް މި ބިލުން ފެންނަން އެބަހުރި. އެހެންނަމަވެސް، މި ބިލު ދިރާސާކުރަން ކޮމިޓީއަކަށް ދާއިރުގައި
މި ބިލާ މެދުގައި ފުންކޮށް ވިސްނަންޖެހޭ އެބަ. އަޅުގަނޑުމެން ބިލެއް މިތަނުން ފާސްކޮށް، ގާނޫނަކަށްވެ، އެއަށް
ތަސްދީގުކޮށްގެން އެއަށް ޢަމަލުކުރަން ފަށާ ހިސާބުން ފެށިގެން ކުރިމަތިވާ މައްސަލަތަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ
ސަމާލުކަންދޭންޖެހޭ. އަދި އޭގެ ނަތީޖާ ވެސް ބަލަންޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު މިފެންނަނީ ގާނޫނެއް ހުށަހެޅިގެން
ބައެއް ކަންކަން ހުއްޓުވުމަށް މަސައްކަތެއް ކުރަން އުޅޭ ތަން މި ފެންނަނީ. މި ކަމަކީ މިހާރުވެސް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން
ކޮމިޝަންގެ ގާނޫނާ އި އަދި މި ނޫން އެހެން ގާނޫނުތަކުން ވެސް މަނާކުރެވިފައި ހުންނަ ކަންތައްތައް. މި ކަންކަން
ނުކުރެވެނީ އެ މުއައްސަސާތަކުގައި ތިއްބަވާ ފަރާތްތައް ، އެ ފަރާތްތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި
އަދާކުރަމުންނުދާތީ. މިހާރުވެސް މީގައި މިހިރަ ކަންކަމަށް އެޅޭނެ ފިޔަވަޅުތައް މިދެންނެވި ގާނޫނުތަކުގައި ކަނޑައެޅިފައި
އެބަހުރި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނުތަކެއް ހަދައިދޭއިރުގައި ވަކި ބަޔަކު ހިތްހަމަޖައްސައިދޭން މިތަނަށް ފޮނުވޭ
އެއްޗަކަށް ވެގެނެއް ނުވާނެ. އަދި ވަކި ބަޔަކަށް ޓާގެޓުކޮށްގެން، ވަކި ބައެއްގެ މިނިވަންކަން ގެއްލޭ ގޮތަށް ކުރާ
ކަމަކަށް ވެސް ވެގެނެއް ނުވާނެ. އަޅުގަނޑަށް ފަހަކަށްއައިސް މި ފެންނަނީ، ވަކިވަކި ޖަމާޢަތްތަކުގެ ގޮތުގައި ، ވަކިވަކި
ގްރޫޕުގެ ގޮތުގައި ވަކި ބައެއްގެ ހިމާޔަތުގައި މި މަޖިލީހަށް ބިލު އަންނަ ތަން މި ފެންނަނީ. މިއީ ކަންބޮޑުވާންޖެހޭ
ކަމެއް. އަޅުގަނޑު އެހެން މިދަންނަވަނީ، އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ފަހުން ފެނިގެންދިޔަ ފަނޑިޔާރުން، ނޫންނަމަ ލޯޔަރުކަން
13

ކުރާ މީހުންނަށް، އެ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރުމަށް ގާނޫނެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ދޭތެރެއިން ފެނިގެން
ހިނގައްޖެ. މި ގާނޫނުން އަޅުގަނޑަށް ފެނިގެންދިޔައީ، އެ މީހުންގެ މުވައްކިލު ނޫނީ ގާނޫނީ ވަކީލުން؛ އެ މީހުންގެ
ދިފާޢު ހަމައެކަނި ވެވޭ ގޮތަށް އޭގައި އޮވެފައި، އެ މީހުން ކޮންމެ ގޮތަކަށް ދެން ޢަމަލުކުރިޔަސް އެ މީހުން
ޖަވާބުދާރީކުރެވޭނެ ގޮތަކަށް އެ ބިލުން ކަންކަން ފެނިގެންނުދިޔުމަކީ އެއީ ވަރަށް ހިތާމަހުރި ކަމެއް. ރާއްޖޭގެ ކަން
ހިނގާ ގޮތަށް ބަލާ އިރުގައި މީހުންގެ މައްޗަށް ދޮގުހެކި ދިނުމާއި، ދޮގު މަޢުލޫމާތު ފެތުރުމާ، މިއީ އާ އްމު ކަމެކޭ
ދެންނެވުމަކީ ދޮގަކަށް ނުވާނެ. މިހާރު މި ބިލު އެކުލަވައިލާފައި އޮތް ގޮތުން، މި ބިލުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގައި މައްސަލަ
ހުށަހެޅޭ ގޮތާއި، އެ އެއްޗެހި ބަލާއިރުގައި، 5 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރުގައި އެސް.އެމް.އެސްއަކުން، މެސެޖަކުން،
ފޯނުކޯލަކުން؛ މިއީ ޒާތީ ތަޢައްޞަބުން ފުރިފައިވާ ބައެއްކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތާރީޚުން ވަރަށް ރަނގަޅަށް އިނގޭ .
ތިމާ ބޭނުންވާ ކަމެއް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި ނުކުރާނެ ހަމަ އެއް ކަމެއްވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި ނެތޭ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެންނެވިދާނެ. އެހެންވީމާ، މިހާ ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މިކަން ބޭއްވުމުގެ ބަދަލުގައި، މިއީ ވަރަށް
ޖަވާބުދާރީކުރުވަނިވި ގޮތެއްގައި މީހެއްގެ މައްޗަށް ތުހުމަތެއް ކޮށްގެން ކަންކަން ބެލޭނެ އުސޫލަކަށް ކަންކަން އޮތުމަކީ
ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް. އެހެންވީމާ، މި ބިލު އެކުލަވައި ލާފައި، މި ބިލުގައި މި އޮތް ކަންތައްތައް މިއަށްވުރެ
ހަރުދަނާވާންޖެހޭ. މައްސަލައެއް ހުށަހަޅާއިރުގައި މައްސަލައެއް ހުށަހެޅެންވާނީ ވަރަށް ރަނގަޅަށް އޭގެ ކިތާބީ ހެކިތަކާ
އެކުގައި ހުށަހަޅައިގެން މައްސަލައެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ފަހުން ފެނިގެންދިޔައީ، ވަޒީރުންނަށް ރުހުންދިނުމުގެ
މައްސަލައިގައި މީހަކު ހަމަ ސިޓީއެއް ފޮނުވަ އިލީމަ އޭ.ސީ.ސީގައި އެ މައްސަލަ އޮތީތީވެ އޭނަ ކަމެއް ކުރި ކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ އޮވޭ. އެކަމަކު ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބުނަނީ ކީކޭ؟ އޭނަގެ މައްޗަށް ކުށެއް ސާބިތުނުވާ
ހިނދެއްގައި ، ހުކުމެއް ނުކުރާ ހާ ހިނދަކު އޭނައަކީ މިނިވަނެކޭ. އެހެންވީމާ، މީހުންގެ ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރެވޭ ގޮތަށް
މިކަން ކުރުމަކީ ވެސް ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް. މިހެންވެ އަޅުގަނޑު މިދެންނެވީ، މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުގެ ކަންބޮޑުވުމެއް މީގަ އި އޮންނާކަށް ނުވެސް ޖެހޭ. މިއީ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ފޮނުއްވި ބިލެއް. ސަރުކާރުގެ
ފަރާތުން މި ބިލު ފޮނުއްވީމަ، މި ބިލު ދިފާޢުކޮށްދެއްވަން ތިއްބެވި ބޭފުޅުން، މި މަޖިލީހުގައި ތިއްބަވާ ބޭފުޅުން ވެސް
މިދެންނެވި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރައްވާފައި، ވަކި މީހަކަށް މިއިން ޓާގެޓުނުކޮށް ހަދާ ބިލުތަކަކަށް ވުމަކީ ވަރަށް
މުހިއްމު ކަމެއް. އަދި ފަހަކަށްއައިސް މި މަޖިލީހުގައި ބިލުތައް ހުށަހެޅުއްވިއިރުގައި ބައެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން
ފާޅުގައި ވިދާޅުވެފައި އެބަހުރޭ، މިވެނިމިވެނި ބަޔަކަށް ދެނެއް ނުކުރޭނޭ މި ޤައުމުގައި ދިރިއުޅޭކަށް، ނޫނީ މި ޤައުމުން
ޖާގައެއް ނުދޭނަމޭ. މިހެން ބުނެ ގާނޫނު މި ތަނަށް ހުށަހެޅީމާ މީން ވަރަށް ނުބައި މާނައެއް އެބަ ދޭހަވޭ. އަޅުގަނޑު
ކުރީ ދުވަހު ވެސް ދެންނެވިން، މި ސަރުކާރު މި އައީ ވަރަށް ބޮޑު އުއްމީދުތަކެއް ރައްޔިތުންނަށް ދީފައޭ. އެ
އުއްމީދުތައް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި ކުރާ ކަންތައްތަކަކީ އޭގައި ރައްޔިތުން ގަބޫލުކުރާ، ރައްޔިތުން ލޯބިކުރާ ކަންތައްތަކަށް
ވާންޖެހޭނޭ. މިއަދުގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ވެރިކަން ހިންގުމަށްޓަކައި ދޭންޖެހޭ ހުރިހާ އެއްބާރުލުމެއް މި މަޖިލީހުން ދޭ
14

ގޮތަށް ތިބީ. ހަމަ ޔަޤީނުން ވެސް އަޅުގަނޑު ވެސް މި ދަނީ އެކަން އެގޮތަށް ކުރަމުން. އަޅުގަނޑުމެން
މުސްތަޤުބަލުގައި ވެސް އެކަން ކުރަމުންގެންދާނަން. އެހެންނަމަވެސް، މިދެންނެވި ގޮތަށް މި ކަންކަން ހުރިއިރުގައި
ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް ފޮނުވާ، މިދެންނެވި ގާނޫނުތަކަކީ، މިދެންނެވި ކަހަލަ ގޮތަކަށް ވިސްނުމުގެ ޖާގަ ނެތް
ގޮތަކަށް ފަރުމާކުރެވިގެން، ޑްރާފްޓުކުރެވިގެން އަންނަ އެއްޗަކަށް ވާންޖެހޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ.
އެހެންވީމާ، މި ބިލު ދިރާސާކުރާ ކޮމިޓީން އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަނީ މިދެންނެވި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރާނެ
ކަމަށް. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ،
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާއަށް.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވިސުލްބްލޯވަރ ބިލު ހުށަހަޅައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް އަޅުގަނޑު ވަރަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ޝުކުރު ދަންނަވަން. ބިލެއް ހުށަހަޅައިގެން ގާނޫނަކަށް
ހަދަން މި ޖެހެނީ ޤައުމުގައި ހިނގާ ކަންތައްތަކެއް؛ އެކަންތައްތައް ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރުމަށް ޓަކައި.
ހާލަތާއި ވަގުތު އެއީ ވަރަށް މުހިއްމު އެއްޗެއް. މި ބިލަކީ މިއަދު މި ޤައުމަށް އިންތިހާއަށް ބޭނުންވެފައިވާ ބިލެއް
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު ކޮންމެ ދިވެހި ރައްޔިތަކަށް އިހުސާސްކުރެވޭނެ މިނިވަންކަމުގެ އުފާ. އެއްވެސް ބޭފުޅަކަށް
ޔަޤީންކަމާއެކު ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ އެ ބޭފުޅަކު ކުށެއް ނުކުރާހާ ހިނދަކު ހައްޔަރުކުރާނެ ކަމަކަށް. ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް
މިއަދު ގަބޫލުކުރާނީ، އެ ބޭފުޅުންނަށް އޮތް މިނިވަންކަން. އެ ބޭފުޅުން ކުށެއް ނުކުރަންޏާ އެ ބޭފުޅުން
ހައްޔަރުނުވާނެކަން. އެ ބޭފުޅު ންގެ އަނގައިން ބުނެވޭ ބަހަކުން އެ ބޭފުޅުން ޖަލުގެ ކުޑަގޮޅިއަށް ނުގެންދާނެކަން. އެއީ
މިއަދުގެ ޙަޤީޤަތް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ކޮރަޕްޝަނާއި، ވައްކަމާއި، ފަސާދަ ހިންގާ ފަރާތްތައް
މުޖުތަމަޢު ބަލައިނުގަންނަ ބަޔަކަށް މިއަދު ހަދަން. އެކަންކަން ކުރެވޭނީ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ ގާނޫނުތައް ވުޖޫދަށް
އައިސްގެން. މި ޤައުމުގައި އިންތިހާއަށް ކޮރަޕްޝަން. ކޮރަޕްޝަނުގެ މިންގަނޑު ފަހަނައަޅައި ގޮސް، ދުނިޔޭގެ ރެކޯޑް
ޤައުމަކަށް ޤައުމު މި އޮތީ ވެފައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެކަން ކުރީމާ އެ ވާހަކަ ދައްކަން މި ޖެހެނީ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. މުޅި ދައުލަތް ހައިޖެކްކޮށްގެން ސްޓޭޓް ޓެރަރިޒަމް މި ޤައުމުގައި ހިންގީ މިދިޔަ ސަރުކާރުން އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އެ ވާހަކަ ދައްކާނެ. ދައްކަންޖެހޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސަރުކާރުގެ ކުންފުނިތައް ދަވައިލާފައި
އަރައި،ތިމަންނާއެއް ނޫނޭ އެ ތަންތަނުގެ އެމް.ޑީންނޭ ޒިންމާވާންޖެހޭނީ ބުނީމަ، އެއެއް ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ އިއްޒަތްތެރި
15

ރައީސް. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ މަޤާމުގައި ހުންނަވާ ބޭފުޅެއްގެ ގާނޫނީ ޒިންމާއެއް ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ހިމާޔަތާއި،
ރައްކާތެރިކަމާއި، ދިވެހި ދައުލަތުގެ މުދަލާއި ފައިސާ ހިމާޔަތްކުރުން. ކާކުތޯ ގަބޫލުކުރާނީ ތިމަންނާގެ ޒިންމާއެއް ނޫނޭ
ބުނީމަ؟ ނޫން، ޒިންމާއެއް އެއީ. މި ޤައުމުގައި ކޮރަޕްޝަން އިންތިހާއަށް ހިންގައި، ދައުލަތުގެ ޚަޒާނާއިން އެތައް
ބިލިއަން ރުފިޔާއަކާއި ޑޮލަރެއް ވަގަށް ނެގީމާ، ދެން އެ ވާހަކަ ނުދައްކާ ތިބޭކަށްނުޖެހޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ބާރަށް
ދައްކަންޖެހޭ އެބަ. އެންމެން ވެސް ދައްކަން އެބަޖެހޭ. މި ސަރުކާރު އައީ ރައްޔިތުންނަށް ވަޢުދުތަކެއް ވެގެން. އެ
ވަޢުދުތަކުގައި ރައްޔިތުން ބުނީ، ދައުލަތުގެ ފައިސާ ބެލެހެއްޓޭނެ ނިޒާމު ރަނގަޅުކޮށްދޭށޭ. ރާއްޖެއިން ކޮރަޕްޝަނާއި
ފަސާދަ ނައްތާލަދޭށޭ. އަނިޔާވެރިކަން ނައްތާލަދޭށޭ. އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާ ބިލުތައް މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅެމުން
މި ދަނީ. އެ ބިލުތަކަށް ދިވެހި ރައްޔިތުން ބުނާނީ ހަމަ އާއެކޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކޮރަޕްޝަނާއި ފަސާދަ މި
ޤައުމުން ނައްތާލުމަށްޓަކައި މިވަރުގެ ބިލުތަކެއް މި ޤައުމުގައި، މި މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްގެން ނޫނިއްޔާ އެކަންކަން
މިއަދު ކުރެވޭކަށް ނެތް. ދައުލަތުގައި އެބަހުރި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން. ކޮންކަމެއްތޯ ވީ؟ މުޅި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން
ކޮމިޝަން އޮތީ ޕެރަލައިޒްވެފައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 1.2 ބިލިއަން ރުފިޔާގެ ވައްކަމެއް ކުރީމާ ރައްޔިތުންނަށް އެކަން
ހާމަކޮށްލަން ނުކެރޭ ހާލަތެއްގައި އޮތް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަންގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ. މިއީ ދައުލަތެއްތޯ،
ނޫނީ މީހަކު ހިންގާ ކުޑަ ފިހާރައެއްތޯ ރައްޔިތުން އެ ދުވަހު ދިޔައީ ސުވާލުކުރަމުން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކާކުތޯ
ގަބޫލުކުރާނީ؟ ދައުލަތުން ގެއްލުނު ފައިސާގެ އަދަދު އަދިއެއް ހިސާބުތަކުންނެއް ނުދައްކާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރައްޔިތުންގެ ފައިސާ. ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއަށް ޚިޔާންތެރިވި މީހުން އިންސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް ހާޒިރުކުރަންޖެހޭނެ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެކަން ކުރަން އަޅުގަނޑުމެން ބިލުތަކާ އެއްޗެހި ހުށަހަޅަމުން މި ދަނީ. ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއަށް
ޚިޔާނާތްތެރިވެ، ރައްޔިތުންނަށް އަނިޔާވެރިވީމަ ޙައްޤު އަދަބު ނުދެވި ދޫކުރެވިގެންނުވާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ
ނޭނގި އޮޅުމުން ނުވަތަ އޮޅުވާލައިގެން ހިންގާފައި ހުރި ކަންތައްތަކެއް ނޫން. ޤައުމުގައި ހިންގާފައި ހުރި ބޮޑެތި ޖަރީމާ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކުށްކުރާ މީހުންނަށް ޙަމްދަރުދީގެ އަތެއް ދިއްކޮށްގެނެއް ނުވާނެ. ގާނޫނު އަރައި އެ މީހުންނާ
ހަމަކުރަންޖެހޭނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެކަން ނުކުރެވެންޏާ އަނެއްކާވެސް މި ޤައުމު ދާނީ އަނިޔާވެރިކަމާ ދިމާއަށް. މި
ޤައުމު ދާނީ ފަސާދައާ ދިމާއަށް. މި ޤައުމު ދާނީ ހަލާކާ ދިމާއަށް. އެހެންވީމާ، މި ޤައުމު އިޞްލާޙީ މަގަށް
ގެނައުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ. އެ މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ދެމިތިބެން އެބަޖެހޭ
އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. ކޮރަޕްޝަން މި ޤައުމުން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި މި ސަރުކާރުން ކެނޑިނޭޅި މަސައްކަތްކުރާނެ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި ހިނގަމުންދާ ވައްކަމާއި ފަސާދަ ހުއްޓުވަން އެބަޖެހޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަނިޔާވެރިކަމަކީ ބަލައިގަނެވޭނެ އެއްޗެއް ނޫން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ، މި ސަރުކާރުން، އިބްރާހީމް
މުޙައްމަދު ޞާލިޙް، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ހުށަހަޅަމުން އެ ގެންދަވަނީ މި ބިލުތައް. މި ސަރުކާރަކީ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ
ރައްޔިތުންނަށް ވަފާތެރި، އިޚްލާޞްތެރި ސަރުކާރަކަށް ވެގެންދާން އެބަޖެހޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި
16

ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ މިއަދު މިފަދަ ބިލުތައް ފޮނުވަމުން މި ދަނީ. މި ބިލުތަކާ ދެކޮޅަށް ވާހަކަދައްކައި، މި ބިލުތަކުގައި
ހުރި އެއްޗެހި ގަބޫލުނުކުރެވިގެން އުޅޭނީ މި ޤައުމަށް އިޚްލާޞްތެރީންނެއް ނޫން. މި ޤައުމު ފަސާދައިގެ ތެރެއަށް
ގެންދަން ބޭނުންވާ މީހުން. އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރަންވީ، ކޮންކަމެއްތޯ ރަނގަޅަށް ކުރަން ބޭނުންވަނީ. ރަނގަޅަށް
ކުރަން ބޭނުންވާ ކަމެއް ކުރެވޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންވީ. ހުށަހަޅާ ކޮންމެ ބިލަކަށް ފާޑުކިޔައި، ތިމަންނާއަށް އެއިން
ރެކިގަނެވޭނެ ގޮތަކަށް ވިސްނުން ބަހައްޓައިގެން ހަމަ އެކަކު ވެސް އުޅޭނެ ކަމެއް ނެތް. ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއަށް
ޚިޔާނާތްތެރިވެގެންނުވާނެ. ރައްޔިތުންނަށް އަނިޔާވެރިވެގެންނުވާނެ. އެ ވިސްނުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭނީ. ނޫނިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އަމާންވެއްޓަކާ ހިސާބަކަށް ނުގެންދެވޭނެ. މި ޤައުމު
މިހާހިސާބަށް ގެނައީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކާބަފައިން. ރައްކާތެރިކަމާއެކު މި ޤައުމު ދެމެހެއްޓުމަކީ ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންގެ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، ތުލުސްދޫ
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދު އިބްރާހީމަށް.
ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! މިފަދަ ބިލުތަކެއް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިގެންދިޔުމުން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ގިނަ ރައްޔިތުންގެ ހިތްތަކުގައި ޔަޤީންކަމެއް ނުވަތަ ޝައްކުތަކެއް ވެސް އެބަ އުފެދޭ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހީވާ ކަހަލަ، އަޅުގަނޑުމެން ހުށަހަޅާ ބިލަކުންނޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮރަޕްޝަނާއި ފަސާދައާއި
ވައްކަމުން ސަލާމަތްވެވޭނީ. އަޅުގަނޑުގެ ޤައުމުގައި ގާނޫނުތައް އިންތިހާ ދަރަޖައަށް ގިނަ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމުގައި
މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކަށާއި، މި ކަންތައްތަކަށް ރައްކާތެރިކަން ލިބިފައި އޮތްވަރު ކުޑައެއް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެންގެ
މި ޤައުމުގައި ކުށްތަކެއް ކުރީމާ ކޮންމެ ކުށަކަށްމެ އޭގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަކި ހަމަތަކަކާއި އުސޫލުތަކުގެ މަތީން އެ
މީހާގެ މައްޗަށް ތަޙުޤީޤުކުރާނެ ގޮތްތަކާއި، ތަޙުޤީޤުކުރުމަށްފަހު ޝަރީޢަތްކުރާ؛ ދަޢުވާކޮށް މި ޒާތުގެ ހުރިހާ ކަމެއް
ކުރުމުގެ ޖާގަ އެބައޮތް ދެއްވާފަ. ކޮންމެ ރީތި ނަމަކުންނެއް، ގާނޫނެއް އުފަންވުމަކުންނެއް، އަދި އޭގެ މައްޗަށް
ޢަމަލުނުކުރެވޭ ހާލަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަކުން ކުރާނެ ފައިދާއެއް ނެތް. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ގާނޫނުތައް ކިތަންމެހާ
ވެސް ގިނަ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އުޅެނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ ޢަމަލީ ސާފުތާހިރުކަމެއް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނައިސްގެން. މިކަން ކުރުމުގެ ބާރު މިއަދުގެ ސަރުކާރަށް ލިބޭ. އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ތަޙުޤީޤީ އިދާރާތަކުގައި އިތުބާރުނުކުރެވޭ ފަރާތްތަކެއް ތިބި ނަމަ، އިތުބާރުކުރެވޭ މިންވަރަށް އަޅުގަނޑުމެން އެކަން
17

ކުރަން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެން ރައީސް ޔާމީންގެ ސަރުކާރުގައި އިތުރަށް ހުށަހެޅި ބިލެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން
ދެންނެވިން ބިޑަކާ ނުލައި ރަށްތައް ދިނުމަކީ އެއީ ކޮށްގެންވާނެ ކަމެއް ނޫނޭ. މައްސަލަތަކެއް އަޅުގަނޑާ މެދު ވެސް
ކުރިމަތިވެގެންދިޔައީ ހަމަ އެހެން. ނަމަވެސް އިހަކަށްދުވަހު، ދާދި އިހަކަށްދުވަހު ބިޑަކާ ނުލައި ރަށްތައް ދިނުމަކީ އެއީ
ކޮށްގެންވާނެ ކަމެއް ނޫން ކަމަށް ބިލު ހުށަހެޅީމާ ބޭރުކުރެވިގެންދިޔަ. އަދި މީގެއިތުރުން ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނަށް
އަނެއްކާވެސް އިޞްލާޙެއް ހުށަހެޅިފައި އެބައޮތް. އެ އިޞްލާޙުގައި އަޅުގަނޑަށް އެކަމެއް ފެންނާކަށް ނެތް. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނީ ބިލަކުން ކުރާ ކަމެއް ނޫނޭ. މީގައި ސިއްރު ތަޙުޤީޤުތަކަކާއި، ސިއްރުވެރި ގޮތެއްގައި
ކަންތައްތައް ކުރާނެ ގޮތުގެ ވާހަކަ ސިއްރުކުރުމަށްފަހު، ސިއްރުންކުރާ ތަޙުޤީޤުތަކެއް ކުރުމަށްފަހުގައި، ސިއްރުކުރާ
ތަޙުޤީޤުތަކެއްގެ ވާހަކަ ވެސް މީގައި އެބައޮތް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، މި ބިލުގައި ހުރި ކަންތައްތަކާ
މެދުގައި ވަރަށް ރަނގަޅަށް ދިރާސާކޮށް، މި ބިލުގައި ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބެންޖެހޭ ފަރާތްތަކަށް ހިމާޔަތާއި
ރައްކާތެރިކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގާނޫނީ އޮނިގަނޑުގެ ތެރެއިން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކުން
ރައްކާތެރިކަން ލިބިދީފައި އެބަހުއްޓޭ. ރީތި ނަމަކުން ނޫނޭ ކަން ނިމިގެންދާނީ. ކަން ކުރެވޭނީ، ކަން ކުރުވަން
މަސައްކަތްކޮށްގެން. ހުއްޓުވަން މަސައްކަތްކޮށްގެންނޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، ޢަމަލީ ގޮތުން ތެދުވެރި
ސާފުތާހިރު ހިތަކާއިގެން ޢަމަލީ ގޮތުން މަސައްކަތްކުރަން ނުކުންނަވާ ކޮންމެ ބޭފުޅަކަށް އެކަމަށް މަގުފަހިވެގެންދާނެކަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަނިޔާވެރިކަން، އަޅުގަނޑުމެން ފާޅުކޮށް ވައްކަމާއި، ފަސާދައާއި ކޮރަޕްޝަނުގެ މައްޗަށް
އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުން ވަކާލާތުކުރުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް މި އޮތީ ޤައުމުގެ ވެރިކަން ބަދަލުވެފައޭ. މިއީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިގެންދިޔަ ވަރަށް ވަރުގަދަ ފިލާވަޅެއް. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. މިހާރު ބަހުސް ހިނގަމުން މި ދަނީ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް
ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލަށް. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު މިހާރު ފްލޯ މި ހަވާލުކުރަނީ، ކިނބިދޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުاله ރިޔާޟަށް.
ކިނބިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ރިޔާޟް ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑު ވަރަށް އިޚުލާޞްތެރި ޝުކުރެއް
ދަންނަވަން، މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި ފަރާތް؛ ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله އަށް. އަދި
ސަރުކާރަށް. ސަރުކާރުން މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވީތީވެ މިއީ ވަރަށް މުހިއްމު ބިލެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން. އާދެ!
ވިސުލްބްލޯ ބިލެއް ހުށަހެޅި، ގާނޫނަކަށް ހެދުމުގެ ސަރުކާރުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް ވިސްނުމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެނީ،
18

ހަމަގައިމު ވެސް މި ބިލާ ދޭތެރޭގައި މިހާހިސާބަށް އިދިކޮޅު ފަރާތްތަކުން ދައްކާފައި ހުރި ވާހަކަތަކަށް އަޅުގަނޑު
ބަލައިލާއިރު، އެ ބޭފުޅުން ހަމަ ވަރަށް ކަންބޮޑު އެބަވޭ. އެއީ މިދިޔަ ސަރުކާރުގައި ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ
ގޮތުން ހުށަހެޅޭ ބިލެއް ކަމަށް. އެހެނެއް ނޫން އެއްވެސް ހާލެއްގައި. މި ބިލުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް މަޤްޞަދަކީ، މި
ސަރުކާރު؛ ރައީސް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙްގެ ސަރުކާރުގައި ހިނގާ އެއްވެސް ކަހަލަ ކޮރަޕްޝަނަކަށް ފުރުޞަތު
ނުދެއްވުން. ސަރުކާރުގެ ބޭނުންފުޅަކީ، އެ ފުރުޞަތު ނުދިނުން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް. އަދި އެފަދަ ކަމެއް،
ކޮރަޕްޝަންގެ އެއްވެސް ޢަމަލެއް އެއީ ސަރުކާރު ހިއްސާވާ ކުންފުންޏަކުން ކަމުގައި ވިޔަސް، ސަރުކާރުގެ އިދާރާއަކުން
ކަމުގައި ވިޔަސް، މިނިވަން މުއައްސަސާއަކުން ކަމުގައި ވިޔަސް، މުޅި ޤައުމުގައި މި އޮތް ކޮރަޕްޝަންގެ ނާމާންކަން
ނައްތާލުމަށްޓަކައި ސަރުކާރުން ހުށަހަޅުއްވާ ބިލެއް މި ބިލަކީ. މީގެ އެންމެ ބޮޑު ރައްކާތެރިކަމެއް މި ދެނީ މި ކަންކަމާ؛
މިފަދަ މުޢާމަލާތްތައް ހިންގާ ފަރާތްތަކާ ބެހޭ މަޢުލޫމާތުތައް ހިއްސާކުރާ ފަރާތް، އެއީ ވިސުލްބްލޯވަރއަކީ. އެހެންވީމާ،
މިއީ ޙަޤީޤަތުގައި މި ބިލަށް ބަލައިލުމެއް ނެތި މިއަށް ފާޑުކިޔާ މީހުންނަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން ބޭނުންވަނީ،
އަވަހަށް މި ބިލު ރަނގަޅަށް ކިޔުއްވާށޭ. މީގައި މި އޮތީ މަޢުލޫމާތު ހިއްސާކުރާ މީހާއަށް ލިބޭ ރައްކާތެރިކަން. އަދި އެ
ލިބޭ މަޢުލޫމާތެއް ޕްރޮސެސްކުރަންވާ އުސޫލުތަކާ ބެހޭ ގޮތުން މީގައި ފާހަގަކޮށްފައި އޮތީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
ދެކޭގޮތުގައި މިއީ ވަރަށް މުހިއްމު ބިލެއް. އަދި މި ބިލުގައި އެންމެ ބޮޑަށް ޔަޤީންވާނީ މި ސަރުކާރު، މިހާރު މި އޮތް
ސަރުކާރަކީ ކޮރަޕްޝަންގެ އެ އްވެސް ކަމަކަށް ތާއީދެއް ނެތި، ތާއީދުކުރުމެއް ނެތި، މަޢުލޫމާތު ދޭ ފަރާތްތަކަށް ވެސް
ރައްކާތެރިކަން ދީގެން ކުރިއަށް ގެންދަން ބޭނުންވާ ސަރުކާރެއްކަން. އާދެ! އިދިކޮޅު ފަރާތްތަކުން އެ ދައްކާ ވާހަކަތައް
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. މިދިޔަ ސަރުކާރުން މި ރާއްޖޭގެ ހިނގާފައި އޮތް އެންމެ ބޮޑު ވައްކަން، އެންމެ ބޮޑު
ކޮރަޕްޝަން؛ ރައީސް ޔާމީން އެ އޮތީ އަމިއްލަފުޅަށް އިޢުތިރާފްވެފައި ހިނގާފައި އޮތް ކަމަށް. އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީ
މެދުވެރިކޮށް 80 މިލިއަން ޑޮލަރު މިހާރުވެސް މި އޮތީ ހަމަ ކައިލާފަ. މި ޤައުމުގެ ރައްޔިތުންގެ ފައިސާ. މި އީ ބޮޑު
މައްސަލައެއް. މިއާ ބެހޭ ވާހަކަ ދެއްކި މީހާއަށް ވީ ކިހިނެއްތޯ؟ ޖަލަށް ދާންޖެހުނީ. މި މަޢުލޫމާތު ހިއްސާކުރި ފަރާތް
ދާންޖެހުނީ ޖަލަށް. އެމް.އެމް.އޭގެ ފައިނޭންޝަލް އިންޓެލިޖެންސް ޔުނިޓުގައި މިކަން ހިނގަމުންދާކަމުގެ މަޢުލޫމާތު
އެނގުނީމަ އެ ވާހަކަތައް ހި އްސާކުރި މީހުން މަޤާމު ދޫކޮށްފައި އަމިއްލައަށް ނަމަވެސް، މަޖުބޫރުން ނަމަވެސް
އިސްތިއުފާދީފައި ދާންޖެހުނީ. އެކަހަލަ ހާލަތްތައް ވިޔަނުދިނުމަށް މިފަދަ ބިލުތައް މި އަންނަނީ. އެ ރައްކާތެރިކަން އެ
މީހުންނަށް ލިބެންޖެހޭނެ. އެހެންވީމާ، މި ބިލަކީ ވަރަށް ވެސް މުހިއްމު ބިލެއް. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މިއީ
އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ ސްޓޭޖުގައި މިއަށް ބޮޑަށް ވިސްނައި މަޝްވަރާކުރުމަށްފަހު ކޮންމެހެން ވެސް ފާސްކުރަންޖެހޭނެ
އެއްޗެއް ކަމުގައި ދެކެން. ހަމައެއާއެކުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ ، މި ބިލުގައި؛ މީގެ އިތުރަށް ޖިނާޢީ
ބޮޑެތި ކަންތައްތައް ރާއްޖޭގައި ހިންގުމަށް ފުރުޞަތު ނުދިނުމަށްޓަކައި ހަމަ އެބަ އަންނަންޖެހޭ ވަރަށް އަވަހަށް މިހާރު
މި އޮތް ހެއްކާ ބެހޭ ގާނޫނު ރަނގަޅުކުރެވިގެން އަންނަންޖެހޭ. ވިޓްނަސް ޕްރޮޓެކްޝަން ގާނޫނެއް ވެސް އަންނަން
19

އެބަޖެހޭ. މި ހުރިހާ ގާނޫނުތަކެއް ފުރިހަމަވެގެން އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ރާއްޖޭގައި މި ހިނގާ ބޮޑެތި ޖަރީމާތައް
ހިނގިޔަނުދެވޭނީ. އެހެންވީމާ ، އަޅުގަނޑު ދެކެނީ މިހާރު މި ހުށަހެޅޭ ބިލުގެ ސަބަބުން މި ސަރުކާރު، މި ހިނގާ
ސަރުކާރުން ވަރަށް ބޮޑަށް، ސަރުކާރުން އެންމެ ބޮޑު އެއް އަމާޒެއް ދެއްވާ؛ އެއީ ރައް ޔިތުންނަށް ވެވަޑައިގެންނެވި
އެންމެ ބޮޑު އެއް ވަޢުދަކީ، ކޮރަޕްޝަނެއް ނެތި ސަރުކާރު ހިންގަވާނެ ކަމަށް. އެއީ ކޮރަޕްޝަން އެއްކޮށް
ނައްތައިލައްވާނެ ކަމަށް. އެ ވަޢުދު. އެ ވަޢުދު ފުއްދުމަށްޓަކައި އެކަންކަމާ ބެހޭ، އެފަދަ ކަމެއް ހިނގާކަމުގެ މަޢުލޫމާތު
ދޭ ފަރާތްތަކުގެ ރައްކާތެރިވުމަކީ އެއީ ކޮންމެހެން ވެސް ބޭނުންވާ ކަމެއް ކަމުގައި ދެކެން. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މި
ބިލަށް އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހުގެ ރިސެސްއަށް ދިޔުމުގެ ކުރިން މި ބިލު ފޮނުވާ ކޮމިޓީއަކުން އެކަން ބައްލަވައި،
އަޅުގަނޑުގެ އެދުމަކީ ، ބައްލަވައި އަވަހަށް މި ބިލު ގާނޫނަކަށް ވެގެންދިޔުން. އެއީ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މި ޤައުމަށް
މިއަދު ކޮންމެހެން ވެސް ބޭނުންވާ ކަމެއް. އަޅުގަނޑު ހަމަ ނިންމާލަމުން ވެސް ދަންނަވާލަން ބޭނުންވަނީ، މި ބިލާ ހެދި
ރައީސް ޔާމީންގެ ވެރިކަމުގައި ހިނގާފައި ހުރި ޖަރީމާގެ ކަންތައްތަކުގައި ބައިވެރިވެފައި ތިބި މީހުން ބިރުގަންނާނެ
ކަމެއް ނެތޭ. މިއީ އެ މީހުންނަށް ފަރުމާވެގެންވާ ކަމެއް ނޫން. މިއީ ކުރީގައި ހިނގާ ބިލެއް. ދެން މިހާހިސާބުން
ފެށިގެން، ތަސްދީގު ވާ ހިސާބު ން ފެށިގެން ހިނގާ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ މަޢުލޫމާތު ތަކުގެ ވާހަކަ. އެހެންވީމާ، މިކަމާ
ދޭތެރޭގައި ވިސްނާނެ ކަމެއް ނެތޭ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ރައީސް ޔާމީން ސަރުކާރުގައި ހިނގާފައި
ހުރި ބޮޑެތި ވައްކަމާއި، ކޮރަޕްޝަނުގެ ކަންތައްތައް ހަމަ އަވަހަށް ބަލަންޖެހޭނެ. އަޅުގަނޑު މިއަދު ވެސް ގޮވާލަން
ދިވެހި ފުލުހުންނަށް، މިކަމަށް ޚާއްޞަ ސަމާލުކަމެއް ދެއްވައިގެން އެ ކަންތައްތައް ބަލައި، ރައީސް ޔާމީން ގާނޫނުގެ
ކުރިމައްޗަށް ގެނައުމަށް. އެ މަނިކުފާނު ކޮށްފައި ހުރި ކަންތައްތައް ބެލެންޖެހޭނެ. އެ މަނިކުފާނުގެ އެކައުންޓު ގައި ހުރީ
ކިހާ ފައިސާއެއްތޯ، ދައުރުވެފައި ހުރީ، އެކަންކަން ބެލެންޖެހޭނެ. އެކަންކަން ބަލައި ޒިންމާދާރުކުރުވެންޖެހޭނެ ކަމަށް
އަޅުގަނޑު ދެކެން. އަދި ދައުލަތުން ގެއްލުނު ފައިސާ ހޯދައި ދައުލަތަށް އެ ފައިސާ ވަންނަންޖެހޭނެ ކަމުގައި އަޅުގަނޑު
ދެކެން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، ކުރެންދޫ ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަބްދުލްބާރީ އަބްދުاަلهއށް.
ކުރެންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްބާރީ ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އީވާ ޢަބްދުاله ހުށަހަޅާފައިވާ ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމާ ބެހޭ ބިލަށް އަޅުގަނޑު ފުރިހަމައަށް ތާއީދުކުރާ
20

ވާހަކަ ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ކޮރަޕްޝަންގެ ވާހަކަ ދައްކާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހަމައެކަނި
ދައްކަނީ ފައިސާގެ ވާހަކައެއް ނޫން. އަޅުގަނޑަށް އެނގޭ ގޮތުގައި ކޮރަޕްޝަންގެ ޑެފިނިޝަން ގުޅިފައިވަނީ ހަމައެކަނި
ފައިސާއަކާ ނޫން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު އެހެން މި ދެންނެވީ، ފައިސާގެ ކަންތަކާ ވެސް އެންމެ ބޮޑަށް
ގުޅިފައި މި އޮންނަނީ، ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައިވާކަން. އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. އިއްޒަތްތެރި އީވާ ޢަބްދުاله ވިދާޅުވީ،
ފައިސާއަށް ބޫތު ހިފާ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑު މިއީ ކޯޓު؛ އަން -ކޯޓު އަޅުގަނޑު މި ބުނަނީ، ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައިވާ.
އެހެންވީމާ، ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފައިގެން ތިބޭ މީހުންނާ ދޭތެރޭ އެއްޗެއް ބުނުމުން، އެ މީސްމީހުން ގެއްލިގެންދަނީ. އެ
މީސްމީހުން މަރުވެގެންދަނީ. އެ މީސްމީހުން ސޮސައިޓީން އެއްކިބާވެގެންދަނީ. އެ މީސްމީހުން ނިޒާމުން ގެއްލިގެންދަނީ.
އެ މީސްމީހުން ބާކީވަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވެރިކަމަށް ބޫތުހިފައިގެން މި ހުރިހާ ކަމެއް މި ވަނީ. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. ޤާސިމް ޢަބްދުލްކަރީމް، ބޭންކު އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ މަޢުލޫމާތު ރައްޔިތުންނާ ހިއްސާކުރީ ފައިސާތަކެއް
ހަމައެކަނި ގެއްލުމެއް ނޫން. އެ ފައިސާތަށް ގެއްލިފައިވަނީ ކޮންކަމަކާތޯ؟ ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައިވާކަމުން. ވެރިކަމަށް
ބޫތު ހިފައިގެން ޤާސިމް ޢަބްދުލްކަރީމް ބަންދުކުރީ. ފައިސާތަކެއް ގެއްލިގެން އެ ވާހަކަ ހަމައެކަނި ދައްކައިގެނެއް ނޫން.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ، މި ގާނޫނުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައި ތިބި މީހުންނާ ދޭތެރޭ
އެއްޗެއް ބުނީމާ، އެ ބުނާ މީހާ ހިމާޔަތްކުރެވެންޖެހޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވެރި ކަމަށް ބޫތު ހިފާފައި ތިބި މީހުން
އެންމެ ނުރައްކާތެރި މީހުންނަކީ. މި ޤައުމުގެ ހާލަތަށް މިހާރު ބަލައިލިޔަސް، މި ޤައުމުގައި ހުރިހާ ކަމެއް
ހިނގަމުންދަނީ ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައި ތިބި މީހުންގެ މައްސަލަތައް. އެ މީހުންގެ ސަބަބުން މުޅި ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ފުނޑުފުނޑުވެގެން މި ދަނީ. ހަމަ އެއާ ގުޅިފަ އި ވަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ކޮރަޕްޝަން. އެ ކޮރަޕްޝަން ނައްތައިލީމަ
ދިވެހިރާއްޖެ ވެސް އަމާން ތަނަކަށް ވަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު އެކަން މި ފާހަގަކޮށްލީ، ވެރިކަމަށް ބޫތު
ހިފާފައިވާ މީހުންގެ ތެރޭގައި މި މަޖިލީހުގައި ވެސް އެބަތިބި. އެއްފަހަރު ކުރިމަތިލާފައި، 2 ވަނަ ފަހަރު ކުރިމަތިލާފައި،
ވެރިކަމަށް؛ މި މަޖިލީހުގެ މެންބަރުކަމަށް ބޫތު ހިފައިގެން ކޮރަޕްޝަންގެ ތެރެއަށް ވަންނަނީ. އެއް ފަހަރު ހޮވުނީމާ އަދި
ގިނައިން ފައިސާ ހޯދައިގެން އަނެއްކާ 2 ވަނަ ފަހަރު މި މަޖިލީހުގެ މެންބަރުކަން ހޯދަން ކުރިމަތިލަނީ، އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އަޅުގަނޑު އެހެން މި ދެންނެވީ، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގައި ތިއްބަވާ ބޭފުޅުން؛ އެއީ މިލިޓަރީގެ
އިންޗާޖަކަށް އިންނަވާ ބޭފުޅަކު ކަމަށް ވިޔަސް، ޕޮލިސް އިންޗާޖަކަށް އިންނަވާ ބޭފުޅަކު ކަމަށް ވިޔަސް، ހިއުމަން
ރައިޓްސް ކޮމިޝަންގެ އިންޗާޖަކަށް އިންނަވާ ބޭފުޅަކު ކަމަށް ވިޔަސް، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަންގެ އިންޗާޖަކަށް އިންނަވާ
ބޭފުޅަކު ކަމަށް ވިޔަސް ނުވަތަ އެތަނުގަ އި ތިއްބަވާ މެންބަރުން ކަމަށް ވިޔަސް މި ހުރިހާ ބޭފުޅުން ގުޅިފައި މި ވަނީ،
ކޯއްޗަކާތޯ؟ ވެރިކަމުގެ ބޫތު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ވެރިކަމުގެ ބޫތު. ވެރިކަމަށް ބޫތުހިފައިގެން ކޮރަޕްޝަންގެ ހުރިހާ
ފަސާދައަކާއި، ޢަމަލެއް ހިންގަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކޯޓުތަކުގައި ތިއްބަވާ ؛ ކޯޓުތައް ވެސް އެކަން ކުރައްވަނީ
ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފައިގެން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލު އިޞްލާޙުކުރާއިރުގައި އަ ޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަން، ކޮމިޓީގެ
21

މަރުޙަލާގައި ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައި ތިބި މީހުންނާ ބެހޭ ގޮތުން ވިސުލްބްލޯކުރާ މީހުން ރައްކާތެރިކޮށް،
ހިމާޔަތްކޮށްދެވޭނެ ގޮތެއް މި ބިލުގައި ފަރުމާކޮށް ނިމިގެންދާނެ ކަމަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ނިންމާލަމުން
ވެސް އަދި ވެސް އެއް ފަހަރު ތަކުރާރު މި ކޮށްލަނީ، ވިސުލްބޮލޯކުރާއިރުގައި ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައި ތިބޭ މީހުންނާ
ބެހޭ ގޮތުން ވިސުލްބްލޯކުރީމާ އެ މީހުން ރައްކާތެރިކޮށްދެވެންޖެހޭނެ. މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ވިސުލްބްލޯކުރާ މީހުން
ރައްކާތެރިކުރުމަކީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވެރިކަމަށް ބޫތު ހިފާފައި ތިބޭ މީހުންނާ ދޭތެ ރޭ
ވިސުލްބްލޯކުރީމަ އެ މީހުން ގާނޫނުން ހިމާޔަތްދީ، އެ މީހުން ރައްކާތެރިކުރެވެންޖެހޭނެ. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިހާރު އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ހިނގަމުން މި ދާ ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް
ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު މިހާރު ފްލޯ މި ހަވާލުކުރަނީ، މަކުނުދޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަނާރާ ނަޢީމަށް.
މަކުނުދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަނާރާ ނަޢީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ މިއަދު މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިފައި މި ވާ ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް
ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލަށް އަޅުގަނޑު ވެސް ތާއީދުކުރަން. އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، މި ބިލަކީ މިއީ މިހާރު
ސަރުކާރުން ވަރަށް ބޮޑަށް ބާރުއަޅުއް ވައިގެން މަޖިލީހަށް އައިއްސަ އޮތް ބިލެއް ކަމުން، އަޅުގަނޑު މި ބިލު ހުށަހެޅި
މެންބަރަށާއި އަދި ސަރުކާރަށް ވެސް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މި ބިލުގެ ސަބަބުން މި
ސަރުކާރުގައި، އަލަށް ދައުލަތާ ހަވާލުވި ސަރުކާރުން ކޮރަޕްޝަންގެ ބޮޑެތި ޢަމަލުތައް އެއްގޮތަކަށް ވެސް ނުހިނގާނެ
ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުއްމީދުކުރެވޭ. ފޮނި އުއްމީދުތަކެއް އޮތް ބިލެއް މިއީ. ކޮރަޕްޝަނާއި ފަސާދައިގެ ބޮޑެތި
ޢަމަލުތައް ހިނގުން އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވޭތުވެދިޔަ ސަރުކާރުތަކުގައި ވެސް ދިމާވި އެންމެ ބޮޑު ގޮންޖެހުމަކަށް
ވެގެންގޮސްފައިވަނީ. އެހެންވީމާ، މި ބިލުގެ ސަބަބުން ސަރުކާރުގެ ކަންތައްތައް ދެ ފުށް ފެންނަ ގޮތެއްގައި
ހިނގައިގެންދާނެ، އަދި ދައުލަތުގެ ހުރިހާ މުއައްސަސާތައް ވެސް؛ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ދައުލަތުގެ
މުއައްސަސާތަކުގެ މަސައްކަތްތައް ވެސް ވަރަށް ހަރުދަނާ އުސޫލަކުން ހިނގުމަށް މަގުފަހިވެގެންދާނެ. އަޅުގަނޑުމެން
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މުއައްސަސާތައް ހަރުދަނާވުން އެއީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަނީ.
މީގެ ކުރިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިފައި ހުރީ، މިސާލަކަށް ކޮރަޕްޝަންގެ ޢަމަލެއް، ނާޖާއިޒު ފައިދާ ބަޔަކު ނަގާކަން
އެނގުނަސް ވެސް ވަޒީފާގެ ބިރުގައި ނުވަތަ އަނިޔާއެއް ލިބިދާނެ ކަމަށް، ތިމާއަށް ނުވަތަ ޢާއިލާއަށް އަނިޔާއެއް
22

ލިބިދާނެކަމުގެ ބިރަށް އެކަން ހާމަނުކޮށް ތިބިތިބުމުގެ ސަބަބުން ދައުލަތުން ވަރަށް ގިނަ އަދަދެއްގެ ފައިސާ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިގެން ވެސް ގެއްލިފައި އެބަ ވާކަން އެންމެންނަށް ވެސް އެބަ އިނގޭ. އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީގެ
މައްސަލައިގައި ވެސް ދައުލަތަށް ވަރަށް ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް ވެގެންދިޔައީ، މިފަދަ ގާނޫނުތައް ޙަޤީޤަތުގައި ވުޖޫދުގައި
ނެތީމަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަން މުސްތަޤުބަލުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހިންގުމުގެ ނިޒާމަށް މިފަދަ
ގާނޫނުތަކުން ފައިދާކުރާނެ ކަމަށް. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަންޖެހޭ ޙަޤީޤަތެއް، މިހާރު މި މުޖުތަމަޢުގައި އެބައުޅޭ
އެއްވެސް ހެއްކެއް ގަރީނާއެއް ނެތި މީހުންގެ ބޮލުގައި އިލްޒާމުއެޅުވުމުގެ ގޮތުން ވެސް ތަފާތު ދޮގު ވާހަކަތައް ފަތުރާ
އެބަ. މީސްމީޑިއާ މެދުވެރިކޮށް އަދި މީހުންގެ ތެރޭގައި އެބަ ސާބިތުނުހިފޭ ވާހަކަތައް ފަތުރާ. އެހެންވީމާ، އެއީ
ޙަޤީޤަތުގައި ވަކިވަކި ފަރުދުންނަށާއި ޢާއިލާތަކަށް ވެސް ލިބިގެންދާ ވަރަށް ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް. އެހެންވީމާ، މި
ގާނޫނުގައި އެބަވޭ އެފަދަ ފަރާތްތަކަށް ވެސް ހިމާޔަތް ލިބިގެންދާނެ ގޮތެއް. ހަމަ ހުރެފައި މީހަކު އެއްޗެއް
ބުނާބުނުމަކުން އަނެކާއަށް ގެއްލުމެއް ލިބިގެނެއް ނުދާނެ. އެ މީހަކު އަނެކާގެ ބޮލުގައި ކޮރަޕްޝަންގެ ތުހުމަތެއް
އަޅުވަންޏާ އެކަން ސާބިތުކޮށްދޭން އެބަޖެހޭ ހެއްކާއި ގަރީނާއާއެކު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ހުރިހާ
ފަރުދުން ވެސް އެބަ ޒިންމާދާރު ބަޔަކަށް ވާންޖެހޭ. ހަމައެކަނި މި ދުނިޔޭގެ ހަޔާތެއް ނޫން އޮތީ. އުޚުރަވީ ހަޔާތުގައި
ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދައްކާ ވާހަކަތަކަށް ޒިންމާވާންޖެހޭނެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތު އަރުވަނީ ،
އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމަށް.
އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެނިގެންދަނީ އަނެއްކާވެސް ހަމަ
އެއްވެސް ތަފާތެއް ނެތް، ކުރިއެކޭ އެއްގޮތަށް ހަމަ ތަފާތު ބިލުތައް ފުރަތަމައިނުން ވެސް މަޖިލީހަށް އައިސްގެން،
ތަފާތު؛ އެ މީހަކު ބޭނުންވީމާ އެ މީހަކު ބޭނުންވާ ގޮތަށް ޤައުމު ބައްޓަންކުރުމަށްޓަކައި ނޫނީ މީހުންނަށް އަނިޔާ
ދިނުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ބައްޓަންކޮށްގެން ބިލުތަކެއް އައިސް މި ތަނަށް ހުށަހަޅާ ތަން. އަޅުގަނޑުމެން މީގެ
ކުރިން ދެއްކި ވާހަކަ މިއީ. އެ ވާހަކަތައް އަނެއްކާ މި އަންނަނީ ތަކުރާރުވަމުން. ކޮންމެ ކަމެއް ބޭނުންވީމާ އެކަމެއް
ކުރުމަށްޓަކައި ގާނޫނެއް ހަދާފައި، އެ ގާނޫނުތައް މީހުންގެ މައްޗަށް ފަސޭހަކަމާއެކު؛ މި ރާއްޖޭގައި އެއްވެސް ހާލެއްގައި
މި އުޅެނީކީ ގާނޫނުތަކެއް ނެތިގެނެއް ނޫނޭ މައްސަލަތައް ނުބެލިގެން މި އުޅެނީ. މީހުންގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް ނެތިގެން
މައްސަލަތައް ނުބެލިގެން މި އުޅެނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނަށް އަޅުގަނޑުމެން އުޅޭ ބައެއް
23

މިއީ. ސައްތައިން ސައްތަ މުސްލިމު ޤައުމެއް. އިސްލާމީ ޙުކުމްތައް މިތާ އެބަހުރި. އޭގެ ފަހަތުން މިތާ
ޤާނޫނުއަސާސީއެއް ހަދާފައި އެބައޮތް. މިތާ އެބައޮތް ގާނޫނުތަކެއް ހަދާފަ. މިތާ އެބަހުރި ގަވާއިދުތަކެއް ހަދާފަ. މި
ރާއްޖެއަށް ހަދާފައި ހުރި ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކަކީ މަދު އެއްޗެއް ނޫން. ހަމަ އެ ގާނޫނުތަކުގެ ދަށުން މީގެ ކުރީގައި
ވެސް ފިޔަވަޅުތައް އެޅެމުންދިޔައީ. އެހެންވީމާ، ކީއްވެގެންތޯ މިއަދު މައްސަލަތައް ނުބެލެންވީ މި ގާނޫނުތަކުގެ ދަށުން؟
ބަލަންވީ. ވައްކަމެއް ކޮށްފައި އޮތް މީހަކު ވެއްޖެއްޔާ ވައްކަންކުރި މީހާގެ މައްސަލަތައް ވެސް ބަލަންވީ. ރައީސް ޔާމީން
ކަމެއް ކޮށްފައި އޮތިއްޔާ އެކަން ވެސް ބަލަންވީ. އަޅުގަނޑު ކަމެއް ކޮށްފައި އޮތިއްޔާ އަޅުގަނޑުގެ މައްސަލަ ވެސް
ބަލަންވީ. ދެން ހުރި މީހަކު ކަމެއް ކޮށްފައި އޮތިއްޔާ އެ މައްސަލަ ވެސް ބެލެންވީ. ބެލޭނެ ހުރިހާ ނިޒާމެއް އެބައޮތް މި
ރާއްޖޭގައި. މިހާރު އޮތް ސަރުކާރުގެ ދަށުގައި އެ އޮތީ އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ބޯޑު. މިހާރު އޮތް ސަރުކާރުގެ ދަށުގައި އެ
އޮތީ ސިފައިން. މިހާރު އޮތް ސަރުކާރުގެ ދަށުގައި އެއޮތީ ފުލުހުން. މިހާރު ސަރުކާރުގެ ދަށުގައި އެ އޮތީ ކޯޓުތައް. މި
ހުރިހާ ބާރުތަކެއް އޮއްވައި ކީއްވެގެންތޯ އެ މައްސަލަތައް ނުބެލެންވީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް؟ ބަލަންވީ. މީހުން
ބަދަލުކޮށްގެން ނަމަވެސް ބަލަންވީ. އެތާ ތިބި ރަނގަޅު މީހުން ނެތިއްޔާ، ރަނގަޅު މީހުން ލައިގެން އެ މައްސަލަތައް
ބަލަންވީ. ކުރިއަށްގެންދަންވީ. މީހުންގެ އަބުރާއި، އިއްޒަތާއި ، ޒާތީ ހަސަދަވެރިކަން ލައިގެނެއް ނޫން މިކަން ކުރަން
އުޅެންވީ އަކީ. މިހާރު މި ޖެހިގެންއުޅޭ މައްސަލައަކީ އަނެއްކާވެސް ބޮޑު ޒާތީ ހަސަދަވެރި ބޮޑު ކަންތައްގަނޑެއް މި
ޤައުމުގެ ތެރޭގައި ހިންގަން ރާވައިގެން މި އުޅެނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިއީކީ އިޚުލާޞްތެރިކަމާއެކީ ލައިގެން އުޅޭ
ބިލުތަކެއް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެން ކާކުތޯ ގަބޫލުނުކުރަނީ މައްސަލަތައް ބަލަން؟ ކާކުތޯ އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރުގައި
ތިބެގެން ވެސް ވާހަކަދެއްކިން ގޯސް ކަންތައް ގޯހޭ. މި ކަންކަން އިޞްލާޙުކުރާށޭ. މިކަން ގޯހޭ. އެންމެ ފުރަތަމަ ނުކުތް
އަށ މީހުންގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑު މިއީ މި ސަރުކާރާ ދެކޮޅަށް ނުކުތް މީހެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ކަންކަން
ގޯސްވީމާ ރަނގަޅުކުރަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އަބަދުވެސް ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރަން ވާހަކަދައްކަން.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މީހުން ސިއްރުން ހެކިބަސް ދީގެން މި އުޅެނީ އަނެއްކާވެސް ދޮގުހެކި ދިނުމުގެ މަގެއް
ފަހިކޮށްގެން މި ދަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދޮގުހެކި ދީފައި ، ބަޔަކަށް ލާރި ދީފައި، އެ މީހުން ލައްވައި ދޮގުހެކި
ދީފައި، މީހުންގެ އަބުރާއި، އިއްޒަތާއި، ކަރާމާތް ނަގައިލުމަށްޓަކައި މަސައްކަތް މި ކުރަނީ. މީހުންގެ އަބުރާއި
އިއްޒަތަކީ އިސްލާމްދީނުގައި ދިފާޢުކުރަންޖެހޭ އެއްޗެއްކަން މިއިން އެއްވެސް މީހަކަށް ނޭނގެނީބާވަ؟ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އެއް ދުވަހަކު ކީރިތި ރަސޫލު ޞައްލަاله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަގެ އަނބިކަނބަލުން، ޢާއިޝާ ރަޟިޔަاله ޢަންހާ
މީހަކާ ދިމާއަށް މި ބުނަނީ، ކުރު މީހެކޭ. ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ކުރު މީހެއް. ޙަދީޘްކުރެއްވީ ކީކޭ؟ އެއީ ގޯސްކަމެއް
ކަމަށް. އެ ޣައިބު ބުނީ. ޣައިބުގެ ބަހެއް ބުނީ. ކޮންކަހަލަ ބަހެއްތޯ އެ ބުނީ؟ އޭނަޔަށް މަލާމާތްކުރީ. ޢާއިޝަތުގެފާނު
ވިދާޅުވީ، ރަސޫލާއޭ އެއީ ކުރު މީހެއް ނޫންހެއްޔޭ؟ އެހެންވީމާ، ކުރު މީހެކޭ ބުނެވިދާނެ ނޫންހެއްޔޭ. ނޫނެކޭ
ނުބުނެވޭނޭ. އެއީއޭ މީހުންނަށް ބަދުބަސް ބުނުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ ކުރު މީހަކަށް ވެސް ކުރު މީހެކޭ
24

ނުބުނެވޭ. އެ ހާލުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އިސްލާމްދީން އޮތީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދެން އެހެން ޙަދީޘަކަށް ބަލައިލާއިރު،
އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލަމާ. އަޅުގަނޑުމެން އިއްޔެ ހުކުރު ޚުޠުބާ އަޑުއެހީ. އިއްޔެ ހުކުރު ޚުޠުބާގައި މި ޙަދީޘް އައި. މި
ޙަދީޘްގެ ބައެއް އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ. وَ مَ نْ ستََرَ مُ سلِْمًا ستََرَهُ لَُّافيِ الُّ دنَْي ا وَالْْ خِ رَةِ މި ޙަދީޘް އިއްޔެ ހުކުރު
ޚުޠުބާގައި އައި. ނިކަން ވިސްނާލަބަލަ! މީހުންގެ އައިބުތައް ފޮރުވައިފި މީހާ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެ މީހާގެ އައިބުތައް
މާތްاله ފޮރުވައިދެއްވާނެ ވާހަކަ. އެހެންވީމާ، މީހުންގެ ކަންތައްތަކަކީ އެއީ ފާޅުކޮށް، މީހުންގެ އަބުރާއި އިއް ޒަތް
ނަގާލަން މަސައްކަތްކުރުމެއް އިސްލާމް ދީނަކު ނެތް. މީހުންގެ ކަންތައްތައް ސިއްރުކޮށްދީ، މީހުންނަށް ހިމާޔަތްދިނުން
އިސްލާމްދީނުގައި އޮތީ. މި އަދި ވަގުތުކޮޅެއް ނުނަގައޭ. މިދިޔަ ހުކުރު ދުވަހުގެ ވާހަކަ މި ދައްކަނީ. ހުކުރު ދުވަހުގެ
ހުކުރު ޚުޠުބާގެ ވާހަކަ މި ޙަދީޘް ދިގުކޮށް އެއްކޮށް އައި. ކާކުތޯ އަޑުއެހީ؟ އެހެންވީމާ، މިއީ ކޮންތާކު ތިބި ބައެއްތޯ މި
ވާހަކަ މި ދައްކަނީ؟ މީހުންގެ އަބުރާއި އިއްޒަތާއި ، މީހުންގެ ސިއްރުތަކާއި، މީހުންގެ ވާހަކަތައް ދައް ކައި، އަދި
މީހުންގެ ކިބައިގައި ނެތް ވާހަކަތައް ދައްކުވަ އި، އެ މީހުންނަށް ހިމާޔަތްދީ، ދޮގުވާހަކަ ދައްކަ އި، ޝަރީޢަތްތައް
ސިއްރުކޮށް؛ އިހަށްދުވަހު އަޅުގަނޑުމެން ދެއްކީ ޝަރީޢަތްތައް ޔާމީން ސިއްރުކުރަނީއޭ. ފާޅުގައި ކުރަން އުޅޭށޭ. މި
އޮތީ އަނެއްކާ މި ބިލުން ބާރުއަޅަނީ ޝަރީޢަތްތައް އަނެއްކާވެސް ސިއްރުކުރަން. މި އުޅެނީ ކީއްކުރަންތޯ؟ ކާކަށްތޯ
ސިއްރުކުރަންވީ؟ ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ފާޅުކަން ބޮޑު ގޮތެއްގައި ޝަރީޢަތްތައް ކިޔައިދޭންވީ. ބޮޑު ހޯލެއްގައި
ބާއްވައިގެން ޝަރީޢަތް ކުރަންވީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ކުރިން ދެއްކި ވާހަކަ. ހަމަ އެއަތަށް މި
ޖެހީ. ކޯއްޗަކަށްތޯ މި ވަނީ؟ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ތަންކޮޅެއް ރަނގަޅަށް މީހުންނާ ދޭތެރޭގައި
އޯގާތެރިވެގެން، މީހުންނަށް ޙަމްދަރުދީވެގެން، އެއްގޮތަކަށްވެސް ހަސަދަވެރިކަން ލައިގަނެގެން ނޫން މީހުންގެ
މައްސަލަތައް ބަލަންވީކީ. ވައްކަންކޮށްފައި އޮތް މީހެއް ވެއްޖެއްޔާ ހަމަ މިހާރުން މިހާރަށް މައްސަލަތައް ބަލަންވީ.
ކޯޓަށް ގެންދަންވީ. ޝަރީޢަތަށް ގެންދަންވީ. ބަންދުކުރާ ހާލަތެއް އޮވެއްޖެއްޔާ ކޯޓުގެ އަމުރު ހޯދައިގެން ބަންދުކުރަންވީ.
ކާކުތޯ އެކަން ނުކުރާށޭ ބުނެގެން މި އުޅެނީ؟ މި މީހުން އަމިއްލައަށޭ މި ކިޔަނީ ނުކުރާށޭ ވެސް. ކުރާށޭ ވެސް.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ، އަޅުގަނޑަށް ދެވަނަ ފުރުޞަތެއްގައި ވާހަކަދައްކާނަން. އަދި ބައެއް ދައްކަންޖެހޭ ވާހަކަތައް
އެބަހުރި. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވަން އޮތީ،
މަޑުއްވަރި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އަމީތު އަޙްމަދުމަނިކަށް. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތު
އަރުވައިފިން.
25

މަޑުއްވަރި ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އަމީތު އަޙްމަދުމަނިކު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ، ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތަކަށް ރައްކާތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި މި
މަޖިލީހަށް ބިލެއް ހުށަހެޅުއްވީތީވެ، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله އަށް އަޅުގަނޑު
ޝުކުރު ދަންނަވަން. އާދެ، ޙަޤީޤަތުގައި ބައެއް ފަރާތްތަކަށް ފަހަރެއްގައި ހީފުޅުވެދާނެ، މި ބިލަކީ ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި
ފާއިތުވެދިޔަ ތަނުގައި ހިނގާފައި ހުރި ކޮރަޕްޝަނުގެ މައްސަލަތައް ބެލުމަށް އަމާޒުކުރެވިގެން މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅާފައި
އޮތް ބިލެއް ގެ ގޮތުގައި. އެހެންނަމަވެސް، ޙަޤީޤަތުގައި މި ބިލު، އަޅުގަނޑު މި ބިލު ކިޔަ އިލީމާ ބޮޑަށް މި ބިލު
ސިފަވެގެން މި ދަނީ މި ސަރުކާރުގެ ތެރޭގަ އި ކޮރަޕްޝަނުގެ ޢަމަލެއް ހިނގި ޔަނުދިނުމަށްޓަކައި، ކޮރަޕްޝަނުގެ
ތެރެއިން ކުރެވޭ ސިއްރު މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރާ ފަރާތްތަކަށް ރައްކާތެރިކަން ދިނުމަށްޓަކައި ފަރުމާކުރެވިފައި އޮތް ބިލެއްގެ
ގޮތުގައި. މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ރާއްޖޭގައި އެކަންޏެއް ނޫން. ދުނިޔޭގެ ކުރިއަރާފައިވާ ހުރިހާ ޤައުމުތަކުގައި ވެސް މި
ބާވަތުގެ ބިލުތައް އެކުލަވަ އިލެވި، ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމަށް ޓަކައި ކުރެވެމުންދާ ޒާތުގެ މަސައްކަތެއް ކަން އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ހަމައެއާއެކު އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން، ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތަކަށް ގާނޫނީ
ރައްކާތެރިކަން ދިނުމުގެ މުހިންމުކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ބޮޑަށް ހާމަވެގެންދިޔައީ ފާއިތުވެދިޔަ ސަރުކާރުގެ
ތެރޭގައި ހިނގައިގެންދިޔަ ކޮރަޕްޝަނުގެ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ހިނގައިގެންދިޔަ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭގޮތުން. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔަ ހިނގަމުންދިޔަ ކޮރަޕްޝަނުގެ މައްސަލައެއް އާއްމުކުރީމާ ޤާސިމް
ޢަބްދުލްކަރީމް ކިޔާ ބޭފުޅަކު ނަގާފައި ޖަލަށް މި ލީ. ޖަލަށް ލީމަ އެ ބޭފުޅާގެ ހިމާޔަތުގައި ކުރެވުނު މަސައްކަތެއް
އެބޭފުޅާ މިނިވަންކުރުމަށްޓަކައި ގާނޫނީ އިމުގެ ތެރެއިން ކުރެވެން ހުރި މަސައްކަތްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފެނިގެންނުދިޔަ. އެހެންނަމަވެސް، ޙަޤީޤަތުގައި މިގޮތަށް ހިންގޭ ކޮރަޕްޝަނުގެ މައްސަލަތައް އާއްމުކުރާ ފަރާތްތައް
ރައްކާތެރިކުރެވޭ ކަމަށް ވާނަމަ، އެކަންކަންވެގެންދާނީ މުސްތަގުބަލުގައި ވެސް ކޮރަޕްޝަނުގެ ޢަމަލުތައް ހިންގާ
ފަރާތްތައް ޙަޤީޤަތުގައި މިކަންކަން ހިނގިޔަނުދިނުމަށްޓަކައި ކުރެވޭ ވަރަށް މުހިއްމު މަސައްކަތަކަށް. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މި ބިލަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް މުހިއްމު ބިލެއް. މި ބިލު ވުޖޫދުވެގެން އައިމާ ޙަޤީޤަތުގައި
ސަރުކާރުގެ ތެރޭގައި، ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި މިގޮތަށް ކޮރަޕްޝަނުގެ ކަންކަން ހިންގުމަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތައް
އިންސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް ގެނައުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙަޤީޤަތުގައި އެޅޭ ވަރަށް ބޮޑު ބާރަކަށް މިކަން ވެގެންދާނެ.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން ބޭނުންވަނީ، ހަމައެކަނި އަޅުގަނޑުމެން މިގޮތަށް ގާނޫނުތައް ހަދައިގެން އަދި
ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމަށް މަސައްކަތްކުރި ނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން މި ބޭނުންވާ މަޤްޞަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހާސިލުނުކުރެވިދާނޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޙަޤީޤަތުގައި ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވަން ބޭނުންވާ ނަމަ، ގާނޫނީ އޮނިގަނޑަށް
މިފަދަ ބަދަލުތައް ގެނައުމާ އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ކޮރަޕްޝަނުގެ ޢަމަލުތައް ހިންގާފައި ތިބި މީހުން
އިންސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް ގެންނަން. ފާއިތުވެދިޔަ 5 އަހަރަކީ މިރާއްޖޭގެ ތާރީޚުގައި ހިނގައި ގެންނުދާ ފަދަ ބޮޑެތި
26

ކޮރަޕްޝަނުގެ މައްސަލަތައް ހިނގައިގެންދިޔަ ފަސް އަހަރު. އެ ދައުރުގެ ތެރޭގައި ކޮރަޕްޝަނުގެ ޢަމަލުތައް ހިންގި
މީހުން ނިކުމެ ބުނެފައި އެބަހުރި ތިމަންނަމެން ކޮރަޕްޝަނުގެ ޢަމަލުތައް ހިންގީމޭ. ދައުލަތުގެ އިސްވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި
ހުންނެވި ބޭފުޅަކު ވިދާޅުވި، ތިމަންނަ ނަހަލާލު ފައިސާގެ ބޭނުންކުރީމޭ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ
މައްސަލަތައް ބެލޭ ކަމަކަށްނުވި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކޮރަޕްޝަނުގެ ބޮޑެތި މައްސަލަތައް ހިނގައިގެންދިޔައިރުގައި
އެކަންކަމުގެ މަތީން އިހުމާލުވި ފަރާތްތައް އަދިވެސް ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ އިސްވެރީ ންގެ ގޮތުގައި އެބަ ތިއްބެވި.
އެ ފަރާތްތަކާ މެދުގައި ޢަމަލުކުރެވޭ ތަނެއް ނުވަތަ އިން ސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް އެ ފަރާތްތައް ހާޒިރުކުރުމަށްޓަކައި
މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވޭ ތަނެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެނެއް ނުދޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ރާއްޖޭގައި އެބައޮތް
މިނިވަން މުއައްސަސާއެއް އުފެދިފަ. ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި ހިނގާ ކޮރަޕްޝަނުގެ މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ ޒިންމާ
ހަވާލުކުރެވިފ. ފާއިތުވެދިޔަ ފަސް އަހަރުގައި މުޅި ދައު ލަތުގެ މާލިއްޔަތު ލޫޓުވަ އިލި އިރުގައި، އަޅުގަނޑުމެންގެ
އެންމެންގެ ކުރިމަތީގައި ކޮރަޕްޝަނުގެ ބޮޑެތި ޖަރީމާތައް ހިނގައިގެންދިޔައިރުގައި މިކަންކަމާ ގުޅޭގޮތުން ކުރެވުނު
ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނާކަށެއް ނެތް. އެހެންވީމާ، މިދަންނަވަނީ، ހަމައެކަނި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިގޮތަށް
ގާނޫނެއް ހެދުމަކުންނެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މައްސަލަތައް ޙައްލެއް ނުކުރެވޭނޭ. ގާނޫނު ހަދަންޖެހޭ. ގާނޫނީ
އޮނިގަނޑަށް އަޅުގަނޑުމެން ހެޔޮ ބަދަލުތައް ގެންނަންޖެހޭ. ކޮރަޕްޝަނާ ގުޅުންހުރި މައްސަލަތައް ފަޅާއަރުވާ މީހުން
އަޅުގަނޑުމެން ހިމާޔަތްކުރަން އެބަޖެހޭ. އެ މީހުންނަށް ގާނޫނީ ހިމާޔަތްތެރިކަން އޮންނަން އެބަޖެހޭ. އެހެންނަމަވެސް،
ފާއިތުވެދިޔަ ތަނުގައި ކޮރަޕްޝަނުގެ ބޮޑެތި ޢަމަލުތައް ހިންގާފައި ތިބި މީހުން، މި ޖަރީމާތައް ހިންގާފައި ތިބި މީހުން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސާފުކޮށް އެނގެން އެބަހުރި. އެ މީސްމީހުން އިންސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް ގެނައުމަށްޓަކައި މިއަދު
މަސައްކަތްކުރެވެން އެބަޖެހޭ. ހަމައެއާއެކީގައި މި ރާއްޖޭގައި ކޮރަޕްޝަނުގެ ބޮޑެތި ޖަރީމާތައް ހިނގައިގެންދިޔައިރުގައި،
ކޮރަޕްޝަނާއި ފަސާދައިގެ ބޮޑެތި ޖަރީމާތައް ހިނގައިގެންދިޔައިރުގައި އެކަންކަމުގެ މަތީން އިހުމާލުވި ފަރާތްތައް
އަދިވެސް ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުގައި އިސްވެރިންގެ ގޮތުގައި ތިބިކަން މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ހިތާމަޔާ އެކީގައި
ފާހަގަކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. އެއީ މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގައި ތިބި މީހުން ނަމަވެސް، ދައުލަތުގެ އެހެން
މުއައްސަސާ އެއްގެ އިސްވެރިންގެ ގޮތުގައި ތިބި ވެރިން ނަމަވެސް، މި މީސްމީހުން އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މިއަދު ވެސް
މަޤާމުން ދުރުކުރެވެން އެބަޖެހޭ. އެ މީސްމީހުން މަޤާމުން ދުރުކުރެވިގެން މެނުވީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު ފެންނަން
ހުރި މައްސަލަތައް ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި އިންސާފުގެ މަގުން ބެލިގެނެއް ނުދާނެ. އެހެންވީމާ، ގާނޫނީ އޮނިގަނޑަށް
އަޅުގަނޑުމެން ހެޔޮ ބަދަލުތައް ގެންނަން މަސައްކަތްކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި އަޅުގަނޑު މިދެންނެވި ފަދަ
އިޞްލާޙީ ބަދަލުތައް ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ ތެރެއިން އަންނަން އެބަޖެހޭ. ކޮރަޕްޝަނުގެ ޢަމަލުތައް ހިންގާފައި
ތިބި މީހުން އިންސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް ގެނެވެން އެބަޖެހޭ. އަދި މި ރާއްޖޭގައި ކޮރަޕްޝަނާއި ފަސާދައިގެ ބޮޑެތި
ޖަރީމާތައް ހިނގިއިރުގައި މިކަންކަމުގެ މަތީން އިހުމާލުވެ، ދެލޯ މަރާލައިގެން ތިބި މީހުން އެ މަ ޤާމުތަކުން
27

އަޅުގަނޑުމެން ދުރަށް ލެވެން އެބަޖެހޭ. މި ބަދަލުތައް ގެނެވިގެން މެނުވީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮރަޕްޝަން މި
ރާއްޖެއިން ނައްތައެއް ނުލެވޭނެ. ޙަޤީޤަތުގައި އަންނަ ކޮންމެ ސަރުކާރަކަށް ވެސް ކުރިމަތިވާ އެންމެ ބޮޑު ގޮންޖެހުމަކަށް
ވެގެން މި ދަނީ ކޮރަޕްޝަނާއި ފަސާދައިގެ މައްސަލަ. އަޅުގަނޑު އުފާކުރަން، މި ސަރުކާރުން މިފަދަ ބިލެއް
ހުށަހެޅުއްވީތީވެ. ޙަޤީޤަތުގައި މިފަދަ ބިލެއް ހުށަހަޅުއްވައިގެން ސަރުކާރުން މި ސަރުކާރުގެ އިސް މަޤާމުތަކުގައި
ތިއްބެވި ފަރާތްތަކަށް މި ދެއްވާ މެސެޖަކީ، ކޮރަޕްޝަނަށް ޓޮލަރޭޓެއް ނުކުރައްވާނަމޭ. ތަޙައްމަލެއް ނުކުރައްވާނަމޭ. އެއީ
ހަމަ ރަނގަޅު މެސެޖެއް. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި އެއިން ހެޔޮ ބަދަލުތަކެއް އަންނާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ހަމައެއާއެކީގައި
މި ސަރުކާރުން ކުރައްވަންޖެހޭ ވަރަށް މުހިއްމު މަސައްކަތެއް މިއީ، ސަރުކާރުގެ އިސް މަޤާމުތަކުގައި ތިއްބެވި މިގޮތަށް
ކޮރަޕްޝަނުގެ ޖަރީމާ ހިންގާފައި ތިބި މީހުން މަޤާމު...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މަޑުއްވަރީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިހާރު މި ހިނގަމުންދާ ބަހުސްގައި ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް
އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރަށް.
ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރަ އީސް. ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލުގެ ނަމުގައި މަޖިލީހަށް
ހުށަހެޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ބަހުސްކުރަމުން މި ދާ ބިލަކީ މުހިއްމު ބިލެއް. އަޅުގަނޑު މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވީތީ، މި ބިލު
ހުށަހެޅުއްވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاަلهއށް ޝުކުރު
ދަންނަވަން. އަދި މި ސަރުކާރުން އެއް މަސް ނުވަނީސް ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި، މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި ކަމަށް
ޓަކައި އާދެ، އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙަށް ވެސް އަދި ސަރުކާރުގެ މިކަމާ ގުޅުންހުރި ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް އަޅުގަނޑު
ހަމަ ޚާއްޞަ ޝުކުރެއް ދަން ނަވަން. ތަރައްޤީވަމުން އަންނަ ދުނިޔޭގެ ތަރައްޤީވަމުން އަންނަ ޤައުމުތަކުގެ ތަރައްޤީއަށް
އޮތް އެންމެ ބޮޑު ހުރަހަކީ ކޮރަޕްޝަން. ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމަށް ފިޔަވަޅުތައް އަޅަން އެބަޖެހޭ. ކޮރަޕްޝަނަކީ ނުބައި
ވައިރަހެއްގެ ގޮތުގައި ތަރައްޤީވަމުން އަންނަ ޤަ އުމުތަކު ގައި ފެތުރެމުން އަންނަ ނުބައި ޢަމަލެއް. މި ސިފަތަކާ އެކު
ދައުލަތުގެ ބޮޑެތި ބާރުތަކަށް އަންނަން މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށް އެޅިގެންދާނެ ބޮޑު ހުރަހެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރަން. ދައުލަތުގެ ވަރުގަދަ ބާރުގަދަ ވަޒީފާއެއް ލިބުމަކީ ބައެއް މީހުންނަށް ހީވާ ކަހަލަ ، ތިމަންނައަށް ރަންވަޅެއް
ލިބުމޭ. ހިތުހުރި ގޮތަކަށް ދައުލަތުގެ ވަސީލަތްތަކާއި ބާރުގެ ބޭނުންކޮށްގެން ވައްކަންކުރުމަކީ އާއްމު ކަމަކަށް މި
ރާއްޖޭގައި ވެސް މި ވަނީ ވެފަ. މި ވާހަކަ ފުޅާކޮށް ދައްކަން އެބަޖެހޭ. މި މަޖިލީހުގައި މިއަދު މި ހިނގާ ކަމަކީ މިއީ،
މިކަމަށް މުހިއްމު ކަމެއް، މިކަމަށް އެޅިގެންދާނެ މުހިއްމު ހުރަހެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން.
28

ރައްކާތެރިކުރެވެންޖެހޭ. މި ކަންކަން ރިޕޯޓުކުރާ މީހުންނަށް ގިނަ ފަހަރަށް މިދެންނެވިހެން ބާރުގަދަ ފަރާތްތަކުން
ބާރުގަދަ ގުޅުންތަކާ އެކު ވައްކަންކުރަމުންދަނީ. ދައުލަތުގެ މުހިއްމު ވަސީލަތްތައް؛ ފުލުހުންގެ މުއައްސަސާއާއި
އަދިވެސް މި ނޫން އެހެން ތަޙުޤީޤުކުރާ މުއައްސަސާތައް އެ މީހުންގެ އަތްދަށުގައި އޮވެގެން އެކަން ކުރަމުންދަނީ.
ނުރައްކާތެރި ގޭންގުތަކާ ގުޅުންހުރެ މިދެންނެވި ފައިސާ އެ މީހުންނާ ގުޅުން ބަދަހިކުރުމަށް ބޭނުންކުރޭ. ނަތީޖާއަކަށް
ވެގެންދަނީ މިކަންކަން ރިޕޯޓުކުރަން ތިބި މީހުންނަށް ވެސް ބޮޑެތި ބިރުވެރި ކަމަކަށް މިކަން ވެފައި އޮތީ.
އެހެންނަމަވެސް، މި ގާނޫނުން ރައްކާތެރިކަން ހޯދައިދިނުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިދެންނެވިހެން އެ ފަރާތްތަކަށް
ލިބިގެންދާނެ ވަރަށް ބޮޑު ކުރިއެރުމެކޭ ކއަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ. ބޮޑެތި ޕްރޮޖެކްޓުތައް ، ބޮޑެތި މަސައްކަތްތަކަށް
ބިޑުކުރާ ފަރާތްތަކުން އެ މީހުންގެ އަތުން ރިޝްވަތު ނެ ގުމަށް ހުށަހަޅާ މީހުންގެ ވާހަކަދައްކަންޖެހޭ. ރާއްޖޭގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން މި ދަނީ، މިދެންނެވިހެން ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުން ބިޑުކޮށްގެން ތަކެތި ގަތުމަށް ،
އަދިވެސް މިނޫންވެސް ޕްރޮޖެކްޓުތައް ހިންގުމަށްޓަކައި އެވޯޑުކުރެވޭ ފަރާތްތަކަށް އެބަ ހުށަހަޅާ، ހަމަ ސީދާ އެބަ
ހުށަހަޅާ އަދަދު. ފާއިތުވެދިޔަ ސަރުކާރުގައި އާއްމު ކަމަކަށް ވެ، އެއީ ކޮންމެހެން ހިނގަންޖެހޭ ކަމެއްގެ ގޮތުގަ އި؛
މިދެންނެވި މަސައްކަތްތައް ހަވާލުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ އަތުން ލިބެންޖެހޭ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި އެތަންތާގެ ވެރިން ގަބޫލުކުރި
ރިޝްވަތު ލިބެންޖެހޭ ކަމަށް. އަޅުގަނޑުމެން މި ގޮވާލަނީ، އަޅުގަނޑު މި ގޮވާލަނީ، މިދެންނެވިހެން މިކަންކަން ކުރާ
ފަރާތްތަކުގެ ވާހަކަ ސީދާ ދެންނެވުމަށް. ސަރުކާރެއް އެކަންޏެއް، ހަމަ ސަރުކާރުގެ މަތީ؛ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަކަށް
ނޫނިއްޔާ އެކަން ކުރަން ހަވާލުވެފައި ތިބި ފަރާތްތަކަށް އެކަންޏެއް މިކަމެއް ޙައްލެއް ނުކުރެވޭނެ. މިއީ އާއްމު
ފަރުދުންގެ ވެސް ޒިންމާއެއް މިކަމުގައި އެބަ އޮވޭ. ވިޔަފާރިވެރިންގެ ޒިންމާ އެބައޮވޭ. މިކަންކަން ރިޕޯޓުކުރަން އެބަޖެހޭ.
މިދެންނެވިހެން، މިކަންކަން ހަވާލުކުރެވިގެން ރިޝްވަތަށް އެދޭ ވެރިންގެ ރިޕޯޓު ނޫނީ އެކަންކަން އެދޭ މީހުންގެ
ވާހަކަދައްކަން އެބަޖެހޭ. ވާހަކަދައްކައިގެން އެކަން ހުއްޓުވޭނީ. އެހެން ނޫން ގޮތަކަށް މިކަން ނުހުއްޓުވޭނެ. މިއީ
އާދައިގެ ވާހަކަތަކެއް ނޫން މިދައްކަނީކީއެއް. 5 އަހަރެއްގެ ވެރިކަމެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން މި ދަނީ
ވެރިކަން ނިމިދާއިރު، އެ ވެރިކަމަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިގަންނަވާ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުންނާއި، ދައުލަތުގެ
ވަޒީރުންނާއި، މިދެންނެވި ސަރުކާރުގެ ވަޒީރުންނާ އަދި ކުންފުނިތައް ހަވާލުވެ ތިބި މީހުން މިލިޔަނަރުންގެ ގޮތުގައި
ނިމިދަނީ. ސަރުކާރެއް ނިމިދަނީ. އެ މީހުންގެ މުސާރައަށް ބަލާއިރު އެ މީހުންނަށް އެ ތަނަވަސްކަން ލިބޭނެ އެއްވެސް
ގޮތެއް ނެތް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅު ގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން މި ދަނީ، ފާއިތުވެދިޔަ ސަރުކާރު ދިޔައިރު ވެސް
މިލިޔަނަރުންގެ ގޮތުގައި އެ މީހުން އެ ދައުރު ނިންމާލީ. އެހެންވީމާ، މިއީކީ މިކަން ވާންޖެހޭ ގޮތެއް ނޫން. ނާޖާއިޒު
ގޮތުގައި އެބަ ލިބޭ އާމްދަނީތަކެއް މިކަން ހުއްޓުވުމަށް ކަންކަން ކުރަން އެބަޖެހޭ. މި ވާހަކަ ފުޅާކޮށް ދައްކަން އެބަޖެހޭ.
ނުދައްކައިފި ނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ރާއްޖޭގެ ކުރިއެރުމަށް ބޮޑު ހުރަސްތަކެއް ހުންނާނެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ރައްޔިތުންގެ
ތެރޭގައި އަސާސީ ކަންކަމުން މަޙުރޫމްވެފައި ތިބި އެތައް ރައްޔިތުން ތިބޭއިރު ، މިދެންނެވި ގޮތުގައި، ނާޖާއިޒު ގޮތުގައި
29

ދައުލަތުގެ ފައިސާ ބޭނުންކޮށްފި ނަމަ، އެ މީހުންނަށް މިދެންނެވި ކަންކަން ފުއްދުމަށް ޓަކައި ސަރުކާރު ހުރަހަކަށް
އެބަވޭ. އެހެންވީމާ، މިކަންކަން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ވާހަކަދެކެވިގެން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން
އެބަޖެހޭ. މިއީ މުހިއްމު ކަމެކޭ އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ. މިކަމަށް އެއްބާރުލުންދީގެން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ހުރިހާ
މެންބަރުން މި ބިލު ފާސްކުރުމަށް އެއްބާރުލުންދިނުމަކީ އަޅުގަނޑު ހަމަ އެދޭ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރަން.
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިހާރު ހުށަހެޅިފައި މި ވާ ވިސުލްބްލޯ ކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލުގެ
އިބްތިދާޢީ ބަހުސްގައި ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް ދެން އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ، އައްޑޫ މީދޫ ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި
މެންބަރު ރޮޒައިނާ އާދަމަށް.
އައްޑޫމީދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ރޮޒައިނާ އާދަމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު ހުށަހެޅިފައި މި ވާ ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތަކަށް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލު؛ މި
ބިލަކީ މިއީ އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ވަރަށް މުހިއްމު ބިލެކޭ. މި ބިލު ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި ގަލޮޅު އުތުރު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاަلهއށާއި، އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙްގެ ސަރުކާރަށް އަޅުގަނޑު ޝުކުރު
ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންހިނގައްޖެ މިދިޔަ 5 އަހަރުގެ ތެރޭގައި ރައީސް ޔާމީންގެ ވެރިކަމުގައި ވަރަށް
އިހާނެތިކޮށް ވިސުލްބްލޯކުރި ފަރާތްތަކާ ދޭތެރޭ ޢަމަލުކުރަމުންދިޔަ މަންޒަރު. ކޮރަޕްޝަންގެ އެތައް ޢަމަލުތަކެއް
ހިންގައި، ބޭންކުގައި ހުރި ފައިސާ އެއީ ކޮންދިމާލަކުން އައި އެއްޗެއްކަން ވެސް ނޭނގި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން
މި ދިޔައީ ފާޑުފާޑުގެ ފައުންޑޭޝަންތަކާ އެއްޗެހި ހަދައިގެން އެކި ތަންތަނުން ދައުލަތަށް ވަންނަންޖެހޭ ފައިސާ، އެ
ފައުންޑޭޝަންތަކުގެ އެކައުންޓު ތަކަށް ވަދެގެންދިޔަ މަންޒަރު. އެކަންކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން ވާހަކަދެއްކި މީހެއް ވިއްޔާ ވަޒީފާ
ގެއްލިގެންދިޔަ، ނުވަތަ ޖަލަށް ލެވިގެންދިޔަ ، ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ވެސް އަނިޔާވެރި ކަންކަން އެ މީހަކާ ދޭތެރޭގައި
ދިމާވެގެންގޮއްސަ މި ވަނީ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާހިސާބަށް އައިއިރު ވެސް ނޭނގޭ ޔާމީން ރަޝީދު މަރާލީ؛ އެހާ
އަނިޔާވެރި ގޮތަކަށް މަރާލީ ކޮން ސަބަބަކާ ހުރެ ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނޭނގޭ، ރިޟްވާން ގެއްލުވައިލީ ކޮން
ސަބަބަކާ ހުރެ ކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް، ހުރިހާ އެންމެން ވެސް ދައްކަމުންދާ ވާހަކައަކީ، ނޭނގެންޖެހޭ މަޢުލޫމާތުތަކެއް
އެ މީހުންނަށް އެނގިގެން އުޅޭ ވާހަކަ. ނޭނގެންޖެހޭ މަޢުލޫމާތުތަކެއް އެ މީހުން ރައްޔިތުންނާ ހިއްސާކޮށްފާނެތީވެ
ކުރެވިގެންދިޔަ ކަމެއްގެ ވާހަކަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު މިތާގައި ވާހަކަދެއްކެވި ބައެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން
ފާހަގަކުރެއްވި ކަންކަމާ ދޭތެރޭ އަޅުގަނޑު ހަމަ ކަންބޮޑުވޭ. ކީއްވެގެންތޯއޭ މި ބިލުގައި އެސް.އެމް.އެސްއަކުން މީހަކަށް
30

މައްސަލައެއް ހުށަހެޅެންވީ، ނުވަތަ އެމް.އެމް.އެސްއަކުން ހުށަހެޅެންވީ، ނުވަތަ އީމެއިލަކުން ހުށަހެޅެންވީ؟ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މިއުޅެނީ ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވަން ކަމަށް ވާނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންނެއް ނުޖެހޭ ކޮރަޕްޝަންގެ
ޢަމަލެއް ރިޕޯޓުކުރާ މީހާ ދުނިޔޭގައި ހުރި ހުރިހާ ހުރަސްތަކެއް ގިރާކޮށްފައި ނޫނިއްޔާ އެ މީހަކަށް އެ މައްސަލަ
ހުށަނޭޅޭނެ ގޮތަކަށް ކަންތައްތައް ބައްޓަންކުރާކަށް. އަޅުގަނޑުމެން ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވަން މި ކުރާ މަސައްކަތުގެ
ތެރޭގައި އެންމެ މުހިންމު އެއް ކަމަކީ، މިފަދަ ކަންކަން ރިޕޯޓުކުރަން ބޭނުންވާ ފަރާތްތަކަށް ވީހާވެސް ފަސޭހަ ގޮތަކަށް
ރިޕޯޓުކުރެވޭނެ އިންތިޒާމެއް އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނީ ގޮތުން ވެސް ކަނޑައަޅައިދިނުން. މި ޒަމާނަކީ މިއީ ޙަޤީޤަތުގައި
ގަލަމެއް ނަގައިގެން އިށީނދެ، ސިޓީ ލިޔެގެން ސިޓީއުރައަށް ލައިގެން ގެންގޮސް އޮފީހަކަށް ލާ މީހަކާ ހަވާލުކޮށްގެން އެ
ސިޓީގެ ޖަވާބުގެ އިންތިޒާރުގައި ޙަޤީޤަތުގައި އިންނަންޖެހޭ ޒަމާނެއް ނޫން. ޓެކްނޮލޮޖީއާ އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެން ވެސް
ތަރައްޤީވާން އެބަޖެހޭ. އެސްއެމް.އެސްއަކުން ކުރެވޭ ކަމެއް ކުރަން އަޅުގަނޑުމެން ކީއްކުރަންތޯ ތިމާވެށް ޓަށް
ގެއްލުންދީގެން އިތުރު ކަރުދާސްތަކެއް ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި ބޭނުންކުރަންވީކީ. ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ކަމަކަށް އަޅުގަނޑަކަށް
ނުފެނޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ، މި ބިލުގައި މިހާރު ރިޕޯޓުކުރަން ހުށަހެޅިފައި މިހިރަ ގޮތްތަކަކީ އަޅުގަނޑު
ދަންނަވާނީ ހަމަ ރަނގަޅު ގޮތްތަކެކޭ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އަޅުގަނޑުމެންނެއް ނުޖެހޭ އެކަންކަން އެއަށްވުރެ އުނދަގޫ
ގޮތަކަށް ބައްޓަންކުރާކަށް. މީގައި ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބައޮވޭ މަޢުލޫމާތު ފުރިހަމަނުވާ ކަމަށް ވަންޏާ ނޫނީ އެކަމާ
ދޭތެރޭގައި ޢަމަލުކުރެވޭވަރަށް މަޢުލޫމާތު ނެތް ކަމަށް ވަންޏާ ޢަމަލުކުރާކަށްނުޖެހެއޭ. އެހެންވީމާ، މީހަކު ހަމަ ތޯތޯ
ވާހަކައެއް ދައްކާލާއިރަކަށް މީހަކު ފަހަތުންދާ ވާހަކައެއް ، މައްސަލަ ބަލާ ވާހަކައެއް ނޫން އަޅުގަނޑުމެން މިދައްކަނީކީ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޑުއިވިގެން މިދިޔައީ މިދިޔަ ހަފްތާ ތެރޭގައި ވެސް ކުރީގެ ރައީސް ޔާމީން އެކި ތަންތަނުގައި އެކި
ގޮތްގޮތަށް އެ މަނިކުފާނު ޒިންމާ ނުނަގާންވެގެން ؛ ބޮޑެތި ވައްކަންތައް ކޮށްފައި އެކަން ކަމަށް ޒިންމާ ނުނަގާންވެގެން
ވާހަކަދައްކަމުންދިޔަ އަޑު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީއެއް ނޫން އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންގެ
ސަރުކާރެއްގައި ، އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙްގެ ސަރުކާރެއްގައި ، އަޅުގަނޑުމެން އެތައް މަސައްކަތެއް ކޮށްގެން ގެނައި
ސަރުކާރެއްގައި ވެސް ވޯޓު ހޯދަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދެއްކި ވާހަކައަކީ ކޮރަޕްޝަންގެ މައްސަލަތައް ބަލައިދޭނެ
ވާހަކަ. އެހެންވީމާ، އެ މަސައްކަތް ކުރުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ހުރިހާ ކަމަކަށް މަގުފަހިކޮށްދިނުމަކީ އަޅުގަނޑު
ދަންނަވާނީ މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ ވެސް ޒިންމާއެކޭ. އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންގެ ކުރިމައްޗަށް ވޯޓުހޯދަން ދާން
ނުކުންނައިރު މިތާ ހުރި ކޮންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކީ ވެސް ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހަކަށް ވާން އެބަޖެހޭ.
ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހަކަށް ވާންޖެހޭ. އެހެންވީމާ، މި 5 އަހަރުގެ ތެރޭގައި ކުރެވިފައި ހުރި ވައްކަން
ބެލުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ހުރިހާ ކަމެއް ކުރުމަށް އެއްބާރުލުން މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުން ދޭންޖެހޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު
ދެކެނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ، މި ބިލު ފާސްކުރުމަށް މި ބިލު ބަލައިގަތުމަށް ހުރިހާ އެންމެން ވެސް
ވޯޓުދެއްވާނެ ކަމަށް އުއްމީދުކުރަމުން އަޅުގަނޑު އިށީނދެލާނަން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
31

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އަދިވެސް ބައެއް މެންބަރުން އެދިވަޑައިގެންފައި
އެބަވޭ. އެދިވަޑައިގެންފައިވާ ބޭ ފުޅުންގެ ތެރެއިން މި ވަގުތު ތަޅުމުގައި އިންނެވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، މެދު ހެންވޭރު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
މެދު ހެންވޭރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި މަޖިލިސް ޤާނޫނުއަސާސީއާއި މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދާ އެއްގޮތަށް
ކުރިއަށް ގޮސްދެއްވުމަށް އަޅުގަނޑު އެދޭ ވާހަކަ ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ބިރުދެއްކުމާއި ، ވައްކަންކުރުމާއި ،
ކޮރަޕްޝަނަކީ މިހާރު ފެޝަނަކަށް ވެފައި، މި ރާއްޖޭގައި ފެޝަނަކަށް ވެފައި ވާ ކަމެއް. މިކަން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި
ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ވިސްނުމުގައި ބިލެއް މި މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله އަށް އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު އަދާކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިއީ
އަޅުގަނޑުމެން ކަންބޮޑުވާންޖެހޭ ފަދަ ކަންކަން މި ޤައުމުގައި ހިނގާތީވެ، އެ ކަންކަން ހުއްޓުވޭނީ، މި ކަންކަން
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ ގޮތަށް ކުރެވޭނީ ހަމަ ޔަޤީނުން ވެސް މިފަދަ ގާނޫނެއް އޮވެގެންކަމާ މެދު އަޅުގަނޑު ޝައްކެއް
ނުކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލަށް ވާހަކަދައްކަމުން ބައެއް ބޭފުޅުން ވިދާޅުވެއްޖެ، މިއީ އަޅުގަނޑުމެން
ގާނޫނެއް ނެތިގެން ކުރާ ކަމެއް ނޫން ކަމަށް. ނޫނިއްޔާ މީހުން ހައްޔަރުކުރަން، ބަންދުކުރަން، ރިޕޯޓުކުރަންވާވަރަށް
ގާނޫނުތައް އެކުލަވައިލެވިފައިވާ ކަމަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންނަމަވެސް ހިތާމަޔަކީ، އެ ގާނޫނުތަކުގައި ވާ ގޮތަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަންކަން ތަންފީޒުކުރަން ތިބި ފަރާތްތަކަށް ތަންފީޒުކުރުމަށް ހުރަސްތަކެއް އެޅެމުންދާތީވެ އެ
ހުރަސްތައް ނައްތާލުމަށްޓަކައި ހުށަހެޅިފައިވާ ގާނޫނެއް. މި ގާނޫނުގައި ފަހަރެއްގައި ވެސް ސިއްރު ހެކި؛ ސިއްރު
ގޮތުގައި ސިއްރު ހެކި ހުށަހަޅައިގެން ކަންކަން ކުރާ ވާހަކައެއް ނެތް. ސިއްރުން މީހުން ވާހަކަދައްކާ ވާހަކައެއް ނެތް.
އެހެންނަމަވެސް، މި ޤައުމުގައި ހިނގާ ބޮޑެތި ކަންކަން ހުއްޓުވޭނީ، މި ޤައުމުގައި ކުރަމުންދާ ވައްކަންތައް ހުއްޓުވޭނީ
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި ކޮންމެވެސް ބައެއް ހިތްވަރާއެކު ނުކުމެ އެ ބަސް ބުނެގެން. އެ ވާހަކަ އިއްވަންޖެހޭ
ފަރާތްތަކާ ހިސާބަށް އިއްވައިގެން. ނިކަން ބައްލަވަމާ ހިނގާ! އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މައްސަލައެއް ފުލުސް އޮފީހަށް
ހުށަހަޅައިފިއްޔާ ކަންކަން ވަނީ ކިހިނެއްތޯ. އެ މައްސަލައެއް ހުށަހަޅަން ފޯނުކޮށްލާ ހިސާބުން ފެށިގެން އެ މީހަކާ ދޭތެރޭ
ފުރަތަމަ ވެސް ޝައްކުކޮށް ގިނަ ވާހަކަތަކެއް ދައްކަން ފަށާ. އޭނަގެ ވަނަވަރު އޮޅުންފިލުވާ. އޭނަ އެތަނަށް ގޮސް
ރިޕޯޓު އެބަ ކުރަންޖެހޭ. އޭނަ އެތަނަށް ނުގޮސްފި ނަމަ، އެ މައްސަލައެއް ބަލާކަށް ހަމަ ޔަޤީނުން ވެސް
އިސްނަގައިގެން ފުލުހުން، ފުލުހުންގެ އިދާރާއިން ކަމެއް ކުރާ ތަނެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުފެނޭ. މިއީ ހިތާމަހުރި
32

މައްސަލައެއް. މިފަދަ ކަންކަން ޙަޤީޤަތުގައި މި ޤައުމުގައި ވައްކަމުގެ ކަންކަން، ކަރަޕްޝަންގެ ބިރުދެއްކުން، މާރާމާރީ،
މިކަންކަން އިތުރުވެގެންދާ އެއް ސަބަބު ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެން ރިޕޯޓުކުރުމުން، އެ ރިޕޯޓު
ބަލައިގަންނަ ފަރާތުން އެކަން ކުރައްވާ ގޮތަށް ނުކުރެވިވާކަން. އަޅުގަނޑުމެން ފުލުސް އޮފީހަށް ކަމެއް ހުށަހަޅައިފިއްޔާ
ފުރަތަމަ ވެސް ބުނާނެ އަންނާށޭ މި ހިސާބަށް. މި ތަނަށް އައިސް ހުށަހަޅާށޭ. ހުށަނާޅައިފި ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ ދެން
ނެތޭ، ވަރަށް ދެރައޭ. އެ މީހާގެ؛ ހުށަހަޅާ މީހާގެ އެތައް ވަގުތުތަކެއް ބޭކާރުވެގެންދޭ. އެ ހުށަހަޅާ މީހާ ބައެއް ފަހަރު
ގެންގޮސް އެތާ ތެރޭގައި އެތައް އިރެއްގައި އިންނަންޖެހޭ. މިފަދަ ކަންކަން ދިމާނުވާނެ ގޮތަށް ކަންކަން ބައްޓަންކުރުމުގެ
ވިސްނުމުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ބިލެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. ބިލު ކިޔާލުމުން އަޅުގަނޑަށް ދޭހަވެގެންދަނީ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ޤަ އުމުގައި މި ވޭތުވެދިޔަ 5 އަހަރު މިއިން ދުވަހަކު، މިއިން ދުވަހަކު ނުހިނގާހާ ބޮޑެތި
ވައްކަން މި ވަނީ ހިނގައިގެންގޮސްފަ. ދައުލަތުގެ ފައިސާ މިއިން ދުވަހަކު ނުގެއްލޭހާ ބޮޑަށް މި ވަނީ ގެއްލިފަ.
ދައުލަތުގެ ފައިސާ؛ ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއިން ވައްކަންކުރުން ދައުލަތުގެ ހިންގަން ތިބި އިސް ފަރާތްތައް ގުޅިގެން މި
ވަނީ ކައިލާފަ. ނަގާފަ. ވައްކަންކޮށްފަ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ ރައްޔިތުން ގަބޫލުކުރާނެ ޙަޤީޤަތެއް. މިއީ
ރައްޔިތުންގެ ފައިސާ. ރައްޔިތުން ނުކުމެ ބުނާނެ ކަމެއް ނެތް، ސަރުކާރު ތެރެއިން ކެޔަކަސް ރަނގަޅޭ. އަޅުގަނޑަށް
ޔަޤީން ނުބުނާނެކަން. ނަގާނެ ވަރަށް ނަގަންވީއޭ. ވައްކަންކުރަންވީއޭ. ރައީސް ޔާމީން މި ޤައުމުން ކޮށްފައިވާ ވައްކަމުގެ
އަދަދު އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން ފަށައިފިއްޔާ ހަމަ ޔަޤީން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އުޅެނީ ސަރުކާރުން، ދައުލަތުން ނެގި
ލޯނުގެ އަދަދު، ބޭރުގެ ފަރާތްތަކުން ނެގި ލޯނުގެ އަދަދު ނޭނގޭ. ދެން ކިހިނެއްތޯ ހަދާނީ އަޅުގަނޑުމެން، ރައީސް
ޔާމީން ވަގަށް ސަރުކާރުން އޯގަނައިޒް ގޮތެއްގައި ކުރި ވައްކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހޯދޭނެ ގޮތެއް އަދި މި އުޅެނީ
ނެތިގެން. އެހެންވީމާ، އެފަދަ ކަންކަން ރިޕީޓުވިޔަނުދިނުމަށްޓަކައި ހުށަހަޅާ ގާނޫނުތައް މި ހުންނަނީ. އެބަޖެހޭ
ހިތްވަރުހުރި މީހުން ނުކުމެ ބުނަން، މިވެނި ތާކުން ވައްކަންކުރެއޭ. މިވެނި މީހަކު އެބަ ވައްކަންކުރެއޭ. އެކަން މީގެ
ކުރިން ކުރީމަ ވެފައި ހުރީ ކިހިނެއްތޯ؟ ބޭންކު އޮފް މޯލްޑިވްސްގެ ބޭފުޅަކު ރައީސް ޔާމީންގެ އެކައުންޓަށް އާދަޔާ
ޚިލާފު ގިނަ ފައިސާ ވަންނަ ވާހަކަ ބުނެގެން އެ މީހާ އެތައް ދުވަހަކު އިންނަންޖެހުނީ ޖަލުގެ ގޮޅީގައި، ތޭރިތަކުގެ
ތެރޭގައި. ޢާއިލާ ބިކަވެގެންގޮސް ނިމިދިޔައީ. އެހެންވީމާ، އެކަންކަން ހުއްޓުވޭނީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މި
ޤައުމުގައި ހިނގާ މިފަދަ ނާޖާއިޒު ކަންތައްތައް ހުއްޓުވޭނީ މިފަދަ ގާނޫނުތަކެއް އޮވެގެން. އަދިވެސް އެއްފަހަރު
اله
އެހެންވީމަ މި ގާނޫނު ހުށަހަޅައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދު އަށް
އަޅުގަނޑު ޝުކުރު އަދާކުރަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
33

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ޖަލްސާ ހުސްވަގުތުކޮޅަށް މެދުކަނޑާލުމާ ހަމައަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު މި
އާދެވުނީ. ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަން އެދިވަޑައިގެންފައިވާ މެންބަރުންގެ ތެރެއިން، ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގަންނަވާ
ބޭފުޅުން 11 ޖަހާއިރު އަޅުގަނޑުމެން ޖަލްސާ އަލުން ފަށާއިރު، ޖަލްސާ ކުރިއަށްގެންދަން ފަށާއިރު، ތަޅުމުގައި
ވަޑައިގެން ތިއްބެވުން އަޅުގަނޑު އެދެން. މިހާރު މި ހުސްވަގުތުކޮޅަށް މެދުކަނޑާލަނީ. 11 ޖަހާއިރު ޖަލްސާ
ކުރިއަށްގެންދަން ފަށާނަން، إِن شاء لّٰا . وال ساَّلم عليكم.
[ހުސްވަގުތުކޮޅު 10:32 އިން 11:01 އަށް]
(ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ؛ މަޖިލީހުގެ ރައީސް ޤާސިމް އިބްރާހީމް)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ
ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރަ އްކާތެރިކޮށްދިނުމުގެ ބިލުގެ ބަހުސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ. މިހާރު
ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެންފައިވާ މެންބަރުންގެ ތެރެއިން މި ވަގުތު މި މަޖިލީހުގެ މާލަމުގައި މި އިންނެވީ ،
ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ނާޡިމް. އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ނާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ ރައީސް. އަޅުގަނޑު ވެސް މި ބިލަށް އެއްޗެއް ބުނެލަން ފުރުޞަތަކަށް އެދުނީ، މިއީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް
އެދިއެދި ހުރި ބިލަކަށް ވާތީވެ. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވޭތުވެދިޔަ 5 އަހަރުގެ ވެރިކަމުގައި ކަންކަން
ކުރަމުންދިޔަ ގޮތަށް ބަލާފައި ޝަކުވާއެއް ހުށަހަޅައިފިއްޔާ އަނިޔާވެރިކަން ކޮންމެ ބޭފުޅަކު ވިޔަސް
ތަޙައްމަލްކުރަންޖެހޭތީވެ އެކަމަށް. ޚާއްޞަކޮށް އީވާ ފާހަގަކުރައްވައިފި، މީގެ އަހަރެއް، ދޮޅު އަހަރެއް ކުރިން
ޑްރާފްޓުކޮށްފައިވާ ބިލެއް ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ތެރެއިން އައި ބިލެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަ
މި ކުރެވެނީ. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ފާހަގަކުރެވޭ، މީގެ ކުރިން ކަމަކަށް ޝަކުވާއެއް ކޮށްފި ކަމަށް
ވަންޏާ އެ ޝަކުވާކުރި ފަރާތަކަށް ލިބޭ އަނިޔާ މާ ބޮޑުވެގެންދާކަން. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑު ވެސް އަމިއްލައަށް
ކުރެވުނު ތަޖުރިބާއަކަށް ބަލައިލާއިރުގައި، ފުލުހަށް މައްސަލައެއް ހުށަހަޅައިގެން މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތަށް އެތަނުގައި
ހޭދަކުރަންޖެހޭ ވަގުތު ގިނަ، ކުށްވެރިވެގެންދާ ފަރާތަށް ވުރެ. ކުށްވެރިވެގެންދާ ފަރާތަށް ގިނަ ފަހަރަށް ދޫކޮށްލާއިރުގައި
ވެސް ރިޕޯޓުގައި ސޮއިނުކުރެވިގެން ނުވަތަ ކަމެއް ނުކުރެވިގެން ފުލުސް އޮފީހުގައި ގިނަ ވަގުތު ހޭދަކުރަން މި ޖެހެނީ
މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތް. މިގޮތުން ޚާއްޞަކޮށް ފާހަގަކޮށްލާނަން، މި ފަހަކުން މިހާރުވެސް ސޯޝަލް މީޑިއާގައި ވަރަށް
34

އާއްމުވެގެން އެބަ ދޭ ފޮޓޯއެއް . ކުޑަކުދިން ނުވަތަ ބައެއް ކުދިންގެ އަތުން ފޯނު ފޭރިގަނެގެން އެ މައްސަލަ އުޅޭ
ކޮންމެވެސް މީހެއްގެ ފޮޓޯއެއް. އެހެންވީމާ، އެ ފޮޓޯއަކީ އަޅުގަނޑުގެ ކޮއްކޮއެއްގެ އަތުން ފޯނު ފޭރިގަނެގެން އެ
މައްސަލަ ފުލުހުންނަށް ހުށަހަޅައިގެން އަދިއަދާ ހަމައަށް ވެސް މައްސަލަ ބެލިފައެއް ވެސް ނުވޭ. ދެ ފަހަރަށް، ތިން
ފަހަރަށް ގޮސްގެން ރިޕޯޓުކުރެވިގެން ، އެ ފޮޓޯ ވެސް އާއް މުކުރުމުގެ ކުރިން ފުލުހަށް އެ ފޮޓޯ ވެސް ހުށަހެޅިފައިވޭ.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން މި ދަނީ މިކަންކަމަށް އެއްވެސް ކަހަލަ އަޅާލުމެއް ނެތް ގޮތަށް
މިހާރުވެސް ފުލުސް އޮފީހުގެ ޢަމަލުތައް ދާ ގޮތުން. އެހެންވީމާ، މިއީ ވަރަށް ބޮޑު ކަންބޮޑުވުމެއް. ސްކޫލްތަކުން ކުދިން
ނިކުމެގެން އަންނައިރުގައި ބައެއް ގޭންގުތަކުން ނުވަތަ ނޭއްގާނީ ކުދިންތައް ސްކޫލް ކުދިން ބިރުގަންނުވައި، ފޯނު
އަތުލައި، މި މައްސަލަތައް ވަރަށް އާއްމުވެގެންދާއިރު ވެސް މިކަމަށް ސަމާލުކަމެއް އަދިވެސް މި ސަރުކާރުން
ހަޤީޤަތުގައި ނާދޭ. މިއީ ހަމަ ތަކުރާރުކޮށް މިހާރުވެސް ސޯޝަލް މީޑިއާގައި އާއްމުވަމުންދާ އެއް ފޮޓޯ. އަޅުގަނޑަށް
މަޢުލޫމާތު ލިބިފައިވާ ގޮތުގައި އެ ފޮޓޯއިން އާއްމުވާ މީހާއަކީ އެ ފޯނު ފޭރުމުން އާއްމުކޮށް ދާ ކުއްޖާ. އެހެންވީމާ، މިއީ
ކަންބޮޑުވުމެއް. މިކަން މިހެންދާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ މިކަހަލަ ބިލުތައް ހުށަހެޅި
ކަމުގައި ވިޔަސް އިޚްލާޞްތެރި ކަމެއް ނެތް ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ މިކަން އެންމެ އެކަށީގެންވާ ގޮތަށް މިކަން ކުރެވިދާނެ
ކަމަކަށް. އެހެންވީމާ، މިއީ އަދި ޚާއްޞަކޮށް ފާހަގަކޮށްލާނަން، ފުލުސް އޮފީހަށް އަޅުގަނޑު ކުރި ރިޕޯޓެއް ޑްރަގު
މައްސަލައެއްގައި. ކުރީމަ އަޅުގަނޑަށް މަރުގެ އިންޒާރު އައި. ހަމަގައިމު ވެސް އަޅުގަނޑުގެ ފޯނުން ކުރީ. އަޅުގަނޑުގެ
ފޯނު އެހެން ފަރާތަކަށް ނުކުރަން. އެހެންވީމާ، މިއީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ކުރެވިފައި ހުރި ތަޖުރިބާ. މިއިން
ކޮންމެ ކަމަކީ ރައްޔިތުން ކަންބޮޑުވާ މައްސަލައެއް. އަޅުގަނޑު ހަމަގައިމު ވެސް ފުލުސް އޮފީހަކަށެއް އޭގެ ފަހަކުންނެއް
ޑްރަގު މައްސަލަ އަދި އެހެން މައްސަލައެއްގައި ވެސް ރިޕޯޓުކޮށްފައެއް ނޯންނާނެ އެ ކަންބޮޑުވުމާ ހެދި. އެހެންވީމާ،
މިއީ ވެސް ޙައްލުކުރަންޖެހިފައި ހުރި މައްސަލަ. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުން، ބީ.އެމް.އެލްގެ ރިޕޯޓެއް، ޔާމީންގެ ކޮރަޕްޝަން ނުވަތަ ވައްކަމުގެ މައްސަލައެއް އާއްމުކުރި ޤާސިމް. އެބޭފުޅާ
މި މައްސަލަ ރިޕޯޓުކުރުމާ އެއްކޮށް މުޅި ޤައުމު ދިޔައީ ހަލަބޮލިވެގެން. އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީ މައްސަލަ، ވައްކަމުގެ
މައްސަލަ ދިޔައީ މުޅި ޤައުމަށް ދިޔައީ ބޮޑު ކަމަކަށްވެގެން. އެހެންނަމަވެސް، އެވަރަށް އެކަން ކުރަމުންދިޔައިރު ވެސް
މައްސަލަ ހުށަހެޅި ފަރާތް؛ ޤާސިމް، އެ ބޭފުޅާ އޮންނަންޖެހުނީ ޖަލުގައި. އެހެންނަމަވެސް ދެން މިއަދު ދޫކޮށްލައިފި.
އެއީކީ؛ އެ ލިބުނު އަނިޔާއަށް ކިހިނެއްތޯއޭ ބަދަލު ހޯދޭނީ؟ މިސާލަކަށް އެ އަނިޔާއަކީ ނުޙައްޤުން ލިބޭ ބޮޑު
އަނިޔާއަކަށް، އެ އަނިޔާ؛ ނަފްސާނީ ގޮތުން މީހާއަށް ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލަކީ ވެސް ކުޑަ އެއްޗެއް ނޫން. އެހެންވީމާ،
މިއީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކަ ންބޮޑުވާންޖެހޭ މައްސަލައެއް. އެހެންވީމާ، މިކަހަލަ ބިލެއް ހުށަހެޅިގެންދިޔުމަކީ މިކަހަލަ
ކަންކަމަށް އަންނަ ވަރަށް ބޮޑު ޙައްލެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުން، ސްކޫލް ކުދިންތަކެއް ފޯނު ފޭރެމުން މިއަންނަ ކަންބޮޑުވުމުގައި ފުލުހުން ޚާއްޞަކޮށް މިކަމަށް ސަމާލުވާންޖެހޭ
35

ވަރަށް ބައިވަރު ކަންކަން އެބަހުރި. މިއަދު؛ މިއަދު ވެސް އާއްމުވެގެންދާ އެ ފޮޓޯއަކީ އަޅުގަނޑު މި ފާހަގަކުރީ، ވަރަށް
ބައިވަރު ކުޑަކުދީންގެ އަތުން ފޯނު ފޭރިގަނެގެން، މިހާރުވެސް އާއްމުންގެ ތެރޭގައި އުޅެމުންދާ ފަރާތެއް. މި
ޝަކުވާއަށް، ރައްޔިތުންގެ ޝަކުވާއަށް ކިތަންމެ ކުޑަ ނަމަވެސް، ބޮޑު ނަމަވެސް ފުލުސް އޮފީހަށް ހާޒިރުވެގެން ވެސް
މިކަން ކުރީމަ ވެސް އަޅާލުން ކުޑަވެގެންދާކަން ރައްޔިތުންގެ ފަރާތުން ޝަކުވާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ލިބޭ. މިއީ ހަމަ
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ކަންބޮޑުވާ މައްސަލައެއް ކަމަށް ފާހަގަވެގެން މި ދަނީ. ދެން މިފަދަ ބިލެއް ހުށަހެޅިގެން އައިސް،
އަންނައިރުގައި ގާނޫނީ ގޮތުން ކަމެއް މި ކުރެވެނީ ވެސް ބައެއް އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް އޮވެގެން. ބިލެއް ހުށަހެޅުމަކުންނެއް
އަދި ގާނޫނީ ގޮތުން ބާރެއް ލިބުނުކަމުގައި ވިޔަސް އިޚްލާ ޞްތެރިކަމެއް ނެތް ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް
ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭނެ މިއީ އެންމެ ފުރިހަމައަށް މިކަން ކުރެވިދާނެ ކަމަކަށް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ އުއްމީދަކީ ، މި
ބިލު ހުށަހެޅިގެންދާދިޔުމާ އެއްގޮތަށް މިނިވަން މުއައްސަސާތަކާއި ، ޚާއްޞަކޮށް ތަޙުޤީޤީ އިދާރާތަކުން އެންމެ
އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު މިކަން ކުރެވިގެންދާނެ ކަމަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
اަلهއ
ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވަން އޮތީ، ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދު ށް.
ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` އައްސަލާމްޢަލައިކުމް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަ ދު ބަހުސްކުރެވެމުންދާ ބިލު ބަލައިލީމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މި ފެންނަނީ، އެއްވެސް ކަހަލަ އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް ނެތި، ޒާތީ ހަސަދައިން ފުރިގެންވާ ބިލެއްގެ ގޮތުގައި މި ބިލު މި
ފެންނަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ހަމަ ހަނދާނަށް އަންނަނީ މީގެ ދެތިން ދުވަސް ކުރިން މި ތަނަށް
ހުށަހެޅިގެންދިޔަ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އުފައްދަވާފައިވާ ރިޔާސީ ކޮމިޝަނަށް ބާރުދިނުމުގެ ބިލުގެ މަތީން. އެއާއި މިއާ
މާ ބޮޑު ތަފާތެއް ނެތް. އެމް.ޑީ.ޕީގެ އެކްޓިވިސްޓުންގެ ހިތްހަމަޖެއްސުމަށްޓަކައި ބިލުތައް ހަދައިގެން މި ތަނަށް
ވައްދަމުން މި ގެންދަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ކަންބޮޑުވާ ދަރަޖައަށް ހިނގައްޖެ. އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މިއަދު ވެރިކަން ހންގަމުންގެންދާ ކޯލިޝަނުގައި މަނިކުފާނު ފިޔަވައި މި ޤައުމަށް ލޯތްބެއް ހުރި
ބޭފުޅަކު ނެތް. ވަރަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކީ ދަންނަވާ ވާހަކައެއް މިއީ. ދެން ތިއްބެވި ކޮންމެ ބޭފުޅަކީ އަމިއްލަ އެދުމުން
ފުރިގެންވާ، ޒާތީ ހަސަދަ އިސްކޮށްގެން މަސައްކަތް ކުރާ ބޭފުޅުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ޤައުމަކީ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން ވަރަށް ބުރަ މަސައްކަތުން ލެޔާއި ދާ އޮހޮރުވައިގެން އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް
ގެނެސްދީފައި އޮތް ޤަ އުމެއް. 800 އަށްވުރެ ގިނަ އަހަރު އިސްލާމްދީނުގައި މި ޤައުމު ހޭދަވެގެން މި ދިޔައީ ވަރަށް
36

ގިނަ ބައެއްގެ މަސައްކަތުން. ވަރަށް ގިނަ ބައެއްގެ ބުރަ މަސައްކަތުން، އިޚްލާޞްތެރި މަސައްކަތްތަކެއްގެ ސަބަބުން.
މިއަދު ވެރިކަން ހިންގަން މި ތިއްބެވި ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި މަނިކުފާނު ފިޔަވައި ދެން ތިއްބެވި ކޮންމެ ބޭފުޅަކު
ބޭނުންވަނީ މި ޤައުމުގައި ހަމަނުޖެހުން އުފައްދަން. މި ޤައުމަށް ތަފާތު ދީންތައް ގެންނަން. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން
ކުރިންވެސް ދައްކަމުން އައި ވާހަކަ. މަނިކުފާނު ވެސް ކުރިން ދެއްކެވި ވާހަކަ. އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކީގައި
މިދަންނަވަނީ، މަނިކުފާނު؛ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމު، އަޅުގަނޑުމެން ޕީ.ޕީ.އެމްގެ ސަރުކާރުން މި ޤައުމު
ތަރައްޤީކުރުމަށް ޓަކައި ޗައިނާއާއި އަދި އެނޫން ޤަ އުމުތަކުން ލޯނު ނަގައިގެން މަސައްކަތްކުރަމުންދިޔައިރު
ދައްކަމުންދިޔަ ވާހަކައަކީ ، ޢައުމު އަޅު ވެތިކުރުމަށް ޓަކައި ރައީސް ޔާމީން މަސައްކަތް ކުރަ މުން ގެންދަނީއޭ. ޗައިނާއަށް
މި ޤައުމު ވިއްކާލަނީއޭ. ވިދާޅުވިއިރު ، އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނުފެނޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރަކުން ނޯންނާނެ
ޗައިނާއަށް މި ޤައުމުގެ ތަންތަން ދީފައެއް. މިލިޓްރީ ބޭސް ހަދަން ތަންތަން ދީފައެއް. ހެލިކޮޕްޓަރުތައް ގެނެސްގެން،
މަނަވަރުތައް ގެނެސްގެން، މަތިންދާބޯޓު ގެނެސްގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމު އަޅުވެތިކުރަން މަސައްކަތްކޮށްފައެއް.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ގަބޫލުފުޅުކުރައްވާ! މިއަދު އަޅުގަނޑު އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކީގައި މި ދައްކާ ވާހަކަ؛ މާދަމާ މި
ވާހަކަ ދައްކާނެ މީހުން މި ޤައުމުގައި ތިބޭނެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޅަދަރީން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ތުއްތު ދަރީން،
އަޅުގަނޑާއި މަނިކުފާނާއި މާދަމާ ނެތި ހިނގައިދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، މި ޤައުމު ދެމިއޮތްހާ ހިނދަކު، މި ޤައުމުގައި
ދިވެހި ރައްޔިތުން ދިރިއުޅޭނެ. އަޅުގަނޑުމެންނާ ސުވާލުކުރާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކީއްވެގެންތޯ އަޅުގަނޑުމެން،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤަ އުމުގެ މިނިވަންކަން ބޭރު ބަޔަކަށް ވިއްކާލީ. ކީއްވެގެންތޯ މި ޤައުމު އަޅުވެތިކުރަން އަޅުގަނޑުމެން
ޖާގަދޭންވީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް .
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލާ މެދުގައި ވާހަކަފުޅުދައްކަވަމުން ގެންދެވުން އެދެން.
ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލަށް ވާހަކަދައްކާއިރު ، މި ވާހަކަ ނުދައްކައި މި ބިލަށް ވާހަކަދެއްކޭނެ ގޮތެއް އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް، އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެ. އެހެންނޫނީ މީގައި ރީއްޗަށް ލިޔުއްވާލައްވަންވީނޫންތޯ ، ތިމަންނަމެން މިއުޅެނީ މިވެނި
ބަޔަކަށް ބޭނުން އެއްޗެއް ކިޔަން ޖާގަ ހޯދައިދޭންވެގެންނޭ. މިވެނި ބަޔަކު ހައްޔަރުކުރާނެ ފުރުޞަތު ހޯދައިދޭންވެގެންނޭ.
މިވެނި ކަމެއް ހާސިލުނުވެގެންނޭ. މިގޮތަށް ލިޔުއްވައިލެއްވީ މާ އޭރުން ވަރަށް ފަސޭހަވާނެ. މިގޮތަށް ބިލު ހަދައިގެން
ގެނައީމަ މިތާނގައި މި ވާހަކަ ނުދައްކާ ދެން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެ ދައްކާނެ ވާހަކައެއް. އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީން،
އަޅުގަނޑު ހަމަ އެއްވެސް ކަހަލަ ޝައްކު ކަމެއް އަޅުގަނޑުގެ ހިތަކު ނެތް. މި ޤައުމުގެ މިނިވަންކަން ގެއްލިގެންދާކަށް
37

މަނިކުފާނު ބޭނުންފުޅުވެވަޑައެއްނުގަންނަވާނެ. މި ޤައުމަށް އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއް ގެންނާކަށް މަނިކުފާނު
ބޭނުންފުޅުވެވަޑައެއްނުގަންނަވާނެ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ކެރިގެން ސާބިތުކަމާއެކީ މިދަންނަވަނީ އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް،
އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީން، ބަސް ވިދާޅުވާންޖެހޭ ވަގުތު މި ޤައުމުގެ ޙައްޤުގައި، ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤުގަ އި ބަސް ވިދާޅުވާނެ
ހަމައެކަނި ބޭފުޅަކީ މަނިކުފާނު މިހާރު ތި ކޯލިޝަނުގައި ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ. އެހެންވެގެން މި ވާހަކަ ދައްކަންޖެހެނީ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރުގައި ތިބިއިރު، އަޅުގަނޑުމެންގެ މެޖޯރިޓީ މި ތަނުގައި އޮވެގެން
ގާނޫނުތައް ހެދެމުންދިޔައިރު ކީއްވެގެން؛ ދެއްކި ވާހަކަ މިއަދު ކޮބައިތޯ؟ ޢަބްދުاله މަސީޙް މުޙައްމަދު ތި ގޮނޑީގައި
އިންނަވައިގެން މަސައްކަތްކުރިއިރު އަވަސް އަރުވާލައިގެން މަސައްކަތް ކުރަނީއޭ ކިޔައިގެން ވާހަކަދެއްކި މީހުން މިއަދު
ކޮބައިތޯ؟ މި އުޅެނީ ކީއްކުރަންތޯ؟ މި މަހުގެ 15ގެ ކުރިން ބޭނުންވާ ހުރިހާ ބިލެއް ފާސްކުރަންވެގެން
މަސައްކަތްކުރަނީ އެއީ ކޮން މަޤްޞަދެއް ހާސިލުކުރަންވެގެންތޯ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ، މަނިކުފާނަށް، ރިޔާސަތަށް
ދަންނަވައިނުލާ ދެން ކިހިނެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލަށް ވާހަކަދައްކާނީ؟ ވިދާޅުވެދެއްވާ! މިފަދަ ބިލުތައް މި ތަނަށް
ގެނައިމ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ވާހަކަ ދައްކަން މަޖުބޫރުވޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މަޖުބޫރުވަނީ ސަބަބެއް ނެތިއެއް
ނޫން. އަޅުގަނޑުމެންނެއް ޗައިނާ ލައްވާ ޝަރުތެއް ނުކުރުވަ މޭ ޗައިނާއިން ލޯނެއް ދިންއިރު މި ޤައުމުގައި ޗައިނާގެ
މަނަވަރުތައް ބަހައްޓައިގެން، އެ މީހުންގެ ސިފައިން ބައިތިއްބައިގެން މިތަން ހިމާޔަތްކުރާކަށް އަޅުގަނޑުމެން
ޝަރުތުކޮށްފައެއް ނޯންނާނެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ހުށަހަޅުއްވާފައި އޮތް ، ހުށަހެޅިފައި އޮތް މައްސަލައާ ގުޅޭގޮތުން ، މީގައި ހުރި މާއްދާތަކާ
ގުޅޭގޮތުން، ގު ޅުވައިގެން ވާހަކަފުޅު ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވުން އެދެން. މުޅިން އެހެން ދާއިރާއަކަށް ދާތީ އަ ޅުގަނޑު
މިހެން ދަންނަވާލަންޖެހެނީ.
ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ދެން ކުރާނެ އެއްވެސް ކަމެއް އަޅުގަނޑަކަށް ނުވިސްނޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ މިފަދަ ބިލުތައް ގެންނައިރު
އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް އޮންނަން އެބަޖެހޭ. އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް އޮވެގެން ބިލުތައް ގެންނަންވާނީ. ޤާނޫނުއަސާސީއާއި
ގާނޫނުތަކާ ފުށުނާރާ ގޮތަށް ނޫން ބިލުތައް ހުށަހަޅަންވާނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި
ދައްކަނީ، މި ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ އިއްޔެގައި އަޅުގަނޑުމެން ދެއްކި ވާހަކަ، އަޅުގަނޑުމެންނާ ދެކޮޅަށް
ދެއްކި މީހުން، ވާހަކަދެއްކި މީހުން މިއަދު ހަމަ އެފަދަ ބިލުތައް މިތަނަށް ގެނެސްގެން، މި ސަކަރާތް ޖަހަން އުޅެން
ފެށީމާ މި ވާހަކަ ދައްކަން މި ޖެހުނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކީއްވެ ގެންތޯ އަޅުގަނޑުމެން ނުދައްކާނީ؟ 15 ދުވަހުގެ
38

ތެރޭގައި ތި މަސައްކަތް ކުރައްވަނީ ބޭނުންވާ ހުރިހާ ގާނޫނެއް ފާސްކުރަން. މަނިކުފާނާ ސުވާލު މި ކުރަނީ، މަނިކުފާނު
ރިޔާސަތުގައި އިނީމަ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ކުރިން ފަށަމުން ވެސް ދެންނެވިން މަނިކުފާނެއް ބަލަހައްޓައިގެނެއް
ނުހުންނަވާނޭ މި ޤައުމަށް ގެއްލުންވެގެންދާއިރު. މި ޤައުމުގެ ޤާނޫނުއަސާސީ މަނިކުފާނު ހަމަ ތި ގޮނޑީގައި
އިންނަވައިގެން ހައްދަވާފައި އޮތް މި އޮތް ޤާނޫނުއަސާސީއާ ފުށުއަރާ ކަންތައްތަކެއް މަނިކުފާނު ނުކުރައްވާނެކަން
އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީން. އެހެންވެގެން މި ވާހަކަ މިދަންނަވަނީ. މަނިކުފާނަށް މި ވާހަކަ ދަންނަވަންޖެހޭ ސަބަބަކީ،
މަނިކުފާނަކީ ފެށުނީއްސުރެ މިއަދާ ހަމައަށް ޤައުމުގެ ޙައްޤުގައި ވަކާލާތު ކުރައްވާ ބޭފުޅަކަށް ވާތީ. އެހެންވެގެން މި
ވާހަކަ މިދަންނަވަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ހަމަ ކުރިންވެސް ދެންނެވިހެން މިދަންނަވަނީ، ދެނެއް ނެތޭ. ދެން
ތިއްބެވީ 30 އަހަރު ވެރިކަން ކުރައްވާފައި އަދިވެސް އެކަމުގެ ލައްޒަތުން ނެއްޓިގެން އުޅޭ މީހުން. އެކަމުގެ
ހަސަދަވެރިކަމުގައި، އެހެން މީހަކަށް ވެރިކަންކުރާނެ ޖާގަ ނުދޭން ބޭނުންނުވާ މީހުން. ދެން ތިއްބެވީ ވެރިކަމުގެ ދައުރު
ފުރިހަމަނުކުރެއްވުނު ބޭފުޅުން. އެ ބޭފުޅުން ބޭނުމެއް ނޫން އަމިއްލަ ޕާޓީން ނިކުމެ ވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅާ ވެސް ދައުރު
ފުރިހަމަކުރައްވާކަށް. މިއީ ޙަޤީޤަތް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވެގެން މި ވާހަކަ މިދަންނަވަނީ. އެހެންނޫންނަމަ،
އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކީގައި ޤަ އުމަށް ޚިދުމަތެއް ކުރަން، ރައްޔިތުންނަށް މަންފާއެއް ހޯދައިދޭން އައިސްގެނެއް މި
ކަންތައް މިގޮތަށް ނުކުރާނެ. ކީއްވެގެންތޯ ކުރަންވީ؟ މިއަދު މި ބޭފުޅުންގެ މެޖޯރިޓީ މިތާނގައި އޮތީ. ތި ބޭފުޅުން
ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް، ބޭނުންއިރަކު ޖަލްސާ ބާއްވައިގެން މިކަން ކުރެވެން އެބައޮތް. އަޅުގަނޑުމެން ގެމަޖިލީހުގެ
ގަވާއިދުގައި މިހާރު އޮންނަ ގޮތުން ޑިސެންބަރު، ޖެނުއަރީ ދެ މަހަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޗުއްޓީ ދެ މަސް.
އެހެންނަމަވެސް، ޗުއްޓީއަށް ވެސް ނުގޮސް، އަވަސް އަރުވާލައިގެން މިކަން ކުރަންޖެހޭ ސަބަބާ ދޭތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން
އެބަޖެހޭ ފިކުރުކުރަން. ރައްޔިތުންނަށް މި ވާހަކަ ދައްކައިދޭން އެބަޖެހޭ. ރައްޔިތުންގެ ގާތުގައި މި ވާހަކަ ބުނަން
އެބަޖެހޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވެގެން މި ބިލު ހުށަހެޅުނު ވަގުތު މި ވާހަކަ ދައްކަންޖެހުނީ. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ހަމަ މިއީ މި ދިވެހި ޤައުމުގައި ފަސް ހާސް ރައްޔިތުން
ތަމްސީލުކުރާ މީހުން. ވަކި ބަޔަކު ބޭނުންވާ ޖަމާޢަތަކަށް ވަކި މީހަކާ ދިމާލަށް ވަގަށް ގޮވަން. ވަކި ބަޔަކާ ދިމާއަށް
ވަގަށް ގޮވަން، ވަކި ބަޔަކު ހިފައި ހައްޔަރުކުރަން ފުރުޞަތު ދޭ ގޮތަށް ބިލުތައް ހަދައިގެން ގެނައިމަ މި ވާހަކަ
ނުދައްކާ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ގަވާއިދަށް ޙުރުމަތްތެރިކޮށްހިތްތަވައިގެން ހުށަހެޅިފައިވާ ބިލާ ގުޅޭގޮތުން ވާހަކަފުޅު ކުރިއަށް
ގެންގޮސްދެއްވުމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން. އެ ބިލުގެ މާއްދާތައް ވިދާޅުވެފައި އޭގަ އި ހުރި ހަމަނުޖެހުން ނުވަތަ
39

ހަމަޖެހުމުގެ ވާހަކަ ކުރިއަށް ގެންގޮސްނުދެއްވާ ކަމަށް ވާނަމަ؛ އާދެ، އެއާ ގުޅޭގޮތުން ވާހަކަ ގެންދެވިއްޔާ ވަރަށް
ރަނގަޅުވާނެ އިނގޭތޯ. ދެން އެހެންނޫނިއްޔާ...
ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
ބިލާ ގުޅޭގޮތުން އަޅުގަނޑު ވާހަކަ މި ދައްކަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ބިލާ ގުޅޭގޮތުން ވާހަކަދައްކާއިރު އަޅުގަނޑަކަށް
އެނގިފައެއް ނެތް ބިލުގައި ހުރި އަކުރުން އަކުރަށް ވާހަކަދައްކަންޖެހޭ ކަމަކަށް. އެހެންނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން ފުރަތަމަ
ވެސް ހުށަހަޅާނީ ` ކިޔާފައި މި ބިލުގެ ފުރަތަމަ މާއްދާއިން ފެށިގެން. އެހެނެއް ނޫން މިކަން ކުރަންޖެހެނީކީ.
ބިލެއް ހުށަހެޅިގެންދާއިރު ، އެ ބިލެއް ފާސްވެގެން ގާނޫނަކަށް ވެގެންދާއިރު، ދެން އެއިން ނިކުންނާނެ ނަތީޖާ ދޭތެރޭގައި
ވިސްނާލަން އެބަޖެހޭ. އަދި ހަމައެއާއެކީގައި، މިފަދަ ބިލުތައް ހުށަހެޅުމުގެ މަޤްޞަދު ވެސް ބަލައިލަން އެބަޖެހޭ.
އެހެންވެގެން ، މި ވާހަކަ މި ދައްކަނީ އި އްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ޕާޓީގެ އަދި އިތުރު
ބޭފުޅުން ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެބަ ބޭނުންފުޅުވާހެން. އެހެންވީމާ، މަނިކުފާނަށް ވެސް ތަންކޮޅެއް ދަތިފުޅުވެ އްޖެ
އަޅުގަނޑު މި ދައްކާ ވާހަކައިން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ވާހަކަ ނިންމާލަން މި ގަސްތުކުރަނީ. އެކަމަކު ވެސް
ނިންމާލަމުން ވެސް އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން ބޭނުން. މަނިކުފާނޭ، މަނިކުފާނު ވެސް ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤުގައި
ބަސްބުނަންޖެހޭ ވަގުތު އެބަ އާދެއޭ. އެ ވަގުތުގައި ބަސް ވިދާޅުވާންވާނޭ. މަނިކުފާނާ އެކީގައި ކޯލިޝަންގަ އި ދެން
ތިއްބެވި ލީޑަރުންނަކީ މި ޤައުމަށް ހެޔޮއެދިވަޑައިގަންނަވާނެ ބޭފުޅުންނެއް ނޫނޭ. މި ވާހަކަ ހަމަ ތަކުރާރުކޮށް
ދަންނަވަން ބޭނުން. ތޮށަލިތަކުރާ ވިގަނި ފާވި ގޮތަށް ފާވެގެން އުޅޭ ދެތިން ވިގަނި ބުނާހާ ގޮތަކަށް މިތާ ކަންތައްތައް
ކުރަން މަނިކުފާނު ޖާގަދެއްވައިގެންނުވާނެ. މަނިކުފާނު ވެސް ގަބޫލުފުޅުކުރައްވައިގެންނުވާނެ މަނިކުފާނާ އެކީގައި މިއަދު
އެންމެ ގާތުގައި ތިއްބެވީ ވެސް މަނިކުފާނަށް އިޚްލާޞްތެރި ބޭފުޅުން ކަމަކަށް. އިޚްލާޞްތެރި ބޭފުޅުން ނަމަ، މި
ކަންކަން މިގޮތަށް ކުރާކަށް ބާރެއް ނާޅާނެ. އިއްޔެގައި އަނިޔާވެރިކަމުގެ ވާހަކަދެއްކި މީހުން، މިއަދު
އަނިޔާވެރިނުވެވިގެން މަސައްކަތްކުރާތީ އެ ވާހަކަ ދައްކަން އެބަޖެހޭ. މިފަދަ ބިލުތައް ހުށަހެޅިގެން ބަހުސްކުރާއިރު ،
ރައްޔިތުންގެ ގޭގައި މި ވާހަކަ ދެއްކެންޖެހޭނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ހޯރަ އިއްބެ ވީމަ ދޫކޮށްލެވިއްޖެ. ހަމަ އެ ބާވަތުގެ
ކުށްކުރި އެހެން މީހުން ޖަލުތަކުގައި އެބަތިބި. ކީއްވެގެންތޯ އެ މީހުން ދޫނުކޮށްލެވުނީ؟. ކޮބައިތޯ ހަމަހަމަކަން؟ ކޮބައިތޯ
އިންސާފު؟ ކޮބައިތޯ ޢަދުލުވެރިކަން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް؟ މި ވާހަކަދައްކަން އެބަޖެހޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ތި
ބޭފުޅުން ނިސްބަތްވެވަޑައިގަންނަވާ ކޯލިޝަނުން އިސްވެ، ޝިދާތާ މިތަނަށް ހާޒިރުކުރަން އެބަޖެހޭ. އެ ކީއްވެގެންތޯ؟
ސަބަބު ދަންނަވަން މި އުޅެނީ. ޝިދާތާ މި ވިދާޅުވަނީ، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ކަމެއް ނިންމެވީމަ ދެން އެއާ ދޭތެރޭގައި
ގޮތެއް ނުކިޔޭނޭ. ނޫން، އެހެނެއް ވެގެންނެއް ނުވާނެ އިނގޭތޯ. އެހެނެއް ވެގެންނެއް ނުވާނެ. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
ވިދާޅުވިޔަސް، ގޯސްކަމެއްގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވެއްޖެއްޔާ އެއަށް ފާޑުކިޔެންވާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެ ބޭފުޅުން ނޫންތޯ،
40

ޝިދާތާ ނޫންތޯ އެންމެ ބާރަށް ހަޅޭއްފުޅުލެއްވީ ޕޯޑިޔަމްތަކުގަޔާއި، މަގުމަތީގަޔާއި، ކަންމަތީގައި
ވަކާލާތުކުރަމުންގެންދިޔައީ ޙައްޤު ހޯދަން، ކޮންމެ މީހަކު ބުންޏަސް ގޯސް އެއްޗެއް ވާނީ ގޯސް އެއްޗަކަށޭ. ކޮންމެ
މީހަކު ބުންޏަސް، ގޯސްކަމެއް ވާނީ ގޯސްކަމަކަށޭ ކިޔައިގެން ވާހަކަދެއްކި ބޭފުޅާ ވިދާޅުވަނީ ކީކޭތޯ؟ އަޅުގަނޑަކާ
މަޝްވަރާއެއް ނުކުރައްވައޭ. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ނިންމެވީމަ ދެން އެއާ ދޭތެރޭގައި ބުނާނެ އެއްޗެއް ނޯންނާނޭ. ނޫން،
އެހެން ވެގެންނުވާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޝިދާތާ ގެންނަވާ! ގެންނަވައިގެން ސުވާލުކުރައްވާ. މިއަދު ތި ބޭފުޅުން
އެކަން ކުރައްވަންވާނީ. އެހެންވެގެން އިސްލާމް ދީން މި ޤައުމަކުން ފޮހެވިގެނެއް ނުދާނޭ. އޭގެ މާނައަކީ ކޮބައިތޯ؟
އަޅުގަނޑު އޭގެ މާނަކުރާ ގޮތް ދަންނަވައިލާނަން. އިސްލާމް ދީން ވެސް މިތާނގައި އޮންނާނޭ. އެހެން ދީންތަކަށް ވެސް
އަހަރެމެން ޖާގަ ދޭނަމޭ. މިއީ ނޫންތޯ. ކީއްވެގެންތޯ ވިދާޅު ވާން ނުކެރުނީ، ތިމަންނަގެ ވެރިކަމެއްގައި އިސްލާމް ދީން
ފިޔަވައި އެހެން ދީނަކަށް މި ފަސްގަނޑަކުން ޖާގައެއް ނުދެއްވާނަމޭ. އެހެނެއް ނޫނޭ ވިދާޅުވީ. އިސްލާމް ދީން މި
ޤައުމަކުން ފޮހެވިގެނެއް ނުދާނޭ. އެއީ ރަނގަޅު ވާހަކައެއް. އޭގެ މާނައަކީ، ތިމަންނަމެން އެހެން ދީންތަކަށް ވެސް
ޖާގަދޭނަމޭ. މި އަޅުގަނޑު މާނަކުރާ ގޮތް. އެހެންވީމާ، މިފަދަ ވެރިކަމެއް މިއަދު ހިނގަމުން މި ދަނީ. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް، ޤައުމަށް ރައްޔިތުންނަކަށް މި ވެރިކަމުން ވާނެ އެއްވެސް ލާބައެއް މަންފާއެއް، ނޯންނާނެ. ކޯލިޝަން ތެރޭގައި
ކޯޅުމާއި، ރައްޔިތުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމާއި، ބޭނުން ބަޔަކު ހިފައި ހައްޔަރުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ގާނޫނުތައް ހެދުމާ،
މިކަހަލަ ސަކަރާތެއް ޖަހަޖަހާ ތިއްބާ ދައުރު ނިމިގެންދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް،
ގައިގައި ހިތްވަރެއް ހުރީ ވިއްޔާ ރައީސް މިކަމާ ތެދުވަންޖެހޭ ވަގުތު އެބައާދޭ. ރައީސް މި ޤައުމުގެ ޙައްޤުގައި؛
ޢިއްޒަތްތެރި ރައީސް މި ޤައުމުގައި ތެދުވަންޖެހޭ ވަގުތު އެބައާދޭ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ގަވާއިދަށް ޙުރުމަތްތެރިކޮށްހިތްތެވުން އެދެން. އަޅުގަނޑު ގަވާއިދުގެ
77ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި މި ބުނާ އެއްޗެއް މަނިކުފާނު ވެސް އައްސަވާލަދެއްވުން އެދެން. ބިލެއްގެ އިބްތިދާޢީ
ބަހުސަކީ އެ ބިލުގެ މައިގަނޑު އަސާސްތަކުގެ މައްޗަށް މެންބަރުން މަޖިލީހުގައި ބަހުސްކުރާކުރުމޭ. އެ މަރުޙަލާގައި
ބިލެއް އެއްވެސް އިޞްލާހެއް ހުށަހެޅުމެއް ނޯންނާނެއެވެ. އަދި އެ ބަހުސް އަމާޒުވާނީ އެ ބިލުގައި ހިމެނިގެންވާ ނުވަތަ
ހިމެނިގެންވާނެ މައިގަނޑު އުސޫލުތައް ނުވަތަ ދާއިރާތައް ފާހަގަކުރުމުގެ މައްޗަށޭ. ނުވަތަ ހިމެނިގެންނުވާ މައިގަނޑު
އުސޫލުތައް ހިމެނުމުގެ މައްޗަށޭ. އެފަދަ ބިލަކުން ގާނޫނީ ނުވަތަ ޝަރުޢީ ނުވަތަ އިޤްތިޞާދީ ނުވަތަ މާލީ
ސިޔާސަތުތަކަކަށް ކުރާނެ ހެޔޮ ނުވަތަ ނުރަނގަޅު އަސަރުގެ މައްޗަށް ނުވަތަ އެފަދަ ގާނޫނެއް އަތުވެއްޖެ ނަމަ،
ބަދަލުނަންނަންޖެހޭނެ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ނުވަތަ ކުރަންޖެހޭނޭ ޚަރަދުތަކުގެ މައްޗަށޭ. އެހެންވީމާ، ގަވާއިދުގައި މިގޮތަށް
41

އޮތީމަ އަޅުގަނޑު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ދަންނަވަމުން މި ގެންދަނީ ގަވާއިދަށް ޙުރުމަތްތެރިކޮށްހިތައި، ބިލާ ގުޅޭގޮތުން
ވާހަކަދައްކަވާށޭ. އާދެ! ނިޒާމީ މައްސަލައެއް އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ޢާރިފް.
(ނިޒާމީ މައްސަލަ)
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ޢާރިފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި ރައީސް. ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله
ވާހަކަފުޅުދައްކަވަމުން އެ ގެންދެވަނީ، ވި ސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލުގައި؛ ވި ސުލްބްލޯކުރުމަކީ
ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ހިނގާ ކަމެއް. ޢަބްދުއްރަޙީމްގެ ވާހަކަފުޅުގައި އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މި ރާއްޖޭގައި ހިނގާ
ކަންކަމުގެ ވާހަކަހެން އެ ވިދާޅުވަނީ. އެހެންވީމާ، މި ރާއްޖޭގައި ހިނގާ ހުރިހާ ކަމެއް ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ ތެރެއަށް
ވަންނަޏާ. އެގޮތުން، މިނިސްޓަރު ޝިދާތާ ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅާއި، އިއްޔެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ރާއްޖެ އިސްލާމް ވި
ދުވަހާ ގުޅޭގޮތުން ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅާ، މި ހުރިހާ ކަމެއްގެ ވާހަކަފުޅު އެ ދައްކަވަނީ. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މި ބިލުގެ
ދާއިރާ ތެރެއަށް، ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ ދާއިރާގެ ތެރެއަށް އެ ހުރިހާ ވާހަކައެއް ވަންނާނެހެން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ނިޒާމީ މައްސަލައެއް ކަމަކަށް ބެލެވޭކަށެއް ނެތް. އެ މަނިކުފާނު ވާހަކަފުޅުދެއްކެވިއިރު، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ
ވާހަކަފުޅުގައި އެންމެ ފަހަރަކު ވެސް ވިސުލްބްލޯއާ ގުޅޭގޮތުން އޮތް މާއްދާއަކާ ގުޅުވައިގެން؛ ދެންމެއަކު އަޅުގަނޑު
77ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައިވާ އެއްވެސް ފުރުޞަތެއް ނާންނާތީ އަޅުގަނޑު އެވާހަކަ ދަންނަވަމުންގެންދިޔައީ. ދެން
އަޅުގަނޑު އެދެން، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ވާހާހަކަފުޅު ކުރިއަށްގެންދަވަން ބޭނުންފުޅުވާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑަށް
ފުރުޞަތު ދެއްވަން ޕީ.ޕީ.އެމްގެ ފަރާތުން އަންގަވާފައި އޮތީމާ، ކުރިއަށް ގެންދެވިދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، މިދެންނެވި
ޙުދޫދުން ބޭރުވާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑު އެކަން ހުއްޓުވަންޖެހޭނެ. އަޅުގަނޑު ޖެހޭނީ މަޖިލީހުން ނަން އިއްވަން
އަޅުގަނޑަށް ޖެހޭނީ އިނގޭތޯ. އެ ވާހަކަ ދަންނަވާލަން.
اله
ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ވަރަށް ބޮޑަށް މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދު އިރުއިރުކޮޅާ އަޅުގަނޑަށް ހަދާންކޮށްދެއްވާތީ ވަރަށް ބޮޑަށް
ޝުކުރު ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑު މި ވާހަކަދައްކަނީ ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކޮށް ދިނުމުގެ ބިލަކަށް. މި ބިލަށް ވާހަކަދައްކާ އިރު ދެންމެއަކު
42

ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެތންބަރު ޢަލީ ޢާރިފް އެ ވިދާޅުވީ ފަދައިން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ބިލަކަށް
ވާހަކަދައްކާއިރު އެ ބިލެއްގެ ސަބަބުން ދެން ދިމާވެދާނެ ކަންތައްތަކާ ދޭތެރޭގައި ވާހަކަނުދެއްކޭ ކަމަށް ވަންޏާ ދެން
މިތާނގައި ދައްކާނެ ވާހަކައެއް އޮންނާނެ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑެއް ގަބޫލެއް ނުކުރަން. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ބުނަނީ،
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި ދައްކާ ވާހަކަ އަކުން އެއާ ދޭތެރޭގައި އެއްވެސް ބަޔަކަށް ސުވާލެއް ނުއުފެއްދޭނެ.
އެހެންވީމާ، އެ އުސޫލަށް ބަލާއިރު، އަނެއްކާ މިތާނގައި އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލަކާ ނުވަތަ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުނުވާ
ކޮންމެ ވާހަކައެއް ދެއްކޭނެ ކަމަށް ބުނަނީ. މަނިކުފާނަށް ވުރެ ރަނގަޅަށް މި ޤާނޫނުއަސާސީ އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ
އެހެން ބޭފުޅަކު ހިއެއްނުވޭ މިތާކު އިންނަވާނެހެނެއް. އެއީ މަނިކުފާނު ތި ގޮނޑީގައި އިންނަވައިގެން، އަކުރުން އަކުރަން
މި ބައްލަވައި، އަޅުގަނޑުމެން އޭރު ގައި މިހިރަ ގެލެރީތަކުގައި ތިބެން އޭރު ޚާއްޞަ މަޖިލިސް ކުރިއަށް ގެންދެވިއިރު.
އޭރުގައި މިތާނގައި ކުރެވުނު ބަހުސާއި އެ ބަހުސްގެ ދާއިރާ ފުޅާވެގެންދިޔަ ގޮތާ، މި ހުރިހާ އެއްޗެއް ވަރަށް
ރަނގަޅަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް މި ޗެމްބަރގެ ތެރޭގައި ނެތް ނަމަވެސް، ގެލެރީތަކުގައި ތިބެގެން އަޑުއަހަމުންދިޔައީ.
އެ މަންޒަރު ބަލަމުންގެންދިޔައީ. އެހެންވީމާ، މި ޤާނޫނުއަސާސީއަކީ ވަރަށް ރަ ނގަޅަށް ހެދިފައި އޮތް
ޤާނޫނުއަސާސީއެއް. ޤާނޫނުއަސާސީ ބުނާ ގޮތުން ބިލެއް ހުށަހެޅިގެންދާއިރު، ހަމައެކަނި އެ ބިލުގައި އޮންނަ
މާއްދާތަކުގައި ހުރި އަކުރުތައް ކިޔާލުމެއް ނޫން އޮންނާނީކީ. އެހެންވެގެން މި ވާހަކަ މި ދައްކަންޖެހެނީ. މިފަދަ ބިލެއް
ހުށަހެޅިގެންދާއިރު މި ބިލުން ނުކުންނާނެ ނަތީޖާގެ ވާހަކަ ނުދެއްކޭ ކަމަށް ވަންޏާ ދެން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގޭ ބިލަށް
ބަހުސްކުރާނެ ގޮތެއް. އަދި އެ ބިލުގެ ހުރި ކަންތައްތަކަށް ބަޔަކު ރިޢާޔަތް ކުރާނީ ކިހިނެއް ކަމެއް ވެސް ނޭނގޭ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ގަބޫލުފުޅުކުރައްވާ! އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ މި ދައްކަނީ ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލާ ދޭތެރޭގައި
ކަންބޮޑުވާ ވާހަކަ. އެކަމުގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތުގައި އުފެދޭ ކަންބޮޑުވުމާ ދޭތެރޭގައި. މިއަދު މިއަށްވުރެ މާ
މުހިއްމު ގާނޫނުތައް އެބަހުރި މި ތަނަށް ގެންނަން. އެހެންވެގެން މި ވާހަކަ ދައްކަންޖެހެނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
ދެން އެކަމަކު މިހާހިސާބުން ނިންމައިލާނީ. އަޅުގަނޑު ބޭނުމެއް ނޫން އެއްގޮތަކަށްވެސް ރިޔާސަތަށް އެހާ ބޮޑަށް ދަތިވާ
ގޮތަށް މިތާނގައި ވާހަކަދައްކާކަށް. އެކަމަކު ހަމަ ނިންމާލަމުން ވެސް އަޅުގަނޑު ހަމަ އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނަން
އިއްޒަތްތެރި ރައީސޭ، ރަ އީސް ތި ގޮނޑީގައި އިންނަވައިގެން ގޯހެއް ނަހައްދަވާނެކަން އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީންކަން އެބައޮތޭ.
އެކަމަކު ހަމައެއާއެކީގައި ދަންނަވާލަން ބޭނުން، އިބިލީހުގެ ބަހަށް ނުހެއްލޭ މީހުން ވެސް އިންސާނުންގެ ބަހަށް ހެއްލޭނޭ
މުސްކުޅިން ބުނެއުޅޭ. ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅު ވާހަކައެއް މިދަންނަވަނީ. އެކަހަލަ ބަޔަކާ އެކީގައި މިއަދު މަނިކުފާނު
މަސައްކަތްކުރައްވަމުން ތި ގެންދަވަނީ. މިވާހަކަ ދައްކަން މި ޖެހެނީ މި ޤައުމުގެ ހައްޤުގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ކޮންމެ ބިލެއް ހުށަހެޅުނަސް މި ވާހަކަ ދެއްކެންވާނެ. މި ޤައުމުގެ މިނިވަންކަމަށް ލޮޅުންއަރަންޏާ އެ ވާހަކައެއް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި ދެއްކެންވާނެ. މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީން މިތަނުން ފޮހެވިގެން ހިނގައިދާނެކަމުގެ
ބިރު ހީވާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ވާހަކަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި ދެއްކެންވާނެ. ބޭރުގެ ބޮޑެތި ކަރަކަރައިގެ
43

އަޅުވެތިކަމަށް މި ޤައުމު ގެންދަން މަސައްކަތްކުރާ މަންޒަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ވާހަކަ
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި ދެއްކެންވާނެ. ގާދޫކޮލުން ނުވަދެވިގެން، ދެ ބަނޑޮސް ދޭތެރެއިން ވަދެގެން އައިސް
ބޭރުގެ މަނަވަރުތައް މިތާނގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމު ބަލަހައްޓާށޭ ކިޔައިގެން މަޑުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ވާހަކަ
މިތާގައި ދެއްކެންވާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 1 ބިލިއަން ޑޮލަރެއް ނޫން، 100 ބިލިއަން ޑޮލަރު ހޯދަން ނަމަވެސް، މި
ޤައުމުގެ އަޅުވެތިކަން ވިއްކާލަން ބަޔަކު މަސައްކަތްކުރަންޏާ އެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިތާނގައި ދެއްކެންވާނެ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކޮންމެ ބިލަކާ ދޭތެރޭގައި ވެސް ދެއްކެންވާނެ. އެއީ ކީއްވެގެންތޯ؟ އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަކީ
ރައްޔިތުންނަށް ވީތީ. އަލްމަރުޙޫމް އިބްރާހީމް ނާޞިރު ރަންނަބަނޑޭރި ކިލެގެފާނު، އެ މަނިކުފާނުގެ ވިސްނުންފުޅާއި
ޙިކުމަތުޢަމަލީ ބޭނުންކުރައްވައިގެން މި ޤައުމަށް ހޯއްދަވައިދެއްވި ސިޔާސީ މިނިވަންކަން އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތުން
ބީވެގެންދާ މަންޒަރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ލޮލަށް ފެންނަ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ވާހަކަ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި ދެއްކެންވާނެ.
ނުދެއްކޭ ކަމަށް ވަންޏާ ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤުގައި މިތާނގައި ވަދެތިބުމުގެ މާނައެއް ނޯންނާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މީގެ
އަށް ސަތޭކަ އެތައް އަހަރެއް ކުރިން ދަރުމަވަންތަރަދުން ނުވަތަ އޭގެ ކުރީގައި، އިސް ލާމްވުމުގެ ކުރީގައި ތީމުގޭ
މަހާކަލަމިންޖާގެ ވެރިކަމުގައި މި ޤައުމަށް އިސްލާމްދީން އައި ގޮތް އަޅުގަނޑުމެން އެންމެނަށް ތާރީޚީ ފޮތްތަކުން އައި
ގޮތް ފެންނަން އެބަހުރި. އޭރުއްސުރެ މިއަދާ ހަމައަށް މި ޤައުމުގައި އުފެދުނު އެކިއެކި އަބުޠާލުން އިސްލާމްދީނަށްޓަކައި
ވެވަ ޑައިގެންނެވި މަތިވެރި ޤުރުބާނީގެ މަތީން އަޅުގަނޑުމެން ހަނދާން އެބަހުރި. އެ ޤުރުބާނީގެ ވާހަކަތައް
އަޅުގަނޑުމެން ތާރީޚުގެ ސަފުހާތަކުން ކިޔައިފީމު. ކީއިރު، މިއަދު މި ވާ ގޮތާއި އިއްޔެ ވީ ގޮތާ ވަރަށް ތަފާތު.
އެހެންވީމާ، މި ވާހަކަ ދައްކަންޖެހެނީ. މަނިކުފާނަކީ މި ޤައުމުގައި އިސްލާމްދީން ބާއްވަން، މި ޤައުމުގައި މިނިވަންކަން
އޮންނަން ބޭނުންފުޅުވާ ބޭފުޅަކަށް ވާތީ އަޅުގަނޑު މި ދައްކާ ވާހަކަ މަނިކުފާނުގެ ހިތާއި ރޫހުން ގަބޫލުކުރާނެކަމުގެ
ޔަޤީންކަން އަޅުގަނޑަށް އޮންނާތީ މި ވާހަކަ މި ދައްކަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ ކަންބޮޑުވާންޖެހޭ މައްސަލައެއް.
ކީއްވެގެންތޯ އަޅުގަނޑުމެން؛ އަދި މި އުޅެނީ 100 ދުވަސް ނުވެގެން މި އުޅެނީ. 100 ދުވަސް ނުވެގެން މި އުޅެނީ.
ބަލަ! ޗައިނާ ރައީސް މި ތަނަށް ވަޑައިގެންފައި ވަޑަ އިގަތީ މި ތަނަށް 4 މަނަވަރު ފޮނުވަން ޝަރުތުކޮށްފައެއް ނޫނޭ.
މި ޤައުމުގައި ހުރިއްޔާ ހުރި އެއަރޕޯޓެއް އެ މީހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ދޭން ޝަރުތުކުރައްވާފައެއް ނޫނޭ. ވަޑައިގަތީ
ހުޅުލެއާއި މާލެއާ ދޭތެރޭގައި މި އޮތް ބްރިޖު އަޅުއްވަން އެހީތެރިވެވަޑައި ގެންދެއްވާނަމޭ ވިދާޅުވެފަ. އެކަން ޙަޤީޤަތަކަށް
ހައްދަވައިދެއްވާނަމޭ ވިދާޅުވެފަ. އެ ތަނަށް ވިދާޅު ވާނެ ނަމާ ދޭތެރޭގައި ވާހަކަފުޅުދައްކަވާފަ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމު
އަޅުވެތި ކުރާކަށް ޝަރުތުކޮށްފައެއް ނޫން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެނުނީ ކޮންކަމެއްތޯ؟ ހުވާކުރުމުގެ
ރަސްމިއްޔާތަށް އައިސް ދެން ދިޔަ ދުވަހު ނޫން އަނެއް ދުވަހު މަނަވަރު މި ތަނަށް އައިސް ފޭބީ. ހަނިމާދޫ
އެއަރޕޯޓާ އި، އަނެއް އެއަރޕޯޓަކާއި، އަނެއް އެއަރޕޯޓަކާ ދޫކޮށްލާ މަންޒަރު ފެނުނީ. އެހެންވެގެން މި ވާހަކަ މި
ދައްކަނީ. ކޮންމެ ބިލެއް މިތަނަށް ހުށަހެޅުނަސް އަޅުގަނޑުމެން މިތާ ތިބިއްޔާ މި ވާހަކަ ދައްކާނަން. މި ބިލު
44

ފާސްކޮށްގެން، ނޫނީ ދެން ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލެއް ފާސްކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން ހިފައި ހައްޔަރުކޮށްގެން ގެންގޮސް
ޖަލަށް ލާ. ޖަލަށް ލީމާ، އެތާނގައި ތިބޭނަން. ހަމަ ދޫކޮށްލީ މި ވާހަކަ ދެއްކީ. ހަމަ ދޫކޮށްލީ މި ވާހަކަ ދެއްކީ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ވާހަކަ މި ދައްކަނީ މި ޤައުމު ދެކެ ލޯބިވާތީ. މި ޤައުމަށްޓަކައި ކާބަފައިން އޮހޮރާލި ލޭގެ
މަތީން އަޅުގަނޑުމެން ހަނދާންވާތީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަނދާނުގައިވެސް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މިހާރު އަނެއްކާވެސް ދަންނަވާލަން މި ޖެހެނީ، މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދަށް
ޙުރުމަތްތެރިކޮށްހިތްތަވައިގެން ، ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލަށް ހަވާލާދެއްވައިގެން ވާހަކަފުޅު ކުރިއަށްގެންދަންވާށޭ. މާއްދާ
ވިދާޅުވެފައި އެ މާއްދާގެ ދަށުން މިވެނި އެވެނިހެން ވާނޭ ވިދާޅުވަމުންގެންދަވާ ނަމަ، އަޅުގަނޑު މި ވާހަކަ
ދައްކާކަށްނުޖެހޭނެ. ދަންނަވާކަށެއް ވެސް ނުޖެހޭނެ. އެހެންނަމަވެސް، އެހެން ފާހަގަނުކުރައްވައި، އެނޫން އެހެން
ސިޔާސީ ވާހަކަތައް މި ބިލާ ގުޅޭގޮތުން ދައްކަވާތީ، އަޅުގަނޑު މިހެން ދަންނަވާލަން މި ޖެހެނީ. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު
ދަންނަވާލަން. މިދެންނެވި ގޮތުގެ މަތީން ކުރިއަށްގެންދަވާ ކަމަށް ވާނަމަ އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން. ނޫނި އްޔާ
ދެން އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަންޖެހެނީ އަނެއްކާވެސް ގަވާއިދުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑު އަދާކުރަންޖެހޭ ވާޖިބު އަދާކުރަން
އަޅުގަނޑަށް ޖެހޭނެ ވާހަކަ.
ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. ބައްލަވައިލައްވާ މި ބިލުގެ 3 ވަނަ މާއްދާއަށް އިނގޭތޯ. 3 ވަނަ މާއްދާ އަޅުގަނޑު
ދަންނަވައިލާނަން. ދައުލަތުގެ ފަރާތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ނުވަތަ އަމިއްލަ ފަރާތަކާ ގުޅޭގޮތުން ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދަ
ނޭދެވޭ ޢަމަލެއްގެ މަޢުލޫމާތު މި ގާނޫނުގެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތީން ހުށަހެޅުމަކީ
ވިސުލްބްލޯކުރުމޭ. ދެން މިހިރީ ވަރަށް ބައިވަރު ކަންތައްތައް. ހަމަ ހުރިހާ ވާހަކައެއް ވެސް ދައްކާލެވިދާނެ އިނގޭތޯ.
ދިވެހިން ބަހުން ލިޔެފައި މި އޮތީ. ވަރަށް ފަސޭހަކަމާ އެކީގައި އަޅުގަނޑު ދިވެހި ކިޔައި އުޅޭނަން. އަޅުގަނޑަށް ވުރެ
ވަކިން ފަރިތަކަމާއެކީ ދިވެހި ކިޔޭނެ ބޭފުޅަކު މި މަޖިލީހުގައި ނުވެސް އުޅޭނެ. އެހެންވީމާ، ކިޔައިލެވިދާނެ. ގާނޫނީ
ޒިންމާއެއް އަދާނުކުރުން. އިންސާނީ ޙައްޤަކާ ޚިލާފު ޢަމަލެއް، ބައިނަލްއަޤްވާމީ އިންސާނިއްޔަތުކަމުގެ ގާނޫނަކާ ޚިލާފު
ކަމެއް. ކޮރަޕްޝަން، އާއްމު ޞިއްޙަތަށް ނުވަތަ އާއްމު ރައްކާތެރިކަމަށް ނުރައްކަލެއް، ތިމާވެށްޓަށް ނުރައްކަލެއް،
ދައުލަތުގެ މަޤާމުގެ ނަހަމަ ބޭނުންކުރުން. ޢަދުލުއިންޞާފަށް ހުރަސްއެޅުން ނުވަތަ މިސްކަރޭޖް އޮފް ޖަސްޓިސް،
ވަސީލަތެއް ބޭ ކާރުކުރުން ނުވަތަ މިސް މެނޭޖުކުރުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ކަންކަމަށް ބަލައިލާއިރު، މީގެ ސަބަބުން
ވަރަށް ބޮޑެތި ނުރައްކާތެރިކަން ހިނގައިދާނެ. މި ޤައުމުގެ މަޞްލަޙަތު ގެއްލިދާނެ. އެއްވެސް ކުށެއް ނުކޮށް ހުންނަ
45

މީހަކު ވެސް ހަމަ ބޭނުންވީމާ، ހިފައި ހައްޔަރުކުރަން ނޫނީ އޭނައާ ދޭތެރޭގައި ޢަމަލުކުރާނެ ގޮތްތަކެއް މި ހޯދަނީ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ މިކަން. އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް މި ގާނޫނު
ބަލައިނުގަންނާނެކަން. ޔަޤީން. މި އުޅެނީ އެ މީހުން؛ ވަކި ބަޔަކު ބޭނުންވާ މީހަކު އާއްމުން ގެ ކުރިމަތީގައި ،
މުޖުތަމަޢުގެ ކުރިމަތީގައި ބޭނުން ގޮތަކަށް ފަޟީޙަތްކުރަން. އެއީ ވަރިހަމަ ދުވަހަކު ކުށެއް ނުކުރާ މީހަކަސް. މަގުމަތިން
ހިނގާފައިދަނިކޮށް ބުނަންވީ އާނ! އޭނަ އެ ދަނީ މިވެނި ތަނަކުން ވައްކަންކޮށްގެންނޭ. ޤާސިމް އިބްރާހީމް މިތަނުން
ނުކުމެގެން ކާރަށް އަރާވަޑައިގަންނަވަނިކޮށް ބުނަންވީ، އޭނަ އެ ދަނީ ދެންމެގައި މިވެނިކަމެއް ކޮށްފައޭ. މިއީ ނޫންތޯ މި
ބިލުގެ ބޭނުމަކީ؟ މިހާރު މި ބިލާ ގުޅޭ ވާހަކަތޯ އަޅުގަނޑުމެން މި ދެއްކެނީ؟ އިއްޒަތްތެތރި ރައީސް، މި ބިލާ
ގުޅޭގޮތުން މި ވާހަކަދައްކަނީ. މީގެ ކުރިންވެސް ދެއްކީ މި ބިލާ ގުޅޭގޮތުން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
މިދަންނަވަނީ ކަންބޮޑުވެއޭ މި ބިލާ ދޭތެރޭގައި. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ، މަނިކުފާނު ތި ގޮނޑީގައި އިންނަވައިގެން
ވޯޓަށް އައްސަވާވަރުގެ އެއްޗެއް ވެސް ނޫން. ބަލައިގަންނަވަރުގެ އެއްޗެއް ވެސް ނޫން. މި އަވަހަށް ބޭރުކޮށްލަންވީ.
ޖުމްހޫރީ ޕާޓީއާއި ޕީ.ޕީ.އެމާ ގުޅިގެން މި ބޭރުކޮށްލާކަށް އެއްވެސް އުނދަގޫކަމެއް ނޫން މިއީކީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް،
ކޯލިޝަނަކަށް ވިސްނާވަޑައިގަންނަވާކަށްނުޖެހޭނެ މިފަދަ ކަންތައްތައް ޤައުމަށް ކުރިމަތިވެ ، މަޖީލީހުގެ ތަޅުމަށް އައިމަ.
ޤާނޫނުއަސާސީ ބުނަނީ، މަޖިލިސް މެންބަރުން މަސައްކަތްކުރަންވާނީ މުޅި ޤައުމުގެ މަޞްލަޙަތަށް ވިސްނައިގެންނޭ. އެ
މީހާ ނިސްބަތްވާ ޕާޓީއަކާއި އެ މީހާ އިންތިޚާބުކުރާ ދާއިރާއަ ކަށްވުރެ ބޮޑަށް އިސްކަންދޭންޖެހޭނީ މުޅި ޤައުމުގެ
މަޞްލަޙަތަށޭ. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި ވާހަކަދައްކާއިރުއާއި، ކަންކަން ކުރާއި ރު އެ މީހާ ޢަމަލުކުރަންވާނީ
މުޅި ޤައުމުގެ ސުލްޙަމަސްލަހަތަށް އިސްކަންދީގެންނޭ. އެހެންކަމަށްވަންޏާ މި ބިލާއި، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އުފެއްދެވި
ރިޔާސީ ކޮމިޝަނަށް ބާރު ދިނުމުގެ ބިލު، މި ތަނުގައި ވޯޓަށް އަހާއިރު، މަނިކުފާނުގެ ޕާޓީން އަޅުގަނޑު
އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކީ އެދެން، މި ދެ ބިލު ބޭރުކުރަން އަޅުގަނޑުމެން ޕީ.ޕީ.އެމްގެ މެންބަރުންނާ އެކީގައި ވޯޓުދެއްވުމަށް.
އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ޕީ.ޕީ.އެމަ ށް ކޮށްދޭ ކަމެއް ނޫން. ޕީ.ޕީއެމަށް ކޮށްދޭ ކަމެއް ނޫން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ، މި
ޤައުމަށްޓަކައި ކޮށްދޭ ކަމެއް. މި ޤައުމަށްޓަކައި ކޮށްދޭ ކަމެއް އެއީ. އެހެންނޫނިއްޔާ މިދަންނަވާހެން ހައްދަވާ.
ތިބޭފުޅުންގެ އަތުގައި މިހާރު އެބަ ތިއްބެވި މެންބަރުން. ހަމަ ކޮންމެ ބިލެއް ގެންނައިރު މިތާނގައި ނަންތައް
ލިޔުއްވައިލައްވާ. -1 ޢަބްދުاله ޔާމީން ޢަބްދުލްޤައްޔޫމް. -2 ޢަބްދުއްރަހީމް ޢަބްދު اله. -3 އަޙްމަދު ނިހާން
ޙުސައިންމަނިކު. -4 ޢަލީ ޢާރިފް. -5 ޢަބްދުاله ޚަލީލް. މިހެންގޮސް ޕީ.ޕީ.އެމަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިގަންނަވާ ހުރިހާ
މެންބަރުންގެ ނަންތައް ލިޔެލާފައި، މި މީހުން ހައްޔަރުކުރުމުގެ ގާނޫނު. މި ގާނޫނަށް ޢަމަލުކުރަން ފަށާނީ މި ގާނޫނު
މަޖިލީހުން ފާސްކޮށް، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީގުކުރާ ދުވަހުން ފެށިގެންނޭ. ފާސްވިޔަސް ، ނުވިޔަސް މިކަން
ކުރާނަމޭ. މިގޮތަށް ލިޔުއްވާލައިގެން ގެނެސް ފާސްކޮށްލަންވީ. އޭރުން މާ ފަސޭހަ. ކޮށްމެހެން މިހާ ބޮޑު ޚަރަދެއް
ކުރައްވައިގެން ބިލުތައް ގެންނަވާނެ ކަމެއް ނެތް މި ތަނަކަށް. ރާއްޖޭގައި ތިބި ހުރިހާ ގާނޫނީ ވަކީލުން މިއާ ދެކޮޅު.
46

ރިޔާސީ ކޮމިޝަނަށް ބާރު ދިނުމުގެ ގާނޫނާ ދެކޮޅު. ޚުދު މަނިކުފާނު ވެސް ދެކޮޅުވާނެ. ޚުދު މަނިކުފާނު ވެސް
ދެކޮޅުވާނެ. އެކަމަކު ވެގެން މި އުޅޭގޮތަކީ އަޅުގަނޑު ކުރިން ދެންނެވިހެން، ތޮށަލިތަކުރާ ވިގަނި ފާވި ގޮތަށް ،
މަނިކުފާނާ ވެސް އެބައުޅޭ ދެތިން ވިގަނި ފާވެގެން. ހަމަ ސަމާސައަކަށް ނޫނޭ. ކިނބިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ޢަބްދުاله ރިޔާޟްމެން ކަހަލަ. އެ މީހުންނަކީ ޒާތީ ހަސަދަ ނޫން ކަމެއް އޮތް ބައެއް ނޫން. އިންސާފުވެރިކަމެއް އޮތް
ބައެއް ނޫން. ޢަދުލުވެރިކަމެއް އޮތް ބައެއް ނޫން. މަނިކުފާނު އެކަމަކު އަޅުގަނޑަށް އެނގޭ އެ މީހުން ފޮޅައިލާފައި
ވެސް މި ޤައުމުގެ ޙައްޤުގައި ކުރައްވަންޖެހޭ ކަމެއް ކުރައްވާނެ ކަމަށް. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް..
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީ މް
ޝަރީފަށް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހިމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ދައުލަތުގެ ނުވަތަ ސަރުކާރުގެ ތެރެއިން ހިންގާ ކޮރަޕްޝަން ރިޕޯޓްކުރާ މީހުން
ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ގާނޫނެއް އޮތުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން. އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ
ތެރެއިން ބައެއް ބޭފުޅުން ކަންބޮޑުވުން ފާޅުކުރައް ވައިފި. މިއީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ފުންކޮށް ވިސްނައި، ކޮމިޓީ
މަރުޙަލާގައި ދިރާސާކޮށް، އެއްވެސް ފަރާތަކަށް މި ގާނޫނުގެ ނާޖާއިޒު ފައިދާ ނުވަތަ ނޭދެވޭ ގޮތަކަށް ބޭނުންކުރުމުގެ
ފުރުޞަތު ނުލިބޭ ގޮތަކަށް މި ގާނޫނު އިޞްލާޙުކޮށްގެން ކުރިއަށްގެންދިއުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު
ދެކެން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހެކި ދިނުމާއި ، ހެއްކާ ބެހޭ ގާނޫނުގައި، ހެކިން ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ގާނޫނު
އޮތެއް ކަމަކު، މިއަދާ ހަމައަށް ވެސް އެކަށީގެންވާ ގޮތަކަށް އެގާނޫނު ތަންފީޒުކުރެވެމުންނުދާތީ ވަރަށް ގިނަ މީހުން
ބޮޑެތި ޖިނާޢީ ކުށްތަކުގައި ހެކިދިނުމށް ފަސްޖެހޭ. މިއީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާލަންޖެހޭ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް، ތެދުފުޅެއް ؛ ވަކި ބަޔަކަށް އަމާޒުކޮށްގެން ގާނޫނު ފާސްކުރުމަކީ އެއްގޮތަކަށް ވެސް ކޮށްގެންވާނެ ކަމެއް ނޫން.
ދިވެހިރާއްޖޭގަ އި ގާނޫނު ފާސްކުރަންވާނީ، ހަދަންވާނީ މުޅި ޤައުމުގެ މަޞްލަޙަތާއި މުޅި ރައްޔިތުންގެ
މަޞްލަޙަތަށްޓަކައި. އެހެންކަމުން، ދައުލަތުގެ ފައިސާއާއި މުދާ ހިމާޔަތްކުރުމަކީ ވެސް އޭގައި ރައްޔިތުންގެ މަޞްލަޙަތު
ވަރަށް ބޮޑަށް އެކުލެވިފައިވާ ކަމެއް. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިނގާ ކޮރަޕްޝަން މަދުކޮށް ނުވަތަ ނައްތާލައި، އަދި ދައުލަތުގެ
މުދަލާއި ފައިސާ ހިމާޔަތްކުރުމަށް މިފަދަ ގާނޫނެއް ބޭނުންވާ ކަމަށް ވާނަމަ އެފަދަ ގާނޫނެއް އޮތުމަކީ ވެސް މުހިއްމު
ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ރައްޔިތުންނ ވަރަށް ބޮޑަށް ގުޅުންހުރި މައްސަލަތައް މި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން
47

ފާސްވެގެންދާ އިރު އަޅުގަނޑުމެން އެ ބަޖެހޭ ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މަޝްވަރާކުރަން. އަދި ރައްޔިތުންގެ ޚިޔާލުތައް ހޯދައި،
އެކަންކަމުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަކީ ވެސް ކުރަންޖެހޭނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި
ގާނޫނުގައި ވަކި ބަޔަކަށް އަމާޒުވެގެން، ވަކި ބަޔަކު ނާޖާއިޒު ގޮތު ގައި ނުވަތަ ނަހަމަ ގޮތުގައި ހިފައި ހައްޔަރުކުރުމަށް
މަޤްޞަދު އޮތް ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރަން. އެފަދަ މަޤްޞަދަކަށް ފަހިވާ ގޮތަކަށް މާއްދާއެއް އޮތް ނަމަ، އެ
މާއްދާއެއް ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި އިޞްލާޙުކުރުމަކީ ވެސް ކުރަންޖެހޭނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން. ސަރުކާރުން
މި ގާނޫނު ހުށަހަޅަމުން މީގެ ސަބަބު ބަޔާންކޮށްފައި އޮތްއިރު ވިދާޅުވެފައި ވަނީ، މި ގާނޫނުގެ ބޭނުނަކީ ނުވަތަ މި ބިލު
ހުށަހެޅުމުގެ ބޭނުމަކީ ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުގަޔާއި ނޫނީ އަމިއްލަ ފަރާތްތަކުގައި ހިނގާ ކޮރަޕްޝަން އަދި އެނޫންވެސް
ނޭދެވޭ ޢަމަލުތައް ހުއްޓުވައި، އެތަންތަނުން ދެފުށް ފެންނަ ޖަވާބުދާރީކުރުވަނިވި، އަދި ނަޒާހާތްތެރި ސަގާފަތެއް
އަށަގެންނެވުމަށްޓަކައި އެފަދަ ނޭދެވޭ ޢަމަލުތައް ހިންގާ ފަރާ ތްތަކާ ގުޅޭގޮތުން މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރުމުގައި ޢަމަލުކުރާނެ
އުސޫލުތައް ކަނޑަ އެޅުން ކަމަށް. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މިފަދަ އުސޫލުތަކެ އް ކަނޑައެޅިފައި އޮންނަ ގާނޫނެއް
އޮތުމަކީ މުހިއްމު އަދި ބޭނުންތެރިކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް، ޒާތީ ތަޢައްޞަބު އޮވެގެން ވަކި ބަޔަކު ހައްޔަރުކުރަން
އަމާޒުކުރެވޭ ނަމަ، އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން ވާނެ ގޮތެއް ނޫން ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާހިތް އޮތީ ، ޢަދުލުވެރި، އިންސާފުވެރި ސަރުކާރަކުން އަދި މިނިވަން މުސްތަޤިއްލު ތަޙްޤީޤީ އިދާރާތަކުން މި
ކަންކަން ތަޙުޤީޤުކޮށް، ބެލެވެމުންދާއިރު، މިދެންނެވި ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރަންވާނޭ. މި ގާނޫނުގައި އެބަހުރި
ބައެއް ކަންކަން. މިސާލަކަށް ވަރަށް ފަސޭހައިން އެ މީހަކު ނުރުހޭ ސަރުކާރު އިދާރާއެއްގައި ހުންނަ މުވައްޒަފަކު،
އޭނަގެ މަތިން ތިބޭ މީހުންނާ ވެސް އަދި އޭގެ ދަށުން ތިބޭ މީހުންނާ ވެސް ނުރުހިއްޖެ ނަމަ، ހަމަ ކޮންމެ ފަދަ
ވާހަކައެއް ވެސް ރިޕޯޓުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު މިއިން ހުޅުވިގެންދާކަން. އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން ވާންވާނެ ގޮތެއް
ނޫން. ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް މައްސަލަތައް އުޅޭ ދާއިރާތަކުގައި ވިސުލްބްލޯކުރާ މީހުން ނުވަތަ ގާނޫނާ ޚިލާފު ޢަމަލުތަކާއި
ކަންކަން ރިޕޯޓުކުރާ މީހުންނަށް ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިދޭ ގޮތަށް ގާނޫނުތައް އޮތުމަކީ ބޭނުންތެރިކަމެއް. ހަމަ
އެފަދައިން މިފަދަ ގާނޫނެއްގެ ނަހަމަ ބޭނުން ވެރިކަމުގައި ތިބޭ އެއްވެސް ފަރާތަކުން ނުކުރެވޭނެ ގޮތަކަށް މި ގާނޫނު
ފަރުމާކޮށް، ބަށްޓަންވެފައި އޮތުމަކީ ވެސް ހަމަ އެހާމެ މުހިއްމު ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރާއްޖޭގެ މަޞްލަޙަތު
ގެއްލި، މި ރާއްޖޭގެ ކަންކަން ބޮއްސުންލައިގެން މި ދަނީ ޢަދުއިންޞާފު ނެތިގެންދާކަމުން. އަޅުގަނޑުމެން މި
ތަމްސީލުކުރާ ސަރުކާރާ ދިމާއަށް އިނގިލި ދިއްކޮށް އަޅުގަނޑު ނޭދެން އެއްގޮތަކަށްވެސް މިއީ އަނިޔާވެރި
ޢަދުލުވެރިކަމެއް ނެތް ސަރުކާރެކޭ ރައްޔިތުން ބުނާ ހިސާބަށް ކަންކަން ދިއުން. އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން
ވެގެންވާނެ ގޮތެއް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެން އައީ އަނިޔާވެރިކަމާ ދެކޮޅަށް ވަކާލާތުކުރާނެ ކަމަށް ރައްޔިތުންނަށް
ވަޢުދުވެގެން. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޢަދުލުއިންޞާފާއި ހަމަހަމަކަމާއި އިންސާފު ޤާއިމުކޮށްދޭނެ ކަމަށް ރައްޔިތުންނަށް
ވަޢުދުވެގެން. އެހެންވީމާ...
48

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ މެންބަރު. ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، މަތިވެރި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ޙުސައިން މުޙައްމަދަށް.
މަތިވެރި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން މުޙައްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ
ޢަބްދުاله ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ބިލަކީ މިއީ، ސަރުކާރުގެ އެކިއެކި މުއައްސަސާތަކާއި، ސަރުކާރު ހިމެނޭ ކުންފުނިތަކާއި،
އިދާރާތަކާއި، މިފަދަ ތަންތަނުގައި ހިނގަމުންދާ ކޮރަޕްޝަނާއި، ނޭދެވޭ ޢަމަލުތަކާއި، ނާޖާއިޒުކޮށް ނުފޫޒުގެ ބޭނުންކުރާ،
މިފަދަ ނޭދެވޭ ކަންތައްތައް ހުއްޓުވުމުގެ މަޤްޞަދުގައި ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ބިލެއްކަން؛ އެންމެންނަށް ވެސް އެބަ އެނގޭ
މި ބިލުގެ މަޤްޞަދުތައް ކިޔާލުމުން. މިކަން ނޭނގިގެނެއް ނޫން އެކި ގޮތްގޮތަށް ވާހަކަދައްކާ ބޭފުޅުން ވާހަކަދައްކަނީ.
އަޅުގަނޑު މި ބިލަށް ފުރިހަމައަށް ތާއީދުކުރަން. ބައެއް ބޭފުޅުން އެބަ ވިދާޅުވޭ، މި ކަންކަމަށް މުއައްސަސާތައް
އެބަހުއްޓޭ. އިދާރާތައް އެބަހުއްޓޭ. ގާނޫނުތައް އެބަހުއްޓޭ. އެހެންނަމަވެސް، ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ ކޮންސެޕްޓް ނުވަތަ
އެކަން ކުރާ ފަރާތްތައް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ކޮންސެޕްޓަކީ ދުނިޔޭގެ ވަރަށް ގިނަ ޤައުމުތަކުގައި ޕްރެކްޓިސްކުރަމުންގެންދާ،
އެއަށް ޢަމަލުކުރަމުންގެންދާ އަދި އޭގެ ނަތީޖާތައް ފެންނަމުންގެންދާ ކަމެއް. ތި ވިދާޅުވާ ގާނޫނުތައް؛ ކޮރަޕްޝަން
ހުއްޓުވުމުގެ ގާނޫނާއި، ފުލުހުންގެ ގާނޫނާއި، އެހެނިހެން ގާނޫނާއި، އެޓާނީ ޖެނެރަލްގެ ގާނޫނު ފަދަ ގާނޫނުތައް
ހުއްޓަސް، ހަމަ އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ. މި ބޭފުޅުންނަށް ވެސް އެނގިވަޑައިގަންނަވައިގެން އެ ވާހަކަތައް އެ ދައްކަނީ.
ބޭނުމަކީ، މިފަދަ ތަންތަނުގައި؛ އާދެ، ސަރުކާރުގެ އެކިއެކި އޮފީސްތަކުގައި، މިނިސްޓްރީތަކުގައި، ވުޒާރާތަކުގައި އަދި
މުއައްސަސާތަކުގައި ހިނގަމުންދާ؛ ޚާއްޞަކޮށް އެތަނުގައި ނުފޫޒުހުރި، ބާރުހުރި ފަރާތްތައް ނުވަތަ އެ ފަރާތްތަކާ
ގުޅިގެން ހިނގަމުންގެންދާ ކަންތައްތައް، މެދު ފަންތީގެ ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ދަށުން ވެސް އެ ކަންކަން އިނގޭ ފަރާތްތައް
ހާމަކުރުމަށް، ކަމާ ބެހޭ ފަރާތްތަކުގެ ސަމާލުކަމަށް ގެނައުމަށް ހިތްވަރުދިނުން. އެ ފަރާތްތަކަކީ އޭގެ އަމިއްލަ ޒާތުގައި
ވިދާޅުވެދާނެ މިހާރުވެސް ގާނޫނުން ހިމާޔަތްކޮށްދެއޭ. އެހެންނަމަވެސް، ކީއްވެގެންތޯ އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީގެ ޚިޔާނާތުގެ
ކަންތައް، އެތަނަށް ފުލުހުންނާއި ސިފައިން ވަދެގަތުމުގެ ކުރިން ނޭނގުނީ؟ ކީއްވެގެންތޯ ނޭނގުނީ؟ ކީއްވެގެންތޯއޭ އޭގެ
ކުރިން އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮޑިޓް ރިޕޯޓެއް ނެރުނީމަ އޭނަ ބުރައިގެންދިޔައީ؟ އޭނަ ދިޔައީ ބުރައިގެން. ރިޕޯޓު އޮތީ
ޢަމަލުނުކޮށް. އޭގެ އެތައް ދުވަހެއް ފަހުން އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީގެ ތެރެއަށް ފުލުހުންނާއި ސިފައިން ވައްދައިގެން
ބަލައިލިއިރު އަހާނ! ކަމަކުދާކަށް ނެތް، މި އޮތީ ފޫގޮއްސަ. އެހެންވީމާ، މި ދެންނެވީ؛ އޭ ގެ ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑަށް
ޔަޤީން އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީގައި ތިބި އެކިއެކި މުވައްޒަފުންނަށް މިކަމުގެ މަޢުލޫމާތު އޮންނާނީ ލިބިފައިކަން. އެހެންވީމާ،
49

މި ދެންނެވީ، މި ކަމަކީ ކުރަންޖެހިފައި އޮތް ކަމެއް. މީގައި ކުރިން ވާހަކަފުޅުދެއްކެވި ބައެއް މެންބަރުން ވިދާޅުވި
ފަދައިން، މީގައި އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ ކަމެއް އޮވެއްޖެ އްޔާ ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި އިޞް ލާޙުކުރެވިދާނެ. ދެން ބައެއް
ބޭފުޅުން އެބަ ވިދާޅުވޭ ، މި ބިލަކީ ބައެއް ފަރާތްތަކާ ދެކޮޅަށް، ހިފައި ހައްޔަރުކުރުމަށް، ބަދުނާމުކުރުމަށް، އެހެން
ކަންކަމަށް، އެ މަޤްޞަދުގައި ގެނައި އެއްޗެކޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް ވެސް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، މިތާ ތިބޭ ހުރިހާ
މެންބަރުންނަށް ވެސް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ؛ ސަރުކާރުން، ސަރުކާރުން މީހަކު ހައްޔަރުކުރަން ބޭނެންވެއްޖެއްޔާ
ޓެރަރިޒަމް ގާނޫނާއި އިންޓަލިޖެންސް ރިޕޯޓަށް ވުރެ އިތުރު އެއްޗެއް ބޭނުމެއް ނުވާކަން މި ރާއްޖެއަކު. އެނގޭނެ.
ކުރިން ވެސް ހިނގީ މިހެން. ދެން ވެސް ހިނގާނީ މިހެ ން. މިއީ ދިވެހިރާއްޖެ. އެހެންވީމާ، އެހެން ކިޔައިގެން
އުޅުއްވާނެ ކަމެއް ނެތް. މި ބިލަކީ ހަމަ މި ރާއްޖެއަށް ކޮންމެހެން ބޭނުންވާ އެއްޗެއް. އަމުދުން މިކަހަލަ ކުޑަކުޑަ ،
އެކިއެކި މުއައްސަސާތަކުގެ ބާރުގަދަ، ވެރިންގެ ނުފޫޒު ގަދަކޮށް އޮންނަ ތަނެއްގައި ، ތަނުގައި ތިބޭ މުވައްޒަފުންނަށް،
އިޚްލާޞްތެރި މުވައްޒަފުންނަށް ނޭދެވޭ ކަމެއް ފެނިއްޖެ ނަމަ ، ނާޖާއިޒު ކަމެއް ފެނިއްޖެ ނަމަ، ގާނޫނާ ޚިލާފު ކަމެއް
ފެނިއްޖެ ނަމަ، ކޮރަޕްޝަންގެ ކަމެއް ފެނިއްޖެ ނަމަ، އެ ކަންކަން ހުއްޓުވުމަށް، އެ ފަރާތްތަކުގެ ސަމާލުކަމަށް
ގެނައުމަށް ހިތްވަރުދީ، ރައްކާތެރިކަން ދިނުމަކީ ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. އެ ކަމަށްޓަކައި ފަރުމާކުރެވިފައި އޮތް ބިލެއް.
އެހެންވީމާ، މީގެ ބޭރުން އެކިއެކި ވާހަކަތައް ދައްކައި، މީގެ މަޤްޞަދު އޮޅު ވައިލައްވަން ނުހައްދަވާ! އަޅުގަނޑުމެން؛
ޖުމުހޫރީ ޕާޓީން ވެސް ކޮންމެ ވާހަކައެއް ދެއްކިޔަސް ، ޖުމުހޫރީ ޕާޓީގެ މެންބަރުން ވެސް، އެމް.ޑީ.ޕީގެ މެންބަރުން
ވެސް، އަދާލަތު ޕާޓީގެ މެންބަރުން ވެސް އަދި އެހެނިހެން މެންބަރުން ވެސް، އަދި އިޚްލާޞްތެރި މެންބަރުން މި ބިލަށް
ތާއީދުކުރާނެ. ތާއީދުކުރައްވާ ! މީގެ ނަތީޖާ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ފެންނާނެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ނުބައި ނިޔަތެއް ނެތް.
އަޅުގަނޑުމެން އައީ ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމަށް. އަނިޔާވެރިކަން ނައްތާލުމަށް. އެހެންވީމާ، ކަންކަން
އޮޅުވައިނުލައްވާ! ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ކެލާ ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ޢާރިފް.
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ޢާރިފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލުގެ މަ ޤްޞަދަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އެކަމަކު މި ބިލުގައި އެބަހުރި އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ބައިވަރު ކަންތަ އްތައް. މި ބިލު
ބަލައިގަނެ، ކޮމިޓީއަކަށް ހިނގައްޖެ ނަމަ އަޅުގަނޑު މި ދައްކާ ވާހަކައަށް ރިޢާޔަތްކުރައްވާނެ ކަމަށް ވެސް
އުއްމީދުކުރަން. އެއީ އާއްމު ގޮތެއްގައި ކޮމިޓީތަކުގައި މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގެ ދައްކާ ވާހަކައަށް ރިޢާޔަތްނުކުރާތީ އަޅުގަނޑު
50

މި ވާހަކަ މިހެން މި ދަންނަވާލީ. ފުރަތަމަ ވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ފުރަތަމަ މާއްދާގެ (ހ) ތަޢާރަފުގައި ވެސް
އަޅުގަނޑު ހަމަ ބޭނުން، ނިމޭ ހިސާބަށް ދާއިރު މި އޮންނަ ؛ ވިސުލްބްލޯކޮށްގެން މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅުމުން، މަޢުލޫމާތު
ބަލައިގަންނަ ފަރާތްތަކުން ޢަމަލުކުރަންޖެހޭނެ އުސޫލުތަކާއި ، ނޭދެވޭ ޢަމަލުތައް ހުއްޓުވުމާއި، ދެ ފުށް ފެންނަ،
ޖަވާބުދާރީވަނިވި ، ނަޒާހާތްތެރި؛ އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ އެއްބަސް އިތުރުކުރަން. އިސްލާމީ ސަގާފަތެއް އަށަގެންނެވުމަށް
ބޭނުންވާނެ އެހެނިހެން އުސޫލުތައް ބަޔާންކުރާ ބިލޭ. މިހެން އޮންނަން. އެ ބަސް، "އިސްލާމީ ސަގާފަތް" އަޅުގަނޑު
އިތުރުކޮށްލަން ބޭނުންވޭ. ދެން 3 ވަނަ މާއްދާއަށް ދާއިރުގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު ބޭނުން ހަމަ (ހ)ގެ
ގޮތުގައި އަކުރެއް އިތުރުކުރަން. ދެން ހުރި އަކުރުތައް ތަރުތީބުކުރަން. (ހ)ގެ ގޮތުގައި އޮންނަންވީ، އިސްލާމީ އަސްލަކާ
ޚިލާފު ޢަމަލެއް. އެހެން އަޅުގަނޑު ބޭނުން ހިމަނާލަން. ހަމަ ދެން ބިލުގެ 6 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި މި އޮންނަނީ ،
ނިމޭ ހިސާބަށް ދާއިރު، މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅޭ ތާރީޚުން ފެށިގެން ފާއިތުވި 2 އަހަރުދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހުރެފައިވާ ކޮންމެ
މީހެއް ނުވަތަ ފަރާތެއް ހިމެނެއޭ. 2 އަހަރުގެ ބަދަލުގައި އަ ޅުގަނޑު ބޭނުން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިއީ އިޚްލާޞްތެރި
ނިޔަތެއްގައި ކުރާ ކަމަކަށް ވަންޏާ 7 އޮގަސްޓް 2008 ހިސާބަށް ޖެހިލަން. އެއީ އެހިސާބުން ފެށިގެން އެއީ މި
ޤާނޫނުއަސާސީ ތަސްދީގުކުރި ދުވަހުގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑު މި ދައްކަނީ. އެ ހިސާބުން ފެށިގެން ހިނގާފައި ހުރި ކަންކަން
ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ނުވަތަ އޭރުގައި ހިނގާފައި ހުރި ކަންތައްތައް ވެސް ، އޭރުގެ ވަޒީފާއެއްގައި ހުރި މީހަކަށް އެ
ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށްޓަކައި. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަބްދުއްރަހީމް ޢަބްދު اله އެ ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، މިހާރަކަށްއައިސް ކުއްލިއަކަށް މި ތަނަށް މިކަހަލަ
ބޮޑެތިސިންގާ ބިލުތައް އަންނައިރު ކޮންމެވެސް ޖިނާޢީ ގޮތުން އަމާޒު ވެދާނެކަމުގެ ބިރެއް އޮންނާތީ އެ ވާހަކަ އެ
ދައްކަނީ. އެއީ އެހެން ވާންޖެހޭ ސަބަބަކީ، އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ވާހަކަތައް ދެކެވޭ އާއްމު ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން
ދާއިރާތަކަށް ގޮއްސަ އިދިކޮޅު ކެންޑިޑޭޓަކު ނުހުންނާނޭ، އަންނަ އިންތިޚާބުގައި ބުނެވޭ ފަހަރުތައް ވެސް އަންނަނީކީ
މަދެއްކޮށެއް ނޫން. ޖަލަށް ގޮސްދާނެތީ އަޅުގަނޑު ބިރެއް ނުގަނޭ. ރައީސް ނަޝީދު އިރުގައި 8 ފަހަރަށް ޖަލަށް ލީ
މީހެއް އަޅުގަނޑަކީ ވެސް. އެ އީ ހަމަ މިތާނގައި ވާހަކަދައްކައިގެން. އެއީ ދެން ރާއްޖޭގައި ކަންކަން މި އޮންނަނީ،
އެއި އްގައި ވެރިކަމުގައި ތިބޭ ބަޔަކު ނޭދެވޭ ކަމެއް ކަމަށް ހީވާ ކަމެއްގައި ވެސް ގޮއްސަ ކޮންމެވެސް މީހަކާ ދިމާއަށް
މި އޮންނަނީ ކޮންމެވެސް ކަހަލަ ތުހުމަތެއް ގޮއްސަ. ދެން ހަމަ އެ މާއްދާގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، (ނ) ގައި ވެސް
ސިއްރުކުރަންޖެހެނީ ކީއްވެގެންތޯއަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ވިސްނާލަން. އެހެން މި ދެންނެވީ، އިހަށްދުވަހު
މިތާނގައި އެމް.ޑީ.ޕީއަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅުން ރައީސް ޔަމީނުގެ ވެރިކަމުގައި ސިއްރު ހެކި ނަގާތީ އެ
މައްސަލަ ޖެއްސީ. އެހެންވީމާ، މިއަދު އެ ބޭފުޅުންނަށް ވެރިކަމަށް އާދެވުނީމަ ސިއްރު ހެކި އެއީ އޯކޭވާ އެއްޗެއްތޯ؟
މިއީ ވެސް ކުރެވޭ ސުވާލެއް. މި ހަމަ އެއްގޮތަކަށް ވެސް މިއާ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ގޮތުން ދައްކާ ވާހަކައެއް ނޫން ކަމަށް
ބަލައިގަންނާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އިއްޔެގައި ގޯސް އެއްޗެއް މިއަދު
51

ރަނގަޅުވެފަ އި، އަނެއްކާ މާދަމާ އެހެން އަތަކަށް މޭޒު ބަދަލުވާއިރަށް އޭތި ގޯސްވާން ނުވަތަ ރަނގަޅުވާން
ހިނގައިދާނެތީ. ދެން ހަމަ އެ މާއްދާގެ (ބ) ގައި ، މިސާލަކަށް މި އޮންނަނީ، މަޢުލޫމާތު ބިނާކޮށްފައިވާ ހާދިސާ ހިނގާ
ތާރީޚުން ފެށިގެން ގިނަވެގެން 2 އަހަރުދުވަހުގެ ތެރޭގައި ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތުން މަޢުލޫމާތު ހުށަހަޅާފައިނުވާ ނަމަ އެ
މަޢުލޫމާތެއް ބަލައިގަތުމުގެ އިޚްތިޔާރު މަޢުލޫމާތު ބަލައިގަންނަ ފަރާތައް އޮވެއޭ. އިޚްތިޔާރެއް ގޮތަށް ދޫކޮށްލާނީތޯއޭ؟
އެއީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކޮށްލަންޖެހޭ ސުވާލެއް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް މި ބިލުގައި ވާހަކަދައްކަމުންދާއިރުގައި. މިކަހަލަ
ހައެއްކަ ނުކުތާ އެބައޮތް. އަޅުގަނޑު ހަމަ ކުރިއަށްދެވޭތޯ މި ބަލަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ނަޒާހާތްތެރި މުޖުތަމަޢެއް
ބިނާކުރެވޭނީ އަޅުގަނޑު މިދެންނެވިހެން، އަޅުގަނޑުމެން ހެޔޮ ނިޔަތެއްގައި ކުރާ ކަމަށް ވާނަމަ 2008އާ ހިސާބަށް
ވެސް ޖެހިލައިގެން. މާނައަކީ މި ޤާނޫނުއަސާސީ ތަސްދީގުކުރެވުނު ހިސާބަށް ޖެހިލައިގެން ކަމަށް ވާތީ. އެހެން
މިދަންނަވަނީ އެމް.ޑީ.ޕީގެ ވެރިކަމުގައި ހަމަ މިތަނުން ފާސްކުރިން، ސާކް ސަމިޓް ބާއްވަން 231 މިލިއަން ރުފިޔާގެ
ބަޖެޓެއް. އެހެންނަމަވެސް، 900 މިލިއަން ރުފިޔާއާ ހިސާބަށް ޚަރަދުކުރެވުނުކަން ދައުލަތުގެ ހިސާބުތައް އެބަ ދައްކާ.
އެއީ ވެސް މި ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފަށް ކުރެވިފައިވާ ކަމެއް. އެ ވާހަކަތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދައްކަންވީ. މި
ތަނަށް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 115 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާނެ، ދިވެހި
ރައްޔިތަކު އެއްވެސް އިލްތިޒާމެއް އުފުލަންޖެހޭ ކަމެއް ނަމަ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރަންވާނޭ. އެކަމަކު އެ
ފާސްކުރުމަކާ ނުލައި ބޭރުގެ ކުންފުންޏަކަށް؛ އެ ކުންފުނި އަޅުގަނޑު ގޯހެއް ނުކުރަން. އަބަދުވެސް އަޅުގަނޑު ދައްކަން
އެ ވާހަކަ އިނގޭތޯ. އެ ކުންފުނި އެއީ ވިޔަފާރި ކުންފުންޏެއް. އެ މީހުންނަށް އެންމެ ބެސްޓް ޑީލް ހޯދަން އެ މީހުން
ކުރާ މަސައްކަތެއް ކުރަންވާނެ. އެ މީހުންނާ ދޭތެރޭގައި ދެކެވޭނެ އެއްވެސް ވާހަކައެއް ނެތް. ޖީ.އެމް.އާރުގެ
މައްސަލައެއް ނޫން. އެކަމަކު ޖީ.އެމް.އާރަށް އެއަރޕޯޓް ދިނީ ދިވެހިން ކަމަށް ވާތީ، ދިން މީހުން ޒިންމާވާންޖެހޭ ކަމަށް
ވާތީވެ، މި ތަނަށް މާލިއްޔަތު ގާނޫނަށް އިޞްލާޙެއް ހުށަހަޅައި ފާސްކޮށްފައި އޮއްވާ އެޔަށް ޢަމަލުނުކޮށް އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް، ވަނީ ބޮޑު ގެއްލުމެއް ދައުލަތަށް ކޮށްފަ. އެހެންވީމާ، މި ވާހަކަތައް އަޅުގަނޑުމެން މިކަހަލަ ބިލެއްގައި
ވާހަކަދެއްކޭއިރު؛ ވިސުލްބްލޯކުރުމަކީ ހާމަކުރުން ދައުލަތުން ކުރާ ކަމެއް، ގޯސްކޮށް ކުރާ ކަމެއް ހާމަކުރުން. އެއީ
ދިވެހިބަހަކަށް ވާންޖެހޭނީ. އެ ހާމަކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑު މިދެންނެވީ، އޭރުގައި ހިންގި ހުރިހާ ވާހަކަ ވެސް
ދައްކަމާހިނގާށޭ. 2 އަހަރު ދުވަހަށް މީތި ދަންމައިނުލާ ނުވަތަ 2 އަހަރުދުވަހަށް، ފާއިތުވީ 2 އަހަރެއްގައި ވަޒީފާގައި
ހުރި މީހަކަށް އެ ފުރުޞަތު ނުދީ. އޭގެ ކުރީގައި ވަޒީފާތަކުގައި ތިބި މީހުންނަށް ވެސް އެ ވާހަކަތައް ދައްކަން
ފުރުޞަތު ދެމާހިނގާށޭ. ހަމަ އެ މީހަކު ހެޔޮ ނިޔަތުގައި ބުނާތީ މި ވާހަކަ މިދަންނަވަނީ. ޖީ.އެމް.އާރު؛ މާނައަކީ
އެއަރޕޯޓްގެ މައްސަލައިގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައްކަންޖެހުނު 321 މިލިއަން ރުފިޔާއާ ހިސާބަށް އެކިއެކި ޚަރަދުތައް
ލައިގެން. ލޯޔަރުންގެ ފީއާއި އެކިއެކި އެއްޗެހި ލައިގެން. އެއް ދުވަހުން އެކަނި ވެސް ދިވެހި ދައުލަތުން ދެއްކި 271
މިލިއަން ޔޫ.އެސް ޑޮލަރު. އެއީ ގާތްގަނޑަކަށް 300 އެތައް މިލިއަން؛ ބިލިއަން ސޮރީ. ދިވެހި ރުފިޔާއަށް ބަލާއިރު
52

އެތައް ބައިވަރު ފައިސާއެއްގެ ވާހަކަ މި ދައްކަނީ. ދެން އަޅުގަނޑު ބިލުގެ މާއްދާއަކަށް ހަމަ ޖެހިލާއިރު، 5ވަނަ
މާއްދާގެ (ބ)ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރު. ޤައުމީ ސަލާމަތަށް ނުރައްކާވެދާނެ މަޢުލޫމާތަކީ އަންނަނިވި މަޢުލޫމާތެކޭ ކިޔާފައި 2
ނަންބަރެއް ހިމަނާފައިވޭ. އަޅުގަނޑު 3 ވަނަ ނަންބަރެއް ގެ ގޮތުގައި ހަމަ ހިމަނާލަން ބޭނުން، ދައުލަތުގެ މިނިވަންކަމާއި
މުސްތަޤިއްލުކަމަށް ގެއްލުމެއް ލިބިދާ ފަދަ މަޢުލޫމާތެއް އިނގޭތޯ. އެވެސް ހިމަނާލަން އަޅުގަނޑު ބޭނުންވޭ. އެއީ ހަމަ
އަޅުގަޑުމެން މިނިވަންކަން އައިއައިނުން ގޮސް ދިވެހި ދައުލަތުގެ މިނިވަންކަމާއި އިސްތިޤުލާލު ގެއްލޭ ފަދަ ވާހަކަތައް މި
ދަނީ ދައްކަމުން. އެހެންވީމާ، ކޮންމެވެސް ކަހަލަ ހިފެހެއްޓުމެއް ހިފެހެއްޓިފައި ހުންނަންޖެހޭނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންވާނެ ކަންތައްތަކާއި، ނުކުރަންވާނެ ކަންތައްތަކުގެ ރޮނގެއް ސާފުކޮށް ފެންނަން ބޯލްޑުން، ކަޅު
އަކުރުން ލިޔެވިފައި، ހުދާއި ކަޅުން ލިޔެވިފައި އޮންނަން އެބަޖެހޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ފުރަތަމަ
ވިސްނަންޖެހޭނެ، މުސްލިމުން. މިއީ ކިތަންމެ ކުޑަ ނަމަވެސް މިނިވަން، މުސްތަޤިއްލު ޤައުމެއް. އަޅުގަނޑުމެން
ދިވެހިންގެ ގޮތުގައި ތިބެ، ދިވެއްސަކަށް ވެ ހުރެ، މުސްލިމަކަށް ވެ ހުރެ، އިސްލާމްދީނަށް ހުތުރުވާ ފަދަ ނުވަތަ
އިސްލާމީ އަސްލަކާ ޚިލާފުވާ ފަދަ ކަމެއް ކުރެވިގެންނުވާނެ. މިނިވަންކަން އަންނަންވާނީ އޭގެ ފަހަތަށް އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. ދެން ހުންނަ މިނިވަންކަން؛ މާފުކުރައްވާތި! ދެން ހުންނަ މިނިވަންކަން އަންނަންވާނީ އޭގެ ފަހަތަށް.
ދައުލަތުގެ މުސްތަޤިއްލުކަން، މިނިވަންކަން ގެއްލޭ ފަދަ އެއްވެސް ޢަމަލެއް ކުރެވިގެންނުވާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަޅުގަނޑުމެން މާ ބޮޑަށް ފުއްޕާފައި، ހަށި ފުއްޕާގައި ތިމަންނަމެންނަކީ ގްލޯބަލައިޒް ޒަމާނޭ މިއީ ކިޔާފައި ހަމަ
ބޭނުންހާ ޒާތެއްގެ މިނިވަންކަމެއް އޮވެގެން މިތާކު ނުވާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ ދައުލަތަށް ހުރި ބޮޑު
ނުރައްކަލެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ބޭނުމޭ (ބ)ގެ 1ވަނަ ނަންބަރަށް އަދި ނަންބަރެއް އިތުރުކޮށްލަން. އެގޮތުން،
ދައުލަތުގެ މިނިވަންކަމާއި މުސްތަޤިއްލުކަމަށް ގެއްލުމެއް ލިބިދާ ފަދަ މަޢުލޫމާތެއް. އެވެސް ހިމަނާލަން އަޅުގަނޑު
ބޭނުންވޭ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދެން ބިލުގެ އެހެން މާއްދާއަކަށް ޖެހިލާއިރު، ވަރަށް ކުޑަކުޑަ ވަގުތުކޮޅެއް އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް މި ލިބުނީ ވެސް. އެއްކަލަ އެކްސްޕްރެސް ސަރވިސް؛ ކުރީ ދުވަހު ކަމުނުދިޔަ އެކްސްޕްރެސް ސަރވިސް
މިއަދު ކަމުގޮސްގެން ބޮޑުސިންގާ ބިލެއް ގެނެސް ވައްޓާލައިގެން އުޅޭތީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބުނީ ބައިގަޑިއެއްހާއިރު މި
ދިރާސާކޮށްލަން. މި ނުވެސް ފެނޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އިއްޔެގައި ގޯސްވި އެކްސްޕްރެސް ސަރވިސް މިއަދު
ރަނގަޅުވީމަ އަޅުގަނޑުމެން ހައިރާންވަނީ. މޭޒު އެނބުރޭ ކޮންމެ ދުވަހަކު މިހެން ވާތީ. އިއްޔެގައި ގޯސްވި އެއްޗެއް
މިއަދު ވެސް ގޯސްވާންވާނެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގޯސްކޮށް ކަމެއް ކުރެވިފައި ހުރިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް އެ
ގޯސްކަމެއް އިއްޔެ ވެސް އަދި މިއަދު ވެސް ގޯސްވާންވާނެ. މިސާލަކަށް މިތާނގައި އަޅުގަނޑުމެން ހުންނާނީކީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވޯޓުދީފައި ހުންނާނީކީ ބޭނުންވެގެން ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ނޫން. ޕާޓީއެއް ރެޕްރެޒެންޓުކުރާތީވެ ހުންނާނެ
ވޯޓުދީފަ. އެހެންނަމަވެސް، ވާހަކައިގައި އަބަދުވެސް ހުންނާނީ އަޅުގަނޑުމެން ދައްކާފައި އެއާ އިދިކޮޅަށް. އެއީ
ގޯސްކަމެއް ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ؛ ރަނގަޅު ކަމެއް ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ އެއާ އެއްކޮޅަށް. އަޅުގަނޑު މިދަންނަވަނީ،
53

އެކްސްޕްރެސް ސަރވިސްއަކީ އިއްޔެ ގޯސްވި ކަމެއް ވެއްޖެއްޔާ މިއަދު ވެސް ގޯސްވާންވާނެ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި
ބިލު ހުށަހަޅުއްވަމުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ވިދާޅުވި، ކުރީގައި އޮތް 2 އަހަރުދުވަސް ވެއްޖޭ މި މަސައްކަތް ކުރާތާ.
އެހެންނަމަވެސް، އޭރުގައި އޮތް ސަރުކާރުގެ މެންބަރުންނަށް މީތި ކަމުނުދާނެތީއޭ. އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އިޚުލާޞްތެރިކަމެއް ހުރިއްޔާ މި ބިލު ވިތްޑްރޯކުރާށޭ. ކޮށްފައި ދެން އަންނަ މަޖިލީހަކަށް މީތި ލަމާހިނގާށޭ.
ފުރިހަމައަށް ވަގުތު ލިބިގެން، ރަނގަޅަށް ޑިބޭޓްކޮށްގެން ފާސްކުރެވޭނީ އޭރުން ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ފެންނާތީ. މި
އަވަސްއަރުވާލައިގެން ނުކުރަމާހިނގާށޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 16ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ
ސަބަބުން ތަޙުޤީޤުކުރާ މައްސަލައެއްގައި ހިމެނޭ ކަންކަން ސާބިތުކުރުމަކީ ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތުގެ ޒިންމާއެއް ނޫނޭ
ޖަހާފައި އޮތީމަ، ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ހުށަހަޅާނީ ހެއްޔޭ ހަމަ ހިތަށްއެރިހާ އެއްޗެއް. އެ ފުރުޞަތު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން
ދޭނީ ހެއްޔޭ؟ މީހަކު ބަދު ނާމުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރައިފާނެ މިސާލަކަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާއަކީ މިވެނި ކަމެއް ކުރާ މީހެކޭ. އެހެންނަމަވެސް، އޭނަ ނުވެސް ކުރައްވައޭ. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑާއި އޭނައާ ދޭތެރޭގައި އޮތް ޒާތީ ތަޢައްޞަބެއް، ހަސަދަވެރިކަމެއްގެ ސަބަބުން ހަމަ ކޮންމެ ފަދަ އެއްޗެއް
ވެސް ކިޔަންވީ ހެއްޔޭ؟ އެއީ ހެއްޔޭ އިސްލާމީ އުސޫލަކީ. އެއީ ހެއްޔޭ ރިވެތި އަޚުލާޤަކީ؟ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ
ފުރުޞަތު، އެއީ މިނިވަންކަމުގެ މާނައިގައި ކުރަންވެއްޖެއްޔާ ޖެއްސޭނެ ކިތަންމެ ކުލައެއް ހުންނާނޭ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އަޅުގަނޑަށް ދެން...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫ ރު
މޫސާއަށް.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ހުށަހެޅިފައިވާ ބިލަށް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މާފުކުރައްވާ! ދެވަނަ ކިޔުން. އާދެ، އިށީނދެވަޑައިގަންނަވާ! އާދެ، އާދެ، އެއީ ރަނގަޅު ވާހަކައެއް. އެހެންވީމާ،
ދެން މިހާރު އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން މި އޮތީ އާދެ، ޚަލީލް؛ ޢަބްދުاله ޚަލީލް، ނިލަންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު.
54

ނިލަންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޚަލީލް ވާހަކަދެއްކެވުން:
` އައްސަލާމް ޢަލައިކުމް ވަރަޙްމަތުاله ތަޢާލާ ވަބަރަކާތުހޫ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މަނިކުފާނަކީ ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލިސް ގަވާއިދާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތީން ކުރިއަށްގެންދަވަން ބޭނުންފުޅުވެގެން، އެގޮތަށް މަސައްކަތްކުރައްވާ
ރައީސެއްކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ސާބިތުކޮށް، ވަރަށް ރަނގަޅަށް ހާމަވަމުން އެބަދޭ. އެކަމަށްޓަކައި މަނިކުފާނަށް
ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު އަދާކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލުގައިވާ މި ބިލު ހުށަހެޅި މަޤްޞަދު ރަނގަޅު ކަމަށް
ވާނަމަ މި ބިލު އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަން. އަދި ކޮރަޕްޝަން ނައްތާލުމަށްޓަކައި މިއަދުގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ވިދާޅުވި
ވާހަކަފުޅުތަކަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަން. އަދި އޭގެއިތުރުން، މަނިކުފާނު ވެސް ރާއްޖެއިން ކޮރަޕްޝަން
ނައްތާލުމަށްޓަކައި މަސައް ކަތްޕުޅު ކުރައްވާނެ ކަމަށް ވިދާޅުވެފައި ވާތީ، އެކަމަށް ވެސް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް ދަންނަވަން. ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތަކަށް ހިމާޔަތް ލިބެންޖެހޭ. ވިސުލްބްލޯކުރެވޭނެ ނިޒާމެއް
ރާއްޖޭގައި އޮތުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ވެ ސް ގަބޫލުކުރެވޭ. އެހެންނަމަވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި
ބިލު ހުށަހެޅިގެން އައި ގޮތަށް ބަލާއިރުގައި ބައެއް މާއްދާތަކާ ދޭތެރޭގައި އަޅުގަނޑުގެ ވެސް ނުހަނު ކަންބޮޑުވުން
އެބަހުރި. ބިލުގެ ފުރަތަމަ މާއްދާއާ ހިސާބުން ވެސް؛ ފުރަތަމަ މާއްދާގައި، ތަޢާރަފުގައި އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފެންނަ
އެއްޗެއް ދަންނަވަ އިލާނަން. އެގޮތުން، ބިލު ތަޢާރަފުގައި އެއްވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ފަހަތުން ތިންވަނަ ލައިންގައި މި އޮތީ ،
"ހުއްޓުވަ އި، ދެފުށް ފެންނަ ޖަވާބުދާރީވަނިވި ނަޒާހާތްތެރިވި ސަގާފަތެއް " މީގަ އި އެއްވެސް ވަރަކަށް މިކަހަލަ ބިލެއް
ހުށަހެޅިގެންދާއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް ފެނިގެން މި ދަނީ އިސްލާމްދީނުގެ އުސޫލުތަކަށް އެއްވެސް ވަރަކަށް
ރިޢާޔަތްކުރެވިފަ އި ނެތް ތަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ގޮތުން މި މާއްދާ ބައްޓަންކުރެވިގެންދާއިރުގައި
ނަޒާހާތްތެރިގެ ފަހަތަށް އިސްލާމީ ސަގާފަތެއް އައުން ވަރަށް މުހިއްމު ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. އެހެންވީމާ،
އެކަން ކޮމިޓީ ސްޓޭޖުގައި އިޞްލާޙުކުރެވިގެންދާއިރުގައި އަންނާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަން. ހަމައެއާއެއްކޮށް
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ހަމަ ތިންވަނަ މާއްދާގައި ނަންބަރެއް އިތުރުކުރުން އެއީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް ކަމަށް
އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. އެއީ ވިސުލްބްލޯކުރުމުގައި ރާއްޖެއަށް ގެންލުންދޭން ބައެއް ފަރާތްތަކުން ކުރާ މަސައްކަތްތައް
ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ. ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި އިޤްތިޞާދީ ގެއްލުން ދިނުމަށް ބައެއް ފަރާތްތަކުން ވަރަށް
ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރާކަން މާޒީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔަ. ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި އެ ބޭފުޅުން ވެރިކަމުގައި
ނުތިއްބަވާ އިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދޭ، ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދު އެކި ގޮތްގޮތަށް ފުނޑާލުމަށްޓަކައި
މަސައްކަތްކުރާ ތަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އިތުރު އަކުރެއް އިތުރުކުރަން. އެއީ
ޤައުމުގެ އިޤްތިޞާދަށް ގެއްލުންވާ ފަދަ ޢަމަލެއް. އެއީ ވެސް ވިސުލްބްލޯކުރެވިދާނެ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއްގެ
ގޮތުގައި ހިމަނަން އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ. އަދި އޭގެއިތުރުން، ތިންވަނަ ނަންބަރުގެ (ވ)އަށް ބަލާއިރުގައި (ވ)ގައި މި
ބަޔާންކުރަނީ، ވަސީލަތެއް ބޭކާރުކުރުން ނުވަތަ މިސްމެނޭޖުކުރުން. މި ވެސް ރިފްރޭޒް ކޮށް ބައެއް އިތުރުކޮށްލަން
55

އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ވާހަކަ ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން، އެއީ ވަސީލަތެއް ނަހަމަ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުން ނުވަތަ
ބޭކާރުކުރުން ނުވަތަ މިސްމެނޭޖުކުރުން. އެގޮތަށް ގެނެސްފި ނަމަ، އިތުރަށް ފުރިހަމަވެގެންދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް
ގަބޫލުކުރެވޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުގެ އިތުރު ކަންބޮޑުވުމެއް މި އޮތީ، ގާނޫނު ހިނގާނެ ދާއިރާތައް
ބަޔާންކޮށްފައި އޮތްއިރުގައި ؛ އެއީ ހަތަރުވަނަ މާއްދާ. މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިނގާފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ
އިތުރުން، މި ގާނޫނުގެ ދަށުން މަޢުލޫމާތު ރައްދުވާ ފަރާތްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖެއިން ބޭރުގައި ހިނގާފައިވާ
ކަންތައްތަކު ގެ މަޢުލޫމާތު ވެސް ހުށަހެޅިދާނޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި މާއްދާއަށް ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފެނިގެން މި ދަނީ، މާ ކުރީގައި ހިނގާފައި ހުރި ކަންތައްތަކެއް ވެސް ރާވަ އިލައިގެން ދޮގުހެކީގެ ގޮތުގައި އައިސް
ހެކިދިނުމުގެ ފުރުޞަތުތަކެއް، އަމުދުން މީގައި، ބިލަށް ބަލާއިރުގައި ބިލުގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ބަޔާންކޮށްފައި މި
އޮތީ ސިއްރުން ހުރިހާ ކަމެއް ވެސް ކުރިއަށްގެންދަން. އެއް ޒަމާނެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔަ، ސިއްރުން
ހެކިބަސް ނެގުމާއި، ހެކިބަސް ދިނުމާއި، ބަޔާން ނެގުމާ، މި ކަންތަކަކީ މި ހުށަހެޅުއްވި، މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި ބޭފުޅުން
ވަރަށް ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެން އުޅުއްވި ކަންތައްތަކެއްގެ ގޮތުގައި. އެހެންނަމަވެސް، މި ބިލުގައި މުޅި އަސާސް ބިނާވެފައި
މި އޮތީ ސިއްރުން ހިންގާ ކަންތައްގަނޑެއްގެ ގޮތުގައި މި އޮތީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ، ހަތަރުވަނަ މާއްދާ
މި އޮތް ގޮތަށް ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވިގެން މި ދަނީ، ރާއްވާލައިގެން ގޮސް ކޮންމެފަދަ ކަންތައްތަކެއް
ވެސް ހިންގިދާނެ ގޮތަށް ބައްޓަންކުރުމަށް ބިލު ފަރުމާކުރުމަށް މަސައްކަތްކޮށްފައި އޮތް ތަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފެނިގެން މި ދަނީ. އޭގެއިތުރުން ވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު ހަމަ ހިތަށްއަރާ ބިލުގެ ހަވަނަ މާއްދާއަށް
ބަލާއިރުގައި، ކީއް ވެގެން ބާވައޭ ދެއަހަރު ދުވަހާ ހިސާބުން އަޅުގަނޑުމެން މި ނިންމާލަނީ؟ އެއަށްވުރެ ފަހަތަށް ނުދަނީ
ކީއްވެގެން ބާވައޭ؟ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސަކީ ޤައުމުގެ ވެރިކަމުގެ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ވަރަށް ދުވަސް
ވަންދެން އުޅުއްވާފައިވާ ބޭފުޅަކަށް ވާތީއާއި ، ވަރަށް ތަފްސީލުކޮށް ވެރިކަމުގެ ނިޒާމުގައި ހުރި ކަންތައްތައް
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ބޭފުޅަކަށް ވާތީ، ބައެއް ކަންތައްތައް އިއްޒަތްތެރި ރައީސްގެ ވެސް އަދި މި މަޖިލީހުގައި ވެސް
ހަނދާން އާކޮށްލުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނަން. 2008 ވަނަ އަހަރު އާ ޤާނޫނުއަސާސީއަށްފަހުގައި އައި
ސަރުކާރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔަ ކަރުދާސް ކުންފުނިތަކެއް އުފެދިގެންދިޔަ ތަން. ގިނައިން ހުރީ ޔުޓިލިޓީޒް
ކުންފުނިތަކަކާއި އަދި އޭގެއިތުރުން ހެލްތު ކޯޕަރޭޝަންތަކެއް. ހެލްތު ކޯޕަރޭޝަންތަކާއި ޔުޓިލިޓީޒް ކުންފުނިތަކަށް
ސަރުކާރުގެ ވަ ޒީފާތަކުގައި ތިބި ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން ބަދަލުކުރެވިގެންދިޔަ. އެއަށްފަހުގައި ނަތީޖާއަށް ވެގެންދިޔަ ގޮތް
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ބައްލަވާ. އެ ތަންތަނުގެ ވެރިންގެ ގޮތުގައި ޢައްޔަންކުރެވިގެންދިޔައީ އޭރުގައި ވެރިކަމުގައި އޮތް
އެމް.ޑީ.ޕީގެ އެކްޓިވިސްޓުންގެ ގޮތުގައި ތިބި ބޭފުޅުން. އަޅުގަނޑަށް އެނގެނީ، އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާގައި ކުންފުނިތަކުގެ
ވެރިންގެ ގޮތުގައި ޢައްޔަންކުރި ބޭފުޅުންނަކީ، އެކިއެކި ކުށްތަކުގައި، ޚިޔާނާތުގެ ކުށްތަކުގައި ބެދިފައި ތިބި ބޭފުޅުން
އޭގެތެރޭގައި ގިނައީ. އާޚިރު ނަތީޖާއަކީ ކޮބައިތޯ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް؟ މި ކުންފުނިތައް ވެގެންދިޔައީ ދައުލަތަށް ވަރަށް
56

ބޮޑު ބުރަޔަކަށް ވެގެންދިޔަ ކުންފުނިތަކަކަށް. ދައުލަތަށް އެކަމުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބޮޑު ގެއްލުންތަކެއް ލިބުނު
ކުންފުނިތަކަކަށް. އަދި އޭގެއިތުރުން ދައުލަތުގެ ވަރަށް ގިނަ މުވައްޒަފުން ސިވިލް ސަރވިސްގެ ނިޒާމުން ބޭރުވެ، އެ
މުވައްޒަފުންނަށް ސީދާ ސިޔާސީ ގޮތުން ތަފާތު ގޮންޖެހުންތައް ކުރިމަތިކުރުވައި ، ބައެއް މުވައްޒަފުން ވަކިކުރުވި
ނިޒާމަކަށް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ވެގެންދިޔައީ. އެހެންވީމާ ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް މިއީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުން
މިއީ ތަޙުޤީޤުކުރެވެންޖެހޭނެ ކަންތައްތަކެއް. އޭގެ އިތުރުން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ހަމަ ބަލައިލުން ވަރަށް މުހިއްމު
ކަންނޭނގެ، މާލޭގެ ބިމަކީ ވަރަށް އަގު ބޮޑު ބިމެއް. މާލޭގެ އެންމެ ޕްރައިމް ލޮކޭޝަނުގައި އޮތް ދެ ބިމެއް ގޮތް
ނޭނގޭ، އަޑި ނޭނގޭ ގޮތްތަކަކަށް ވަނީ ދޫކޮށްފަ. އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ ނާދީ ހުރި ބިމާއި އަދި އޭގެއިތުރުން
އޯޑި އޯން ހުރި ބިން. މި ދެ ބިން ހިލޭސާބަހަށް ބޭރުގެ ކުންފުންޏަކަށް ދޫކުރެވިފައި އޮތްއިރުގައި އަނބުރާ ދިވެހިންގެ
އަތްމައްޗަށް ނަގާ ކަމަށް ވަންޏާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުގެ މަޢުލޫމާތު ކުށް ކަމަށް ނުވާ ނަމަ ހަދާފައި އޮތް
އެގްރީމަންޓުގެ ސަބަބުން ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ޖީބުން 35 މިލިއަން ޔޫ.އެސް ޑޮލަރު ދައްކައިގެން ނޫނިއްޔާ ދިވެހިންގެ
މިލްކަކަށް އަލުން ހެދޭކަށް ނެތް. އަދި އެއާ ގުޅުވައިގެން އަޅުގަނޑުގެ މަޢުލޫމާތު ކުށް ކަމަށް ނުވާ ނަމަ، ރިސޯޓް
ހެދުމަށް ވެސް ބައެއް ރަށްރަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ކަމަށް މަޢުލޫމާތު ލިބޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިއީ ވަރަށް ނުރައްކާތެރި
ކަމެއް. އެހެންވީމާ، މި އަޑި ނޭނގޭ ޑީލް ހަދާފައިވަނީ ކޮން...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާއަށް. އެއީ ޕާޓީގެ ވަގުތު އޮތީމަ އަމީންޢާއްމު ވިދާޅުވެއްޖެ.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ 3 މިލިއަން ޑޮލަރަށް ފޭދޫފިނޮޅު ވިއްކާލި ވާހަކައެއް
ނޫން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް، ވައްކަމާ ދެކޮޅަށް އަޅުގަނޑުމެން
ހުށަހަޅާފައި މި އޮތް ބިލުގެ ވާހަކަ. މި ބިލަކީ ވަރަށް ފުރިހަމަ ބިލެއް. މި ބިލުގެ ސަބަބުން ރައްޔިތުންނަށް އިތުރު
ހިތްހަމަޖެހުމެއް ލިބިގެންދާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 5 އަހަރުދުވަހު ވެރިކަމެއް ކުރަން ލިބުނީމާ އަރައި ރައްޔިތުންގެ
ފައިސާއާއި މުދަލަށް ޚިޔާނާތްތެރިވެފައި، ދެން މި ތަނުގައި އަނގަފަޅައިގެން ވާހަކަދައްކަން ހަދާނެ ކަމެއް ނެތް
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެމް.ޑީ.ޕީގެ ވެރިކަމުގައި ވައްކަންކޮށްގެންނޭ ބުނެ އައި 5 އަހަރުގެ ވެރިކަމުގައި ކާކުގެ
މައްޗަށްތޯ ޙުކުމެއް އިއްވުނީ މި ޤައުމުގައި؟ ކީއްވެ ގެންތޯ ޝަރީޢަތްނުކުރީ؟ ކީއްވެގެންތޯ ޙުކުމް ނީއްވުނީ؟ ދެން މިއަދު
އަރައި ތިމަންނާމެން ވައްކަންކޮށްފައި ތިބެ މި ތަނުގައި މި ވެނި ބިލެއް ހަދާނެ ކަމެއް ނެތޭ، މިވެނި ބިލެއް ހަދާނެ
57

ކަމެއް ނެތޭ ކިޔައިގެން ވާހަކަދައްކާނެ ކަމެއް ނެތް. މި ބިލުގައި އޮތީ މި ޤައުމުގެ ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއިން
ވައްކަންކޮށްފައި ތިބި މީހުން ހިފައި ހައްޔަރުކުރުމަށް ޓަކައި ބޭނުންވާ ގާނޫނީ އޮނިގަނޑު އެކުލަވައިލުމަށްޓަކައި ހުށަހަޅާ
ބިލުތަކެއް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އިންސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް ހާޒިރުކުރަންޖެހޭ ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއަށް ޚިޔާނާތްތެރިވެފައި
ތިބި މީހުން. ހާޒިރުކުރެވޭނެ. އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
މިފަދަ ބިލުތަކަކުން ރައްޔިތުންގެ އެއްވެސް މީހެއްގެ ޙައްޤެއް ގެއްލިގެންނުދާނެ. ވިސުލްބްލޯ ގާނޫނަކީ ވަރަށް ފުރިހަމަ
ގާނޫނެއް. މި ގާނޫނުގައި ކަންކަން ކުރަންވީ ގޮތާއި ، ކަންކަން ހިނގާނެ ގޮތް ވަރަށް ތަފްސީލުކޮށް ލިޔެވިފައި އެ ވަނީ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ދެކުނީމޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ޓެރަރިޒަމް ގާނޫނު ބޭނުންކޮށްގެން،
އިންޓަލިޖެންސް ރިޕޯޓެއް ބޭނުންކޮށްގެން މި ޤައުމުގައި ކިތައް ބޭފުޅުންތޯ ގެންގޮސް ޖަލަށް ލީ؟ އެހެންވީމާ، ކަން
ކުރަންވެއްޖެ އްޔާ ގޮތެއްފޮތެއް ބެލުމެއް ނެތި ކަންކުރި މަންޒަރު މި ޤައުމުގައި ފެނިގެންދިޔައޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ދެން މިއަދު މި ތަނަށް އަރައި ކޮންވާހަކައެއްތޯ ދައްކަނީ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި ދަންނަވަނީ މި ގާނޫނަކީ
ކޮންމެހެން ފާސްކުރަންޖެހޭ ގާނޫނެކޭ. ވައްކަންކުރާކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރަކުން ފުރުޞަތެއް ނުދެވޭނެ. މި
ސަރުކާރުގެ ތެރޭގައި އެއްވެސް ކަމެއް ހިނގާ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ނިޒާމީ މައްސަލައެއް، ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله.
(ނިޒާމީ މައްސަލަ)
ފޮނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، އަޅުގަނޑު ހަމަ ނިޒާމީ މައްސަލައެއް މި ނެގީ އަޅުގަނޑު މިތާ ހުރެ ވާހަކަދައްކަމުންދިޔައިރު މަނިކުފާނު
އިރުއިރުކޮޅާ އަޅުގަނޑަށް ހަދާންކޮށްދިން ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލަށް ވާހަކަދައްކަން. މިހާރު ވާހަކަފުޅުދައްކަ ވަމުން ގެންދަވާ
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު އެ ވާހަކަފުޅުދައްކަވަނީ މި ބިލުގެ ކޮން
މާއްދާއަކަށްތޯ ހަމަ ސާފުކޮށްލަދެއްވާތޯ ދަންނަވާލަންވެގެން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ނިޒާމީ މައްސަލައެއް ކަމަށް ބަލައެއް ނުގަންނަން. އެއީ އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ވާހަކަފުޅުދައްކަވަމުން ގެންދަވާއިރު،
ބިލުގެ މިވެނި މާއްދާ، އެވެނި މާއްދާ ވިދާޅުވެފައި، ވިދާޅުވަމުން ކުރިއަށްގެންދަވާތީ އަޅުގަނޑު ވެސް މި އިންނަނީ
58

އެކަމަށް އަޑުއަހައިގެން ވިސްނައިގެން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ ދެން ހަނދުމަފުޅުކޮށްދެއްވީތީ. އާދެ، އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ވާހަކަފުޅު ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވުން އެދެން.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ބިލުގައި އެކުލެވިފައިވާ މާއްދާތަކުގެ ތެރޭގައި ކޮރަޕްޝަނުގެ އެކި ކަންތައްތައް ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި ޢަމަލުކުރެވޭނެ
ގޮތްތައް ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބައޮތް ލިޔެފައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 3 މިލިއަން ޑޮލަރަށް ފޭދޫފިނޮޅު ވިއްކީމާ މިފަދަ
ބިލުތައް އަންނާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޮޅިފައި އޮތް ކަމެއް ނޫން އިއްޒަތްތެރި ރަ އީސް.
ކީއް ވެގެންތޯ ބިރުގަންނަންވީ؟ މި ބިލުގައި މިހިރީ ރައްޔިތުންނަށް ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދޭނެ ކަންކަން ލިޔެވިފަ.
އެކަންކަމުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައި ހެދިފައިވާ ބިލެއް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވައްކަމެއް ނުކުރަންޏާ ތިމާގެ އަމިއްލަ
ނަފްސުގެ ތާހިރުކަންމަތީގައި ހުންނަންވީ ނޫންތޯ. މި ބިލުގައި މާ ގިނައިން ދީނީ ވާހަކަ އޮތް ބިލެއް ނޫނޭ އިއް ޒަތްތެރި
ރައީސް. ހަމަ އަރައި ދީނީ ވާހަކަތައް ދައްކައިގެން ، ސިޔާސީ ކަންތަކާއި ދީނީ ކަންތަކާ ބައްސައިގެން އަބަދުވެސް
ރައްޔިތުންނަށް އޮޅުވައިލުން. ދީނީ ކަމެއްތޯ ވައްކަންކުރުން އެއީ؟ ދީނީކަމެއްތޯ ކޮރަޕްޝަން ހިންގުންތޯ އެއީ؟ ދީނީ
ކަމެއްތޯ މީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވުން އެއީ؟ މިއިން އެއްވެސް ވާހަކައެއް ދީން ހިމާޔަތްކުރާ ބޭފުޅުން ކީއްވެގެންތޯ އެ
ކަންކަން ހިނގިއިރުގައި ތިމަންނާމެން ވަރުގެ ދީނީ ބައެއް ނެތިގެންނޭ ކިޔައިގެން އެ ވާހަކަ ދައްކާއިރުގައި މި ކަންކަން
ނުހުއްޓުވީ؟ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރުގައި އިސްލާމްދީން ނޫން އެހެން ދީނެއް މި ޤައުމުގައި ނޯންނާނެ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އިސްލާމްދީން މި ޤައުމުގައި އޮންނާނީ. ވެރިކަމެއް ލިބުނީމާ ހުރިހާ ފަސާދައަކާއި، ކޮރަޕްޝަނަކާއި، މީހުން
މެރުންތައް ހިންގާފައި ދެން ނުކުމެ ކޮން އިސްލާމްދީނެއްގެ ވާހަކައެއްތޯ މި ދައްކަ ވަނީ؟ އަބަދުވެސް އިސްލާމްދީން
ބޭނުންކޮށްގެން ރައްޔިތުންނަށް އޮޅުވާލައިގެން މި ޤައުގައި 5 އަހަރު ވެރިކަމެއް ކޮށްފައި ރައްޔިތުންގެ ޚަޒާނާ
ފޫއަޅުވައިލާފައި ، އެތައް ބަޔަކު ހައްޔަރުކޮށްފައި ވާހަކަދެއްކީމާ ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ބިލުގައި އޮތް މަފްހޫ މް މެދުވެރިކުރައްވައި ވާހަކަފުޅުތައް ކުރިއަށް
ގެންގޮސްދެއްވުން އެދެން އިނގޭތޯ. ބިލަށް އަމާޒުކުރަ އްވައިގެން ވާހަކަފުޅު ކުރިއަށް ގެންދެވުން އެދެން.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއީ ރާއްޖޭގައި ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި ބޭނުންކުރަން އޮތް ހަމަ އެންމެ ރަނގަޅު ބިލު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި
ބިލުގެ ސަބަބުން ދައުލަތުގެ މުދާ ހިމާޔަތްވެގެންދާނެ. ދައުލަތުން ގެއްލިފައި ހުރި ފައިސާ އަނބުރާ ވަންނާނެ
59

އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރޯމާދުވާ ލު ދައުލަތުގެ ޚަޒާނާއިން 1.2 ބިލިއަން ރުފިޔާ ވަގަށް ނަގައި ކައިގެން ތިބެ ، ލަދުހަޔާތް
ކޮބައިތޯ މިތަނަށް އަރައި ވާ ހަކަދައްކާއިރު؟ މި ނޫން އެހެން ޤައުމެއް ނަމަ، މި މީ ހުންގެ އަތްފައި ކަނޑާފައި
ވީލްބަރޯގައި ގެނެސް މިތާ ދޮރުމައްޗަށް ވައްޓާލަންޖެހޭނީ. އެ ހާލަތުގައި ތިބޭ ބައެއްގެ ވާހަކަ މި ދައްކަނީ. ރައްޔިތުންގެ
ފައިސާ ކެއުމުގައި ލަދެއްހަޔާތެއް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މަޖިލީހުގައި ވާހަކަފުޅުދައްކަވާއިރު ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލަށް ނިސްބަތްކޮށް
ވާހަކަފުޅު ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވުން އެދެން.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ބިލުގައި އަޅުގަނޑު ކުރިން ދެންނެވިހެން ހަމަ ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި ހުރި ވަރަށް ގިނަ މާއްދާތައް މިހިރީ.
މި މާއްދާތައް މި އޮތް ގޮތަށް ފާސްވެގެންދިޔައިމާ ރާއްޖޭގައި ކޮރަޕްޝަން މަދުވެގެންދާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޝައްކެއް އޮތް ކަމެއް ނޫން. އެހެންވީމާ ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިތްވަރު ލިބެނީ. އަޅުގަނޑުމެން ގެ
ސަރުކާރުގެ ތެރޭގައި ކޮރަޕްޝަން ހިނގަން ބޭނުންނުވާތީވެ އަޅުގަނޑުމެން މިފަދަ ބިލުތައް ހުށަހަޅަމުން މި ދަނީ. މި
ބިލުތަކުގެ ސަބަބުން ރައްޔިތުންގެ މުދަލާއި ފައިސާ ރައްކާތެރިކުރެވިގެންދާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވައްކަން ނޫން
އެހެން ކަމެއް ނެތޭ ކޮށްފައެއް 5 އަހަރުދުވަހުގެ ތެރޭގައި. ބުރިޖެއް އަޅަން ހަ ވާލުކުރިޔަސް އެއް ލައިން ކާލަނީ.
ހޮސްޕިޓަލެއް އަޅަން ހަ ވާލުކުރިއްޔާ އޭގެ 4 ހޮސްޕިޓަލު އަޅާނެ ލާރި ވަގަށް ނަގަނީ. ދެން މި ވާހަކަ ދައްކާނެ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ ބިލުގައި ހުރި ކަންތަކުގެ ވާހަކައޭ. އެހެންވެގެން ނޫންތޯ ހަޖަމުނުވެގެން މި އުޅެނީ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ހަޖަމެއް ނުވާނެ ހަމަ އެއްގޮތަކަށް ވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ހަޖަމެއް ނުވާނެތާ ތިމަންނާމެން
ކުރި ވައްކަން ފަޅާއަރައި، ތިމަންނާމެންގެ ބޮލަށް ގޯނި ފެހެމުންދާއިރުގައި މަޑުން ނުތިބެވޭނެ އިއްޒަތްތެރި ރަ އީސް.
ވައްކަމެއް ކޮށްފައި އޮވެއްޖެއްޔާ އެ މީހާ ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭނެ. އެ މީހާ އިންސާފުގެ ކުރިމައްޗަށް ހާޒިރުކުރަންޖެހޭނެ.
އެކަން އަޅުގަނޑުމެން ކުރާނަން. ރައްޔިތުން ޔަޤީންކުރޭ، މި ޤައުމުގައި ހިނގައިދިޔަ ވައްކަންތަކުގެ އަޑި ނުބަލައި
އަޅުގަނޑުމެން ނުތިބޭނަން. ޙައްޤުވާ ޢަދަބު އިންސާފުގެ ތެރެއިން ލިބިގެންދާނެ. ހަމަ ޙައްޤުވާ އަދަބާ ހިސާބަށް
އަޅުގަނޑުމެން ދާނަން. އެ އިންސާފު އަޅުގަނޑުމެން މި ޤައުމުގައި ޤާއިމުކުރާނަން. ވައްކަންކުރީމާ ކޭ ބަޔަކު
ބައިތިއްބާފައެއް އަޅުގަނޑުމެން ފަހަތަކަށް ނުޖެހޭނަން. އަޅުގަނޑުމެން މިތިބީ މި ޤައުމުގައި މި ހިނގާ ފަސާދައާއި
ފިތުނައިގެ ތެރެއިން...
60

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ، އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ، ގެމަނަފުށީ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޖަމީލް ޢުޘްމާނަށް.
ގެމަނަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޖަމީލް ޢުޘްމާން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިގެން މި ބަހުސްކުރެވޭ ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ
ފަރާތްތަކަށް ރައްކާތެރިކަމުގެ ފިޔަވަޅުއެޅޭ؛ ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަތުމުގެ މި ބިލަށް ވާހަކަދައްކަމުންދާއިރުގައި ހަމަ އެހެން
އިއްޒަތްތެރި އެހެން މެންބަރުން ވެސް ފާހަގަކުރެއްވިހެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ، މި މާއްދާގެ 6 ވަނަ
ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަޢުލޫމާތަށް ބިނާކޮށް ހާދިސާ ހިނގާ ތާރީޚުން ފެށިގެން ގިނަވެގެން 2 އަހަރުދުވަހުގެ
ތެރޭގައި ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތަކުން މަޢުލޫމާތު ހުށަހަޅާފައިނުވާ ނަމަ، އެ މަޢުލޫމާތުތައް ބަލައިނުގަތުމުގެ އިޚްތިޔާރު
މަޢުލޫމާތު ބަލައިގަންނަ ފަރާތަށް ލިބިގެންވެއޭ. އި އްޒަތްތެރި ރައީސް، ހަމަ އެހެން މެންބަރުން ވެސް ދެއްކި ވާހަކަތައް
ދައްކަން މި ޖެހެނީ. ވޭތުވެދިޔަ މަދު ހަފުތާތަކެއްގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އަންނަނީ، ވަރަށް ގިނަ އަދަދެއްގެ
ބިލުތަކެއް މަޖިލީހުގެ ތެރެއަށް ވަންނަމުން މި އަންނަނީ. ވަދެގެން އަންނައިރުގައި ބިލުގެ ސުރުޚީ ވަރަށް ރީތިކޮށް މި
އޮންނަނީ. ރިޔާސީ ކޮމިޝަންގެ ބިލު. އަދި މި ބިލަކީ ވެސް ސުރުޚީ ވަރަށް ފުރިހަމަ އިނގޭތޯ. ކިޔައިލާއިރު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އެނގެނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީން ލިބިފައި ހުރި ހުރިހާ،
މުއައްސަސާތަކަށް ލިބިފައި ހުރި ހުރިހާ ބާރުތަކެއް ގެއްލޭ ގޮތަށް؛ އިއްޒަތްތެރި ރައީސަކީ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި
ދެކޭ ފެހި ޤާނޫނުއަސާސީ ވުޖޫދަށް އައިއިރުގައި ޚާއްޞަ މަޖިލީހުގައި ވެސް އެ މަސައްކަތުގައި އެންމެ އިސްކޮށް
މަސައްކަތްކުރެއްވި ބޭފުޅެއް. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި މި ޤާނޫނުއަސާސީން އެބަހުރި މުއައްސަސާތަކެއް
އުފެދިފަ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ލިބިދޭ ބާރަކީ، ރައްޔިތުންނަށް
ބޭނުންވާ ގާނޫނުތަކުގެ އިންތަކާއި މިންތައް ކަނޑައެޅުން. އެ އިންތަކާއި މިންތައް އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައަޅާއިރުގައި
ރައްޔިތުންނަށް އޭގެ ސަބަބުން އުނދަގުލެއް، ތަކުލީފެއް ދިމާވާ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނުތަކުގެ އިންތައް
ކަނޑައަޅައިގެންނުވާނެ. އޭ.ސީ.ސީ އެބައޮތް، މުއައްސަސާއެއް. ކޮރަޕްޝަންގެ މައްސަލަތައް ބެލުމަށްޓަކައި އެންޓި-
ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނެއް އެބައޮތް. އިންސާނީ ޙައްޤުތައް، ދިމާވާ މައްސަލަތައް ބެލުމަށްޓަކައި ހިއުމަން ރައިޓްސް
ކޮމިޝަނެއް އެބައޮތް. މި ކޮމިޝަންތަކަކީ ސީދާ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ޒިންމާވާ ގޮތަށް، ސީދާ ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީތަކަށް ޒިންމާދާރުވާ ގޮތަށް، ޖަވާބުދާރީވާ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ޤާނޫނުއަސާސީން އުފެދިފައި
ހުރި ކޮމިޝަންތައް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު މި ދިމާވެގެން އުޅޭ މައްސަލައަކީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ގާނޫނުތައް
ނެތިގެން ދިމާވާ މައްސަލަތަކެއް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނޭ އޭ.ސީ.ސީގެ ފަރާތުން ނޫނިއްޔާ އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން
61

ކޮމިޝަންގެ ފަރާތުން އެކަށައަ ޅާލި ބައިވަރު ރިޕޯޓުތައް ؛ އޮޑިޓު ރިޕޯޓުތައް އެހެރީ. ރާއްޖޭގައި ޕަބްލިކު ކުންފުނިތަކުގައި،
ރާއްޖޭގައި އެކިއެކި ކުންފުނިތަކާ ބެހޭ ގޮތުން އޮޑިޓު ރިޕޯޓުތަކެއް ހެދިފައި ހުރި. އޮޑިޓު ރެކޮމެންޑޭޝަންތައް އެބަހުރި.
އެ ރެކޮމެންޑޭޝަންތަކަށް ޢަމަލުކުރެވޭތޯ، ނުކުރޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން ނުބަލައި، އެ ރިވިޔުކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް
ރިވިޔުކުރޭތޯ، ނުކުރޭތޯ ނުބަލައި، ކަމެއް ގޯސްވެގެންދިޔައިމާ ހަމައެކަނި މައްސަލައަށް ޓާގެޓުކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން
ގާނޫނެއް ހަދާފައި ސުރުޚީތަ އް ކިތަންމެ ފުރިހަމައަށް އަޅުގަނޑުމެން ލިޔަކަސް މިއަކުން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ
ނަތީޖާތަކެއް ނާންނާނެ. މި އިޞްލާޙު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވޭނީ މި ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކަށް ބާރުދީގެން.
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރުވެސް ކުރަންވީ ކަމަކީ، އޭ.ސީ.ސީއަށް ނޫނީ އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް ނޫނީ ހިއުމަން
ރައިޓްސް ކޮމިޝަންގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުންގެ އަދަދު މަދުކަމަށް ވަންޏާ މުވައްޒަފުން އިތުރުކުރަންވީ. އެ
ބޭފުޅުންނަށް ބޭނުންވާ ރިސޯސްތައް އިތުރުކޮށްދޭންވީ. އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ކުރާ އޮޑިޓުތައް ކުރުމަށްޓަކައި
ރަށްރަށުގައި، ރާއްޖޭގެ އެތަންމިތަނަށް ދަތުރުކުރަންޖެހޭ. އެކި ރަށްރަށަށް ދަތުރުކޮށް، އެ ރަށްރަށުގައި އޮޑިޓުކުރެވޭނެ
ފުރުޞަތުތަކެއް ޤާއިމު ކޮށްދޭންވީ. އަޅުގަނޑުމެން ބަޖެޓުގައި ތާށިކަން ހުރީމަ، މި ދެންނެވި ގޮތަށް މަސައްކަތްކުރެވޭނެ
އުނދަގޫތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން ބަޖެޓުގައި ތަނަވަސްކޮށްދީފައި ނެތް ހިނދުގައި މިއިން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ
ނަތީޖާތަކެއް ލިބިދާނެ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިގެންނުވާނެ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ގާނޫނުގައި ހަމަ ވަރަށް ގިނަ
ކަންތައްތަކެއް އެބަހުރި އަޅުގަނޑުމެން އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ. މި އިޞްލާޙު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވެނީ ކޮމިޓީ
މަރުޙަލާތަކުގެ ތެރޭގައި. މި އަޅުގަނޑުމެން އަވަސްއަރުވައިގެން މިކަން ކޮށްގެން ރައްޔިތުންނަށް އެންމެ ބޭނުންވާ
ގާނޫނުތަކެއް ނުއުފެއްދޭނެ. އެހެންވީމާ، މި ގާނޫނުގައި ކޮ ންމެ މާއްދާއަކީ ވެސް، މިދެންނެވިހެން މިއީ މުޅި ބިލަށް
ބަލައިލާއިރުގައި މިއީ ހަމަ ވަރަށް ގިނަ މާއްދާތަކެއްގެ މައްޗަށް އެކުލެ ވިގެންވާ ބިލެއް މިއީ. އެހެންވީމާ، މި ބިލު
އިތުރަށް ދިރާސާކުރަން؛ މި ކަމަކީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ސަރުކާރުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ
ތެރެއިން، ކުންފުނިތަކުގެ ތެރެއިން، މި ކޮރަޕްޝަނަށް މަގުފަހިވާ ކަންތައްތައް ، އަދި ޚާއްޞަކޮށް ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤެއް
ގެއްލިގެންދާ ކަމަށް، ރައްޔިތުންގެ ފައިސާ ނުޙައްޤު ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާކަމުގެ މަޢުލޫމާތު ލިބިއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އެ
މަޢުލޫމާތު ރިޕޯޓުކުރެވޭނެ ރަނގަޅު ނިޒާމެއް އޮންނަންޖެހޭނެ. އަދި އެ މަޢުލޫމާތު ދިން ފަރާތަށް ވެސް ހިމާޔަތް ލިބޭނެ
ގޮތްތަކެއް ވެސް އޮންނަންވާނެ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިގެންނުވާނެ މި ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ބަޔަކަށް
ޓާގެޓުކޮށްގެން، އެ ބަޔަކަށް އަމާޒުކޮށްގެން، ވަކި ބަޔަކަށް ކުރާ ކަމަކަށް ވެގެންނުވާނެ. އެހެން މިދެންނެވީ، މި
ގާނޫނުގައި ދެ އަހަރުދުވަހޭ އޮންނާކަށްނުޖެހޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވޭތުވެދިޔަ ދެ އަހަރެއް ނޫނީ ފަސް އަހަރެއް ނޫން
އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން މި ޖެހެނީ. ވޭތުވެދިޔަ ސަރުކާރުތަކުގައި؛ ކުރީގައި މެންބަރުން ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، 7
އޯގަސްޓް 2008 އެއީ އަޅު ގަނޑުމެން މިހާރު މި ދެކޭ ފެހި ޤާނޫނުއަސާސީ ވުޖޫދަށް އައި ދުވަސް. އެހެންވީމާ، މި
ޤާނޫނުއަސާސީ ވުޖޫދަށް އައުމަށްފަހުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި މައްސަލަތައް ރިޕޯޓުކުރެވި، ބެލެވި، ނިޒާމެއްގެ
62

ތެރެއިން މިކަން ދިއުމަކީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ ތި ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ހަމަ ވަރަށް
ބޮޑަށް ޝުކުރުވެރިވަން. ހަމަ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިތުރަށް
މުޠާލިޔާކޮށް މީގައި ރަނގަޅު ކަންތައްތަކެއް އެކުލެވިގެންދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އަވަސްއަރުވައިގެން
މިކަން ކޮށްފި ކަމަށް ވަންޏާ ހަމަ ރައްޔިތުން؛ ޤާނޫނުއަސާސީން އަޅުގަނޑުމެން އުފައްދާފައި ހުރި ހުރިހާ މިނިވަން
މުއައްސަސާތަކުގެ ބޭނުމެއް ނެތް. އެ މުއައްސަސާތަކުގެ މައްޗަށް އިތުރު މުއައްސަސާތައް ކަނޑައެޅި ، އިތުރު
ގާނޫނުތައް، އެއަށްވުރެ ބާރުގަދަ އިތުރު ގާނޫނުތައް އުފެދި، އެ މުއައްސަސާތަކުގެ ބޭނުންނުހިފޭ ދަރަޖައަށް މި ދަނީ.
އެހެންވީމާ، މިކަން އިސްލާޙުކޮށްދެއްވުމަށް އެދެން ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގެ ތެރޭގައި. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ނިލަންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުاله ޚަލީލަށް ދެވަނަ
ފުރުޞަތު.
ނިލަންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޚަލީލް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ހަމަ ދައްކަމުންދިޔަ ވާހަކަ؛ އޭރު ދައްކަމުންދިޔަ ވާހަކަ
ކުރިއަށް ގެންދާނަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު އޭރު ދަންނަވާލި ވާހަކައަކީ މާލޭގައި ހުރި އަގުބޮޑެތި ބިންތައް
ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ އަތްދަށުން ބީވެ، ބޭރު ބައެއްގެ އަތަށް ދިއުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް ވެގެންދިޔައީ މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން
އެ ބިން ހޯދަންޖެހޭ ކަމަށް ވާނަމަ، 35 މިލިޔަން ޔޫ.އެސް ޑޮލަރު ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއިން، ޚަޒާނާއިން
ހޭދަކުރުން. މިކަމުގެ ފަހަތުގައި ތިބި މީހުން ހޯދާނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯ؟ މި ބިލުގެ ޛަރީޢާ އިން އެކަން ވާނަމަ އެއީ
އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް އުފާކުރާ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ހަމަ އޭގެ އިތުރުން ވެސް ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ އަނެއް
ނުކުތާއަކީ ، މިތަނުގައި އިއްޒަތްތެރި ބައެއް އެހެން މެންބަރުން ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް، ޖީ.އެމް.އާރަށް އެއަރޕޯޓް ދިން
މައްސަލައިގެ ފަހަތުގައި ވަނީ ކޮންޑީލެއްތޯ. އެކަމުގެ ފަހަތުގައި ވަނީ ކޮންކަމެއްތޯ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ޚަޒާނާއިން 328 ނުވަތަ 30 މިލިއަން ޔޫ.އެސް ޑޮލަރު އެ ޑީލުގެ
ސަބަބުން ބޭކާރު ގޮތުގައި ޚަރަދުވެގެންދިޔަ ކަން އަޅުގަނޑުމެން އެނގެން އެބައޮތް. އެހެންވީމާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ،
މިފަދަ އެތައް ކަމެއް ހިނގާފައި އެބައޮތް. އެހެންވީމާ، ހަމައެކަނި ދެ އަހަރަކަށް ނޫން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި ބިލު
ބައްޓަންކުރެވިގެންދާންވީ. އޭގެ ފަހަތަށް އިއްޒަތްތެރި ބައެއް މެންބަރުން މި ތަނުގައި ޚިޔާލުފާޅުކުރެއްވި ފަދައިން،
އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުން ރަނގަޅު ނިޔަތެއްގައި، ހެޔޮ ނިޔަތެއްގައި ކުރެވޭ ކަމެއް ނަމަ، މި ދާންވީ
63

އިއްޒަތްތެރި ރައީސް މަޖިލީހުގައި އިންނަވައިގެން، ޚާއްޞަ މަޖިލީހުގައި އިންނަވައިގެން ފާސްކޮށްދެއްވި ފެހި
ޤާނޫނުއަސާސީ ތަސްދީގުކުރެވިގެން ދިޔަ ދުވަހާ ހިސާބަށް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. އެއީ ހަމަ ރަނގަޅު
ތާރީޚެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ބިލަށް އިތުރަށް ބަލައިލާއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް
ފާހަގަކުރެވިގެންދޭ، މި ހުށަހަޅާފައި އޮތް ބިލުގެ އަށްވަނަ މާއްދާ. އަށްވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގެ 1 އަށް ހަމަ އަކުރެއް
އިތުރުކުރަން އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން. އެއީ ރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަމާއި އިސްތިޤްލާލަށް ބުރޫއަރާ ފަދަ އެއް ވެސް
މަޢުލޫމާތެއް، އެއީ ޤައުމީ ސަލާމަތަށް ނުރައްކާވެދާނެ ފަދަ މަޢުލޫމާތުގެ ތެރޭގައި ހިމެނުން އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފެންނަ
ވާހަކަ ދަންނަވާލަން. އޭގެ އިތުރުން ވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު ހަމަ ހުށަހަޅަން، 10ވަނަ މާއްދާ. އެއީ
ބަދަލުހިފުން ކަމަށް ބެލެވޭ ކަންކަން ބަޔާންކުރާ މާއްދާ. އެ މާއްދާއަށް ހަމަ އަކުރެއް އިތުރުކުރަން އަޅުގަނޑު
ހުށަހަޅަން. އެގޮތުން، ވަޒީފާ އަދާކުރާ އޮފީސް ބަދަލުކުރުން، ވިސުލްބްލޯވަރއަށް ދޭ އަދަބުތަކުގެ ތެރޭގައި ، ނޫނިއްޔާ
އޭނަ އެ ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ ސަބަބުން އޭނާއަށް އަންނާނެ އެކިއެކި ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި ، ހިމެނޭ ކަންކަން
ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންތަކުގެ ތެރެއަށް އިތުރުކޮށްލަން އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ. ދެން މި މުޅި ބިލަށް ބަލާއިރު އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް، އަޅުގަނޑަށް މި ފާހަގަކުރެވިގެންދަނީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް އުފާކުރަން ވިސުލްބްލޯވަރެއްގެ ޙައްޤުތައް
ހިމާޔަތްކުރުމަށްޓަކައި ވަރަށް މުހިންމު ފިޔަވަޅުތަކެއް އަޅާ ވާހަކަ ބިލުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވޭ. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑު ކަންބޮޑުވާ ކަމަކީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ވިސުލްބްލޯކުރުމުގެ ސަބަބުން އެއީ ބޭއިންސާފުން ނޫނިއްޔާ
ނާއިންސާފުން ބަޔަކު ހައްޔަރުކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި، މީހަކު ހައްޔަރުކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި އެ މީހެއްގެ؛ ރައްދުވާ މީހާގެ
ނަފުސު ކިލަނބުވާ ހާލަތެއްގައި އޭނަގެ ޙައްޤުތައް ހޯދައިދޭނީ ކޮންފަރާތެއްތޯ. މި ބިލުގައި އެކަހަލަ އެއްވެސް ވާހަކައެއް
ބަޔާންކުރެވިފައެއް ނެތް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސްގެ ކަރާމާތަށް،
އިއްޒަތްތެރި ރައީސްގެ އަބުރަށް ހުތުރުވާ ފަދަ އެތައް ވާހަކަތަކެއް ހަމަ ދެއްކުމަކީ ވަރަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް. އެ
ހާލަތުގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސްގެ ޙައްޤުތައް މި ބިލުން ކިހާވަރަކަށްތޯ ހިމާޔަތްކޮށްދެނީ. އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ
ގޮތުގައި އެ ބައި އަންނަން އެބަޖެހޭ. އޭނާގެ ޙައްޤުތައް ، އެއީ އިންސާނީ ކަރާމާތް ހިފެހެއްޓުމަށްޓަކައި އޭނަގެ
ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރެވޭނެ ގޮތްތަކަށް މި ބިލު ބައްޓަންކުރެވިގެންދާންޖެހޭ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރެވޭ. ޖުމުލަކޮށް
ދަންނަވާ ކަމަށް ވާނަމަ ކޮރަޕްޝަން ނައްތާލުމަށްޓަކައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ކުރެވޭ ކޮންމެ މަސައްކަތަކަށް
އަޅުގަނޑުމެން ތާއީދުކުރަން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތާއީދު މި ނުކުރެވެނީ، ވަކި މަޤްޞަދެއް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި ބަޔަކަށް
އަދަބުދިނުމުގެ ބޭނުމުގައި؛ ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ ފަޓާސްބަރިއެއްހެން މި ޒާތުގެ އެތައް
ބިލެއް ރައްޔިތުން މަޖިލީހަށް އަވަސްއަރުވާލައިގެން ހުށަހަޅައިގެން މި އަންނަ، ކުރިއަށް އޮތް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ
އިންތިޚާބާ ހަމައަށް ދާއިރުގައި މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގައި މިހާރު ތިބި ބައެއް މެންބަރުންނާއި އަދި އޭގެއިތުރުން
މިހާރުގެ ސަރުކާރަށް ތާއީދުނުކުރާ ބައެއް ކެނޑިޑޭޓުންނާއި އަދި އޭގެ އިތުރަށް ބައެއް ވިޔަފާރިވެރިން
64

ހައްޔަރުކުރުމަށްޓަކައި ކޮށާ މަގުތަކެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކަންތައް ސިފަކުރެވިގެންދަނީ. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީންކަން އެބަ އޮތް، އިއްޒަތްތެރި ރައީސަކީ އަބަދުވެސް މި ޤައުމުގެ ހަމަޖެހުމާއި، މި ޤައުމުގެ ކަރާމާތަށް
ވަރަށް ބޮޑަށް އިސްކަންދެއްވާ ބޭފުޅަކަށް ވާތީއާ އެއްކޮށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ތެރެއިން މި ކަންކަން
ފާސްވެގެންދާއިރުގައި މި ދެންނެވި ނުކުތާތަކަށް ވަރަށް ޚާއްޞަ ސަމާލުކަމެއް ދެއްވައިގެން ކުރިއަށްގެންދަވާނެކަމުގެ
ޔަޤީންކަން އަޅުގަނޑަށް އެބައޮތް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ދެއްވި ފުރުޞަތަށްޓަކައި ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން.
والساَلم علْيكم ورحمة هلا تعالی وبركاته.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ދެން މިހާރު ފު ރުޞަތަށް އެދިވަޑައިގެންފައިވާ އެހެން މެންބަރަކު ނެތުމާ
އެކީގައި ފަހުބަސް ވިދާޅުވުމަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން ބިލު މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުއްވި، އީވާ ޢަބްދުاަلهއށް.
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاަلهއށް.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދަކީ ބައިނަލްއަޤްވާމީ އިންސާނީ ޙައްޤުތަކާ
ބެހޭ ދުވަސް. އިއްޔެއަކީ ބައިނަލްއަޤްވާމީ ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅު ދުވަސް. އެހެންވީމާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑަށް
ހީވަނީ މިއީ ވަރަށް ރަނގަޅު ދުވަހެއްހެން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން މި ބިލު ބަލައިގަންނަން. ކޮރަޕްޝަނަކީ އެއްވެސް
ޤައުމެއްގައި ތަރައްޤީއަށް އެޅޭ އެންމެ ބޮޑު ހުރަސް. އެންމެ ބޮޑު އެއް ހުރަސް. އަދި މުޅި ދައުލަތުގެ، މުޅި ޤައުމުގެ
ނަޒާހާތްތެރިކަން ހިފަހައްޓަން ބޭނުމިއްޔާ ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް އެއިރެއްގެ ސަރުކާރެއް ފުރިހަމައަށް ތެދުވަންޖެހޭނެ.
އަދި ކޮރަޕްޝަނާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހުންނަށް ފުރިހަމައަށް ހިމާޔަތްކަން ދިނީމާ މުޅި ދައުލަތުގެ ވެސް ނަޒާހާތްތެރިކަން
ހިފެހެއްޓޭނީ. އެއީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ނަޒާހާތްތެރިކަން ކަމުގައި ވިޔަސް، ސަރުކާރުގެ ވިޔަސް، ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުގެ ވިޔަސް، ފަނޑިޔާރުގޭގެ ވިޔަސް، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ވިޔަސް، ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ވިޔަސް. އެ
ނަޒާހާތްތެރިކަން ހިފެހެއްޓޭނީ ކޮރަޕްޝަނާއި، އަނިޔާވެރިކަމާއި، ނޭއްގާނީ ކަންތައްތަކާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހާއަށް ގާނޫނީ
ފުރިހަމަކަން ލިބިގެން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެކި މެންބަރުން ދެއްކެވި ވާހަކަތައް އަޅުގަނޑު އަޑުއަހައިފިން. ފުރަތަމަ
ކަމަކަށް މިއީކީ އަވަސްއަރުވާލައިގެން މަޖިލީހަށް ލީ ބިލެއް ނޫން. ޤާސިމް ޢަބްދުލްކަރީމް؛ ބޭންކު އޮފް މޯލްޑިވްސް
މެނޭޖަރު ޤާސިމް ޢަބްދުލްކަރީމް ދެއްކި ވާހަކަތަކަކާ ގުޅިގެން އޭނާ ޖަލަށް ލީމާ، އަޅުގަނޑާއި ޓްރާންސްޕޭރަންސީ
މޯލްޑިވްސްއާއެކު އިށީނދެގެން މި ބިލުގެ މަސައްކަތް ފެށީ 2016 ނިމެންދަނިކޮށް. އެހެންވީމާ، ގާތްގަނޑަކަށް ދެ
އަހަރު ވެއްޖެ މި ބިލަށް މަސައްކަތްކުރާތާ. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑު ކުރިން ވެސް ދެންނެވިހެން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
65

އޭރުގައި އޮތީކީ މިތަނަކަށް މިކަހަލަ ބިލެއް ލައިގެން ފާސްވާ ގޮތަކަށް ނޫން. 5 އަހަރު ވަންދެން ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލިސް؛ ގާތްގަނޑަކަށް 5 އަހަރު ވަންދެން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް އެ ގެންދިޔައީ ޙައްޤާއި އިންސާފާ ދެކޮޅަށް
ވަކާލާތުކުރާ ތަނެއްގެ ގޮތުގައި. އެކަމަކު، މިއަދު މާޙައުލު ބަދަލުވީމާ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިކަހަލަ ގާނޫނު
ހުށަހެޅެން އޮތީމާ މިއަދު މި ހުށަހެޅީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން، ޕީ.ޕީ.އެމުގެ ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން
ވާހަކަދައްކަވަމުން ވިދާޅުވެއްޖެ، އަބުރު ކަތިލާން ބޭނުންކުރާނީއޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ގާނޫނުގައި ވަރަށް
ރަނގަޅަށް ލިޔެފައި އޮންނާނެ، ކޮންކަހަލަ ކަންކަން ކަމަކަށްތޯ ވިސުލްބްލޯއޭ ކިޔެނީ. އަދި ހަމަ ތަނެއްގައި ވާހަކައެއް
ދައްކާލާއިރަށް އެއީ އެ މީހާ؛ ދެން އެކަން ރައްދުވާ މީހާއަށް ފިޔަވަޅުއަޅާނީކީ ވެސް ނޫން. ވާހަކައެއް ދެއްކީމާ،
ވާހަކައެއް ހާމަކުރީމާ، އެ ވާހަކަ ތަޙްޤީޤުކުރާނެ ގޮތްތަކަކާއި، އެ ތަޙްޤީޤުކުރާނެ ފަރާތްތަކަކާއި، އެވެސް ހަމަ
ފުދޭވަރަކަށް ތަފުސީލުކޮށް ބިލުގައި ގެނެއްސަ އޮންނާނެ. ބިލުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ވެސް ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅަށް
ތަފުސީލުކޮށް އޮންނާނެ؛ ކިހިނެއް، ކިހިނެއް، ކިހިނެއް، ކޮން ފިޔަވަޅުތަކެއް އެޅުމަށް ފަހުތޯ ވިސުލްބްލޯ ކަމަށް ވާނީ.
ހަމަ ޓްވީޓެއް ކޮށްލާއިރަށް، ހަމަ ވާހަކައެއް ދައްކައިލާއިރަށް، ހަމަ މީހެއްގެ އަމިއްލަ ވާހަކައެއް ދައްކައިލާއިރަކަށް އެ
މީހާއަކަށް ހިމާޔަތް ލިބެނީކީ ނޫން. އެހެންވީމާ، ވަރަށް ރަނގަޅަށް ތަފުސީލުގައި އޮންނާނެ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަޅުގަނޑަށް މިއަދު އެކަމަކު މި ފާހަގަކުރެވުނީ ވަގުން ހިފާނަމޭ ހަމަ ބުނާއިރަށް، ހަމަ އެއްބަޔަކު ތެދުވެ؛ އޭ،
ތިމަންނާއާ ނުބެހޭށޭ. ހަމަ ވަގޭ، ވަގޭ، ވައްކަމޭ ހަމަ ގޮވައިލާއިރަށް އެއްބަޔަކު ތެދުވެ؛ އޭ، މަގޭ ވާހަކަ އެބަ ދައްކާ
ހެއްޔޭ؟ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވައްކަންނުކޮށް ތިއްބިއްޔާ ، އަނިޔާވެރިނުވެ ތިބިއްޔާ އެހާ ކަންބޮޑުވާކަށްނުޖެހޭ. އެކަމަކު،
ވައްކަންކޮށްފައި އޮތިއްޔާ ގާނޫނު އަރައި ހަމަކުރަންޖެހޭ. ގާނޫނު އަރައި ހަމަކުރަންޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެން މިކަހަލަ
ގާނޫނުތައް މި ހަދަނީ ކުރިއަށް އޮތް ތަނަށް. މިއަދުގެ ސަރުކާރާއި އަދި ކުރިއަށް އަންނަން އޮތް ސަރުކާރުތަކާއި، އަދި
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދައުލަތް ކުރިއަށް އޮތް ތާގައި ވެސް ދެން އެފަދަ ޢަމަލެއް ނުހިންގާނެކަން ކަށަވަރުކުރުމަށް ޓަކައި. އަދި
އެފަދަ ޢަމަލެއް ހިނގައިފިއްޔާ އެ ޢަމަލު ހިންގާ މީހާއަށް ފިޔަވަޅުއަޅަންވެގެން. ކުރިންވެސް އަޅުގަނޑު ދެންނެވިހެން،
ރައީސް ޢަބްދުاله ޔާމީންގެ ވެރިކަމުގައި ހިމާޔަތްދިނީ ވައްކަންކުރާ މީހުންނަށް، އަނިޔާވެރިވާ މީހުންނަށް ކަމަށް ވަންޏާ
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދެން ހިމާޔަތް ލިބޭނީ ވައްކަމާއި އަނިޔާއާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާ މީހުންނަށް. އެހެންވީމާ،
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ކަންބޮޑުވާކަށްނުޖެހޭ. ވައްކަމެއް ކޮށްފައި ނެތިއްޔާ ކަންބޮޑުވާކަށްނުޖެހޭ. މިތާގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު މި ފެންނަނީ، ހަމަ މިދިޔަ ހަފްތާގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވައްކަމާ ބެހޭ، ވައްކަން ހިފުމާ
ބެހޭ ގާނޫނެއް ހުށަހެޅީމާ ހަމަ ދެކޮޅުހެދި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން މިއަދު ވެސް މި ބިލަށް ވެސް މި ދެކޮޅުހަދަނީ.
އެހެންވީމާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު ނިންމާލަމުން ވެސް އަދި އަޅުގަނޑާއެ ކީ މި ބިލުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް
މަސައްކަތްކުރެވި ޓްރާންސްޕޭރަންސީ މޯލްޑިވްސްއަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އަދި މި ރާއްޖޭގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
66

މިވަރު އިސްކަމެއް ދެއްވައި މިއަދު މި ބިލު މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވީތީ ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއް ޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ ބަހުސްގެ މަރުޙަލާ މި ނިމުނީ. މި ބިލު މަޖިލީ ހުން
ބަލައިގަތުމާ މެދު ވޯޓަށް އެހުން ވޯޓުގަޑީގައި އޮންނާނެ ވާހަކަ ދަންނަވަން.
-7.2 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު
ނަންބަރު 31/79 (ދިވެހިރާއް ޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް އިމްޕޯޓް ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙުގެނައުމުގެ ބިލު. މި ބިލު މަޖިލީހަށް
ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވާނީ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް. އިއް ޒަތްތެރި
މެންބަރަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް އިމްޕޯޓް ގާނޫނު) އަށް
މި ހުށަހަޅަނީ، ހުށަހަޅާ އިޞްލާޙަކީ ރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން ރާއްޖެ އެތެރެކުރެވޭ ތަކެތިން މިހާރު
ދައުލަތަށް ނެގޭ ޑިއުޓީ މާފުކުރުމަށްޓަކައި ހުށަހެޅޭ އިޞްލާޙެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރައީސް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު
ޞާލިޙްގެ ވަރަށް އިސް ވަޢުދެއް، ދިވެހިރާއްޖެ އިޤްތިޞާދު ފުޅާކުރުމާއި، ވީހާވެސް ގިނަ ބަޔަކަށް ރާއްޖެ
އިޤްތިޞާދުން ފައިދާކުރާނެ ގޮތަކަށް ކަންކަން ކުރުމާ، ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތް
ކުރިއެރުވުމަށް އިތުރު މަސައްކަތްތަކެއް ކުރުން. މިއަދު ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިމްޕޯޓް އެކްސްޕޯޓް ؛ ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79
އަށް މި އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ، މިދެންނެވި ގޮތަށް ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބޭނުމަށް އެތެރެކުރެވޭ
ތަކެތިން ޑިއުޓީ މާފުކޮށް، ދަނޑުވެރިކަން ކުރަމުންދާ ފަރާތްތަކަށް އިތުރު ހިތްވަރުދިނުމާއި، އިތުރު ފުރުޞަތު
ފަހިކޮށްދިނުމާ؛ ހަމައެހެންމެ، އަލަށް ދަނޑުވެރިކަމަށް އަންނަ ފަރާތްތަކަށް އެ ކަމަށް ހިތްވަރުދިނުމާއި ތަރުހީބު ދިނުން.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރާއްޖޭގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި މި އޮތީ 3 ސިނާޢަތް. އެއީ ޓުއަރިޒަމް، މަސްވެރިކަން، އަދި
ދަނޑުވެރިކަން. ޒަމާނުއްސުރެން ދިވެހި ރައްޔިތުންނަކީ ދަނޑުވެރިކަމުން އެކަށީގެންވާ އާމްދަނީއެއް ހޯދަމުން އައި
ބައެއް. އެހެންނަމަވެސް، ޒަމާން ބަދަލުވެ، ކަންތައްތައް ހިނގާން ފެށި ފަހުން ރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަމަށް ކޮންމެވެސް
ވަރެއް ގެ ހީނަރުކަމެއް އައިސްފައި މި އޮތީ. އަލުން ދަނޑުވެރިކަން ތާޒާކޮށް ކުރިއަރުވައި، ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދީ
މައިގަނޑު މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ދަނޑުވެރިކަން ހިމެނުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަކީ ވަރަށް ބޮޑަށް ސަރުކާރުން
އިސްކަންދޭ ކަމެއް ކަމުގައި ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދަނޑުވެރިކަން ކުރެއްވުމަށްޓަކައި ވަރަށް ގިނަ
67

ކަންތައްތަކެއް ކުރަން އެބަހުރި. އޭގެތެރޭގައި ދަނޑުވެރިކަމުން މި ނެގޭ ތަކެތިން؛ އެތެރެކުރެވޭ ތަކެތީން ޑިއުޓީ
މާފުކުރުމުގެ އިތުރަށް، ދަނޑުވެރިން އުފައްދާ ތަކެތި ފުޅާދާއިރާއެއްގަ އި މާކެޓުކުރެވި، އެއަށް ހަމައަގު ލިބި، އެ ތަކެތި
ވިއްކޭނެ އިންތިޒާމުތައް ޤާއިމުކުރުމަކީ ވެސް އެހާމެ މުހިއްމު ކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް، އެންމެ ފުރަތަމަ ސަރުކާރުން
ކޮށްދެވޭނެ އެންމެ މުހިއްމު އެއް ކަމަކީ، ދައުލަތަށް ޑިއުޓީ ގޮތުގައި ނެގޭ މިންވަރު ، ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ
ތަކެތިން މާފުކުރުން. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ މި ގެންނަ އިޞްލާޙަކީ، 31/79)ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓު އިމްޕޯޓު
ގާނޫނު(ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ)މ(އަށް ގެނެވޭ އިޞްލާޙެއް. އޭގަ އި މި ބުނަނީ، ދަނޑުވެރިކަން ކުރުމަށް އެތެރެކުރާ
ތަކެތީގެ ތެރެއިން ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ސިޔާސަތުތައް ކަނޑައެޅުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކުރައްވާފައި ވާ ސަރުކާރުގެ
ވުޒާރާއިން އާއްމުކޮށްފައިވާ ތަކެތިން ޑިއުޓީ މާފުކުރެވޭނެ ވާހަކަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެ ހެންކަމުން، ދަނޑުވެރިކަމުގެ
ދާއިރާއިން ދަނޑުވެރިންނަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ތަކެތިން ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ޑިއުޓީ މާފުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު
ދަނޑުވެރިކަމުގެ ވުޒާރާއިން ކަނޑައަޅާ ސިޔާސަތެއްގެ ތެރެއިން، ކަނޑައަޅާ ބާވަތްތަކުން ޑިއުޓީ މާފުވެގެންދާނެ ގޮތަށް
މި ގާނޫނުން ފަހި ފުރުޞަތެއް ތަނަވަސްކޮށްދޭނެ. އި އްޒަތްތެރި ރައީސް. ދަނޑުވެރިންނަށް އެހީތެރިވުމާ ބެހޭ ގޮތުން
ފުޅާ ދާއިރާއެއްގަ އި އަބަދުވެސް ބަހުސްކުރެވެމުންދޭ. އަދި ދަނޑުވެރިކަމުން އާމްދަނީ ނުލިބޭ މީހުންނަށް 8000 ރުފިޔާގެ
ސަބްސިޑީއެއް ދޭން ވެސް ކުރީގެ ސަރުކާރުން ވެސް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވި. އެހެންނަމަވެސް، އެކަން ވެސް އޮތީ
ޙަޤީޤަތަކަށް ނުވެ އެކިއެކި ސަބަބުތަކާ ހުރެ. އެހެންނަމަވެސް، މި ސަރުކާރުން ވަރަށް ސީރިއަސްކޮށް ދަނޑުވެރިކަން
ފުޅާކޮށް އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދުގެ ތެރޭގައި މުހިއްމު ދައުރެއް އަދާކުރާ ސިނާޢަތެއް ކަމުގައި ދަނޑުވެރިން
ހެދުމަށްޓަކައި ފުރަތަމަ އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅެއްގެ ގޮތުގައި މި އަޅާ ފިޔަވަޅަކީ ، 31/79)ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް
އިމްޕޯޓް ގާނޫނު(އަށް މި ގެނެވޭ އިޞްލާޙު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދައުލަތައް ލިބޭ އާމްދަނީން ކޮންމެވެސް ވަރެއް
އުނިވާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ސަރުކާރުގެ ވިސްނުން ހުރީ އެ އާމްދަނީ އުނިވި ކަމަށް ވިޔަސް ވެސް، އެހެން ގޮތްގޮތުން
އާމްދަނީ އިތުރުކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދުގެ މައި މަސައްކަތެއް ގެ ގޮތުގައި ދަނޑުވެރިކަން ވެގެންދިއުމުން ދިވެހި
ދައުލަތަށް ވެސް އެކި ގޮތްގޮތުން، ސީދާ ގޮތުންނާއި ނުސީދާ ގޮތުން ލިބޭ އާމްދަނީ އިތުރުވެގެންދާނެ ކަމަށް. އަދި
ދަނޑުވެރިކަމުގެ ތެރެއަށް ނިކުންނަ ޒުވާނުން އިތުރުވެ، ރާއްޖޭގައި އެ މީހުންގެ ރަށުގައި ތިބެގެން އާމްދަނީ ލިބޭނެ
ފަހި ފުރުޞަތެއް ތަނަވަސްވެގެންދާނެ ކަމަށް. މިއީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ސަރުކާރުން ވަރަށް ރަނގަޅަށް
ނިންމެވި ނިންމެވުމެއް. ވަރަށް ވިސްނުންތެރިކަމާއެކު ނިންމެވި ނިންމެވުމެއް. މުސްތަޤުބަލަށް އެޅޭ ހަރުދަނާ ފިޔަވަޅެއް.
މިފަދަ ފިޔަވަޅުތައް ނޭޅި ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒުވާނުންނަށް ވަޒީފާ ގެ ފުރުޞަތު ތަނަވަސްނުވެ ރާއްޖޭގެ މަޞްލަޙަތާއި
ރައްޔިތުން ޙައްޤުތަކެ އް ހިމާޔަތެއް ނުކުރެވޭނެ. ރާއްޖޭގެ ޑިމޮކްރަސީ ޤާއިމުކުރެވެން އޮތީ ވެސް ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދު
ފުޅާކޮށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދުގެ ބައިވެރިންކަމުގައި ހެދިގެން. ސްޓޭކްހޯލްޑަރުން
ކަމުގައި ހެދިގެން. އެގޮތަށް ހެދޭނީ އިޤްތިޞާދީ މަސައްކަތްތަކަށް ފުރުޞަތު އިތުރަށް ފުޅާކޮށް، ތަނަވަސްކޮށްދީ ،
68

އެކިއެކި ސިނާޢަތްތަކުން ލިބޭ އާމްދަނީން ރައްޔިތުން އެކަށީގެންވާ ލިވިންގ ވޭޖެއް ނު ވަތަ ހެޔޮވަރު އާމްދަނީއެއް ލިބޭނެ
މަގު ތަނަވަސް ވެފައި އޮވެގެން. މިހެންކަމުން، އަޅުގަނޑުމެން ޑިމޮކްރަސީ ހަރުދަނާކުރަން ބޭނުންވިޔަސް، ރައްޔިތުންގެ
ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރަން ބޭނުންވިޔަސް ހަމައެކަނި ދައްކާ ވާހަކައަކުން ނުފުދޭނެ. ވާހަކަ ކިތަންމެ ރީތިކޮށް ވެސް،
ކިތަންމެ އޮމާންކޮށް ވެސް ދެއްކިދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ކަމުން ރިހަ ކެއްކެނީ އި އްޒަތްތެރި ރައީސް. ރާއްޖޭގެ
ރައްޔިތުންގެ ފުދުންތެރިކަމާއި ތަނަވަސްކަން، އެ މީހުންނަށް ލިބޭ އާމްދަނީއަކުން އެ މީހުންނަށް ދިރިއުޅެވޭނެ މަގު
ހަމަޖެއްސިފައި ނެތް ހިނދެއްގައި ޑިމޮކްރަސީއެއް ވެސް ނޯންނާނެ. ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤުތަކަށް އެ އަށްވުރެ ބޮޑު
އުނިކަމެއް ވެސް ނާންނާނެ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ކުރިއަށް އޮތް 5 އަހަރުގެ ތެރޭގައި ރާއްޖޭގެ ވަޒީފާގެ ބާޒާރަށް
ފަންސާހަކަށް ހާސް ޒުވާނުން ނިކުންނާނެ. އެ މީހުންނަށް ވަޒީފާޔާއި މަސައްކަތްތެރިކަމުން އާމްދަނީ ލިބޭނެ
ފުރުޞަތުތަކާ އެއްޗެހި ތަނަވަސްކުރުމަކީ މުހިއްމު އަދި ބޭނުންތެރިކަމެއް. ރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީގެ ތެރެއިން
ވެސް، މަސްވެރިކަމުގެ އިންޑަސްޓްރީގެ ތެރެއިން ވެސް އަދި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އިންޑަސްޓްރީގެ ތެރެއިން ވެސް
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރެވެންހުރި ހުރިހާ ސިނާޢީ މަސައްކަތުގެ ތެރެއިން ވެސް މިދެންނެވި ޒުވާނުންނަށް އެކަށީގެންވާ
އާމްދަނީއެއް ލިބޭނެ ފުރުޞަތުތައް ތަނަވަސްވެފައި އޮތުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ
ދައުލަތުން މި ބިލު ހުށަހެޅުމުގައި ވެސް މީގެ އަސްލު މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ، ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދު ފުޅާކުރުން ކަމަށް
ވާހިނދު، ހަމައެކަނި މިދެންނެވި ގޮތަށް ދަނޑުވެރިކަމުން ފުޅާކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރެވެމުންދާއިރު ވެސް ދެން ބާކީ
އޮތް ސިނާޢަތްތައް ފުޅާކޮށް، ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދުގައި ރައްޔިތުންނަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ބައިވެރިވެވޭނެ އަދި އެއިން
އެކަށީގެންވާ ރަނގަޅު އާމްދަނީއެއް ލިބޭނެ އަދި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ ތެރެއިން މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށް ލިބޭ
އުޖޫރައަކީ ލިވިންގ ވޭޖެއްގެ ގޮތުގައި ވެގެންދާނެ މަގަށް ކަންކަން ކުރުމަކީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް. އެއީ ޤައުމުގެ
މުސްތަޤުބަލާއި އަދި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ މަޞްލަޙަތާއި ، ހަމަޖެހުމާއި، އޮމާންކަމާއި، އަމާންކަމާ ވަރަށް ބޮޑަށް
ގުޅިފައިވާ ކަންކަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަން ދެމެހެއްޓޭނީ ވެސް، ރާއްޖޭގެ ޑިމޮކްރަސީ
ދެމެހެއްޓޭނީ ވެސް ރައްޔިތުންނަށް ދިރިއުޅެވޭނެ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން އިޤްތީޞާދު ފުޅާކޮށް، ރައްޔިތުންނަށް ވަޒީފާގެ
ފުރުޞަތުތައް ތަނަވަސްވެފައި އޮންނަ މާޙައުލެއްގެ ތެރެއިން ލާފަ. އެ ނޫން ގޮތަކަށް މި ކަމެއް ނުކުރެވޭނެ.
އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑު އި އްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ އަރިހުން މި އެދެނީ، ފުންކޮށް ވިސްނާވަޑައިގަތުމަށްފަހު މި
އިޞްލާޙު ގެނައުމަށް ވީހާވެސް އަވަހަކަށް ތާއީދުކޮށްދެއްވުމަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރަން މި
މަޖިލީހުގެ އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު މި ރާއްޖެ އިޤްތިޞާދު ފުޅާކުރުމަށްޓަކައި އަދި ދަނޑުވެރިކަން ފުޅާކޮށް
އަދި ދަނޑުވެރިކަމުގައި ވީހާވެސް ގިނަ ރައްޔިތުން މަސައްކަތްކުރާނެ ގޮތަކަށް ބައްޓަންކުރުމަށްޓަކައި އަދި
ދަނޑުވެރިކަމުން އުފެއްދޭ ތަކެތި އިތުރުކޮށް، ބާ ޒާރަށް ނެރެ އެކްސްޕޯޓުކުރުމަށް ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް ކުރުމަށްޓަކައި
މި މަޖިލީހުން މި ގާނޫނަށް ހަމަ އެންމެން، ހުރިހާ ބޭފުޅުން އިއްތިފާޤުވެވަޑައިގަންނަވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު
69

އުއްމީދުކުރަނީ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ ވެސް އެގޮތަށް. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކަ ނިންމާލަމުން ވެސް
އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، މިއީ ސަރުކާރުން ކުރިއަށް އަޅާ ވަރަށް ހަރުދަނާ ފިޔަވަޅެކޭ. މި ފިޔަވަޅުގެ ސަބަބުން
އަޅުގަނޑުމެން އުއްމީދު މި ކުރަނީ ރާއްޖޭގެ އިޤްތީޞާދު ފުޅާވެ، ދަނޑުވެރިކަންކުރާ އިތުރު ޒުވާނުން މިކަމުގެ ތެރެއަށް
ވަދެ، އަދި ދަނޑުވެރިން އުފައްދާއުފެއްދުންތައް ބާޒާރަށް ނެރެ، އެކްސްޕޯޓުކުރެވޭނެ މަގު ތަނަވަސްވެ، އަދި މިއިން
ދަނޑުވެރިންނަށް ލިބޭ އާމްދަނީ ވީހާވެސް ރަނގަޅުވެ ، އެކަށީގެންވާ ހެޔޮ ބަދަލެއް ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދަށް މި ބިލުގެ
ސަބަބުން އަންނާނެ ކަމަށް. ދެއްވި ފުރުޞަތަށްޓަކައި ޝުކުރި އްޔާ އި އްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ބަހުސްކުރުމަށް ވަގުތު ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް އަޅުގަނޑު
މިދަންނަވާލަނީ. ޕީ.ޕީ.އެމަށް 1 ގަޑިއިރާއި 8 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޖުމްހޫރިއްޔާ ޕާޓިއަށް 50 މިނެޓާއި 8
ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.ޕީއަށް 43 މިނެޓާއި 17 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.އޭއަށް 9 މިނެޓާއި 7 ސިކުންތު. އަދާލަތު ޕާޓީއަށް 3
މިނެޓު. ވަކި ޕާޓީއަކަށް ނިސްބަތްނުވާ ކޮންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް 3 މިނެޓު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް
އެދިވަޑައިގަތުމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ކަނޑިތީމު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޙުސައިނަށް.
ކަނޑިތީމު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` އައްސަލާމް ޢަލައިކުމް ވަރަޙްމަތުاله ވަބަރަކާތުހޫ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަން ކުރިއެރުވުމަށްޓަކައި ވަރަށް
ގިނަ މަސައްކަތްތައް ވަނީ ކުރަންޖެހިފަ. ރާއްޖޭގެ ވަސީލަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކަނޑު ، އަދި އެ ކަނޑާ ގުޅިފައިވާ މޫދާއި
ވިލު، އަދި ވިލުން އައިސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް؛ ވިލާއި މޫދުން ގުޅިގެން އައިސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިފައިވާ ބީޗުތައް.
މިތަންތަނުން އެކަށީގެންވާ ބޭނުންހިފުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްތަކެއް ދަނީ ކުރަމުން. ހަމަ އެފަދައިން
ރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ބޭނުންހިފުމުގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ މަސައްކަތް ކުރިއަރާނެ ގޮތްތަކެއްގެ މައްޗަށް ޚާއްޞަ ބާރެއް ލާން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަނީ ޖެހިފަ. މީގެކުރީގައި މަސްވެރިކަން ކުރިއެރުމަށް ސެކަންޑް ޖެނަރޭޝަން ދޯނިފަހަރު
އުފެއްދުމާ، އަދި އެނޫންވެސް އެކިއެކި ނަންނަމުގައި ބޮޑެތި ޕްރޮޖެކްޓުތައް ހިންގާފައިވާ ފަދައިން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ދަނޑުވެރިކަން ކުރިއަރާނީ ކިހިނެއްތޯ ބަލައި، އެކަމަށް ޚާއް ޞަ ލުއި ލޯނުތައް ދީގެން، ލޯނުތައް އަދާކުރުމުގައި ލުއި
ގޮތްތައް މެދުވެރިކޮށްގެން މަސައްކަތްތަކެއް ވަނީ ކުރަންޖެހިފަ. އާދެ! މިއަދު ހުށަހެޅިފައި މި ވާ ކަމަކީ ،
ދަނޑުވެރިކަމަށް އެތެރެކުރެވޭ ނުވަތަ ދަނޑުވެރިކަން ކުރުމަށް ގެނެވޭ އެގްރިކަލްޗަރ މިނިސްޓްރީން ކަނޑައަ ޅާ ތަކެތިން
70

ޑިއުޓީ މާފުކުރުން. ޝައްކެތް ނެތް. ޑިއުޓީ މާފުކުރުމުގައި ހިމެނޭ އެއް މަޤުޞަދެއް އެއީ ދައުލަތަށް އާމްދަނީ ހޯދުން.
ހަމައެއާއެކީގައި އެއަށްވުރެ މުހިއްމު މަޤްޞަދެއް ކަމުގައި އޮންނަނީ އިންޑަސްޓްރީތަކަށް ދޭންޖެހޭ ޕްރޮޓެކްޝަން ނުވަތަ
ހިމާޔަތްދިނުން. އެގޮތުން ބަލާއިރު މި ކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންޖެހިފައިވާ ކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް، ކުރަންޖެހިފައިވާ
ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ބަލައިލާއިރުގައި މުޅި އައިސްބާ ގްގެ، މުޅި ބޮޑު ގަނޑުފެންގަނޑުގެ ކުންނު،
ނުވަތަ ކުރި އަޅުގަނޑުމެނަށް މި ފެންނަނީ. އެއަށްވުރެ މާ ފުޅާކޮށް، މާ ބޮޑަށް މި ކަންތައް، މި މަސައްކަތް ކުރަން
އެބަޖެހޭ. ރާއްޖޭގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ މާކެޓުތަކާ ހަމައަށް ތަކެތި ގެންދެވޭނެ ނިޒާމުތަކާ ދޭތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްނަން އެބަޖެހޭ. މާކެޓުތައް އުފެއްދުމަށް އަދި އުފައްދާ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބާވަތްތައް ޕެކޭޖުކުރުމަށް، މިކަންކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ސަމާލުކަންދޭންޖެހޭ. ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ދަންނަވާ ކަމަށް ވަނީ ވިއްޔާ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ދާއިރާއަކީ
ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދު ކުރިއަށްގެންދިއުމުގައި ތާޒާ ވިސްނުމަކުން ވިސްނައި، އާރޯ ޚިޔާލުތަކަކުން އަޅުގަނޑުމެން
މުއްސަނދިކުރަންޖެހިފައިވާ ދާއިރާއެއް. ކޮންމެއަކަސް ހުށަހެޅިފައިވާ އޮތް ބިލުގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ހުށަހެޅުމަށް އަޅުގަނޑު
ވަރަށް ބޮޑަށް ތަރުހީބުދެން، ތާއީދުކުރަން. އެއާއެކީގައި މިދެންނެވި ފެންވަރުގައި މި މައްސަލައަށް އެޑްރެސްކުރެއްވުމަށް
ސަރުކާރުން ވަރަށް އަވަހަށް މަސައްކަތް ފައްޓަވާނެ ކަމަށް އަދި އެކަމަށް ސަމާލުކަން ދެއްވައިގެން
މަސައްކަތްކުރައްވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަން. ދަނޑުވެރިކަމަކީ، ފައިދާ ލިބެނިވި ގޮތުގައި ކުރެވޭ
ސިނާޢަތަކަށް ހެދުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތްތައް ބައިވަ ރު. އެކަންކަމުގެ މައްޗަށް ވިސްނައި ފިޔަވަޅުތައް އަޅައި ،
ފިޔަވަޅުތައް ތަރުތީބުކޮށް ކަންތައްތައް ކުރަން އެބަޖެހޭ. ހަމައެއާއެކީގައި ދަނޑުވެރިކަމަކީ ތިމާވެށްޓާ ރަހުމަތްތެރިކޮށް
ކުރެވޭ ސިނާޢަތެއް ކުރިއަށްގެންދެވޭ، ހިންގޭ ސިނާޢަތަކަށް ހަދަން ވެސް ޖެހޭނެ. އަދި ހަމައެހެންމެ ދަނޑުވެރިކަމަކީ
އަދި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތަކަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޞިއްޙަތަށް ރައްކާތެރި އުފެއްދުންތަކެއް ގެ ގޮތުގައި
އުފެއްދުމަށް ވެސް ވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ޚާއްޞަ ސަމާލުކަމެއް ދޭންޖެހިފަ. ޕެސްޓް ކޮންޓްރޯލްކުރުމާއި، ގަސްތަކަށް ޖެހޭ
ބަލިތަކުން ގަސްތައް ސަލާމަތްކުރުމާއި، ދަނޑުތައް އާރޯކަމާއި ތާޒާކަންމަތީ ހެދެމުންދިޔުމަށް ބޭނުންވާ ފިޔަވަޅުތައް
އެޅުމާއި ، ދަނޑުވެރިކަމުގެ މަސައްކަތުން ލިބޭ މޭވާއާއި ތަރުކާރީގެ ބާވަތްތަކަކީ އަޅުގަނޑު ކުރިން މިދެންނެވިހެން
ސަލާމަތް، ޞިއްޙަތަށް ފައިދާހުރި، ރައްކާތެރި ޕްރޮޑަކްޝަންތަކަކަށް ހެދޭތޯ ބެލުމަށް ޚާއްޞަ މަސައްކަތްތަކެއް ވަނީ
ކުރަންޖެހިފަ. އާދެ! ބިލުގެ މައުޟޫޢަކީ ދަނޑުވެރިކަން ކުރުމަށް އެތެރެކުރާ ނުވަތަ ގެނެވޭ ތަކެތިން ޑިއުޓީ މާފުކުރުން
ކަމަށް ވާތީވެ، މިކަމަށް ތާއީދުކުރަމުން، ހަމައެކަނި އެތެރެކުރެވޭއަށް ވުރެ ބޮޑަށް، ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރެވޭ،
ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރެވޭ މެޝިނަރީއާ ހަމައަށް ވެސް މިކަން އެބަދޭ. އަޅުގަނޑުމެން އެވެސް ވިސްނާލަންޖެހޭ
ކަމެއް. ހަމައެކަނި މީގައި މި ބުނަނީ، މުޑުވަކުގެ ވާހަކަތޯ ނުވަތަ ގެނެވޭ ބޭހުގެ ވާހަކަތޯ. އެއަށްވުރެ ދުރަށް ؛
ދަނޑުވެރިކަމަކީ ބޮޑު ސިނާ ޢަތެއްގެ ގޮތުގައި، ފައިދާ ހުރި ސިނާޢަތެއްގެ ގޮތުގައި ކޮމާޝަލް ފެންވަރުގައި،
އިންޑަސްޓްރިއަލް ފެންވަރުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ރާއްޖެއާ އެކަށީގެންވާ ސްކޭލެ އްގައި ކުރެވޭ ކަމަކަށް ހެދުމަށްޓަކައި
71

މެޝިނަރީއާ ހަމައިން ވެސް މިކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ލުއިތަކެއް ދޭންޖެހޭތޯ، ކިހާވަރަކަށްތޯ ދެވެން އޮތީ، މިކަންކަމުގެ
މައްޗަށް ވިސްނާވަޑައިގެން، ދަނޑުވެރިކަމުގެ ދާއިރާއަށް އާ ކުރިއެރުމެއް، އާ ފެހިކަމެއް ގެނައުމަށް
މަސައްކަތްކޮށްދެއްވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ޔަޤީންކުރަން. އަޅުގަނޑު ހިމެނޭ ދާއިރާގައި ވެސް ހަމަގައިމު ވެސް އެއް
ރަށެއް ގޮއިދޫއަކީ. ވަރަށް ބޮ ޑަށް ދަނޑުވެރިކަމުގެ މަސައްކަތްކުރާ ރަށެއް. އަދި އެނޫންވެސް ބިން ބޮޑުކޮށް ހުރި
ރަށްރަށް އެބަހުރި. އެ ރަށްރަށުގައި ވެސް މިކަން ކަމަށް ފުރުޞަތު އޮންނާނެ. ސަރުކާރުގެ އެހީތެރިކަމާ އެކީގައި މި
ސިނާޢަތް ދިރިގެން ކުރިއަށްދާ ތަން ދެކެން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން. އެކަމުގެ ފައިދާ ހާސިލުކުރަން އަޅުގަނޑުމެން
އެދެން. ޝުކުރިއްޔާ. وال س الم عليكم ورحمة هلا وبركاته.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މިހާހިސާބުން އަޅުގަނޑު ހުސްވަގުތުކޮޅު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް އަރުވަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން
ފައްޓައިގަންނާނީ 1 ޖަހާއިރު. އާދެ! މި ހިސާބުން އަޅުގަނޑުމެން 1 ޖަހާއިރަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް،
އެދިވަޑައިގެންފައިވާ ބޭފުޅުންނަށް ފުރުޞަތުއަރުވާނެ ވާހަކަ ދަންނަވަމުން މެދުކަނޑާލަން.
[ހުސްވަގުތުކޮޅު 12:31 އިން 13:04 އަށް]
(ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ؛ މަޖިލީހުގެ ރައީސް ޤާސިމް އިބްރާހީމް)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` އާދެ! މި ދަންފަޅީގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން މި ފެށީ. އާދެ! ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، މަރަދޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ، ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79)ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް
އިމްޕޯޓް ގާނޫނު(އަށް އިޞްލާޙުގެނައުމުގެ ބަހުސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ. މިހާރު
އެދިވަޑައިގަންނަވާފައިވާ ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން، ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ޢާމިރަށް އަޅުގަނޑު
ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޢާމިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79)ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް
އިމްޕޯޓްގެ ގާނޫނު(އަށް މި ހުށަހަޅާފައިވާ އިޞްލާޙަކީ މިއީ ވަރަށް ވެސް މުހިއްމު އިޞްލާޙެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު
ދެކެން. އެހެން މިދެންނެވި ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ކުޑަކުޑަ ދިވެހިރާއްޖޭގައި މި ބާވަތުގެ ކަންކަން ކުރިއެރުވުމަށް
72

ޓަކައި، ޚާއްޞަކޮށް ދަނޑުވެރިކަން އާލާކޮށް ކުރިއެރު ވުމަށްޓަކައި މި ލުއި ދިނުމަކީ ހަމަ ދޭތެރެދޭތެރެއިން
މުރާޖަޢާކުރުމަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެހެން ކުރަންޖެހޭނެ ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެން. އެގޮތުގެ މަތީން
ސަރުކާރުން މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ހުށަހަޅުއްވާފައި މި ވަނީ ވަރަށް އިޚްލާޞްތެރި މަޤްޞަދެއްގައި
ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އެހެންކަމުން، މި ބިލަށް އަޅުގަނޑު ފުރިހަމައަށް ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ ވެސް ދަންނަވަން.
އަދި ހަމައެއާއެކު، މިއާ ގުޅޭގޮތުން އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް އިމްޕޯޓުގެ ގާނޫނަށް ވަރަށް
ބައިވަރު އިޞްލާޙުތައް އެބަ އަންނަންޖެހޭ. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، ދަނޑުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތުގައި
ބޭނުންކުރާ ސާމާނުތަކާއި އާލާތްތައް އެކަމާ ބެހޭ ވުޒާރާއިން ކަނޑައަޅައި އިޢުލާންކުރާ ތަކެތިނ ޑިއުޓީ މާފުކޮށްދޭންޖެހޭ
ބީދައިން، ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ހަމައެކަނި އެންމެ ދެތިން ސިނާޢަތެއްގެ މައްޗަށް ބެހިފައިވާ ޤައުމެއް. އެގޮތުގެ މަތީން،
ޓުއަރިޒަމަކީ އެންމެ މައި އިޤްތިޞާދު. އެ އިޤްތިޞާދު ފުޅާކުރުމަށް ޓަކައި ވަރަށް ބޮޑެތި ލުއިތަކެއް ވަނީ ޑިއުޓީ
މާފުކުރުމުގެ ތެރެއިން ދީފަ. އަދި ހަމައެއާއިއެކު މީގެތެރޭގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ހިތަށްއަރާ ރިސޯޓް
ތަރައްޤީކުރުމަށް ޑިއުޓީ މާފުކޮށްދޭ ފަދައިން، ކީއްވެގެންތޯއޭ ގެސްޓްހައުސް ތަރައްޤީކުރުމަށް ޓަކައި ޑިއުޓީގެ ލުއިކަން
ނުދެވެންވީ؟ ދެވޭނެ އުސޫލުތަކެއް އޮންނަންޖެހޭނެ. އަދި ހަމައެއާއިއެކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު މި ދިވެހިރާއްޖޭގައި
މަސްވެރިކަމާ ބެހޭ ސިނާޢަތުގައި މަސައްކަތްކުރަމުންދާ އެއްޗެއްސަށް ހަމަ ލުއި ލިބެންޖެހޭ. އެގޮތުގެ މަތީން
އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަންޖެހޭނެ މިހާރު މި ޒަމާނަކީ ގިނަ އަދަދެއްގެ މީހުން ކަބީލާ ނަރުން ދޯނިފަހަރު ބަންނަ
ޒަމާނެއް ނޫން. މަދު މީހަކު ފިޔަވައި ކަބީލާ ނަރާއި އޮނޑިދޯނި ފަހަރު ބަނުމަށް ލަކުޑީގެ ބާވަތްތަކެއް ވަނީ ޑިއުޓީ
މާފުކުރެވިފަ. ރައީސް މައުމޫންގެ ވެރިކަމުގައި އޮޑިދޯނިފަހަރު ބަނުމަށް ބޭނުންވާ ވަރަށް ގިނަ ސާމާނުތަކުގެ ޑިއުޓީ
މާފުކޮށްދީފައިވޭ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު މިއަދު ތަރައްޤީވެފައިވާ ޤައުމުތަކުގައި އަދި މި ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވެސް
އޮޑިދޯނިފަހަރު ބަނުމުގެ މެޓީރިއަލެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރަނީކީ ހަމައެކަނި ލަކުޑިއެއް ނޫން. އެހެންކަމުން، ފައިބަރުގެ
ތެރޭގައި ހިމެނޭ ހަމަ ހުރިހާ ބާވަތެއް ވެސް ޑިއުޓީ މާފުކުރެވެން އެބަޖެހޭ. އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް އަޅުގަނޑުމެން
ދިޔުމަށްޓަކައި، އެއްރަށުން އަނެއް ރަށަށް އަޅުގަނޑުމެން ދިޔުމަށްޓަކައި، ޚާއްޞަކޮށް މިއީ ކުދި ޖަޒީރާ ޤައުމަކަށް
ވެފައި އަޅު ގަނޑުމެންނަށް އޮޑިދޯނިފަހަރުގެ ބޭނުން އެބަ ހިފަންޖެހޭ. ބޮއްކުރާގަނޑެއްގައި ނޫނިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ލައިގެންކާނެ މަސްކޮޅެއް ވެސް ހޯދައާލާކަށް ދެވޭ ތަނެއް ނާދޭ. އެހެންވީމާ، މި ސިނާޢަތު ކުރިއެރުވުމަށޓަކައި
އޮޑިދޯނިފަހަރު ބަނުމަށް ބޭނުންވާ މެޓީރިއަލް މި ގާނޫނުގެ ތެރެއިން، އަދި މީގައި ހުށަހެޅިފައި ނެތް ނަމަވެސް ކޮމިޓީގެ
މަރުޙަލާގައި ކިރިޔާ ވެސް މިކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރެވޭ ނަމަ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ އެއީ ވެސް މާފުކުރެވިގެންދާންޖެހޭނެ
އެއްޗެކޭ. ހަމައެއާއިއެކު މިއިން ކޮންމެ މާފުކުރުމަކުން ދައުލަތަށް ލިބޭ އާމްދަނީއަށް ކޮންމެވެސް ވަރެއްގެ ލޮޅުމެއް
އަންނާނެ. އެހެންވީމާ، އެ ލޮޅުން ފޫބެއްދުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙައްލުކުރެވޭނެ ކަންތައްތައް އެބަހުރި. އެބަހުރި
ޙުދޫދެއް ނެތި މާފުކުރެވިފައިވާ ޑިއުޓީތަކެއް ވާކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ އިނގޭ. ބަލައި ދިރާސާކޮށްލީމަ ވަރަށް
73

ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ. އެއްވެސް ޙުދޫދެއް ނެތި. ހަމައެއާއިއެކު ވަރަށް މާތް މަޤްޞަދެއްގައި މި ސިނާޢަތް
ކުރިއެރުވުމަށްޓަކައި ބޮޑެތި އިންޑަސްޓްރިއަލް މަސައްކަތްތަކަށް ގެނެވޭ ތަކެތިން ޑިއުޓީ މާފުކޮށްދެވޭނެ ހަރުދަނާ
މެކޭނިޒަމްތަކެއް ވެސް ޤާއިމުކުރެވިފައިވާކަން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކުރަން. ހަމަ އެގޮތުގެ މަތީން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިއަދު ޞިއްޙަތަށް ގެއްލުންހުރި ޒާތުގެ ތަކެތިން އަދިވެސް ހަމަ ޑިއުޓީ ބޮޑުކުރަން އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ. ޞިއްޙަތަށް
ގެއްލުން ލިބޭ ޒާތުގެ ތަކެ ތިން އަދިވެސް ޑިއުޓީ ބޮޑުކުރަން އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ކަމަކީ، ދުނިޔޭގެ އެހެން
ޤައުމުތަކުގައި، އަވައްޓެރި ސިންގަޕޫރު، މެލޭޝިޔާއަށް ބެލި ނަމަވެސް، ސިނގިރެޓުން ނަގާ ޑިއު ޓީ އަދިވެސް
އަޅުގަނޑުމެން މި ޤައުމުގައި ގާތް ވެސް ނުކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، ސިނގިރެޓްގެ ޑިއުޓީ ވެސް އަދި އެހެނިހެން ވެސް
ޞިއްޙަތަށް ލިބޭ ޒާތު ގެ ޑިއު ޓީ ބޮޑުކޮށްގެން މި އުނިކުރެވޭ ބައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެވެސް ގޮތަކުން ފޫބައްދަން
އެބަޖެހޭ. ދައުލަތަށް ލިބޭ އާމްދަނީ ކުޑަވެއްޖެ ކަމަށް ވާނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފާސްކުރެވޭ ބަޖެޓުން ވެސް އޭގެ
އެންމެ ފުރަތަމަ ފޮނިމީރުކަން ހޯދުމަކީ ހަމަގައިމު ވެސް އެއް ވެސް ދާއިރާއެއްގެ މެންބަރަކަށް އެކަންކަން ކުރެވޭނެ
ކަމެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، ފޫބެއްދުމަށްޓަކައި ޙުދޫދެއް ނެތި ޑިއުޓީ މާފުކޮށްދީފައިވާ ކަންތައްތަކަށް ޙައްލު ގެނެސް ،
ރައްޔިތުންނަށް ބޭނުންވާ، މި ޤައުމަށް އާރާސްތުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ކަންތައްތަކަށް ހަމަ މި 3 ސިނާޢަތުގައި ؛
ދަނޑުވެރިކަމާއި، މަސް ވެރިކަމާއި، ޓުއަރިޒަމް ދާއިރާގައި ހަމަ ހުރި ކަންތައްތަކަށް ޑިއުޓީ މާފުކުރަން، އެއް ހަމައެއްގެ
މަތިން ޤާއިމުކުރެވިގެންދާނެ އުސޫލުތަކެއް ޤާއިމުކުރެވެންޖެހޭ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެ ރި މެންބަރު. ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވަން މި އޮތީ، އައްޑޫ މީދޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ރޮޒައިނާ އާދަމް.
އައްޑޫ މީދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ރޮޒައިނާ އާދަމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދަނޑުވެރިކަމަކީ އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާގައި ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ކުރެވެމުންދާ
މަސައްކަތެއް. އަދި ދަނޑުވެރިކަމުން އާމްދަނީ ހޯދައިގެން އުޅޭ ގިނަ އަދަދެއްގެ ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާގައި
ދިރިއުޅެމުންދާކަން ފާހަގަކޮށްލަން. މި ބިލަކީ އެ ބޭފުޅުންނަށް ވަރަށް މުހިއްމު ބިލެއް. އަދި މި ބިލު މިއަދު
ހުށަހެޅިގެންދާކަމީ އަޅުގަނޑު ހަމަ އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާގެ ރައްޔިތުންގެ ފަރާތުން ވެސް ސަރުކާރަށް ޝުކުރު އަދާކުރާ
ކަމެއް. މީދޫގައި ދަނޑުވެރިކަން ކުރަމުންގެންދާ ދަނޑުވެރިން ފާހަގަކުރޭ މި ބިލު ފާސްވެގެންދާއިރުގައި މީގައި މި
އޮންނަނީ ދަނޑުވެރިކަން ކުރުމަށް އެތެރެކުރާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ސިޔާސަތުތައް ކަނޑައެޅުމުގެ
މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކުރެވިފައިވާ ސަރުކާރު ގެ ވުޒާރާއިން އާއްމުކޮށް ޝާއިޢުކުރާ ތަކެތި. މި ތަކެތީގެ ތެރޭގައި
74

ހިމަނައިދިނުމަށް އެ ބޭފުޅުންގެ އެދިލައްވާ ބައެއް ކަންތައްތައް ހުރުމާ އެކީގައި އަޅުގަނޑު އެ ކަންތައްތައް
ފާހަގަކޮށްލުމަށްޓަކައި މި ފުރުޞަތު ހޯދީ ވެސް. އޭގެތެރޭގައި މީގެ ބައެއް ތަކެއްޗަކީ، ތިމާވެށްޓަށް ގެއްލުން ހުރި
ތަކެތީގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިވާތީވެ ވަރަށް ބޮޑު ޑިއުޓީއެއް ނަގަމުންދާ ތަކެތި. މިސާލަކަށް ރަބަރު ފަދަ ތަކެތި އެއީ
އެގޮތަށް އެ ކަން ދިމާވެފައި ވާތީވެ އިސްތިސްނާ ހާލަތްތަކެއް؛ އެހެންނަމަވެސް ދަނޑުވެރިންނަށް އޭގެތެރެއިން
ހޯދައިދޭންޖެހިފައިވާ ތަކެތިކަން ފާހަގަކޮށްލަން. އެގޮތުން، ގްރީންހައުސް ހިޔާކުރުމަށް ގެންގުޅޭ ރަބަރު، ގްރީންހައުސް
ހެދުމަށް ބޭނުންކުރާ ދަނގަޑާއި އަދި އެސްލޯންހޮޅިއާއި މިފަދަ ތަކެތި ފާރޓިލައިޒަރ، އެކި ކަންކަމަށް މި ބޭނުންކުރާ
ފަންގިސައިޑް ، އިންސެކްޓިސައިޑް، އެކި ޕެސްޓިސައިޑް ފަދަ ތަކެތި. އަދި ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި އެ ބޭފުޅުން އޮޓޯޕޮޓް
ސިސްޓަމުތަކުން ވަރަށް ބޮޑު ޑިއުޓީއެއް ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ފާހަގަކުރައްވަނީ. އެހެންވީމާ، އެކަންކަމަށް
ރިޢާޔަތްކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަނޑުވެރިންނަށް އެންމެ ބޮޑަށް މިއިން މަންފާ ލިބޭ ކަހަލަ ގޮތަކަށް މި މަސައްކަތް
ކޮށްދިނުމަކީ ދަނޑުވެރިންގެ ފަރާތުން އެދޭއެދުމެއް. އަދި މީގެތެރޭގައި އެކި ވައްތަރުގެ މުޑުވަށް އާލާކުރުމަށް ބޭނުންކުރާ
އޮށުގެ ބާވަތްތައް ވެސް މިއީ އަގުހެޔޮކޮށް ލިބެންޖެހޭނެ އެއްޗެހި ކަމަށް އެ ބޭފުޅުން ފާހަގަކޮށްފައިވާކަން އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން. ދަނޑުވެރިންނަށް ރާއްޖޭގައި މިހާރު ވެސް ދިމާވާ އެންމެ ބޮޑު އެއް ދައްޗެއް ކަމަށް މި ވަނީ،
ރާއްޖޭގައި ހައްދާ ތަކެތި، ރަށްރަށުގައި ހައްދައިގެން ގެންނަ ތަކެތި މާކެޓުކުރެވޭނެ އުސޫލުތަކެއް ނެތިގެންދިއުން.
މާކެޓެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކްރިއޭޓުކޮށްނުދެވުން. ދުރު ރަށްރަށުން މާލެއާ ހަމައަށް ތަކެތި ގެންނަންވެއްޖެ ކަމަށް
ވަންޏާ އައްޑޫ ހިސާބުން ބަލައިލާއިރުގައި ކަނޑުބޯޓުތަކުން ގެންނައިރު ގިނަ ފަހަރު ތަކެތި ހުންނާނީ ހަލާކުވެފަ.
ފްރައިޓްކުރަން ބަލައިލާއިރުގައި ފްލައިޓުގެ އަގު ބޮޑުކަމުން އެއިން ދެކޮޅުޖެއްސޭ ގޮތެއް ނުވޭ. އެހެންވީމާ، ތަކެތި
އުފެއްދޭ ޒޯންތަކުގައި އެ އެއްޗްއސަށް މާކެޓެއް ލިބޭނެ ގޮތެއް، މާކެޓު އުފައްދައިދެވޭނެ ގޮތެއް އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްނަން އެބަޖެހޭ. އެހެންވީމާ، އެންމެ ރަނގަޅު، ރިސޯޓްތަކަށް ތަކެތި ސަޕްލައިކުރާއިރުގައި ވެސް ތަކެތިން އަގު
ހެޔޮވެގެންދިޔުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ރާއްޖޭގައި އުފައްދާ ތަކެއްޗަށް މާކެޓް ފުޅާވެގެން ، ބޮޑުވެގެންދާނެ ކަމެއް ކަމަށް
އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން. އަދި ހަމައެއާއިއެކީގައި މިނިސްޓްރީން ހަދާ ގަވާއިދުތަކުގައި ވެސް ދިވެހިން އުފައްދާ
ތަކެއްޗަށް އިސްކަންދީގެން ރާއްޖޭގެ މާކެޓު ގައި ، ޚާއްޞަކޮށް ޓުއަރިޒަމް ސިނާޢަތުގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗަށް ، ދިވެހިން
އުފައްދާ ތަކެއްޗަށް އިސްކަންދެވިގެން މިކަންކަން ކުރެވޭނެ ގޮތަކަށް އިންތިޒާމުކޮށްދެއްވުމަކީ ދަނޑުވެރިންގެ ވަރަށް ބޮޑު
އެދުމެއް. އެހެންވީމާ، މިކަންކަން ފާހަގަކޮށްލުމަށް އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތު ހޯދާލީ. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ނާޡިމް.
75

ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ނާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ވެސް މި ބިލަށް އެއްޗެއް ބުނަން ފުރުޞަތަކަށް އެދުނީ، އަޅުގަނޑުގެ
ދާއިރާއަކީ ދަނޑުވެރިކަމަށް ވަރަށް ޝައުޤުވެރިވާ ދާއިރާއެއް. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުގެ ރަށަކީ ދަނޑުވެރިކަމުގައި
ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން މަސައްކަތްކުރާ ދާއިރާއަކަށް ވެފައި، މި ބިލަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭ ވަރަށް ބޮޑު
ހިތްހަމަޖެހުމަކަށް ވާތީވެ މިކަމަށް ހަމަ އެއްޗެއް ފާހަގަކޮށްލަންވެގެން. ޚާއްޞަ ކޮށް ދެންމެ ބައެއް ބޭފުޅުން
ފާހަގަކުރައްވައިފި ، ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ބައެއް ތަކެތީގެ ޑިއުޓީ ވަރަށް ބޮޑުވެގެންދާ ވާހަކަ. ޚާއްޞަކޮށް ޕްލާސްޓިކް
ކަހަލަ ތަކެތި. މިހާރު ގަސް އިންދުމަށްފަހު ގަސް މުޑުވަށްކުރަން ބޭނުންކުރާ ހަމަ ކޮތަޅަކީ ވެސް ޕްލާސްޓިކު އެއްޗެއް.
މި އައިޓަމަކީ ވެސް ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ އައިޓަމެއްގެ ގޮތުގައި ހިމެނުމަށްފަހު، ޑިއުޓީ ކުޑަވެގެންދިޔުމަކީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ވަރަށް ބޮޑު ހިތްހަމަޖެހުމެއް ލިބޭނެ؛ ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ދާއިރާގެ
ދަނޑުވެރިންނަށް، ޚާއްޞަކޮށް މުޅި ރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިންނަށް ލިބޭނެ ވަރަށް ބޮޑު ހިތްހަމަޖެހުމަކަށް ވެގެންދާނެ.
އަޅުގަނޑުމެން ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ސާމާނު ލިސްޓުކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަނީ ދަނޑުވެރިންނާ
މަޝްވަރާކުރުމަށްފަހު އެކަށީގެންވާ ވަރަށް ފުރިހަމަ ލިސްޓެއް ހެދިގެންދާނެ ކަމަށް. އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޭނުމަކީ ވެސް،
މި ބިލުގެ ބޭނުމަކީ ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި ރައްޔިތުންނަށް އެންމެ ފައާިދުހރި ގޮތަކަށް މިކަން ކުރެވިގެނދިޔުން. ދެން
ހަމަމިއާއެކު އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ، ރާއްޖޭގައި ދަނޑު ވެރިކަމެކޭ އެއްގޮތަށް މަސްވެރިކަމަކީ ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ވަރަށް އާދައިގެ ރައްޔިތުން ގެ ކިބައިން ފެށިގެން އައިސް މަސްވެރިކަން
ވަރަށް ފުޅާވެގެން އެބަދޭ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ގިނަ މަސްވެރިންނަށް ގިނަ ކަންކަމުގައި ވާ ގޮތަކީ އަގު ބޮޑުވެގެން ބައެއް
ތަކެތި، ޚާއްޞަކޮށް ދޯނީގައި އިންޖީނުއެޅުމަށް އިންޖީނު ލޯނާއި، ފައިބަރާ، މި ހުރިހާ ކަންކަމަކީ ވަރަށް އަގުބޮޑު
ތަކެތި. އެހެންނަމަވެސް، މަސްވެރިކަމަށް ނުކުންނައިރު މިހާރު ފައިބަރު ދޯނި ނޫން ދޯންނެއްގައި މަސްވެރިކަމަށް
ނުކުތުމަކީ ވަރަށް އުނދަގޫ ކަމަކަށް ވެގެން މި ދަނީ. ލަކުޑި ދޯންޏެއް ކަމަށް ވަންޏާ މަރާމާތުކުރުމާ، މި ހުރިހާ
ކަމަކަށް ބަލާއިރު ލިބޭ އާމްދަނީއާ ދެކޮޅުނުޖެހޭ. އަހަރު ނިމިގެންދާއިރުގައި ލިބޭ ފައިދާގެ ބޮޑު އެއްޗެއް ޚަރަދަށް
ދާތީވެ. އެހެންވީމާ، ފައިބަރަކީ މިހާރު ރާއްޖޭގައި ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މަސައްކަތްކުރަމުންދާ މެޓީރިއަލަކަށް ވާތީ
ފައިބަރަކީ އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މަސްވެރިކަމާ އެއްގޮތަށް ހަމަ ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ބިލެއް އަންނާނެ
ކަމަށް ހަމަ އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރާތީ ފާހަގަކޮށްލީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލު މި ކުރަނީ، މި ބިލާ އެއްކޮށް ވީހާވެސް
އަވަހަކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ ތަކެތީގެ ލިސްޓު އާއްމުވެގެން ދިއުމާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން
ރާއްޖޭގައި ހައްދާ ތަކެތި އެކަށީގެންވާ އަގެއްގައި ރައްޔިތުންނަށް ފައިދާހުރި ގޮތަކަށް ވިއްކިގެންދާނެ ކަމަށް. ޚާއްޞަކޮށް
ހައްދާ އެތިކޮޅު ނުވިކި، ދުރު ދަތުރުކޮށްގެން މާލެއާ ހަމައަށް ގެންނައިރުގައި ފީވެ، ހަލާކުވެގެންދާތީވެ އެންމެ ބޮޑު އެއް
މައްސަލައަކީ ވެސް. އެހެންވީމާ، އެއީ މި ބިލުގައި އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ސަރުކާރުގެ ވަޢުދާ އެއްގޮތަށް ވީހާވެސް
76

އަވަހަކަށް ފުދިގެންދާނެ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ އުއްމީދުކުރަން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ދެއްވި
ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއް ކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ، ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންވާ ތަކެތިން ޑިއުޓީ މާފުވެގެންދިއުމަކީ އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ދަނޑުވެރިކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ލިބޭނެ ވަރަށް ބޮޑު ހިތްހަމަޖެހުމެއް. އަދި އިތުރަށް ދަނޑުވެރިކަން
ފުޅާވެ ކުރިއަށްދާނޭ ކަމެއް ކަމުގައި ވެސް ދަންނަވަންޖެހޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރާއްޖެއަކީ ބޭރުން ވަރަށް ގިނަ
މޭވާއާއި ކާބޯތަކެތީގެ ބާވަތްތައް ތަރުކާރީގެ ބާވަތްތައް އެތެރެކުރާ ޤައުމެއް. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމަށް ލިބޭ ބޭރު
ފައިސާއިން ވަރަށް ބޮޑު އެއްޗެއް މި ކަންކަމަށް ޚަރަދުކުރެވޭ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއިން އާމްދަނީއެއް ލިބޭނެ މަގު
ތަނަވަސްކުރެވިއްޖެ ނަމަ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ދަނޑުވެރިކަން ކުރުމަކީ ކުރެވިދާނެ ކަމެކޭ.
މިހެން ދެންނެވިޔަސް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން، ރާއްޖޭގައި ބިން މަދުކަމާއި ދަނޑުވެރިކަންކުރަން ތިބި މީހުން ވެސް
މަދުކަން. އެހެން އެކަން އޮތްކަމުގައި ވިޔަސް ވެސް ދިވެހިންނަކީ ޒަމާނުއްސުރެން ބިމުން އުފެދޭ ތަކެތިން ކައިބޮއިގެން
އުޅުނު ބައެއް ދާދި ފަހަކާ ޖެހެންދެން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ކާބަފައިން ކުރި މަސއްކަތް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި
އަދި ސިނާޢަތެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުދެމެހެއްޓެންވީ އެއްވެސް ސަބަބެއް ނެތް. ރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމް
އިންޑަސްޓްރީއަށް ވެސް ވަރަށް ބައިވަރު މޭވާއާއި، ތަރުކާރީއާއި، މި ބާވަތުގެ ތަކެތި ބޭނުންވޭ. މި ތަކެތި އެ
ފަރާތްތަކަށް ވިއްކޭނީ އެކަށީގެންވާ ހެޔޮ އަގެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ތަކެތި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަނޑުވެރިންނަށް
މާކެޓުކުރެވިގެން. ހަމަ އެހެންމެ ބޭރު ޤައުމުތަކުން އެތެރެކުރުމަށް ދާ ޚަރަދާ އެއްވަރު އަދަދެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން
އެކަށީގެންވާ އަގެއްގައި ދަނޑުގޮވާމުގެ ބާވަތްތައް އުފައްދައި ވިއްކޭނެ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މި އިންޑަސްޓްރީ ނުވަތަ
ސިނާޢަތުގެ މަސައްކަތް ފަރުމާކޮށްގެން. އެހެން ނޫން ގޮތަކަށެއް މި ކަމެއް ނުކުރެވޭނެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އޮންނަންޖެހޭނެ ކޮމްޕެޓިޓިވް އެޑްވާންޓޭޖު. އަދި ކޮމްޕަރެޓިވް އެޑްވާންޓޭޖު. އެގޮތަށް ނެތިއެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް
މާކެޓެއް ނުއުފެއްދޭނެ ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޓޫރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީއަށް ވެސް އަދި ރާއްޖޭގައި
އުފައްދާ މި ބާވަތުގެ ތަކެތި އެކްސްޕޯޓުކުރެވޭނީ ވެސް މި ބާވަތުގެ ތަކެތި ދުނިޔޭގެ އެހެން ތަންތަނުން އުފައްދާ
މީހުންނާ އެއްވަރެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވިއްކިގެން. އެނޫން ގޮތަކަށެއް މި ކަމެއް ނުކުރެވޭނެ. އެހެންވީމާ، ރާއްޖޭގެ
ދަނޑުވެރިކަން ފުޅާކުރުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި ވާއިރުގައި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މާކެޓް އުފެއްދުމާއި،
77

އަޅުގަނޑުމެން މި ތަކެތި އުފެއްދުމުގައި ޚަރަދު ކުޑަކުޑަކުރެވޭނެ ގޮތަކަށް އިންތިޒާމުކުރުމާ، އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މީގެ އުފެއްދުންތެރިކަން ފުޅާކޮށް، އަގު ތިރިކުރެވޭނެ ގޮތަކަށް ކަންކަން އިންތިޒާމުކުރުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި
އަޅުގަނޑު ދެކެން. އެހެންވީމާ، މި ކަންކަމުގައި ސަރުކާރުގެ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ސިޔާސަތުތަކަށް ހެޔޮ ބަދަލުތަކެއް
އަންނަން އެބަޖެހޭ. އަދި ދަނޑުވެރިން އުފައްދާ ތަކެތި ހެޔޮ އަގުގައި އުފެއްދޭ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންކަން
އިންތިޒާމުކޮށް، ރާވަން އެބަޖެހޭ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރާކުރުމުގައި ވެސް އުފެއްދޭ ތަކެއްޗަކީ ހެޔޮއަގުގައި
އުފެއްދޭ ތަކެތިކަމުގައި ހަދަން އެބަޖެހޭ. އޭރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިތަކެތި މާކެޓުކޮށް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރުގެ
ސިޔާސަތު ކަމުގައިވާ ދަނޑުވެރިކަން ފުޅާކޮށް ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދުގެ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި ދަނޑުވެރިކަން
ވެގެންދާނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މި ބިލަށް ވަރަށް ތާއީދުކުރަން. އަޅުގަނޑު މި ބިލަށް ތާއީދުކުރަނީ، މި ދެންނެވި
ކަންކަން ވަށާޖެހޭ ގޮތަކަށް ކުރުމަށްޓަކައި އެންމެ ފުރަތަމަ އެޅޭ ފިޔަވަޅެއްގެ ގޮތުގައި ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންވާ
ތަކެތިން ޑިއުޓީ ކަނޑާލުމަށް ސަރުކާރުން މި ކަނޑައަޅާކަނޑައެޅުމަށް. ދެއްވި ފުރުޞަތަށްޓަކައި ޝުކުރިއްޔާ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މަކުނުދޫ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަނާރާ ނަޢީމް.
މަކުނުދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަނާރާ ނަޢީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ، މި ބިލަށް އަޅުގަނޑު ވެސް ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑުމެން
ދާއިރާގެ ރަށްތަކަކީ ވެސް ދަނޑުވެރިކަން ފުޅާވަމުން އަންނަ ރަށްތަކެއްކަން ފާހަގަކުރަން. ވަރަށް ޝައުގުވެރިކަމާއެކު
ދަނޑުވެރިކަންކުރަމުން، ފުޅާކުރަމުން އެބަދޭ އަޅުގަނޑުމެން ދާއިރާތަކުގައި. ދާ ދަނޑިވަޅެއްގައި ސަރުކާރުން
ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ބައެއް ތަކެތި؛ މިސާލަކަށް ގަހަށް ޖަހާ ބޭސް، މުޑުވައް، ގަސްކާނާ ފަދަ ތަކެތިން ޑިއުޓީ
ކަނޑާލުމަކީ މިއީ ރައްޔިތުންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ލުޔެއް ލިބި، ދަނޑުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތް ފުޅާކުރުމަށް ލިބިގެންދާނެ
ވަރަށް މުހިއްމު ފުރުޞަތެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން. ދެން މީގެއިތުރުން ދަނޑުވެރިކަމަކީ، ޙަޤީޤަތުގައި
ކޮންމެ މުޖުތަމަޢަކަށް ވެސް ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއްކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން. ސަރުކާރުން ދުރު ރާސްތާ ޕްލޭނެއްގެ
ދަށުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވެސް ދަނޑުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތު ފުޅާކުރުން މިއީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން. އެގޮތުން، ރާއްޖޭގައި ވެސް ކުރީގައި ވަރަށް ބޮޑެތި ތަދުތަކާ ކުރިމަތިވި ފަހަރުތަކުގައި ވެސް
ދަނޑުވެރިކަން ކުރި ރަށްރަށް ހުރީމަ ދިވެހިންނަށް އޭރު ސަލާމަތްތެރިކަން ލިބިގެންދިޔައީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނަންޖެހޭ، އަބަދުވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދަނޑުވެރިކަން ފުޅާކުރުމަށް އަދިވެސް
78

އިތުރު ދުރު ރާސްތާ ޕްލޭންތައް އެކުލަވައިލައިގެން ރައްޔިތުންނަށް އެކަމަށް ހިތްވަރު ލިބޭނެ ގޮތަށް ދަނޑުވެރިކަން
ފުޅާކުރުމަށް ސަރުކާރުން ވެސް އަދި އެހެނިހެން މުއައްސަސާތަކާއި ޖަމުޢިއްޔާތަކުން އިސްނަގައިގެން ވެސް މިކަމަށް
މަގުތައް ފަހިކޮށްދިނުން މިއީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން. ދެން މިގޮތަށް ތަކެތީ ގެ
ލިސްޓެއް؛ މިސާލަކަށް ޑިއުޓީ މާފުކުރާ ތަކެތީގެ ލިސްޓެއް އެކުލަވައިލާއިރު ވެސް ދަނޑުވެރިންގެ ޚިޔާލު ހޯދުން މިއީ
ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި ފާހަގަކޮށްލަން. ޝުކުރިއްޔާ ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މާފަންނު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަބްދުاله ރިފާޢަށް.
މާފަންނު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ރިފާޢު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓު އިމްޕޯޓު ގާނޫނު) އަށް މިއަދު
އިޞްލާޙެއް ހުށަހެޅިގެންދާ ކަމަށްޓަކައި އިޞްލާޙު ހުށަހެޅުއްވި ފަރާތަށް އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ވަރަށް ޝުކުރު
އަދާކޮށްލަން. އަޅުގަނޑު ވެސް މި އިޞްލާޙަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ ދަންނަވަން. ހަމައެއާއެ ކުމެ، މި
އިޞްލާޙު ހުށަހެޅިފައި އޮތް ގޮތުން ވެއްޖެއްޔާ ސަރުކާރުގެ ކަމާ ބެހޭ ވުޒާރާއަކުން ލިސްޓުކުރާ ވާހަކައެއް މި އަންނަނީ.
އަންނައިރުގައި ދަނޑުވެރިންނަށް ބޭނުންވާ ތަކެތި ނިންމަވާއިރުގައި އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ދެންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އަނާރާ ނަޢީމް އެ ފާހަގަކޮށްލިހެން، ވަރަށް ބޮޑަށް އެ ބޭބޭފުޅުންނާ މަޝްވަރާކޮށް، އެ ބޭބޭފުޅުންނަށް ދަތިވާ ކަންކަމާ
އަދި އެ ބޭފުޅުން ބޭނުންވާ ކަންކަން ވީހާވެސް ބޮޑަށް މި ލިސްޓުގައި ހިމެނޭނެ ގޮތަކަށް މި ލިސްޓު
އެކުލަވައިލެ ވިގެންދިޔުމަކީ ހަމަ ވަރަށް އެދޭ ކަމެއް. ހަމައެއާއެކު އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނަން، މި ތަނަށް އަޅުގަނޑުމެން
އެކި ބިލުތައް އިޞްލާޙުކުރަން ލީމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަހަކަށްއައިސް ފާހަގަވެގެން މި ދަނީ ، ސަރުކާރު ހިންގާ ޕާޓީން
މި ބުނަނީ، ތިމަންނަމެން ކޮންމެ އެއްޗެއް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ދިރާސާކޮށް އެއަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭ ހުރިހާ
އިޞްލާޙުތަކަކާ އެކީގައި ހުށަހަޅާނެ ވާހަކަތަކެއް މި އަންނަނީ. އަޅުގަނޑު ޓުއަރިޒަމް ގާނޫނަށް ގެނައި އިޞްލާޙެއް
ވެސް މިތަނުން ބޭރުކޮށްލީ ތިމަންނާމެން އެބަ ގެންނަމޭ މީތި، މުޅި ގާނޫނު ބަލާފައި ރަނގަޅަށް ދިރާސާކުރުމަށްފަހުގައި
ގެންނަންޖެހޭ އިޞްލާޙުތަކެއް. އެހެންނަމަވެސް، މިއަދު އަނެއްކާވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ މި ގާނޫނުގައި
ވެސް ތަންކޮޅަކާ ކުޅެންއުޅޭ ތަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވާލަން، މިއަދަކީ މަސްވެރިންގެ ދުވަސް.
އެހެންކަމުން، މަސްވެރިންނަށް ހަމަ މަސްވެރިންގެ ދުވަހުގެ ތަހުނިޔާއާއި މުބާރަކުބާދީ އަރިސްކުރާ ހާލު، މަސްވެރިންނާ
ދަނޑުވެރިންގެ ދުވަހުގެ ގޮތުގައި ޑިސެންބަރު 10 މި ފާހަގަކުރެވެމުންދަނީ. ދަނޑުވެރިންނަށް މިއަދަކީ ވަރަށް އުފާވެރި
79

ދުވަހެއް. ކޮންމެ ގޮތެއް ވިޔަސް މި ބިލު މި ތަނަށް މި އޮތީ ލެވިފަ. އަދި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ބިލު ފާސްވެގެން
ވެސް ދާނެ. އެއާއެކީގައި ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ، މަސްވެރިންނާ މިކަމާ ހުރި ގުޅުން. އާދެ، އަޅުގަނޑު ހަމަ
ފާހަގަކޮށްލަން، މަސްވެރިންނަކީ ވެސް ހަމަ މިފަދަ އިނާޔަތްތަކެއް ލިބެންޖެހޭ ބައެއް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިފަހަކަށްއައިސް ފެނިގެންދަނީ، މަސްވެރިންނަށް ތެލުގެ ސަބްސިޑީއެއް ވެސް މާ ބޮޑަށް ލިބިގެންދާ ތަނެއް ނުފެނޭ.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރާއްޖޭގައި މި ފެންނަނީ އަބަދުވެސް އެންމެ މުއްސަނދިވަމުންދާ ސިނާޢަތް
މުއްސަނދިވާން ފުރުޞަތުތަކެއް ސަރުކާރުން ފުޅާވެގެންދާ ތަން. ޚާއްޞަކޮށް ޓުއަރި ޒަމް އިންޑަސްޓްރީގެ ރިސޯޓެއް
ޑިވެލޮޕްކުރުމަށްޓަކައި އެ ބޭފުޅުން ގެންނަ ސާމާނުން ޓެކްސް ފްރީވެގެންދާ ކަމީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މީގައި
ވިސްނާލަންޖެހޭ ކަމެއް. އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ތާއީދުކުރަން، ޓުއަރިޒަމް ސެކްޓަރ ވެސް ޑިވެލޮޕް ވާނީ، އެ ބޭފުޅުންނަށް
ވެސް އިނާޔަތްތައް ސަރުކާރުން ދީގެން. އެހެންވީމާ، މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތް ޑިވެލޮޕްކުރުމަށްޓަކައި މިއަދު އިންޖީނުން
ނެގެމުންދާ 20% އާއި ، މަސްވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ ދަލުން ނެގެމުންދާ 15% އާއި ، ފައިބަރގްލާސް އެއްޗެހިތަކުން ،
ދޯނި ބަނުމަށްޓަކައި ބޭނުންކުރާ ފައިބަރގްލާސްއަށް ނެގޭ 10%އާއި 20%އާ ދޭތެރޭގެ ޓެކްސްތައް ވެސް އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރަނީ އިމްޕޯޓު ޓެކްސް ވެސް އެބަޖެހޭކަން ސަރުކާރުން ހަމަ ރަނގަޅު ވިސްނުމަކާ އެކީ ވީހާވެސް އަވަހަކަށް
ހަމަ މި ބިލު ފާސްވެގެންދާއިރުގައި މީގެތެރެއަށް ހަމަ އިތުރުކޮށްލެވިދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން.
ހަމައެއާއެކުމެ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވެގެންދިޔަ، މިއަދު އެއްވެސް ބޭފުޅަކު އެ ވާހަކައެއް ނުދައްކާ. ޖީ.އެސް.ޓީއަށް
އިޞްލާޙެއް ގެންނަންވެގެން މިތާ ބަހުސްކުރަމުންދިޔައިރުގައި ބޭބީ ޑައިޕާސްއަށް ވަރަށް ލޯބިވެގެން ، ބޭބީ ޑައިޕާސްއިން
ޖީ.އެސް.ޓީ ކަނޑަންޖެހޭނެ ކަމަށް ބަޔަކު ވާހަކަދައްކަމުންދިޔަ. ބޭބީ ޑައިޕާސްއަކީ އޭރުވެސް ޖީ.އެސް.ޓީ ސުމެއްގައި
އޮތް އައިޓަމެއް. އެހެންނަމަވެސް، މިއަދު މި އުޅެނީ އިމް ޕޯޓު ޓެކްސެއްގެ ވާހަކަ މި އަންނަނީ. އިމްޕޯޓު ގާނޫނަށް
އިޞްލާޙު ގެންނަން މި އުޅެނީ. އިމްޕޯޓު ގާނޫނަށް ބަލައިލާއިރު، ކަސްޓަމްސްގެ ވެބްސައިޓުން ދައްކާ މަޢުލޫމާތު
ގޯސްނޫން ކަމަށް ވަންޏާ މިއަދު ވެސް ބޭބީ ޑައިޕާސްއި ން އެބަ 25% ޓެކްސް ނަގާ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްނާލަންޖެހޭ ކަމެއް. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ކަހަލަ ދަރިން ގިނަ މީހުން އެކަންކަމުގައި ވަރަށް ބޮޑެތި ޚަރަދުތައް
އެބަ ކުރަމުންދޭ. އެހެންވީމާ، ރާއްޖޭގައި މިއަދު އެންމެ އާދައިގެ ދިރިއުޅުމެއް އުޅެމުންދާ ނިކަމެއްޗޭ ބުނާ ރައްޔިތަކު
ވެސް އަޅުގަނޑަކަށް ހިޔެއްނުވޭ ދޮންނަ ވައްތަރުގެ ޑައިޕާ ސް ޖަހައި އުޅޭހެނެއް. އެހެންވީމާ، މިއީ ވެސް ހަމަ މި
އިޞްލާޙު ކޮމިޓީ ލެވަލްގައި ދާއިރުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން ހަމަ މި ހިމަނާލަދިނުމަކީ ވަރަށް އެދޭ ކަމެއް.
ހަމައެއާއެކު މިއަދު ރާއްޖޭގެ ހާލަތު މިހިރަ ގޮތުން ކަމަށް ވަންޏާ އާއްމު ދިރިއުޅޭ މީހަކަށް ވެސް ހަމަ އަސާސީ
ބޭނުމެއްގެ ގޮތުގައި މި ފާހަގަކޮށްލެވެނީ އެއަރކޮންޑިޝަން ކަހަލަ އެއްޗެހި. އެހެންވީމާ، މިއީ ވެސް ހަމަ އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ހެޔޮއެދޭ، ހެޔޮވެރިކަމެއް ، ލުއިފަސޭހަ ގޮތްތަކެއް، އަރާމު ދިރިއުޅުމެއް
ހޯދައިދޭން އައި ވެރިކަމެއްގެ ތެރެއިން އިމްޕޯޓު ގާނޫނަށް އިޞްލާޙެއް މަޖިލީހުގެ ތެރެއަށް ހުށަހެޅިގެންދާއިރުގައި
80

އެއަރކޯނުން މި ނަގާ 20%ގެ ޓެކްސަކީ ވެސް ހަމަ ކަނޑާލަން އަޅުގަނޑު ހަމަ ހުށަހަޅަން، ކޮމިޓީ ލެވަލްގައި މިކަމާ
ހަމަ މަޝްވަރާކޮށް، ސަރުކާރާ އިތުރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މިކަމާ މަޝްވަރާކޮށް މި އިޞްލާޙުތައް ވެސް ހުށަހެޅިގެން
މީތި ފުރިހަމަވެގެންދިޔުމަކީ އަޅުގަނޑުގެ ވަރަށް އެދޭ ވާހަކަ. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ދެން ގެމަނަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޖަމީލް ޢުޘްމާން. އެއަށްފަހު
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން ފަހުބަސް ވިދާޅުވުމަށް އިބްރާހީމް ޝަރީފަށް.
ގެމަނަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޖަމީލް ޢުޘްމާން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު ހުށަހެޅިގެން ބަހުސް މި ކުރެވެނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓު އިމްޕޯޓު
ގާނޫނަށް އިޞްލާޙުގެނެވޭ ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން. މި ވާހަކަ ދައްކާއިރުގައި ހަމަ މިއަދު ހަމަ ވަރަށް މުހިއްމު ކުރީގައި އެ
މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، މިއަދަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަސްވެރިންގެ ދުވަސް. ރާއްޖޭގެ މަސްވެރިންގެ ސިނާޢަތަށް
އެތައް އަހަރެއް ފުރި، މަސްވެރިކަމުގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން ދައްކާއިރުގައި ހަމަ އި މްޕޯޓް އެކްސްޕޯޓު ގާނޫނުގެ
ތެރެއިން އަޅުގަނޑު ކުރިން ދެންނެވި ފަދައިން، މަސްވެރިންނަށް ބޭނުންވާ ސާމާނުތައް؛ މަސްވެރިކަމާ ގުޅުންހުރި
ސާމާނުތައް؛ އޮޑިދޯނިފަހަރު ބަންނަން ބޭނުންވާ ސާމާނުތައް؛ ފައިބަރ އަދި މިނޫންވެސް ބޭނުންވާ ސާމާނުތައް، އަދި
އަލަށް ދޯންޏެއް ބަނދެގެން އެ ދޯންޏެއްގެ އިންޖީނު އެޅުމަށްޓަކައި މި މަސައްކަތްކުރާއިރުގައި މި ދިމާވާ ދަތިތައް
ފިލުވައިލުމަށް ޓަކައި އިމްޕޯޓް އެކްސްޕޯޓު ގާނޫނުގެ ތެރެއިން އިޞްލާޙުތަކެއް އައުމަކީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް.
އަޅުގަނޑުމެންގެ ދާއިރާގެ ގެމަނަފުށްޓަށް ވިސްނާލިކަމުގައި ވިޔަސް ، ކަނޑުހުޅުދޫއަށް ވިސްނާލިކަމުގަ އި ވިޔަސް ،
ދެއްވަދޫއަށް ވިސްނާލިކަމުގައި ވިޔަސް ، ކޮނޑޭއަށް ވިސްނާލިކަމުގައި ވިޔަސް ، އެގްރިކަލްޗަރާއި މަސްވެރިކަމާ މި އޮތީ
ވަރަށް ބޮޑަށް ގުޅިފަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް ވެސް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ރާއްޖޭގައި ފަތުރުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތުގެ
ތެރޭގައި ރިސޯޓުތައް ތަރަ އްޤީކުރެވިގެންދާއިރުގައި ހަމަ ޑިއުޓީ މާފުކުރެވިފައި އެބަހުރި. ކުރަންޖެހޭނެ ވެސް މެ. އެއީ
ފަތުރުވެރިކަމުގެ އިންޑަސްޓްރީއަކީ ރާއްޖޭގައި އެތައް ޒުވާނުންގެ ވަޒީފާއާ ގުޅުންހުރި ދާއިރާ. ހަމަ ޖެހިގެން މި
އަންނަނީ، ދަނޑުވެރިކަމާއި މަސްވެރިކަން މިއަންނަނީ. އަންނައިރު މިއަދު ވެސް މިހާރުވެސް ރާއްޖޭގައި މަސްވެރިންގެ
ދުވަސް ވޭތުވެދިޔަ ތިން އަހަރުދުވަހުގެ ތެރޭގައި ، މިދިޔަ އަހަރު ނޫން އޭގެކުރީ އަހަރުގައި ވެސް މި ފާހަގަ ކުރީ
ގެމަނަފުށީގައި. އަނެއްކާ މި އަހަރު ވެސް މި އޮތީ ގެމަނަފުށީގައި މަސްވެރިންގެ ދުވަސް ފާހަގަކުރަން ނިންމާފައި މި
އޮތީ. ގެމަނަފުށީގެ ވާހަކަ މިރާއްޖޭގަ މަސްވެރިންގެ ދުވަސް ފާހަގަކުރާއިރު ، މަސްވެރިންނާ ގުޅުންހުރި ކޮންމެ ވާހަކައެއް
ދައްކާއިރު ގެމަނަފުށީގެ ވާހަކަ އަންނަންޖެހޭ ސަބަބަކީ، މި ރާއްޖޭގައި މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތަށް އިންޤިލާބީ
81

ބަދަލުތަކެއް ގެންނަ ޒުވާނު ންތަކެއް، މަސްވެރި ޒުވާނުންތަކެއް ގެމަނަފުށީގައި އެބަތިބި. މިއަދު އޮޑިދޯނިފަހަރު
ބަނދެގެން އެ އޮޑިދޯނިފަހަރުގައި ބޮޑެތި އިންޖީނުތައް އަޅައިގެން މަސައްކަތްކުރުމުގައި ގެމަނަފުށީން މި ވަނީ މުޅިން އާ
އިންޤިލާބީ، ޒަމާނީ ފެންވަރަށް މިކަން ތަރައްޤީކޮށް މަސައްކަތްކޮށްފައި މި އޮތީ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން މި
އަންނަނީ، މި ފަހަރު ވެސް ހަމަ ދަނޑުވެރިކަމުގެ އިންޑަސްޓްރީގެ ތެރެއިން ވެސް އަޅުގަނޑަށް ފެނިގެން މި އަންނަނީ
ގެމަނަފުށްޓާ ކައިރީގައި މިހިރަ ރަށްތައް ފަތުވެރިކަމުގެ ތަރައްޤީގެ ގޮތުން ކުރިއަށްދާއިރުގައި އަދި އޭ ގެއިތުރުން
ދަނޑުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ވެސް މި ކަންތައް ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް ޓަކައި ވަރަށް ގިނައިން އެބަ ބޭނުންވޭ. އެހެންވީމާ،
ދަނޑުވެރިކަމަށް ގެމަނަފުށީގެ އަންހެން ކަނބަލުންނަށް ޚާއްޞަ ރަށެއް ތަރައްޤީވެގެންދިޔުމަކީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން
ދެކޭގޮތުގައި ހަމަ މިއަދު ގެމަނަފުށީގެ އެންމެހާ ރައްޔިތުން އެދޭ ވަރަށް ބޮޑު އެދުމެއް. އަޅުގަނޑު އުއްމީދު މި ކުރަނީ
ހަމަ ކައިރި މުސްތަޤުބަލެއްގައި މިކަން ހަމަޖެހިގެންދާނެ ކަމަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މަސްވެރިކަމުގެ ވާހަކަ
ދައްކާއިރުގައި މި ވާހަކަ ދައްކަންޖެހޭ ސަބަބަކީ މަސްވެރިކަމުގައި ގެމަނަފުށީގެ ޒުވާނުން މިކަން މި ކުރަނީ މުޅި
ރާއްޖެއަށް ވެސް ތަފާތު އިންޤިލާބީ ބަދަލުތަކެއް މި ގެންނަނީ. ރާއްޖޭގެ އެތަންމިތަނުން ޒުވާނުންތައް އައިސް އަދި
އޭގެއިތުރަށް ހަމަ ގެމަނަފުށީ ޒުވާނުން އިސްނަގައިގެން މިއަދު ހައްޖުގެ މަތިވެރި އަޅުކަން ފަދަ، ޢުމްރާގެ މަތިވެރި
އަޅުކަން ފަދަ ކަންތައްތަކަށް ވެސް ފުރުޞަތު ތަނަވަސްކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި އޮޑިދޯނިފަހަރު ވެރިން އިސްނަގައިގެން މި
މަސައްކަތްތައް އެބަކުރޭ. މިއަދު ވެސް މަސްވެރިންގެ ދުވަހަށް ތައްޔާރުވުމަށްޓަކައި ގެމަނަފުށީގައި ރެޔާއިދުވާލު
މަސައްކަތުގައި ޒުވާނުން ހަރަކާތްތެރިވަމުން މި އަންނަނީ، މީގައި އުއްމީދީ ކަންތައްތަކެއް ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އުއްމީދުތަކެއް ކުރެވޭތީ. މިހެން މިދެންނެވީ، މިދެންނެވި ގޮތަށް ގެމަނަފުށީގައި ވެސް އެބަތިބި، ދެއްވަދޫގައި ވެސް
އެބަތިބި އިނގޭތޯ. ކަނޑުހުޅުދޫގައި ވެސް އެބަތިބި ، ދޯނިފަހަރު ބަނދެފައި އިންޖީނު ނޭޅިފައި ތިބި އެތައް ޒުވާނުން.
މިދެންނެވީ އިންޖީނެއް އެޅުމަށްޓަކައި ބޭންކު އޮފް މޯލްޑިވްސްއަށް ލޯނަށް ދިޔައިމަ ނަގަންޖެހޭ، ދައްކަންޖެހޭ އަދަދު
ގިނަވުމާ، އަދި އެމް.ޓީ.ސީ.ސީގެ ތެރެއިން އިންޖީނު އެޅުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ހޭދަ އިތުރުވުމުގެ ސަބަބުން ވަރަށް
ބޮޑެތި އަދަދުތަކެއް ދައްކަން މި ޖެހެނީ. އެހެންވީމާ، އިމްޕޯޓު އެކްސްޕޯޓު ގާނޫނު އިޞްލާޙުކުރެވިގެންދާއިރުގައި ހަމަ
އަޅުގަނޑު އެދޭ ވަރަށް ބޮޑު އެދުމެއް މިއީ، މި ރާއްޖޭގައި މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތް ކުރިއަރުވަން ބޭނުން ކަމަށް
ވަންޏާ، ކުރިއަރުވަންޖެހޭނެ. ބޭނުން ކަމަށް ވަންޏާ މި ބަދަލުތައް ގެންނަން އެބަޖެހޭ. ބައްލަވާ! މިއަދު ރާއްޖޭގެ ދެވަނަ
އިންޑަސްޓްރީގެ ގޮތުގައި އޮތް މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތް މިއަދު މި އޮތީ ތިންވަނަ އިންޑަސްޓްރީއަކަށް ވެއްޓިފަ.
ކޮންސްޓްރަކްޝަން އިންޑަސްޓްރީ ތަރައްޤީވަމުންދާއިރުގައި މަސްވެރިކަން ފަހަތަށް ޖެހިގެންދިޔުމަކީ ހަމަ އެއްވެސް
ހާލެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫން. މިއަދު މަސްވެރި ދިވެހި ޒުވާނުން މީގެތެރެއިން
އިސްނަގައިގެން މަސައްކަތް މި ކުރަނީ. މީގެކުރިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަންމުންދިޔަ މަންޒަރު ބަދަލުވެއްޖެ މިއަދު.
ގެމަނަފުށީގައި މިއަދު މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެން މަސައްކަތް މި ކުރަނީ ޖީ.ސީ އޯލެވެލް ހަމައެކަނި
82

ހަދާފައި ތިބި ކުދިންނެއް ނޫން. ޑިގްރީ ، މާސްޓަރސް ހަދައިގެން މުޅި އިންޤިލާބީ ބަދަލުތައް ގެނައުމަށްޓަކައި
މަސައްކަތްކުރާ ޒުވާނުންތަކެއް މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން މި އަންނަނީ. އެހެންވީމާ، މިދަންނަވާ ވާހަކައަކީ،
މި ސިނާޢަތްތައް އެކީއެކައްޗަކަށް، ދަނޑުވެރިކަން ވެސް އަދި މަސްވެރިކަން ވެސް ؛ މި ސިނާޢަތް އެކީއެކައްޗަކަށް
ތަރައްޤީކުރަން އެބަ ޖެހެއޭ. މި ރާއްޖޭގައި އާމްދަނީ ލިބެންހުރި؛ ބޭރުގެ އެކި ޤައުމުތަކަށް ބަރޯސާނުވެ އަޅު ގަނޑުމެން
އަމިއްލައަށް އުފައްދާއުފެއްދުންތަކާއި އަޅުގަނޑުމެން ޤައުމީ އުފެއްދުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށްޓަކައި ވަރަށް މުހިއްމު
ކަމެކޭ މަސްވެރިކަމާއި ދަނޑުވެރިކަން ފަތުރުވެރިކަމުގެ މި އިންޑަސްޓްރީއެކޭ އެއްފަދައިން ތަރައްޤީކުރުމަށް ޓަކައި
މަސައްކަތްކުރުމަކީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މި އިޞްލާޙަކީ ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅު އިޞްލާޙެއް.
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަމިއާއެކީ ގައި ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި ބަހުސްކުރަމުންދާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ މަސްވެރިކަމުގެ
މިދެންނެވި އާލާތްތަކުން، ދަނޑުވެރިކަމުގެ އާލާތްތަކުން ޑިއުޓީ މާފުކުރެވޭނެ ގޮތްތަކެއް ކަނޑައެޅިގެންދިޔުމަކީ ހަމަ
އަޅުގަނޑު އެދޭ ވަރަށް ބޮޑު އެދުމެއް. އަދި ހަމައެންމެ އުފާވާ ކަމަކީ، ކޮނޑޭއަކީ މުޅި އަތޮޅުގައި އޮތް އެންމެ ބިޔަ
ރަށަށް ވެފައި ، އެ ސަރަހައްދުގައި ދަނޑުވެރިކަން ކުރެވޭނެ ބިންތައް އޮތް ތަނަވަސް ރަށެއް. އެހެންވީމާ،
ދަނޑުވެރިކަން ރަނގަޅު ފެންވަރެއްގައި ތަރައްޤީކުރުމަށްޓަކައި ފުރުޞަތު ހުޅުވާލައިފި ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑަށް
ޔަޤީން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދާއިރާގައި ވެސް މުޅި އަތޮޅުގެ ޒުވާނުންނަށް ވެސް ވަޒީފާގެ ފުރުޞަތު ލިބޭ ފަދަ ތަނަވަސް
ގޮތަކަށް ކޮނޑޭ ގައި މި މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވޭނެކަން. ކޮނޑޭގައި ޒުވާނުން އެބަތިބި މިކަމަށް
ޝައުޤުވެރިކަން ހުރި ޒުވާނުން. ކޮނޑޭގައި ޒުވާނުން އެބަތިބި ދަނޑުވެރިކަމުން ސީދާ ކުރިއަށްދިޔުމަށް ޓަކައި
މިއަދުވެސް އަމިއްލައަށް ބޮޑެތި ހޭދަތައް ކޮށްގެން މިކަން ކުރަމުންދާ ޒުވާނުން. އެހެންވީމާ، އެ ޒުވާނުންނަށް ލިބޭ
އިތުރު ކުރިއެރުމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކަ ނިންމާލަމުން ވެސް
ދަންނަވާލަން ބޭނުންވަނީ، މި ބިލަކީ ހަމަ ރަނގަޅު ބިލެކޭ. އަދި މިއާއެއްކޮށް މިބިލު އިތުރަށް މުޠާލިޔާކުރާއިރު...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިހާހިސާބުން ދެން އަޅުގަނޑު މި ބިލުގެ ފަހުބަސް ބުނަން އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފަށް ވަގުތު އެރުވުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ދަންނަވަ އިލާނަން. މިއަދުގެ ވޯޓުނެގުން މި އޮތީ
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ބަހުސްކުރަމުންދާ އިބްތިދާޢީ ބަހުސްގެ ތިބޭފުޅުން ފާސްކުރައްވައިގެން ވާހަކަދައްކަމުންދާ 6
ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ނިމުނީމަ، އެކީގައި. އެއީ ދެން އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ފަހަރެއްގައި 3
ޖަހައިލާކަށްހާއިރަށް ވެސް ވެދާނެ. ދެން އެހެންވީމާ، ތިބޭފުޅުން، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ހަމަ ވާހަކަ ކުރުކުރައްވާފައި
އަވަސްކުރެއްވި ވަރެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ މީގައި އޮތީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މިހާރު ހުރި ބިލުތަކަކީ ވަރަށް ފަސޭހަ އަދި
83

ރައްޔިތުންނަށް ލުއިލިބޭ ބިލުތަކެއްކަން އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން. އާދެ، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފަށް
ފަހުބަސް ވިދާޅުވުމަށް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޢާރިފް އެދިވަޑައިގަތީ ތަންކޮޅެއް ފަހުން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމަ...
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ސަރުކާރުން މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި ބޭނުމަކީ، ދިވެހިރާއްޖެ އިޤްތިޞާދު ފުޅާކުރުމާއި، ދިވެހިރާއްޖޭ ގެ އެކި
ކަންކޮޅުތަކުގައި ދަނޑުވެރިކަން ފަށައި ފުޅާކުރެވޭނެ މަގު ތަނަވަސްކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގާނޫނުގައި
ދަނޑުވެރިކަން ކުރުމަށް އެތެރެކުރާ އެންމެހައި ތަކެއްޗާއި ދަނޑުވެރިން ގެ އުފެއްދުންތައް ބާޒާރަށް ނެރުމަށް އަދި
އެކްސްޕޯޓުކުރުމަށް ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ މިންގަނޑުތައް ފުރިހަމަކުރުމަށް ބޭނުންވާ އެންމެހަ އި ތަކެތިން އިމްޕޯޓު ޑިއުޓީ
ދައްކަންނުޖެހޭ ގޮތަށް ހަމަޖެއްސުން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި ވެސް އަދި އެހެން މަރުޙަލާއެއްގައި
ވެސް މި ބިލުގެ ސްކޯޕުން ބޭރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ކަންކަމެއް ނުނިންމޭނެ. އެކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވާހަކަދައްކަވާއިރު ، އެއީ ޓެކްސަށް ދައުލަތުގެ ރެވެނިއުއާ ބެހޭ ގާނޫނުތަކަކީ ހަމައެކަނި
ސަރުކާރުން ނުވަތަ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅޭ ކަންކަން. އެހެންވީމާ، މި ބިލުގެ ބޭނުމާއި މަޤްޞަދު މި އޮތީ ވަރަށް
ސާފުކޮށް އެނގެން. ސަރުކާރުން ހުށަހެޅުއްވި މަޤްޞަދުގެ ތެރޭގައި މި އޮތީ ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދު ފުޅާކުރުމަށް
ޓަކައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަން ފުޅާކުރުމަށްޓަކައި، ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންވާ ތަކެތި ، އެންމެހައި ތަކެތިން ޑިއުޓީ
މާފުކުރުން. ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ނިންމޭނީ މިދެންނެވި ސްކޯޕުގެ ތެރޭގައި. އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަ
ފާހަގަކުރަން. އަޅުގަނޑު މި ބިލު ހުށަހެޅުމުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން އިބްތިދާޢީ ބަހުސްގައި ވެސް ހުރިހާ މެންބަރުން
ވެސް މި ބިލަށް ތާއީދުކުރެއްވި ކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. އެހެންކަމުން، މި ބިލަށް ތާއީދުކުރައްވައި ވާހަކަފުޅުދެއްކެވި
އެންމެހައި ބޭފުޅުން ނުހަނު އިޚްލާޞްތެރިކަމއެކު ޝުކުރު ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދިވެހިރާއްޖޭގައި
ދަނޑުވެރިންނަށް ހަމަ ވަރަށް އުއްމީދުކުރާނެ ކަމެއް ވީހާވެސް އަވަހަކަށް މި ބިލު ފާސްކުރެވި، ގާނޫނަކަށް
ވެގެންދިޔުން. އަޅުގަނޑު އުއް މީދުކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެން ގެ މަޖިލިސް ރިސެސްއަށް ދާއިރު، މި ބިލު ފާސްވެ މަޖިލީހުން
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ތަސްދީގު ކުރުމަށް ފޮނުވޭވަރު ވާނެ ކަމަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މާ ދިގު ވާހަކައެއް ދައްކާކަށް
84

ނެތިން. އަޅުގަނޑުމެން ދައްކަން ހުރި ހުރިހާ ވާހަކައެއް ދައްކައި ނިމިއްޖެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބިލުގެ މަޤްޞަދު
އެނގިވަޑައިގަންނަވާ. މި ބިލަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި ވާހަކަފުޅުދެއްކެވި ހުރިހާ މެންބަރުން ވެސް އުސޫލެއްގެ
ގޮތުން ތާއީދުކުރައްވާކަން ވެސް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. އެހެންވީމާ، ބިލުގެ ދިފާޢުގައި މާ ދިގު ވާހަކަތަކެއް
ނުދައްކައި އަޅުގަނޑު ކުރުކޮށްލާނަން މި ހިސާބުން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށްޓަކައި ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ހިސާބުން މި ބިލުގެ ބަހުސްގެ މަރުޙަލާ މި ނިމުނީ. މި
ބިލު މަޖިލީހުން ބަލައިގަތުމާ މެދު ވޯޓަށް އެހުން ވޯޓު ގަޑީގައި އޮންނާނެ ވާހަކަ ދަންނަވާލަން.
-7.3 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު
ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙުގެނައުމުގެ ބިލު. މި ބިލު މަޖިލީހަށް
ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވާނީ، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު. އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ގާނޫނު ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް މި ގެނެވޭ
އިޞްލާޙަކީ މުހިއްމު އިޞްލާޙެއް. ރާއްޖެ މި ދެކޭ ތަރައްޤީ، ކުރިއެރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބެމުން މި ދަނީ
ޓުއަރިޒަމުގެ ސިނާޢަތުގެ ތެރެއިން. ދެން މިކަން މިހެން އޮންނައިރު، ޓުއަރިޒަމަށް އަންނަ ކުރިއެރުންތަކާއި އަދި
ޓުއަރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީއަށް މި ކުރެވޭ އިންވެސްޓުތަކަކީ ރާއްޖޭގެ ނާޒުކު ތިމާވެށްޓާ ގުޅުންހުރި ރީތިކަމާއެކު
ކުރެވިގެންދާ އިންވެސްޓުތަކެއް. އެހެންވީމާ، ރާއްޖޭގައި މި ކުރެވޭ އިންވެސްޓުތައް ކުރެވެން އަންނާނީ ޓުއރިޒަމް
އިންޑަސްޓްރީގައި ބިނާކުރެވޭ ރަށްތައް ބިނާކުރެވިގެން ދާންޖެހޭނީ ރާއްޖޭގެ ނާޒުކު ތިމާވެށްޓަށް ބަދަލުނާންނަ ގޮތަށް. މި
ބިލު ހުށަހެޅުމުގެ މަޤްޞަދުގެ ތެރޭގައި މި އޮތީ، ސަރުކާރުން މި ބިލު ހުށަހެޅުމުގެ ބޭނުމަކީ، ޓުއރިޒަމް ރިސޯޓު
ހެދުމަށް ދޫކުރާ ރަށްރަށާއި، ބިންބިމާއި، ފަޅުފަޅުގައި އެ ކުރާ މަސައްކަތްތަކާ ގުޅިގެން އެ ތަންތަނުގެ ވެށްޓަށް ދާއިމީ
ބަދަލެއް އަތުވެދާނެ ފަދަ ކަމެއް މެދުވެރިވެދާނެތޯ ބެލުމުގެ ޒިންމާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 2/99)ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ
ބެހޭ ގާނޫނު(އިން މިހާރު މަތިކޮށްފައިވަނީ، މިނިސްޓްރީ އޮފް ޓުއަރިޒަމަށް ކަމަށް ވީނަމަވެސް، އެ މަސްއޫލިއްޔަތު
ހަވާލުކުރެވިފައި އޮންނަންވާނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކޮށް ދެމެހެއްޓުމާ ގުޅޭ ސިޔާސަތުތައް ކަނޑައެޅުމުގެ
މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކޮށްފައިވާ، ސަރުކާރުގެ ވުޒާރާއަށް ކަމަށް ފެންނާތީ، އެކަން އެގޮތަށް ހަމަޖެއްސުމަށްޓަކައި
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނަށް ގެންނަންޖެހޭ އިޞްލާޙެއް. މިހާރު އޮތް ގޮތުން ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީއަށް މި
85

އޮންނަނީ ތިމާވެށްޓާ ބެހޭ ގޮތުން ހަދަންޖެހޭ އެސެސްމެންޓު ހެދުން. އެ ދިރާސާ ކުރުން. އެހެންނަމަވެސް، އެއީކީ
އެކަން އޮންނަންޖެހޭ ގޮތެއް ނޫން. ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީން ރަށްތައް ދޫކުރުމަށްފަހު އެ ރަށްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން
ހެދެންޖެހޭ ދިރާސާތައް ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީން ހެދީމާ އޭގައި އެބައުޅޭ ކޮންފްލިކްޓެއް. އެހެންވީމާ، މިހާރު މި ގެނެވޭ
ބަދަލަށް ބަލާއިރު، ކުރިންވެސް އެކަން އޮތްހެން ތިމާވެށްޓާ ބެހޭ ގޮތުން އެކަން ދިރާސާކުރުމުން އޮންނަ އީ.ޕޭ.އޭ މިހާރު
މި އޮންނަނީ. އެ އިދާރާއާ ހަވާލުކުރެވިގެންދިޔައިމާ މިނިވަންކަމާއެކު މިކަމަށް އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތެއްގައި
އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަނީ ހެދެންޖެހޭ ދިރާސާތައް ހެދިގެން، ހުށަހެޅިގެންދާނެ ކަމަށް. އެ ރިޕޯޓުތައް ވެގެންދާނީ
މިނިވަންކަމާއެކު އެކަމަށް އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތުގައި ހެދިގެންދާނެ ރިޕޯޓުތަކަކަށް. އެހެންވީމާ، މިއީ މުހިއްމު
އިޞްލާޙެއް ގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. މިދިޔަ ސަރުކާރުގައި މި ބަދަލު ގެނެސްފައި ވަނީ، ކަނޑައެޅިގެން
މިދެންނެވިހެން ތިމާވެށްޓަށް މީން ކުރާނެ އަސަރުތައް، ޓުއަރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީއަށް މި ގެނެވޭ ރަށްތައް ކުއްޔަށް
ދީގެން އެ ތަންތަން ޑިވެލޮޕްކުރާއިރު އެތަންތަނަށް ތިމާވެށީ ގެ ގޮތުން އެ އަންނަ ބޮޑު ބަދަލު؛ މިހާރު އޮންނަ ގޮތުން
ވެއްޖެއްޔާ ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް އެބައާދޭ. ފަޅު އެބަކޮނޭ. ފަޅުކޮނެގެން، ބިން ހިއްކައިގެ ން އެކަން ކުރާއިރު ވެސް
ތިމާވެށްޓަށް ބަލަންޖެހޭ. އެހެންނަމަވެސް، ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީގެ ތެރެއިން އެކަން ކުރެވިގެންދިޔައިމަ އެންމެ
ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަން ނުދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ ކުރުކޮށްލާނަން.
އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، މިއީ މުހިއްމު އިޞްލާޙެއްގެ ގޮތު ގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަމޭ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލު މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވައި؛ އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ބަހުސްކުރެއްވުމަށް ވަގުތު ކަނޑައެ ޅިފައިވާ ގޮތް އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނަން.
ޕީ.ޕީ.އެމަށް 1 ގަޑިއިރާއި 8 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޖުމްހޫރީ ޕާޓީއަށް 50 މިނެޓާއި 8 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.ޕީއަށް 43
މިނެޓާއި 17 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.އޭއަށް 9 މިނެޓާއި 7 ސިކުންތު. އަދާލަތު ޕާޓީއަށް 3 މިނެޓު. ވަކި ޕާޓީއަކަށް
ނިސްބަތްވެވަޑައިނުގަންނަވާ ކޮންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް 3 މިނެޓު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް
އެދިވަޑައިގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަން. އަދި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ މި ބިލަކީ ހަމަ އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ؛ މި ބިލު ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވަމުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ވިދާޅުވި ފަދައިން، ކުރީގައި އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީގައި އޮތް މެންޑޭޓުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއް. މިހާރު
އަނެއްކާ މިނިސްޓްރީ އޮފް ޓުއަރިޒަމްގެ ތެރޭގައި އޮވެފައި މިހާރު އަނެއްކާ ހަމަ އެ މިނިސްޓްރީއަށް ދަނީ. އެހެންވީމާ،
ހުރިހާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވެސް ވާހަކަފުޅު ގެންދެވުމުގައި މި ސަބްޖެކްޓް މެޓަރއަށް ވާހަކަދައްކަވައިދެއްވުން،
86

ވާހަކައަކީ މި އިޝޫއަށް ވާހަކަދައްކަވައިދެއްވުމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެމޭ. ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އަޙްމަދު ޢާމިރު.
ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޢާމިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނަށް މިއަދު ހުށަހެޅިގެންދާ އިޞްލާޙަކީ
ވަރަށް މުހިއްމު އިޞްލާޙެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން. ސަރުކާރުން މިފަދަ ބިލެއް ހުށަހެޅުއްވި ކަމަށްޓަކައި
އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު އަދާކުރަން. އަދި ޚާއްޞަކޮށް ހުށަހެޅި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ވެސް ވަރަށް
ޝުކުރު އަދާކުރަން. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފަދައިން، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިގެންވާ ޙަޤީޤީ މުއްސަނދިކަމަކީ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ގުދުރަތީ މުއްސަނދިކަން. މި ގުދުރަތީ މުއްސަނދިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހެޔޮ ގޮތުގައި
ބޭނުންނުކުރެވިއްޖެ ނަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ ކަންބޮޑުވުންތަކާ ކުރިމަތިލާންޖެހޭނެ. އެކިއެކި ބޭނުމަށްޓަކައި ، އެކިއެކި
ސަބަބުތަކާ ހުރެ އެ މުއްސަނދިކަމުގެ ފައިދާ ވަގުތީ ގޮތުން ނެގުމަށް ޓަކައި އެންވަޔަރަންމަންޓް އެސެސްމެންޓް
ހެދުމަކައިނުލާ ކުރެވޭ ކަންތައްތަކަކީ އެހާ ރަނގަޅު ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ހަމަ ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ.
އެހެންކަމުން، މިއަދު މި މަސައްކަތް މިކަމާ ގުޅޭ ވުޒާރާއަށް ބަދަލުކުރުމަށްޓަކައި މި ކުރެވިގެންދާ ކަމަކީ މިއީ ހަމަ
އެކަން އޮންނަންޖެހޭނެ ގޮތް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުކުރަން. އެހެންނަމަވެސް، މިކަންކަމުގެ ތެރޭގައި ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވާ ދަތިތަކެއް އެބަހުރި. ބަނދަރެއް ހެދުމަށްޓަކައި އީ.އައި.އޭ ހަދަން ހުށަހެޅީމާ އެ ބަނދަރު
ނުހެދޭ ގޮތަށް އީ.އައި.އޭ ނިކުމެގެން އައިސްގެންނުވާނެ. އަދި ހަމައެއާއެއްކޮށް ރިސޯޓެއް ތަރައްޤީކުރުމަށް އީ.އައި.އޭ
ހެދުމަށް ހުށަހެޅީމާ އެ އީ.އައި.އޭ ރިސޯޓު ނުހެދޭ ގޮތަށް ނިކުމެގެން އައިސްގެންނުވާނެ. އަދި ހަމައެއާއެއްކޮށް ބައެއް
ކަހަލަ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ގަބޫލުކުރަންޖެހޭ، އެންމެ؛ އަދި ފަންނީ ބޭފުޅުން އެދޭ ގޮތަށް އެކަން
ކުރެވެން ނޯންނަ ތަން ވެސް އެބައާދޭ. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ މި މުއްސަނދިކަން
ހެޔޮގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް އޮތް، މަސައްކަތްކުރުމަށް އޮތް ފުރުޞަތުތައް ހަނިވެގެންދާ ގޮތަށް އެކަން ކުރެވިގެންދިއުމަކީ
ވެސް އެއީވެސް އަދި މުޅިން ރަނގަޅު ގޮތެއް ނޫން ކަންނޭނގެ. އެހެންވީމާ، މިއިން ކޮންމެ ކަމަކީ ވެސް މިދެންނެވި
ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އެ މުއައްސަސާތަކުގައި މަސައްކަތްކުރަން ތިބޭ މީހުންގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ މައްޗަށް
ބިނާވެގެންވާ ކަންތައްތައް. އީ.އައި.އޭ ހެދުމުގައި ވަރަށް ގިނަ ތަފާތު ތަކްލީފުތައް އެބަހުރި ކުރިމަތިވެފަ. އަދި
ހަމައެއާއެއްކޮށް ބައެއް ކަހަލަ ހާލަތްތަކުގައި ހަމަ ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް އީ.އައި.އޭ ހެދުމުގެ ފުރުޞަތު ވެސް އެބަ
ލިބިގެންދޭ. އެހެންވީމާ، ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީގެ މެންޑޭޓުގެ ތެރޭގަ އި މި ވާ ކަންތައް އެންވަޔަރަންމަންޓް
މިނިސްޓްރީގެ ތެރޭގައި މި މުއައްސަސާ؛ އީ.ޕީ.އޭގެ ދަށަށް ބަދަލުވެގެންދާދިއުމަކީ މިއީ ހަމަގައިމު ވެސް
ދިވެހިރާއްޖެއަށް އޮތް ވަރަށް ބޮޑު ހެޔޮކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. އެހެންނަމަވެސް، މި
87

މުއައްސަސާތަކުން މެންޑޭޓް ތަންފީޒުކުރަމުންދާއިރުގައި ނުވަތަ މިކަމުގެ މަސައްކަތްކުރަމުންދާއިރުގައި ވީހާވެސް
ލުއިފަސޭހަ، މި ސިނާޢަތުގައި މަސައްކަތްކުރަމުންދާ ފަރާތްތަކަށް މިކަންކަން ކުރެވޭނެ، ދަތިނުވާނެ ގޮތަކަށް މިކަން
ބައްޓަންވެގެންދާނެ ގޮތަކަށް އެކަން ކުރެވިގެންދިއުން އަޅުގަނޑު ވެސް ވަރަށް އެދޭ ވާހަކަ ދަންނަވަން. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ވިލިނގިލީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ސަޢުދު ޙުސައިން.
ވިލިނގިލީ ދާއިރާގެ މެންބަރު ސަޢުދު ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއް ޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ގާނޫނު ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމް ގާނޫނު) އަށް މި ގެނެވޭ
އިޞްލާޙަކީ މިއީ ހަމަ އެންމެ ރަނގަޅު އިޞްލާޙެ އް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ގަބޫލުކުރަން. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ
ފަދައިން، ތިމާވެށްޓަށް އަސަރުކުރާ މިންވަރު ބަލަން ހަދަންޖެހޭ ރިޕޯޓު؛ މި ރިޕޯޓަކީ އަޅުގަނޑުމެން މިހާތަނަށް
ކުރެވުނު ތަޖުރިބާއަކީ ރިސޯޓެއް ހަދަން މަސައްކަތަށް ބިޑު ހުށަހަޅާއިރު، މިއިން އެއްވެސް ކަމެއް އަދި މިހާތަނަކަށް
އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓެއްގެ ސަބަބުން ތިމާވެށްޓަށް ކިތަންމެވަރެއްގެ ގެއްލުންތަކެއް ލިބުނަސް އަދި ރައް ޔިތުން އެކަމެއްގެ
މައްޗަށް ކިތަންމެވަރަކަށް ކަންބޮޑުވުން ފާޅުކުރި ނަމަވެސް، އިޤްތިޞާދީ ބޭނުންތަކަށް ދޫކުރެވޭ މިކަހަލަ ހާލަތްތަކުގައި
އެއްވެސް ގޮތަކަށް އެ ކަންބޮޑުވުންތަކަށް އަޅާލެވިފައިނެތްކަން އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކޮށްލަން. އޭގެތެރޭގައި
މި ފާއިތުވެދިޔަ ދުވަސްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނު، ރާއްޖޭގެ ކުޅިތަކާއި، ރާއްޖޭގެ މެންގްރޫސްތަކާއި ،
މިތަންތަން ނައްތާލުމުގެ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެ ވިގެންދިޔަ އިޤްތިޞާދީ ބޭނުމަށްޓަކައި. އެހެންވީމާ، އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓު
ހެދުމަށް ކުރަންޖެހޭ ސަރވޭތަކާއި މިކަންކަން ކުރެވެނީ ކިހާ މިންގަނޑެއްގައިތޯ، އީ.އައި.އޭއާ ބެހޭ ގަވާއިދުތަކާއި
އުސޫލުތަކުގެ މިންގަނޑުން މިކަންކަން ކުރެވޭތޯ ބަލަން ވެސް އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކުރަން،
ޚާއްޞަކޮށް ފަތުރުވެރިކަމުގެ ދާއިރާއަށް ވަރަށް ބޮޑު އިސްކަމެއް ދިވެހި ދައުލަތުން ދެއްވާކަން. އަދި މި އިސްކަމުގެ
ސަބަބުން، ފަތުރުވެރިކަމުގެ ދާއިރާ މުޅި ރާއްޖެއަށް ފުޅާވެގެން އޭގެ ނަފާ ރައްޔިތުންނަށް ލިބެމުންދާކަން.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ކަންބޮޑުވާ ކަމަކީ، ފަތުރުވެރިކަމުގެ ދާއިރާ މިވަރަށް ދައުލަތުގެ ހުރިހާ އިދާރާއަކުން،
ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުން ޝައުޤުވެރިކަންދީގެން އިންވެސްޓަރުންނަށް އިންސެންޓިވް ތައް ދީގެން ފަތުރުވެރިކަން
ތަރައްޤީކުރުމަށްޓަކައި މިކުރެވޭ މަސައްކަތާ އެއްވަރަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަސްވެރިކަން ތަރައްޤީ ކުރުމަށް ޓަކައި
މަސައްކަތްނުކުރެވޭކަން މިއީ އަޅުގަނޑުމެން މި ފުރުޞަތުގަ އި ފާހަގަކުރާ ކަމެއް. ރާއްޖޭގެ ރިސޯޓެއް ހަދަން ދޫކޮށްފައި
އޮންނަ ފަޅުރަށެއްގެ ކައިރީގައި އަދި ރިސޯޓެއް ހަދަމުންދާއިރު ވެސް މަސްވެރިޔާ އެންދެމުމަށްޓަކައި އެ ރަށް ކައިރީގައި
ލައިޓެއް ދިއްލައިލިޔަސް އެހާހިސާބުން ފުލުހުން އައިސް އެ މަސްވެރިޔާ ހުއްޓުވާކަށް މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ކަންބޮޑުވާ
88

ކަމެއް. އެންވެރިކަން ނެތި މަހަށް ނުދެވޭ ހާލަތުގައި؛ ދިވެހި އިޤްތިޞާދުގެ ލޭނާރު، އެއް ދުވަސްވަރެއްގައި ބަޔަކު
ވިއްކި އެއްޗެއް މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތަކީ. އެހެންވީމާ، ބެލެންސް؛ އިޤްތިޞާދު ބެލެންސްކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން
އިޤްތިޞާދީ މާހިރުންނާއި ދިވެހި ދައުލަތުން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވެން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑު މި ބިލަށް ތާއީދުކުރަން.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ހަމަ މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި ވެސް އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓު
ހަދާއިރު މި އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓުގައި ރެކޮމަންޑޭޝަނެއްގެ ގޮތުގައި ޖަހަން އެބަޖެހޭ، ފަތުރުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތަށް ރަށެއް
ދޫކޮށްލުމަކީ އެ ރަށް ވަށައިގެންވާ ކަނޑުގެ ސަރަހައްދު ނުވަތަ ފަޅުގެ ސަރަހައްދު އެއީ އެ ރިސޯޓަށް މިލްކުވެފައި އޮތް
އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި އޮތްއޮތުން އެއީ ހުއްޓުމަކަށް އެބަޖެހޭ އަންނަން. މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތަށް، އެންދެމުމަށް
ބޭނުންކުރެވޭ ޕްރޮޓެކްޝަން، އެ ރިސޯޓަށް ދޭންޖެހޭ ޕްރޮޓެކްޝަން ދޭންޖެހޭ. ގެސްޓުންނަށް ދޭންޖެހޭ ޕްރޮޓެކްޝަން
ދޭންޖެހޭ. އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކުރަން. އެހެންނަމަވެސް، މަސްވެރިން އެންދެމުމަށްޓަކައި އިޤްތިޞާދީ
ބޭނުންތަކަށް ރަށްތައް ދޫކުރާއިރު، ހުވަދު އަތޮޅު ނުވަތަ އަދި އެހެނިހެން އަތޮޅުތަކުން ވެސް ފަތުރުވެރިކަމުގެ
ސިނާޢަތަށް ރަށްތައް ދޫކުރާއިރު، މަސްވެރިކަމަށް ގެއްލުންނުވާ ގޮތަށް ބެލެންސްކޮށް މި ކަންކަން ވެސް ހިފަހައްޓަން
އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ، މަސްވެރިން މި ކުރާ މަސައްކަތުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް ބޮޑެތި ނަފާޔާއި
މަސްވެރި ޢާއިލާތަކާ އަދި ގޭބީސީތަކަށް ބޮޑެތި މަންފާތައް ކުރެވެމުންދާ ތަން. އެހެންވީމާ، ފަތުރުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތާ
އެއްވަރަށް މި ދެ ސިނާޢަތް ކުރިއެރުވުމަކީ އަޅުގަނޑަށް ހީވާ ގޮތުގައި ވެއްޖެއްޔާ، އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީންވާ ގޮތުގައި
ވެއްޖެއްޔާ މި ދިވެހި ދައުލަތުގެ އިޤްތިޞާދަށް ވަރަށް ބޮޑު ކުރިއެރުމެއް ލިބިގެންދާނެ ކަމެއް. އެހެންވީމާ، އީ.އައި.އޭ
ހެދޭއިރު އީ.އައި.އޭގައި މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތަށް ގެއްލުންނުވާ ގޮތަށް އެ ފުރުޞަތު ވެސް ހުޅުވާލެވިފައި އޮތުމަކީ
އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ކަމެއް. މިއަދަކީ މަސްވެރިންގެ ދުވަސް ކަމަށް ވާތީ
މަސްވެރި ޢާއިލާތަކަށް ވެސް ދުވަހުގެ ތަހުނިޔާއާއި މުބާރިކުބާދީ އަރިސްކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ހަމއެއާއެކީގައި
އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ، ރާއްޖޭގެ ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރަންޖެހޭ ތަންތާގައި އިޤްތިޞާދީ
ބޭނުންތަކަށް މި ދެވޭ؛ މި އިޤްތިޞާދީ ހަރަކާތްތަކަށް އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓު ހަދާއިރު، އެ ރިޕޯޓު ފައިނަލްކުރެވިގެން
ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން ކަންބޮޑުވި ކަންތައްތަކެއް ވެސް އެބަހުރި. ނަތީޖާއަކަށް އެ ކަންތައްތައް ވެގެންދިޔައީ ޓުއަރިޒަމް
މިނިސްޓްރީގެ ތެރޭގައި އީ.އައި.އޭ އެޕްރޫވަލް އޮތުމުގެ ސަބަބުން އެ ކަންކަން ތިމާވެށްޓާ ބެހޭ ވުޒާރާއިން މިކަން
ނުކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، މި ބަދަލު އައުމާ އެކީގައި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަނީ، ރާއްޖޭގައި ތިމާވެށީގެ
ތަރިކަތައް ހިމާޔަތްކުރެވިގެންދާނެ ކަމަށް. އަދި ހަމައެއާއެކީގައި އިޤްތިޞާދީ ބޭނުންތަކަށް ވެސް މިކަންކަން
ކުރެވިގެންދާއިރު ރާއްޖޭގެ އެސެޓުތައް ރައްކާތެރި ގޮތެއްގައި ބެލެހެއްޓިގެންދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ހަމަ ގަބޫލުކުރަން.
ޝުކުރިއްޔާ.
89

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ޓުއަރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީއަށް ވެސް އަދި އެނޫން ގޮތަކުން ވެސް ރާއްޖޭގެ
ތިމާވެށި ރައްކާތެރިވެފައި އޮތުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް. ދިވެހިރާއްޖޭގައި އޮތް އެންމެ މުހިއްމު ރައުސުލްމާލަކީ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނާޒުކު ތިމާވެށި. އެ ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކޮށްގެން މެނުވީ ރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީއެއް ހިމާޔަތެއް
ނުކުރެވޭނެ. އަދި ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި ރާއްޖެ ތަރައްޤީއެއް ވެސް ނުކުރެވޭނެ. އެއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އޮތް އެންމެ
މުހިއްމު ދެ އިންޑަސްޓްރީ؛ މަސްވެރިކަމާއި ޓުއަރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީ ބިނާވެގެންވަނީ ރާއްޖޭގެ ތިމާވެށި
ރައްކާތެރިކުރެވިފައި އޮތްއޮތުމެއްގެ މައްޗަށް. މިހާރުވެސް ރާއްޖޭގެ ތިމާވެށްޓަށް ބައެއް ސިނާޢަތްތަކާއި ބައެއް ކަހަލަ
އިޤްތިޞާދީ ހަރަކާތްތަކުން ކުރާ ނޭދެވޭ އަސަރުގެ ސަބަބުން، މަސްވެރިން ހޯދަންޖެހޭ އެންވެރިކަން ވެސް ވަނީ ވަރަށް
ބޮޑަށް ދަށަށްގޮސްފަ. އަޅުގަނޑު ތަމްސީލުކުރާ ދާއިރާއަކީ، ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މަސްވެރިކަންކުރާ ދާއިރާއެއް.
އަޅުގަނޑުމެންގެ ދާއިރާގެ މަސްވެރިންނަށް ވެސް ކުރިމަތިވެފައިވާ އެންމެ ބޮޑު ގޮންޖެހުމަކީ މަސް ބާނަން ބޭނުންވާ
އެން ނުލިބުން. އެހެންވީމާ، މަސްވެރިކަން ހިމާޔަތްކުރުމަށް ވެސް އަދި ޓުއަރިޒަމް ހިމާޔަތްކުރުމަށް ވެސް ރާއްޖޭގެ
ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކޮށް، ހިމާޔަތްކުރުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް. ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކުރެވޭނީ ވަކި މިނިސްޓްރީއެއްގެ ދަށުގައި
އޮވެގެން ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރަން. ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރެވޭނީ ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރުމަށްޓަކައި ހެދޭ
ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކާ އޭގެ އެންމެ ހެޔޮގޮތުގައި އެކަންކަން ކުރަން ތިއްބަވާ ބޭފުޅުން މަސައްކަތްކުރައްވައިގެން.
ގާނޫނުތައް ތަންފީޒުކުރެވިގެން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންގެ ރާއްޖެއަށް މި ދިމާވި އެންމެ ބޮޑު މައްސަލައަކީ،
ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރުމަށް އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓު ހެދޭއިރުގައި ވެސް ކަމަށް އެންމެ އެކަށީގެންވާ ފަރާތްތަކުން ބަލައި
ދިރާސާކޮށް، ބަލަންޖެހޭ މިންވަރަށް ކަންކަން ބެލިފައިނެތުން. ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ރާއްޖެ
ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރުމަކީ މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި ސަރުކާރާ އަދި ރައްޔިތުން ވެސް ގަބޫލުކޮށް، އެކަމަށް އަޅަންޖެހޭ
ފިޔަވަޅުތައް އަޅަ އިގެން ނޫނީ ރާއްޖޭގެ ތިމާވެށި ހިމާޔަތެއް ނުކުރެވޭނެ. ބިން ހިއްކާއިރުގައި ވެސް އަދި ފާލަންތައް
އަޅާއިރުގައި ވެސް އެބަޖެހޭ ވަރަށް ފުންކޮށް ވިސްނައި، ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ދިރާސާކުރަން ބިން ހިއްކުމުން ނުވަތަ
ފާލަން އެޅުމުން ފަރުތަކުގެ ދިރުމަށް، ކަނޑުގެ ދިރުމަށް ވާނީ ކިހިނެއްތޯ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ރާއްޖޭގެ ގުދުރަތީ
ރީތިކަން ބެލުމަށްޓަކައި، ޚާއްޞަކޮށް ޑައިވްކުރާ މީހުންނާއި، ސްނޯކްލިން ކުރާ މީހުންނާ އަދި ބީޗު ބޭނުންކުރާ މީހުން
ރާއްޖެއިން ބޭރުން ފަތުރުވެރިންގެ ގޮތުގައި މި ރާއްޖެ މި އަންނަނީ. ރާއްޖެއަކީ އެނޫން އެހެން މާ ގިނަ ކަންތައްތަކެއް
ޓުއަރިސްޓުން ޝައުޤުވެރިވާ ކަހަލަ ހުރި ތަނެއް ނޫން ކަމަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަންޖެހޭނެ. އެހެންވީމާ،
90

ރާއްޖޭގެ ފަރުތަކާއި ، ގިރިތަކާއި، ފަޅުތަކާއި ، މުރަކަގަސްތަކާ އަދި ބީޗުތައް ހިމާޔަތްކުރެވި ރައްކާތެރިވެގެން މެނުވީ
ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި ރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމް އިންޑަސްޓްރީ ކުރިއަށް ނުގެންދެވޭނެކަމީ ގަބޫލުކުރަންޖެހޭނެ ޙަޤީޤަތެއް.
ހަމައެހެންމެ ރާއްޖޭގެ މަސްވެރިކަމަށް ބޭނުންވާ އެންވެރިކަމާއި މަސް ވެސް ދިރި، އާލާވަމުންދާނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ
ތިމާވެށްޓާ ގުޅިފައިވާ މާޙައުލުތައް ރައް ކާތެރިކުރެވިފައި އޮތް މިންވަރެއްގެ މައްޗަށް. މިހާރުވެސް ޙަޤީޤަތުގައި ރާއްޖެއިން
ލިބެންވާ މިންވަރަކަށް އެމެއް ނުލިބޭ. އެން ދިރުވައި އާލާކުރަން ވެސް މި އޮތީ ޖެހިފައި މަސްވެރިކަން ދަމަހައްޓަން
ބޭނުންވާ ކަމަށް ވާނަމަ. އަދި ދުނިޔޭގެ ތިމާވެށްޓަށާއި އަދި މޫސުމަށް އަންނަ ބަދަލުތަކުގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭގެ
އެންވެރިކަމާއި މަސްވެރިކަމަށް ވެސް އަދި މުރަކަގަސްތަކަށް ވެސް ނޭދެވޭ އަސަރުތަކެއް ކުރަމުންގެންދޭ. އެހެންވީމާ، މި
ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ރާއްޖޭގެ ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި ޚާއްޞަ ފިޔަވަޅުތަކެއް އެޅުމަކީ
ކުރަންޖެހިފައިވާ މުހިއްމު މަސައްކަތެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މި
ދެންނެވި މުހިއްމު ދެ ސިނާޢަތް؛ ރާއްޖޭގެ އެންމެ ގިނަ މީހުންނަށް ވަޒީފާގެ ފުރުޞަތާއި، ރާއްޖެ އެންމެ ގިނަ
އާމްދަނީ ލިބޭނެ ދެ ސިނާޢަތް ރައްކާތެރިކޮށް، ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތަކަށް ، ތަރައްޤީއަށް ފަހިވާ ގޮތަކަށް ބޭނުންކުރަން
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން ނަމަ، މިކަން އަޅުގަނޑުމެން ކުރަން ލާޒިމްވާނެ. މިކަން ނުކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް
ފަރަކުނުޖެހެނޭ. ދުނިޔޭގެ މީހުން ވެސް ވަރަށް ފަހުން ތިމާވެށި ރައްކާކުރުމަށް ހޭލުންތެރިވީ. އެހެންނަމަވެސް، އޯޒަން
ފަށަލައަށް އަންނަ ބަދަލާއި، ސީ.އެފް.ސީ ގޭސްތައް ބޭނުންކުރުމުންނާއި، ކާބަން ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން އަންނަ
ބަދަލުގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭގެ މޫސުމަށް ވަރަށް ބޮޑެތި ބަދަލު އައިސް، ތިމާވެށްޓަށް ވަރަށް ނޭދެވޭ އަސަރުތައް ކުރޭ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކަ ނިންމައިލާނަން. ނިންމައިލާނީ ހަމަ މި ބިލަށް އަޅުގަނޑު ވަރަށް
ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ ދަންނަވަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! އަޅުގަނޑު ކަނޑިތީމު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު
ޙުސައިނަށް ދަންނަވާލަން، ރިޔާސަތަށް ވަޑައިގެންދެއްވުމަށް. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) .` މިހާރު ހިނގަމުން މި ދާ
ބިލުގެ ބަހުސްގައި، މިހާރު ހިނގަމުންދާ ބިލުގެ ބަހުސްގައި އަޅުގަނޑު ފްލޯ ހަވާލުކޮށްލާނީ ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާ ގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله އަށް. ޝުކުރިއްޔާ.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި 2018 ގައި ނިމިދިޔަ ރިޔާސީ އިންތިޚާބުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މެނިފެސްޓޯއިން
ތަންކޮޅެއް އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނަން. ރާއްޖޭގެ ތިމާވެށި ހަލާކުވެ، ފަނާވެގެންދިއުމުގެ މަގަށް ދޫކޮށްލުމަކީ އަހާއި
91

ލަގަން އެކީއެކަށް ގެއްލުވައިލުމަށް ވުރެ ނުރައްކާތެރިކަމެކޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތިމާވެށި
ހިމާޔަތްކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންގެ ޒިންމާ. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިމަތީގައި މި އޮތީ އަނެއްކާވެސް
އީ.އައި.އޭ އަލުން އަނބުރާ އީ.ޕީ.އޭއަށް ދިޔުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ ކޮންމެހެންވެސް ތިމާވެށި ރައްކާކުރުމަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މުހިއްމު ކަމެއް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތިމާވެށްޓަކީ ހަމައެކަނި ރިސޯޓުތަކުގެ އެއްޗެއް ނޫން. ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ރީތި ގޮނޑުދޮށްތަކާއި، ފަޅުތަކާއި، މޫދާ މިއީކީ ހަމައެކަނި ރިސޯޓުތަކުގެ އެއްޗެއްސެއް ނޫން. ނުވަތަ އަދި
ގެސްޓްހައުސްތަކުގެ އެއްޗެއް ވެސް ނޫން. މިއީ ދިވެހި ހުރިހާ ރައްޔިތުންގެ، އަދި އަންނަން އޮތް ޖީލުތަކުގެ އެއްޗެހި.
އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި ރައީ ސް، ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެހެން؛ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންގެ
ޒިންމާއެއް. އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވަރަށް ކުޑަކުޑަ ވާހަކައެއް އަޅުގަނޑު
ދަންނަވާލަން ބޭނުމީ. ވޭތުވެދިޔަ 5 އަހަރު ރައީސް ޔާމީން ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުޅި ތިމާވެށްޓަށް ހަދަމުންދިޔަ ގޮތް؛ އެދިޔަ
ރޭޓުގައި ދިޔަ ނަމަ 20 އަހަރު ފަހުން އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހިރާއްޖެއޭ ކިޔާނެ ދިވެހިރާއްޖެއެއް ނޯންނާނެ.
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިމަތީގައި ފަޅުތައް، ވަށައިގެންވާ ހުރިހާ ފަޅުތަކެއް ހިއްކަމުންގެންދިޔައީ. ހިމާޔަތްކޮށްފައި ހުރި
ތަންތަން ވިއްކާލީ. ފަރުތައް ގޮއްވާލަމުންދިޔަ ތަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނު. އަދި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ކުޅި ފަދަ
ޚާއްޞަ ސިފަތަކެއް އެކުލެވިގެންވާ ތަންތަން ވެސް ނައްތާލަމުންދިޔަ ތަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނީ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ގަސްގަހާއި ރުއްތައް ވިއްކަމު ން، އުފުރަމުން، ނައްތާލަމުން ގެންދިޔަ ރޭޓުގައި ގެންދިޔަ ނަމަ މި ޖަޒީރާ ދިވެހިރާއްޖެ
މީގެ ވިއްސަކަށް އަހަރު ފަހުން އަޅުގަނޑުމެން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންނަށް ދޭނެ ޖަޒީރާ ދިވެހިރާއްޖެއެއް ނޯތީސް.
އެހެންވީމާ، މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރަން ތެދުވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންގެ ޒިންމާއެއް.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިއަދަކީ އިންސާނީ ޙައްޤުތަކާ ބެހޭ ދުވަސް. އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހުގައި މި ވަގުތު
ހޭދަކުރަމުންދިޔައިރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އުކުޅަހުގައި ވާހަކަދައްކަވަމުން ވިދާޅުވެއްޖެ ،
ތިމަންމަނިކުފާނަށް އިންސާފު ހޯދައިނުދެވެންޏާ، ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްނުކުރެވެންޏާ މި ސަރުކާރު އޮތުމުގެ ބޭނުމެއް ނެތޭ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވޭތުވެދިޔަ 7 އަހަރު ވަންދެން ދައުލަތުގެ ވެރިޔާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރު ކާރުގެ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ޙައްޤު ، ޙައްޤު، އެ ބަސް ބުނާ އަ ޑު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނީވޭ. އެހެންވީމާ، މިއަދުގެ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙް އަނެއްކާވެސް ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް އެ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް
ހިމާޔަތްކޮށްދިނުމުގައި ދެމިހުންނަވާނެ ކަމަށް ވިދާޅުވީމާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު ލިބޭ
ވަރަށް ބޮޑު ފަޚުރެއް. ވަރަށް ބޮޑު ހިތްހަމަޖެހުމެއް. ތިމާވެށްޓަކީ ވެސް، ދުޅަހެޔޮ ތިމާވެށްޓަކީ ވެސް ދިވެހި
ރައްޔިތުންގެ ހަމަ ޙައްޤެއް. އެހެންވީމާ، މި ޙައްޤު ހޯދައިދިނުމަކީ ވެސް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުންގެ ގޮތުގައި
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވާޖިބެއް. އީ.އައި.އޭ، އީ.ޕީ.އޭއަށް ދިނުމުން އެއީ ވަރަށް ހެޔޮ ބަދަލެއް.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އެކަމަކު އިތުރު ބަދަލުތަކެއް ވެސް އެބަ ގެންނަންޖެހޭ. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސަރުކާރުން
92

މިހާރުވެސް މަސައްކަތް ކުރަމުންހެން ގެންދަނީ. އީ.ޕީ.އޭ މުޅިން މިނިވަން މުއައްސަސާއަކަށް ހެދުން. ޓުއަރިޒަމްގެ
ދަށުގައި އޮތުމެއް ވެސް ނޫން. އަދި އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީގެ ދަށުގަ އި ވެސް އޮތުމެއް ނޫން. އީ.ޕީ.އޭއަށް
އިތުރު މިނިވަންކަމެއް ދީ، ގާނޫނެއް ބައްޓަންކުރުން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މާފަންނު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަބްދުاله ރިފާޢަށް.
މާފަންނު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ރިފާޢު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙެއް ހުށަހެޅިގެންދާ
ވަގުތު އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ މި އިޞްލާޙަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ތާއީދުކުރަން. އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުކުރަން،
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނާޒުކު ތިމާވެށް ޓަކީ އޭގެ އެންމެ އެދެވޭ ގޮތެއްގައި ހިމާޔަތްކުރެވި، ރައް ކާތެރިކޮށް، އަންނަން އޮތް
ޖީލުތަކަށް ދެމިގެންދާނެ ގޮތަށް ބައްޓަންކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންގެ ވެސް ޒިންމާއެއް. ހަމައެއާއެކުމެ އަޅުގަނޑު
ދަންނަވާނީ، މީގެ ކުޑަ ދުވަސްކޮޅެއް ކުރިން ހަމަ މި ގާނޫނަށް އިޞްލާޙެއް އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅާލިން. މި ފަހަރުގެ
ރިޔާސީ އިންތިޚާބުގެ ތެރޭގައި ސަރުކާރަށް ނިސްބަތްވާ، މިއަދުގެ ސަރުކާރަށް ނިސްބަތްވާ ޕާޓީގެ ފަރާތުން
ކެމްޕެއިންކުރަމުން އެންމެ ބާރުލާފައި އޭރުގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއާ ދިމާއަށް އަދި އަޅުގަނޑުމެން ޕީ.ޕީ.އެމް ނުވަތަ
އޭރުގެ ސަރުކާރުގެ މެންބަރުންނާ ދިމާއަށް ގޮވަމުންދިޔައީ ބިޑަކާ ނުލާ ރަށްތައް ބެހޭނެ އިންތިޒާމުތަކެއް ހަމަޖައްސަމުން
ގެންގޮސްދިނީމަ، އެކަމަށްޓަކައި ރައީސް ޔާމީނަށް އަދި އެ ސަރުކާރަށް ވޯޓުދީގެންނުވާނޭ. އެހެންވީމާ، އެކަންކަން
ޙައްލުކޮށް މިއަދާ ހަމައަށް ނުދެވިގެން އަޅުގަނޑު އެ އިޞްލާޙު ހުށަހަޅައިލީ. ހުށަހަޅައިލީމާ މިތަނުން މިއަދުގެ
ސަރުކާރަށް ނިސްބަތްވާ ޕާޓީތަކުން އެއަށްވުރެ ފުރިހަމައަށް އެ އިޞްލާޙު ނުވަތަ މި ގާނޫނަށް ގެންނަންޖެހޭ ހުރިހާ
އިޞްލާޙުތަކާ އެއްކޮށް މިތަނަށް ހުށަހަޅާނެ ކަމަށް ވިދާޅުވެ، އެ ބިލު އެ ދުވަހު ފާސްވިޔަނުދީ ބޭރުކޮށްލާފައި، މިއަދު
އަނެއްކާވެސް މީން ތަންކޮޅަކަށް އިޞްލާޙު ހުށަހެޅީމަ އަނެއްކާވެސް އަޅުގަނޑު ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ކޮށްލާނީ
ސުވާލެއް. ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް އެ ބޭފުޅުން ބޭނުންވޭބާއޭ ބިޑަކާއި ނުލާ ރަށްތައް ދޫނުކުރެވޭ ގޮތަކަށް މި ގާނޫނު
ބައްޓަންވެގެންދާން. އެހެންކަމަށްވަންޏާ މި ގާނޫނަށް އިޞްލާޙެއް މި ތަނަށް ހުށަހެޅުނުއިރުގައި އެ އިޞްލާޙު ވެސް
އޭގެތެރެއަށް އެކުލެވިގެން އައި ނަމަ، އެ ބޭފުޅުން އެ ދައްކާ ވާހަކައާއި އެ ބޭފުޅުންގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާ ދިމާވާނެކަން
އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ޔަޤީން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ އަދިވެސް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙާއި ޓުއަރިޒަމް
މިނިސްޓަރާ އަދި ކަމާ ބެހޭ ވުޒާރާތަކުން މި އިޞްލާޙު މި މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވާށޭ. މިއަދު ހުށަހެޅިފައި އޮތް
93

އިޞްލާޙަކީ ވެސް ވަރަށް ފުރިހަމަ އިޞްލާޙެއް. ގާނޫނަށް ހަމަ ގެންނަންޖެހޭ އިޞްލާޙެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ވެސް
ގަބޫލުކުރަން. އެކަމަކު އެއަށްވުރެ މާ ބޮޑެތި ކަންބޮޑުވުންތަކެއްގެ ގޮތުގައި ރައްޔިތުން އެކަން ފާހަގަކޮށް، 23
ސެޕްޓެންބަރުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އޭރު ސަރުކާރަށް ނޫނެކޭ ބުނުމުގައި ހަމަ މުހިއްމު ނުކުތާއަކަށް ވެގެންދިޔަ، ބިޑަކާ
ނުލައި ރަށްތަކާއި ، ފަޅުތަކާއި، ބިންތަކާ ދޫކުރެވޭނެ ގޮތަކަށް ޓުއަރިޒަމް ގާނޫނަށް ގެނައި އިޞްލާޙު. އެހެންވީމާ، މިއަދު
ވެސް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، މި ސަރުކާރުގެ ޙަޤީޤަތުގައި ނެތޭ އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް ރައްޔިތުންނަށް ހެޔޮވެރިކަމެއް
ކޮށްދޭން. ނުވަތަ އެ ބޭފުޅުން ވީ ވަޢުދުތައް ރައްޔިތުންނަށް މި މަޖިލިސް މެދުވެރިވެގެން ގެނެސްދޭނެ އެއްވެސް
ވިސްނުމެއް ނެތް. މިއަދު ވެސް އެ މަސައްކަތް ކުރަނީ، ކޮންމެ ކަމެއްގައި ވެސް ހުރި ލޫޕްހޯލެއް ބޭނުންކޮށްގެން
އެކަމަކަށް ޙައްލު ހޯދައިދެވޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންނާ އަދި
އެއްޖިންސުން ގުޅުން ހިންގާފައިވާ އަދި ބޮޑެތި މާރާމާރީގެ ކުށްތަކުގައި ތިބި މީހުންނަށް ސަލާމަތްތެރިކަން ގާނޫނުގެ
ތެރެއިން ހޯދައިދިނުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެ ހުރަސްތައް ބޭނުންކުރީމު. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ކުއްލިއަކަށް މި ފެނިގެންދިޔައީ ގާނޫނުގައި އޮތް ލޫޕުހޯލެއް ބޭނުންކޮށްގެން 10 އަހަރަށް ކޮށްފައި އޮތް ޙުކުމުގެ 3
ދުވަސް ބާކީ އޮންނަ ގޮތަކަށް އެއަށް މާފުދީފައި 3 ދުވަސް ފަހުން މިނިވަންވެގެންދިޔަ ތަން ކުޑަކުއްޖަކާ ބެހިގެން 10
އަހަރަށް ޙުކުމްކޮށްފައި ހުރި މީހަކު. އެހެންވީމާ، މިއީ މިއަދުގެ ހާލަތު އޮތް ގޮތް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ،
މިއަދު ވެސް މިތަނަށް މި ހުށަހެޅޭ އިޞްލާޙުތަކަކީ އެ އިޞްލާޙުތައް އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި މި ތަނަށް ހުށަހެޅޭ
އިޞްލާޙުތަކަކަށް ވެ ގެންދިއުމަކީ އަޅުގަނޑުގެ ހުރިހާ ވެސް އުއްމީދު. އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ، އަޅުގަނޑު ހަމަ މި
އިޞްލާޙަށް ތާއީދުކުރާނަމޭ. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ހިނގަމުންދާ ބިލަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނަށް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ
ދެކުނު ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ބިލުގެ ބަހުސް މި ހިނގަމުންދަނީ. މި
ބަހުސްގައި ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި
މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީއަށް. އެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ދެންމެ ފުރުޞަތަކަށް އެދިވަޑަ އިގަންނަވަން
އިޝާރާތެއް ކޮށްލައްވާފައިވޭ. އެހެންނަމަވެސް، ދެން އޮތީ އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ ވާހަކަފުޅު ކަމަށް ވުމާ އެ ކީގައި
އަޅުގަނޑު އެ ވަގުތު އެ ފުރުޞަތު ނޭރުވި ދިޔައީ އަޅުގަނޑަށް. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރު ވަން.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
94

ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ނިޒާމީ މައްސަލައެއް ނެގީ ބިލަށް ވާހަކަދައްކަވާއިރު ، ބިލާ ގުޅުން ނެތް
މުޅިން އެހެން ވާހަކަތަކެއް ބައެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ދައްކަވާއިރު ވެސް މަނިކުފާނު އެކަމާ އަޅައިނުލައްވާ
އިންނެވީމަ އެ ވާހަކަ ފާހަގަކޮށްލުމުގެ ގޮތުން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ ދެއްވި ފުރުޞަތަށް. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑަށް މި ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން ވާހަކަދެއްކުމަށް މަނިކުފާނު ދެއްވި ފުރުޞަތާއިގެން ކުރިއަށްދާނަން. އާދެ! އަޅުގަނޑު
ވެސް ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުގެ އަޚް ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރ މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު މި ހުށަހެޅުއްވި
ހުށަހެޅުއްވުން މިއީ މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް ގެންނަންޖެހޭ އިޞްލާޙެއް. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް ތާއީދުކުރަން.
ސަބަބަކީ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީއަކީ ދައުލަތުން ވަކި ކަންތައްތަކެއް ހަވާލުކުރައްވާފައި ،
ވަކި ޒިންމާއެއް ހަވާލުކުރައްވާފައިވާ މިނިސްޓްރީއެއް. އެއީކީ އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެންވަޔަރަ ންމަންޓާ ބެހޭ ކަންތައްތައް
ބަލަހައްޓަންޖެހޭ މިނިސްޓްރީއެއް ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރަން. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން އީ.ޕީ.އޭ ކިޔާފައި
އެންވަޔަރަންމަންޓަލް ޕްރޮޓެކްޝަން އޭޖެންސީއޭ ކިޔާފައި އޭޖެންސީއެއް ހަދާފައި ވަނީ، މިކަހަލަ ކަންތައްތައް ؛ މި
ރާއްޖޭގެ ނާޒުކު ތިމާވެށި ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް ދިރާސާކޮށް އަދި އެކަމާ ބެހޭ ގޮތުން
އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އަޅައި ، ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރުމަށް ކުރަންޖެހޭ ހުރިހާ ކަމެއް ހަވާލުކޮށްފަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އެފަދަ މުހިއްމު ކަމެއް މުހިއްމު ދާއިރާއަކާ ހަވާލުކުރައްވާފައި އޮއްވާ މިކަން މިގޮތަށް ކުރައް ވާފައި
އޮތުން އެއީ މި މަޖިލީހަށް ވެސް ކުރެއްވުނު އެހާ ރަނގަޅު ކަމެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، މި ސަބަބުތަކަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު
ވަރަށް ބޮޑަށް މި އިޞްލާޙަށް ތާއީދުކޮށް، މި އިޞްލާޙު މި މަޖިލީހުން ވީހާ އަވަހަކަށް ފާސްކޮށްދެއްވުމަށް އެދެން.
އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކޮށްލާނަން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނާޒުކު ތިމާވެށްޓާ ބެހޭ ގޮ ތުން ވާހަކަދައްކާއިރު ، އައްޑޫ
ސިޓީ؛ އައްޑޫ ސިޓީއަކީ މި ރާއްޖޭގެ އަތޮޅުތަކުގެ ތެރެއިން އައްޑު އަތޮޅަކީ ވަރަށް ކުޑަ އަތޮޅެއް. އައްޑު އަތޮޅު
މަސްވެރިންނަށް ދިމާވި، ދާދި ފަހުން ދިމާވި އެންމެ އުނދަގޫ އެއް މައްސަލައަކަށް ވީ ، ފޭދޫގެ ބިންހިއްކުމަށްޓަކައި
ތިމާވެށްޓަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނައިނުލާ އަތޮޅުތެރޭގެ އެތެރެވަރި ވެލި ނެގުމުގެ ސަބަބުން؛ އެކަމުގެ ސަބަބުން އުފެދުނު
ކިސަޑަ އިގެ ސަބަބުން އެ ކިސަޑު އެތެރެވަރިއަށް ފެތުރުމުގެ ސަބަބުން މުޅި އަތޮޅުގެ އެންވެރިކަން ހަލާކުވެގެންދިޔައީ.
މަސްވެރިންނަށް ވަރަށް ބޮޑެތި އުނދަގޫތަކެއް ދިމާވި. މަސްވެރިން ދާންޖެހެނީ ހުވަދު އަތޮޅަށް. ގޮސް އެންނަގައިގެން
މަސްވެރިކަން ކޮށްގެން އަތޮޅަށް އަންނަންޖެހެނީ. އެހެންވީމާ، މިފަދަ ކަންތައްތައް ކުރަމުންދާއިރު، އަޅުގަނޑުމެން
މިއަށްވުރެ ބޮޑަށް ވިސްނާލަންޖެހޭ ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ވެސް. އަދިވެސް އައްޑޫ ސިޓީގެ މަސްވެރިން އުޅެނީ އެކަމުން
އެ އުޅެނީ ސަލާމަތް ނުވެވިގެން. އެހެންވީމާ، މިފަދަ ނާޒުކު ތިމާވެށްޓެއް އޮތް ޤައުމެއްގައި ކުއްލިކުއްލިއަށް ގާނޫނަށް
ގެންނަ ބަދަލަކުން ތިމާވެށި ހަލާކުކުރުމަށް ނޫނީ ތިމާވެށްޓަށް ބޭނުންހާ ގޮތެއް ހެދުމަށް އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ފުރުޞަތު
އޮވެގެންނުވާނެ. އެއަށްވުރެން ތަންކޮޅެއް ހަރުދަނާ ގޮތަކަށް، ޒިންމާރު ގޮތަކަށް މި ކަންކަން ކުރިމަގުގައި ވެސް
އޮންނާނެ ގޮތަކަށް މި ގާނޫނަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގައި ވެސް ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި ވެސް ވިސްނަވާނެ ކަމަށް
95

އުއްމީދުކުރަމުން އަދިވެސް އެއް ފަހަރު މި އިޞްލާޙަށް ތާއީދުކުރަމުން އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކަކޮޅު ނިންމައިލާނަން
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ، ކުރެންދޫ
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްބާރީ ޢަބްދުاަلهއށް.
ކުރެންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްބާރީ ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި ރައީސް. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހިތަދޫ ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ މި
ބިލަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ޖަޒީރާ ޤައުމެއް.
އަޅުގަނޑުމެންގެ ރަށްތައް އުފެއްދިފައި ވަނީ ވަރަށް ނާޒުކުކޮށް. އަޅުގަނޑުމެންގެ ތިމާވެށި ހިމާޔަތްކުރުމަކީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެޅޭ އެންމެ ރަނގަޅު ބިންގާ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހެދޭ އެންމެ ރަނގަޅު އިންވެސްޓްމަންޓު.
އަޅުގަނޑުމެން ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އިޤްތިޞާދާއި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އާމްދަނީ ލިބެންހުރި
ގޮތްތަކެއް ނުހިފެހެއްޓޭނެ އީ.އައި.އޭ ހަދައިގެން ނޫނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންގެ
ރަށްތަކަށް ބަލާއިރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ އީ.އައި.އޭ ނަހަދައި ޕްރޮޖެކްޓުތަކާ އެ އްޗެހި ހިންގީމަ
ރަށްގިރުމުގެ މައްސަލައާއި، ކުނީގެ މައްސަލައާއި، މިހެންގޮސް އެކި މައްސަލަތަކުގެ ސަބަބުން އަޅު ގަނޑުމެންގެ
ރަށްތައް ހަޑިވެ ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ރަށްތަކުގެ އިޤްތިޞާދަށް ވަރަށް ނުރަނގަޅު އަސަރުތަކެއް ކުރާ ތަން. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. މި ބިލަށް އިޞްލާޙު ގެންނަން ހުށަހަޅާފައި ވާއިރު ، ބައެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ފާހަގަކުރައްވައިފި ބައެއް
އިޞްލާޙުތައް ނެތް ވާހަކަ. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ހުރިހާ އިޞްލާޙެއް އެކޮށް އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލު މަޖިލީހަ ށް
ގެންނަން މަޑުން ތިބިއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެންނަންޖެހޭ އެންމެ މުހިއްމު ރައްޔިތުންނާ ގުޅޭ
އިޞްލާޙުތައް ނުގެނެވޭ ތަން އޮންނާނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަ ނޑަށް ހީވަނީ ސަރުކާރުން މި އެޅުއްވި ފިޔަވަޅަކީ ވަރަށް
ރަނގަޅު ހެޔޮ ފާލެއް ކަމަށް. މީގެތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންގެ ރައްޔިތުންނާ ގުޅުންހުރި މުހިއްމު ކަންތައްތައް ވީހާވެސް
އަވަހަކަށް ރަނގަޅުވެގެންދާނެ. އަދި މި ގާނޫނުތަކަށް އިޞް ލާޙު އައުމާ އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް، ރައްޔިތުންނަށް
ދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް ވެސް ރަނގަޅަށް ލިބިގެންދާނެ. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
96

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެންފައިވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ
ލިސްޓުގައި ބައެއް ބޭފުޅުންގެ ނަންފުޅުތައް އަދި އެބަހުރި. އަޅުގަނޑު ކުޑަ ވަގުތުކޮޅެއް ހަމަ މި ބަލައިލަނީ އެއިން
އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު މާލަމަށް ވަޑައިގެން މި ބަހުސްގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަތުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާތޯ
ބަލައިލުމަށް. އެއަށްފަހު ބޭފުޅަކު އެފަދަ ފުރުޞަތެއްގެ ބޭނުންފުޅު ހިތްޕަވަން އެދިވަޑައިނުގަންނަވާކަމުގައި ވަނީ ވިއްޔާ
ދެން އޮންނާނީ ބިލު ހުށަހެޅުއްވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ގަވާއިދުގައި ވާ ގޮތުގެ މަތީން ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން ފަހުބަސް
ވިދާޅުވުން. އާދެ! ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެން ނޮޅިވަރަން ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙުސައިން
ޢަރީފްގެ ނަންފުޅު އަޅުގަނޑަށް ލިބިއްޖެ. އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން.
ނޮޅިވަރަން ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ޢަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު މި ހުށަހެޅިފައިވާ ބިލަކީ، ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ވަރަށް މާތް މުހިއްމު
މަޣްޞަދަކަށްޓަކައި ހުށަހެޅިފައި އޮތް ބިލެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުކުރަނީ އެ
މަސައްކަތާ ގުޅޭގޮތުން ސަރުކާރުން އުފައްދާފައި ހުރި މުއައްސަސާތަކަށް އިޚްތިޔާރާއި ބާރު އަޅުގަނޑުމެން ހެޔޮހިތުން
ދޫކުރަންޖެހޭނެ. އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހިންނަށް އެނގިގެންގެން އެބަދޭ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަށްތައް އުފެދިފައި ވަނީ އަލިފާން
ފަރުބަދަތަކެއްގެ ތުންފަތްމަތީގަ އިކަން. މިކަންކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސާފުވެގެން އެނގިގެންދަނީ، ސައިންސްވެރިން
ހޯދާފައިވާ ހޯދުންތަކުގެ އަލީގައި. މިހާރު އެ ފަރުބަދަތައް ނިވިފައި ވިޔަސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރައްކާތެރިކަމެއް ނެތް.
ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ތިމާވެށީގެ ގޮތުން އެތަކެއްއެތަކެއް މައްސަލަތަކަކަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ޤައުމެއް. ތިމާވެށީގެ ބޮޑެތި
މައްސަލަތަކެއް އަޅު ގަނޑުމެންނަށް ވަނީ ކުރިމަތިވެފަ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތިމާވެށީގެ ގޮތުން ލިބެމުންދާ ގެއްލުންތައް
އިންތިހާއަށް ބޮޑު. އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހި މި ޖީލުގެ ރައްޔިތުން މިކަމާ ފިކުރުކުރާންވެއްޖެ. ފިކުރުކުރާންވީ
ކޮންކަމަކަށްތޯއޭ އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާހިތްވަނީ؟ އަޅުގަނޑުމެން ފިކުރުކުރަންވީ ރާއްޖޭގެ ރަށްތައް ގިރި ، ވޮޑެމުންދާ
ގޮތާ މެދުގައި. މާޒީވެދިޔަ ތަނާ މެދުގައި. މިއަދުގެ ހާލަތާ މެދުގައި. މާދަމާ ކަންތައްތައް ވެގެންދާނެ ގޮތާ މެދުގައި.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އަޅުގަނޑުމެންގެ މި މުޖުތަމަޢުގައި އުޅެމުންދާއިރު ފާހަގަކުރެވޭ އެއް ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ
އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށް ނޭނގި ކުރެވޭ ކުދިކުދި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އިންތިހާއަށް ބޮޑެތި ގެއްލުން އަޅުގަނޑުމެންގެ
ތިމާވެށްޓަށް ލިބެމުންދާކަން. އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިޔަފާރިވެރިން ވެސް އެ ބޭފުޅުންގެ ވިޔަފާރި ފުޅާކުރުމަށްޓަކައި އެއްވެސް
ބެލުމެއް ނެތި، އެ ބޭފުޅުންނަށް ލިބޭނެ މާލީ ކުރިއެރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތިމާވެށި ހަލާކުކޮށްލާކަށް ނުވާނެ.
ނިމިދިޔަ ސަރުކާރުގެ ޢަމަލުތައް ހުރި ގޮތް މި މާލެ އަތޮޅުން ވެސް އެ އޮތީ ރީތިކޮށް ، ސާފުކޮށް ފެންނަން. މި މާލެ
އަތޮޅުގެ ޙަޤީޤަތުގައި ޖަޒީރާވަންތަކަން، އަތޮޅުވަންތަކަން މިހާރު ނެތި، ގެއްލިހިނގައްޖެ. މި މާލެ އަތޮޅުގައި މިހާރު
ބޭރު ފެންނަ އެންމެފަޅެއް، ތަނެއް އޮތް ކަމަކަށް ނުވޭ. އެ ވަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުނިޔޭގެ
97

އެދުންތަކަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތިމާވެށި ޤުރުބާންކުރެވިއްޖެ. މިހެން މި ކަންކަން ދާން ދޫކޮށްލާފައި އޮތުމަކީ ވަރަށް
ވެސް ބޮޑު އިހުމާލެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ އަންނަން އޮތް ޖީލުތަކަށް ވެވޭ. އަޅުގަނޑު އެދެނީ، އަޅުގަނޑުމެން މިކަންކަމުން
އަރައިގަތުމަށްޓަކައި މި މަޖިލީހުގެ މެންބަރުންނާއި ދިވެހިރާއްޖޭހެ ހުރިހާ ރައްޔިތުން މާޒީގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ
ކާބަފައިން އަޅުގަނޑުމެން ދައްކައިދީފައިވާ އެއްބައިވަންތަކަމާއި އެކުވެރިކަން ކުރިއަށް ނެރެ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން ހަވާލުކޮށްދިން މި ޤައުމު، މި ޖަޒީރާވަންތަ ޤައުމު މި ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރީންނާއި
ދަރީންގެ ދަރިންނަށްޓަކައި ހަވާލުކުރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންޖެހިފައި އޮތް ތިމާވެށްޓާ ރައްޓެހި، އެކުވެރި،
ލޯބިކުރާ ރައްޔިތަކު އުފެދުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންވެއްޖެ. އަޅުގަނޑު އެދެނީ އީ.ޕީ.އޭއަށް ހުރިހާ ބާރެއް
ދީ، އެތާނގައި ތިއްބެވި ބޭފުޅުން ފުރިހަމައަށް މި މަސައްކަތް ކޮށްދެއްވާނެ ކަމުގައި. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ވައްސަލާމް ޢަލައިކުމް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަ ޑައިގެންފައވާ މެންބަރުންގެ ލިސްޓުން
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ނާޡިމަށް.
ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ނާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ވެސް މި ބިލަށް އެއްޗެއް ބުނަން ގަސްތުކޮށްލީ، މިއީ މީގެ ކުރީގައި
މިވޭތުވެދިޔަ 5 އަހަރުގައި ވަކި ބަޔަކަށް ވަކި މަންފާއެއް ހޯދައިދިނުމަށް، ކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ކޮށްފައި ހުރި
މަސައްކަތަކަށް ބަލާފައި، ކުރީގައި ގާނޫނުގައި އޮތް ގޮތަށް ރުޖޫޢަވެގެންދާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން މި ދަނީ ރިޕޯޓެއް، މިއަދު ރިޕޯޓެއް ހަދާލުމަކީ ވެސް
ވަރަށް ބޮޑެތި އަދަދުތަކުން ފައިސާ ނަގަމުންދާ ކަންކަމަށް ވާއިރު ، މިކަހަލަ ކޮންމެ ކަމެއް މިދިޔަ 5 އަހަރުގައި އޮތީ
ވަކި ދިމާލަކަށް ގެންގޮސް ޚިޔާނާތުގެ ކަންކަން ފަހިވާ ގޮތަށް ބައްޓަންކޮށްފަ. ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުން، މި ބިލާ ގުޅުންހުރި ގޮތަށް ޓުއަރިޒަމްގެ ދާއިރާގައި ރާއްޖޭގެ ގިނަ ބަޔަކަށް މިހާރު ގެސްޓުހައުސްގެ ސިޔާސަތު
ބަދަލުވެގެންގޮސް މި ކަންކަން ބަދަލުވެގެންދާއިރުގައި ގެސްޓުހައުސްއަށް ހުއްދަ ލިބިގެން މި ދަނީ ވަކި މިންގަނަޑަކަށް
ކަންކަން ކޮށްގެންދިޔައިމަ. މިސާލަކަށް އަލިފާން ނިވެން ވެސް ހުންނަންޖެހޭ. ނަރުދަމާ ވެސް އޮންނަންޖެހޭ. ގެސްޓުން
ގެންނަ ކަމަށް ވަންޏާ ލޯކަލް ޓުއަރިޒަމް ކަމުގައި ވިޔަސް. އެހެންނަމަވެސް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި
އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހީންގެ ފުރާނައާއި، ދިވެހީންގެ ހަށިގަނޑާއި، ދިވެހީންގެ ކަރާމާތްތެރިކަމަށް ވުރެ ވަކި ބޮޑު އެހެން
ބައެއް ނުތިބޭނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ދިވެއްސަކަށް އުޅެވޭ ކޮންމެ ތަނަކީ ލޯކަލް ޓުއަރިޒަމްގައި
98

ގެސްޓުން ގެނެސްގެން އުޅެވޭނެ ތަނެއްގެ ގޮތުގައި ގަވާއިދުތަކާ އެއްޗެހި ބަދަލުވެގެންދިއުމަކީ ދިވެހި ގިނަ
ރައްޔިތުންނަށް މީން މަންފާތަކެއް ކުރާނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލު މި ކުރަނީ. ލޯކަލް ޓުއަރިޒަމްގެ
ގެސްޓުހައުސްގެ ސިޔާސަތުގައި ގެ އެއް، އިމާރާތް ނުވަތަ ގެސްޓުހައުސް؛ ހަތަރުފަސް ކޮޓަރީގެ ގެސްޓުހައުސެއް
އިމާރާތްކުރާ ކަމަށް ވެއްޖެ އްޔާ މިލިއަނުން ޚަރަދުވެގެން އެބަދޭ. އެހެންނަމަވެސް، ލޯކަލް ޓުއަރިޒަމްގައި އަޅުގަނޑުމެން
މާނަ މި ކުރަނީ އެންމެ އާދައިގެ ދިރިއުޅުމަށް ގެސްޓުން ގެނެސްގެން ގެންގުޅެވޭނެ އުސޫލެއް ކަނޑައެޅުމަށް. މިގޮތުން
އަޅުގަނޑުގެ އުއްމީދަކީ، މި ސަރުކާރު ވެ ސް އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހި އެންމެހައި ރަ އްޔިތުންނަށް މަންފާއެއް ކުރާނެ
ގޮތަށް ލޯކަލް ޓުއަރިޒަމްގެ ގަވާއިދުތައް ހަރުކަށިނުކޮށް، ވީހާވެސް ލުއިކޮށް ގިނަ ރައްޔިތުންނަށް މިއިން މަންފާކުރެވޭނެ
ގޮތަކަށް ކަންކަން ބައްޓަންވެގެންދިއުން. ދަތުރުފަތުރުގެ ނިޒާމު ހުންނަ ގޮތުން ދުރު ހިސާބުތަކަށް ގެސްޓުހައުސްގެ
ނިޒާމު ތަޢާރަފުވެގެންނުދިޔަ ކަމުގައި ވިޔަސް ، މި ސިޔާސަތުގެ ދަށުން، އަޅުގަނޑު މި ފާހަގަކުރި ސިޔާސަތުގެ ދަށުން
ކިތަންމެ؛ ރާއްޖޭގެ ކޮންމެ ހިސާބަކަށް ވިޔަސް ގެސްޓުން ގެންދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ހުޅުވިގެން އޭރުން ދާނެ.
އެހެންވެއްޖެ އްޔާ ގިނަ ރައްޔިތުންނަށް ލޯކަލް ޓުއަރިޒަމްގެ މަންފާކޮށްގެންދާނެ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މި ފެނިގެންދަނީ ފާއިތުވި 5 އަހަރުގައި ވަކި ކަމަކަށް ކަންތައްތަކެއް ކޮށް، ރައްޔިތުންނަށް އެންމެ ފައިދާހުރި ނުވަތަ
ވިޔަފާރިވެރިންނަށް އެންމެ ފައިދާހުރި ގޮތް ދޫކޮށްލައި، ވަކި ބަޔަކަށް މަންފާ ހުރި ގޮތްތަކަކަށް ބިލުތަކެއް މި މަޖިލީހަށް
ހުށަހަޅައި ފާސްކޮށްފައިވާތީވެ، އެގޮތްގޮތް ބަދަލުކޮށް ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ފައިދާހުރި ގޮތަށް ނުވަތަ
ރައްޔިތުންނަށް، ސަރުކާރަށް އެންމެ ފައިދާހުރި ގޮތކަށް ބިލުތައް ބަދަލުވެގެންދިއުން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް
ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެންފައިވާ މެންބަރުންގެ ތެރެއިން
އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މެދު ހެންވޭރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމަށް.
މެދު ހެންވޭރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި މަޖިލިސް ޤާނޫނުއަސާސީއާއި މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދާ އެއްގޮތަށް ކޮންމެ ދުވަހަކު
ވެސް ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވުމަށް އަޅުގަނޑު އެދެން. އެހެން މިދަންނަވަނީ، މިއަދު ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި މި މަޖިލިސް
މި ދަނީ މަޖިލީހުގައި މިހާރު އެކުލެވިފައިވާ ގަވާއިދާ އެއްގޮތަކަށް ނޫން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މީގެ
ކުރިން ވޯޓު ގަޑީގައި ވޯޓަށް އަހަން ވަކި ގަޑިއެއް ތާވަލުގައި އެބައޮވޭ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު ކަންތައްތައް މި ދަނީ
ހަމަ ފަޓާސްބަރިއެއް ދާ އުސޫލުން. ހެދުނު ފަށާ ގޮތަށް ވާނުވާއެއް ނޭނގި ، ކޮން ގަނޑިއެއްގައި ކޮން އެޖެންޑާއެއް
99

ކަމެއް އޮންނަނީ ހަމަ ނޭނގޭ ފެންވަރަކަށް މަޖިލިސް ހިނގަމުންދާތީވެ، އެކަމާ އަޅުގަނޑށުމެން ކަންބޮޑުވާ ވާހަކަ
ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު މި ހުށަހެޅިފައިވާ ޙަޤީޤަތުގައި އިޞްލާޙަކީ، ވަރަށް މުހިއްމު އިޞްލާޙެއް
ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. އެންވަޔަރަންމަންޓު މިނިސްޓްރީން ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް، ނޫނިއްޔާ އީ.އައި.އޭ
ރިޕޯޓު ހެދުމަކީ ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީގެ ތެރޭގައި އޮންނަ ކަމަކަށް ވާނަމަ އެބަ ވަރަށް ބޮޑެތި މައްސަލަތައް ދިމާވޭ.
ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީގެ މެންޑޭޓުގައި އޮންނަ ކަމެއް ނޫން އެންވަޔަރަން މަންޓު ހިމާޔަތްކޮށްދިނުމަކީ.
އެންވަޔަރަންމަންޓުން ދިމާވާ މައްސަލަތައް ބަލައި، އެކަންތައްތަކާ ދޭތެރޭ ދިރާސާކޮށް ގޮތެއް ނިންމުމަކީ. އެހެން
ނަމަވެސް މިއަދު މި އޮތް އަޅު ގަނޑުމެން މި ހުށަހެޅިފައިވާ އިޞްލާޙާ އެއްގޮތަށް ދާ ކަމަށް ވާނަމަ
އެންވަޔަރަންމަންޓަށް ދިމާވާ މައްސަލަތައް ބެލުމަށްފަހު އަދި ރިސޯޓު ހަދާ މީހަކު ރިސޯޓު ހަދަން އެޕްލައިކުރި
ނަމަވެސް، ހުށަހެޅި ނަމަވެސް، އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓު ހޯދަން ހުށަހެޅި ނަމަވެސް، ތިމާވެށްޓަށް ދިމާވެދާނެ ދަތިތައް
ބެލުމަށްފަހު މެނުވީ އެ ދީގެނެއް ނުވާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީން މި ކަންތައްތައް ކުރަމުންދާ ނަމަ،
ރިސޯޓު ނުހެދޭތީ އަވަހަށް ދޫކޮށްލަންވީ. އެ ހެޔޮ ކިތަންމެ ބޮޑު ގެއްލުމެއް ތިމާވެށްޓަށް ވިޔަސް އެކަން މިއަދާ
ހިސާބަށް ވެގެން މި ދަނީ އެހެން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ދެވަނަ ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލު އެބަ ކުރަންޖެހޭ ކޮމިޓީ
ސްޓޭޖުގައި މި ބިލަށް، މި އިޞްލާޙަށް ވާހަކަދައްކަމުންދާއިރުގައި މީގެ ކުރިން މިކަން ކޮށްފައިވާ ގޮތް ބަދަލުކުރަން މި
ޖެހެނީ ކީއްވެގެންތޯ އެބަ ބަލައިލަންޖެހޭ. ދިރާސާތަކެއް އެބަ ކުރަންޖެހޭ. އަވަސްއަރުވައިލާފައި ކޮމިޓީއަށް ގެންގޮސް
މިކަންކަން ކޮށްގެން މާދަމާ މިތަނަށް އަންނަ ނަމަ އަނެއްކާ ޖެހިގެން އަންނަ ދުވަހު ބަދަލެއް އެބަ ގެންނަންޖޭ. ބަދަލު
އެބަ ކުރަންޖެހޭ. ގާނޫނުތަކަށް އެހާ އަވަސްއަވަހަށް ބަދަލުގެނައުމަކީ އަޅުގަނޑުމެމްގެ ރައްޔިތުންނަށް ވަރަށް ދަތިތަކާ
ދިމާވާނެ މައްސަލަތަކެއް. މި ގާނޫނާ އަހުލުވެރިނުވަނީސް އަނެއްކާވެސް އެހެން އިޞްލާޙެއް އައިސްގެން، ގާނޫނުން
ވާނުވާއެއް ނޭނގި އޮޅުންބޮޅުންގަނޑެއްގެ ތެރޭގައި ރައްޔިތުން އުޅޭ ހިސާބަށް މި ދަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މީގެ
ކުރިން ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީ ވިޔަސް އަދި އެހެން ތަނެއް ވިޔަސް ، ހުއްދައެއް ސަރުކާރުން ހޯދާ ކަމަށް ވަންޏާ
އަނެއްކާވެސް މި ދައްކަންޖެހެނީ ކޮރަޕްޝަނުގެ ވާހަކަ. ސިޓީއަކަށް ޖަވާބެއް ވެސް؛ މި ވޭތުވެދިޔަ ސަރުކާރުގައި،
ރައީސް ޔާމީނުގެ ސަރުކާރުން ކަންކަން ހިނގައިދިޔަ ގޮތަކީ، ސިޓީއަކަށް ޖަވާބެއް ވެސް މި ލިބެނީ ލާރި ދީގެން.
ފައިސާ ދީގެން. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް އެޕޮއިންޓްމެންޓެއް ވެސް މި ލިބެނީ އެތާ އިންނަ ސެކެޓްރީއަށް ފައިސާ
ދީގެން. އެޕޮއިންޓްމެންޓު ތާވަލުގެ އެންމެ ކުރިއަށް ބައެއް ފަހަރު ލާރިކޮޅެއް ދިނީމާ، ޖައްސައިލާ ވާހަކަ އަޅުގަނޑު
އަޑު އަހަން ރައީސް އޮފީސް ތެރެއިން ވެސް. އެހެންވީމާ، މި ދަރަޖައަށް މި ޤަ އުމުގެ ކަންކަން ގޮސްފައި މި ވަނީ
ޙަޤީޤަތުގައި މި ޤައުމާ ހަވާލުވެ ހުރި އެންމެ އިސްވެރިޔާ ، ރައީސް ޔާމީން އެކަންކަން އެގޮތަށް ކުރުމަށް ބާރުއަޅާތީއޭ
އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަންޖެހެނީ. މީގެ ކުރިން އީ.އައި.އޭ ރިޕޯ ޓު އެބަހުރި ދީފައި 5000 ޑޮލަރު ހަމަ ދިއްކޮށްލާއިރަށް
އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓެއް ލިބޭނެ. އެއީ ކޮން މައްސަލައެއް، ކޮންތާކުން ހުށަހެޅި ކަމެއްކަން ވެސް ސޮއިކުރާ މީހާއަކަށް
100

ނޭނގޭނެ. އަވަހަށް ސޮއިކޮށްލާފައި ދޭނީ. އެ މީހާއަށް ލިބޭނެ 5000 ޑޮލަރު، 10000 ޑޮލަރު. އެ އުސޫލުން
މިކަންކަން ދިޔައީ ކީއްވެގެންތޯ ކޮމިޓީތަކުގައި އެބަ ބަލަންޖެހޭ. ދިޔަތޯ. ދިޔަ ނަމަ އެ ފަރާތްތަކާ ދޭތެރޭގައި ފިޔަވަޅު
ވެސް އަޅަންޖެހޭނެ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންގެ ކަންކަން ހިމާޔަތްކޮށްދިނުމަށް ތިބޭ ބަޔަކު ކުރަންޖެހޭ ކަމަކީ.
އެހެންނަމަވެސް، މިކަންކަން ނުކޮށް އަވަސްއަރުވައިލާފައި ސަރުކާރުން ހުށަހެޅި ގޮތަށް މިކަންކަން ނިންމާލައިގެންނުވާނޭ
އަޅުގަނޑު މިދަންނަވަނީ، އެ ނަތީޖާއަށް ވަނީ ކިހިނެއްތޯ އެބަ ބަލަންޖެހޭ. މައްސލަ ދިމާވަނީ ކިހިނެއް ވެގެންތޯ،
ކީއްވެގެންތޯ ، އެ މައްސަލައާ ދޭތެރޭ އަޅުގަނޑުމެން ފިޔަވަޅުއަޅަންޖެހެނީ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ
ކަންތައްތަކަކީ. އެހެންވީމާ، އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަނީ މި ސަރުކާރުގައި ކޮރަޕްޝަންގެ މައްސަލަ
ކުޑަވެ ، އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓް ވިޔަސް އަދި އެހެން ރިޕޯޓެއް ވިޔަސް، އެހެން ހުއްދައެއް ހޯދަން އެދުނު ނަމަވެސް،
ފައިސާކޮޅަކުން ކަންކަން ނިންމައިލާ އުސޫލު މި ސަރުކާރުގައި ނޯންނާނެ ކަމަށް. އީ.އައި.އޭ ރިޕޯޓެއް ހުށަހެޅި ނަމަ
އެންވަޔަރަންމަންޓަށް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ތިމާވެށްޓަށް ލިބިދާނެ ގެއްލުންތަކަކީ ކޮބައިތޯ ބަލައި، އެ ހުއްދަ ދޭން
މަޖުބޫރުވާ ހާލަތެއް އައިސްގެންވާނެ ކަމަކަށް އަޅު ގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރަން، އެއިން ގެއްލުންތަކެއް ވާނަމަ. އެހެންވީމާ،
އެގޮތަށް ، އެ އުސޫލުން ސަރުކާރު ހިންގަމުންދާނެކަމުގެ އުއް މީދުގައި އަޅުގަނޑު ވާހަކަ ނިންމައިލާނަން. ވަރަށް ބޮޑަށް
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިހާރު އިބްތިދާއީ ބަހުސް ހިނގަމުން މި ދާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ
ގާނޫނަށް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ހުށަހަޅުއްވާފައި އިޞްލާޙު؛
އިޞްލާޙުގެ ބިލަށް، އެ ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މުލަކު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ނަޞީރަށް.
މުލަކު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ނަޞީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ވެސް މި ބިލަށް ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް ދަންނަވާލުމުގެ މަޤްޞަދުގައި
އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގެ ބޭނުންކޮށްލަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސަރުކާރުން މި ބިލު ހުށަހެޅި މަޤްޞަދުތަކުގެ
ތެރޭގައި ނުވަތަ ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި އެބަހިމެނޭ ޓުއަރިސްޓް ރިސޯޓް ހެދުމަށް ދޫކުރާ ރަށްރަށާއި، ބިންބިމާއި،
ފަޅުގައި ކުރާ މަސައްކަތްތަކާ ގުޅިގެން އެ ތަނެއްގެ ވެށްޓަށް ދާއިމީ ބަދަލެއް އަތުވެދާނެ ފަދަ ކަމެއް މެދުވެރިވޭތޯ
ބެލުން. އާދެ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު؛ 2/99ގެ ގާނޫނަށް ...ވަނަ އިޞްލާޙު ގެނައުމަށް މި މަޖިލީހަށް
މި ހުށަހެޅި އިޞްލާޙަށް އަޅުގަނޑު ވަރަށް ފުރިހަމައަށް ތާއީދުކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުމެން
101

ދިރިއުޅެމުންދާ އަތޮޅު އަޅުގަނޑު ތަމްސީލުކުރަމުންދާ ދާއިރާގައި ވެސް މި ޓުއަރިޒަމް ސެކްޓަރއާ ގުޅޭ ވަރަށް ނާޒުކު
މައްސަލަތައް އެބަހުރި. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، އަޅުގަނޑުމެން ދާއިރާގެ ވަރަށް ގިނަ ދުވަސް ވެއްޖެ ޓުއަރި ޒަމްގެ
ގޮތުގައި ރިސޯޓު ހެދުމަށް ދޫކޮށްފައިވާ ރަށްތަކެއް ހުންނަތާ. އަޅުގަނޑަށް ލަފާކުރެވޭ ގޮތުގައި 14 އަހަރަށް ވުރެ ގިނަ
ދުވަސް ވެއްޖެ. އެތަނުގައި ގިނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވޭ. އެތަނުގައި ނެރާއި އަދި އެހެނިހެން ފަޅުތެރެ ވެސް ކޮނެ،
ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތްތަކެ އް ކޮށްފައި އޮންނަތާ 14 އަހަރު ވެއްޖޭ އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ބަލާނެ ބެލުންތެރިއަކު ނެތް. އެކަން ބަލާނެ އެޖެންސީއެއް ނެތް. އެކަން ވަނީ ކިހިނެއް ކަމެއް ނޭނގޭ. އަޅުގަނޑުމެން
ދާއިރާގެ ޒުވާނުންތައް އެ ވަނީ ވަޒީފާއިން މަޙްރޫމްވެފަ. ދާއިރާގެ ވަރަށް ގިނަ ޒުވާނުން ޓޫރިޒަމްގެ ސެކްޓަރގައި އެބަ
މަސައްކަތްކުރައްވާ. ނަމަވެސް، އަނބިދަރިންނާ ދުރުގައި މަސައްކަތްކުރަންޖެހުމުން ދިރިއުޅުމަށް އަންނަ ނޭދެވޭ
ބަދަލުތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ދާއިރާއިން މި ދަނީ ފެންނަމުން. މި ދެންނެވި ރަށްތައް މިހާ ދިގު މުއްދަތެއްގައި
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ދޫކުރެވިފައި ބަލަދުވެރިޔަކު ނެތި، ބަލާނެ ފަރާތެއް ނެތި އޮތުމަކީ ހިތާމަހުރި ކަމެއް. އެ
ޒުވާނުންނަށް ވަޒީފާތައް ލިބެންހުރެމެ ނުލިބިދިއުން އެއީ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި އެ ޢާއިލާތަކަށް ލިބޭ ވަރަށް ބޮޑު
ނިކަމެތިކަމެއް. އަޅުގަނޑު މި އިޞްލާޙަށް ބަލައިލާއިރު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް
ފިޔަވަޅެއް އަޅަން މި ފެންނަނީ އެ ކަމެއްގެ އަސްލު މަޤްޞަދު ފާއިތުވެދާ ފަހުން. ތެދުފުޅެއް؛ ޓުއަރިޒަމް ސެކްޓަރއަކީ
މި ސިނާޢަތުގައި، އާދެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިންކަމަށް ބަލައިލާއިރުގައި އެންމެ މަތީ ދަރަޖައިގައި ވާދަކުރާ އެއް ސިނާޢަތް.
ރާއްޖޭގެ އިންކަމް އެންމެ މައްޗަށް ދިވެހި ދައުލަތަށް ލިބޭ އެއް ސިނާޢަތަކީ ޓުއަރިޒަމް. އަޅުގަނޑުމެން މި ގާނޫނަށް
އިޞްލާޙު ގެނައުމަށްޓަކައި މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިގެންދިޔައިރުގައި ޓުއަރިޒަމް ސެކްޓަރގެ ތެރޭގައި
ނުހިމެނޭ ކަމެއް އެއީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ތިމާވެށްޓަށް އަންނަ ބަދަލާ ގުޅިގެން ބަލަހައްޓަންޖެހޭ ކަންކަން ޓުއަރިޒަމް
ސެކްޓަރުން ބެލެހެއްޓުން. އެކަމަށް ކަނޑައެޅިފައި އެބައޮވޭ ވަކި އިދާރާއެއް. ވަކި މުއައްސަސާއެއް އެބައޮވޭ. އީ.ޕީ.އޭ
އެބައޮވޭ. އެންވަޔަރަންމެންޓަލް ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީއެއް އެބައޮވޭ. އެ އެޖެންސީގެ ބޭފުޅުންގެ މަސްއޫލިއްޔަތާ މެދު
އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ސުވާލު އުފައްދަންޖެހޭ. ތެދުފުޅެއް، ރަށެއްގެ ބަނދަރެއް ހެދިޔަސް އަދި ރިސޯޓެއްގައި ފަޅެއް
ހެދިޔަސް، އަދި އެ ރަށެއްގެ ފަޅުތެރެއިން ތަނެއް ހިއްކިޔަސް އީ.ޕީ.އޭއިން އެންވަޔަރަންމަންޓަލް އެސެސްމެންޓު
ޔުނިޓުން އީ.އައި.އޭ ހަދަން އެބަޖެހޭ. ނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ، އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާގައި މި
ދަންނަވާހެން 3 ރަށެއް ދޫކުރެވި، 14 އަހަރަށް ވުރެ ގިނަ ދުވަސްވެގެންދިޔައިރުގައި ވެސް މި ރަށްތަކަށް މި ދެންނެވި
ފަރާތްތަކުން ކިހާވަރަކަށްބާއޭ އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ ބަލައިލީ. ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން އެކަކު އަނެކަކަށް އިނގިލި
ދިއްކުރާއިރު، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެން އެއް މުއައްސަސާއިން އަނެއް މުއައްސަސާއަށް މިއަދު މިއަށްވުރެ
ބޮޑަށް ޒިންމާދާރުވާންޖެހޭ. އަޅުގަނޑަށް ލިބިފައިވާ ފުރުޞަތު ހަމަވުމާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކަކޮޅު ކުރުކޮށްލަން.
102

އަޅުގަނޑުގެ އުއްމީދަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދާއިރާއަށް ވެސް ލިބިފައި ހުރި މިފަދަ ވަސީލަތް ހެޔޮގޮތުގައި ހޯދުމުގެ ހެޔޮ
ގޮތް މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުން ހޯއްދަވައިދެއްވާނެ ކަމަށް. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިހާރު ހުށަހެޅިފައިވާ ބިލަށް، އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ހިނގަމުންދާ ބިލަށް
ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް ތިމަރަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު މުޞްޠަފާއަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ތިމަރަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު މުޞްޠަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި ބިލަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ނެތް މާ ގިނަ ވާހަކަ ދެއްކުމެއް.
އެކަމަކު މި ރިޕޯޓް ހައްދަވާ ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން ބޭނުންވޭ ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް. އަދި ޚާއްޞަކޮށް
އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީއަށް. މި ރާއްޖޭގެ ކަނޑުތޮށިތައް ހަލާކުވެދާއިރުގައި، މި ރާއްޖޭގެ ރަށްރަށް
ގިރަމުންދާއިރުގައި މި ރިޕޯޓް ހަދާ ބޭފުޅުންނަށް ހައްތަހާ ވެސް މި ނެގެނީ މި ރާއްޖޭގެ ޓުއަރިސްޓް ރިސޯޓްތަކުގެ
ވާހަކަ ދައްކަމުން މި ގެންދަނީ. އެގޮތުން އަޅުގަނޑު ދާދި ފަހުން އަޅުގަނޑު ހަނދާކޮށްލަންދޭން ބޭނުން ބޭފުޅުންނަށް،
ތިމަފުށީގައި ދާދި ފަހުން ޖެހި ރިވެޓްމެންޓުގައި އަޅުގަނޑަށް އެނގޭ ގޮތުގައި ގާތްގަނޑަކަށް 1200 މީޓަރު އެއީ.
އެކަމަކު 700 މީޓަރު ޖަހާފައި، ހިއްކާފައި އޮތް ސަރަހަ އްދުގެ ތިން ބައިކުޅަ އެއްބައިގައި ޖަހާފައި ދޫކޮށްލީ.
ދޫކޮށްލިއިރުގައި އެކަމުގެ ސަބަބުން ދެން ބާކީ ހުރި ބައިތައް ގިރަމުންދަނީ. އެކަމަކު މި ކަންތައްތައް މި ރާއްޖޭގައި
ކަމާ ބެހޭ ފަރާތްތަކަށް މި ކަންކަން ނުނެގޭތީވެ، ނުބެލޭތީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް ކަންބޮޑުވާ މައްސަލައެއް އެ މައްސަލައަކީ.
ދެން އަނެއް މައްސަލައަކީ، ރާއްޖޭގައި ރައްޔިތުން ނުވިސްނާ، ރާއްޖޭގައި ކަނޑުތޮށިތަކެއް ނެތް އިނގޭތޯ. މި
ރާއްޖެއަކު ކަނޑު ތޮށިތަކެއް ނެތް. މުޅިން މި ހަދަމުންގެންދަނީ އެތެރެ. މިހާރު މިއީ ބާ އޮޑިއެއްގެ މަތިހެދުން ކަހަލަ
ކަމަކަށް ވެފައި މި އޮންނަނީ. ބާ އޮޑިއެއްގެ ފޫ ނުހަދައި، މުޅިން ހަދަމުންގެންދަނީ އޭގެ މަތި. އެހެންވީމާ، މިކަހަލަ
ކަންތައް މިހެން ވާ ކަމަށް ވަންޏާ މި ރާއްޖޭގެ އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ ވާހަކަ ދައްކާނެ ކަމެއް ނެތް. އަޅުގަނޑަކަށް އެ
ވާހަކަ ދެއްކޭކަށެއް ނެތް. އަޅުގަނޑުގެ ރަށުގައި އަޅުގަނޑަށް ހަނދާން އެބަހުރި، މިހާރު ރަށުގެ އެއްބައި އެ އޮތީ
ބުރިވާ ހިސާބުގައި. އެކަމަކު އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ ބޭފުޅުން މިހާތަނަށް ކުރި ސަރވޭތަކުން މި ބޭފުޅުންނަށް ދުވަހަކު
ވެސް މިއިން ކަމަކާ އަޅައިލެވޭ ގޮތެއް ނުވޭ. ބަލައިލެވޭ ގޮތެއް ނުވޭ. ރިޕޯޓެއްގައި ލިޔެވޭ ގޮތެއް ނުވޭ. އެހެންވީމާ،
އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ ވާހަކަ ދައްކާ ނަމަ، ހަމައެކަނި ޓޫރިސްޓުންނަށް ޚިދުމަތްދޭން އަޅުގަނޑުމެނަށް ތިބެވޭނީ،
ވަސީލަތްތައް ވިއްކަން ތިބެވޭނީ ރަށްރަށުގައި މީހުންނަށް ދިރި ވެސް ތިބެވިގެން. މި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް އެ
ތަންތާނގައި ދިރި ވެސް އުޅެވިގެން. ބައެއް ރަށްރަށުގައި ގިރަމުންގޮސް ރަށްރަށް އެބަ ހުސްވަމުންދޭ. ރަށްރަށް
103

ބުރިވަމުން އެބަދޭ. ދާއިރު ، މި ކަންކަން ފާހަގަނުކުރެވިފަ އިވުމަކީ މިއީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް ހިތާމަކުރާ މައްސަލައެއް.
އަޅުގަނޑު މި ވާހަކަ މި ދަންނަވަނީ، ޚާއްޞަކޮށް އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީގެ ސަމާލުކަމަށްޓަކައި ދަންނަވައިލާ
ދެންނެވުމެއް މި ކަމަކީ. އެހެންވީމާ، މި ރާއްޖޭގެ ރަށްތަކުގެ މައްސަލައިގައި، ރަށްތައް އޮތީ ވަރަށް ނާޒުކު
ފައްތަރެއްގައި. މި ރާއްޖޭ ގެ ކަނޑުތޮށި؛ އަޅުގަނޑު އަނެއްކާ ވެސް ތަކުރާރުކުރަން. މި ރާއްޖޭގެ ކަނޑުތޮށި ހަމަ އޮތް
އެއްވެސް ރަށެއް މި ރާއްޖޭގައި ނެތް އިނގޭތޯ. ހަމަ އެ ގޮތަށް އެތެރޭގެ ރިވެޓްމެންޓްތައް ވެސް ހަމަ ދަނީ އެހާ
ފީކަޅާކޮށް ޖަހަމުންދަނީ. އެހެންވީމާ، ވަށައިގެން ގިރަމުންދަނީ. ރަށްރަށް ގިރަމުންދަނީ. އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަ
ދެންނެވުން އަޅުގަނޑުގެ ބޭނުމަކީ. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެން ވާހަކަފުޅުނުދައްކަވާ މެންބަރަކު މި
ވަގުތު މާލަމަކު، މި ޖަލްސާގެ ތަޅުމަކު ވަޑައިގެން ނެތް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދެން މިހާރު ގަސްތުކުރަނީ މި ބިލުގެ
އިދާރީ ބަހުސް، އިބުތިދާޢީ ބަހުސް ނިންމާލުމަށްޓަކައި ބިލަށް ފަހުބަސް ވިދާޅުވެދެއްވުމަށް. ބިލު ހުށަހެޅުއްވި
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރަށް ފުރުޞަތުއަރުވަން. އިއް ޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު.
ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނަށް މި ގެނެވުނު މުހިއްމު އިޞްލާޙަށް،
އިޞްލާޙުގެ ބަހުސްގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެން މުހިއްމު މަޝްވަރާތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅުއްވި ހުރިހާ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. ދެން މީގައި ދައްކަން މާ މުހިއްމު އިތުރު ވާހަކަތަކެއް ނެތް.
އަޅުގަނޑު ބިލު ހުށަހަޅަމުން ވެސް ދެންނެވިހެން، މުހިއްމު އިޞްލާޙެއް މިއީ. ކުރިން މި ގާނޫނުގައި ވާ ގޮތަށް މިހާރު
މި ޒިންމާ އެކަން ކުރަންޖެހޭ ފަރާތާ ހަވާލުކުރެވިގެން މި ދަނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ، މިކަން ދެން
ދާނީ ރަނގަޅަށް ކަމަށް. އެހެންވީމާ، މިހާހިސާބުން އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކަ ކުރުކޮށްލާނަން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު. ބިލު ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު ބިލަށް ފަހުބަސް ވިދާޅުވުމާ ގުޅިގެން، ގަވާއިދުގައިވާ
ގޮތުގެ މަތީން، މި ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ނިމުނީކަމުގައި ކަނޑައަޅަން.
104

{7.4} ދެން އޮތީ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަ ށް
ހުށަހަޅުއްވާ އިޞްލާޙެއް ހުށަހެޅުއްވުން. މި ބިލު ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވާފައިވަނީ، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ. މި ބިލު ހުށަހެޅުމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތުއެރުވުމުގެ
ކުރީގައި ހަމަ ރެކޯޑަށްޓަކައި ޕްރޮސީޖަރއަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނަން. މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދުގެ 36ވަނަ
މާއްދާގައި މަޖިލީހުގެ ޖަލްސާ ފެށުމާއި ނިންމުމާ ދެމެދުގެ ވަގުތުތައް އަތުރާލެވިފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކޮށްފައި އޮންނައިރު،
އެންމެ ފަހު ފޮޅުވަތުގައި މި އޮންނަނީ 13:00 އިން 14:30 އަށް. މިހާރު ގަޑިން 14:30 ވެއްޖެ. އެހެންނަމަވެސް،
ތިޔަ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން މިއަދު މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުން ފާސްކުރައްވާފައިވަނީ މިއަދުގެ އެޖެންޑާ ގައިވާ ކަންތައްތައް
ނިމެންދެން ޖަލްސާ ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ތިޔަ އި އްޒަތްތެރި
މެންބަރުންގެ އިޢުތިރާޟެއް ނެތް ކަމަށް ވަނީ ވިއްޔާ ހުސްވަގުތުކޮޅަކަށް އަދި ހުއްޓައި ނުލާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން ގަސްތުކުރަން. އެއީ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ، ގާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނު)
އަށް އިޞްލާޙުގެނައުމުގެ ބިލު. މިބިލު މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވުމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާއަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ގާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުނިތަކާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް މި
ހުށަހެޅޭ އިޞްލާޙަކީ، ވޭތުވެދިޔަ 22 ވަރަކަށް އަހަރުގެ ތެރޭގައި ރަޖިސްޓްރީކުރެވިފައިވާ ކުންފުނިތަކުގެ ތެރެއިން
އަހަރީ ފީ ނުދައްކާ ކުންފުނިތަކާއި، އަހަރީ ހިސާބުތަކާއި، ޑައިރެކްޓަރުންގެ އަހަރީ ރިޕޯޓާއި، އޮޑިޓް ރިޕޯޓުތައް
ހުށަނާޅާ ކުންފުނިތަކުގެ އަދަދު 7 ހާހަށްވުރެ އިތުރު ވެފައިވާއިރު ، އެކި ސަބަބުތަކަށްޓަކައި ވިޔަފާރި ހުއްޓައިލާފައިވާ
ފަރާތްތަކާއި އަދި ވިޔަފާރި އިތުރަށް ކުރިއަށްގެންދަން ބޭނުންނުވާ ފަރާތްތަކަށް މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ކުންފުނިތައް
އުވައިލެވޭނެ ވަސޭހަ ގޮތެއް ހަމަޖެހިފައިނެތުމުގެ ސަބަބުން އެކަމުގެ ތަކުލީފު ރައްޔިތުން އުފުލަމުންދާތީ، މި ގާނޫނު؛
10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުނިތަކާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް ހުށަހެޅޭ އިޞްލާޙެއް. މި އިޞްލާޙު ފާސްވެގެންދިޔުމުން
ފަސޭހައިން ކުންފުނިތައް އުވާލަން ބޭނުންވާ ފަރާތްތަކަށް އެކަން ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ހުޅުވިގެންދާނެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙް ރާއްޖޭގެ އެކި ރަށްރަށަށް ކުރެއްވި ދަތުރުފުޅުތަކުގައި
އެމަނިކުފާނަށް ރައްޔިތުންގެ ވަރަށް ގިނަ ޝަކުވާތައް ހުށަހަޅާފައިވޭ. އެގޮތުން، މި ކަމަކީ ވެސް ހަމަ ވަރަށް ގިނަ
ރައްޔިތުން މިއަދު ބޭނުންވެފައިވާ ކަމެއް އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިގެން މި ދާ ގިނަ ބިލުތަކަކީ
ރައްޔިތުން އިޞްލާޙު ކުރަން ބޭނުންވެފައި ހުރި ކަންތައްތައް ހުށަހަޅާފައިވާތީ، އޭގެ ސަބަބުން ހުށަހެޅިގެންދާ
105

ކަންތައްތަކެއް. އެގޮތުން، މި ބިލުގައި ވެސް ހުށަހަޅާފައި މި ވާ ކަންތައްތަކަކީ ، ރައްޔިތުންނަށް ލުއިފަސޭހަ
ކުރުމަށްޓަކައި ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް އެ ޚިދުމަތް ދިނުމަށްޓަކައި ހުށަހެޅިގެންދާ އިޞްލާޙެއް ޢިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަންޖެހޭނެ، ރާއްޖޭގެ އިކޮނޮމިކް މިނިސްޓްރީއަކީ ވޭތުވެދިޔަ ތަނުގައި ރައްޔިތުންނާ މާ ރައްޓެހި
މިނިސްޓްރީއެއް ނޫން. ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް މާ ފަސޭހައިން ވާ ގޮތަށް އޮތް މިނިސްޓްރީއެއް ނޫން.
އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑު މި ވަގުތު ވެސް ގޮވާލަނީ އަލަށް ހަވާލުވި އިކޮނޮމިކް މިނިސްޓަރުގެ އަރިހުން، އިކޮނޮމިކް
މިނިސްޓްރީން ދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް މިހާރަށްވުރެ ރައް ޔިތުންނަށް ފަސޭހަކަމާއެކު ލިބިދޭނެ ވިއުގައެއް ޤާއިމުކޮށް
އޭގެތެރެއިން ރައްޔިތުންނަށް ފަސޭހަ ޚިދުމަތްތަކެއް ލިބިގެންދިޔުން. ރައްޔިތުންނަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށްޓަކައި އެތައް
ފައިސާއެއް ޚަރަދުކޮށްގެން ދައުލަތުގެ އެކިއެކި މިނިސްޓްރީތަކާއި ވުޒާރާތައް އުފައްދައިގެން ޚިދުމަތް ދެމުންދާއިރުގައި
ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް ފަސޭހަ، ލުއި ޚިދުމަތްތަކެއް ރައްޔިތުންނަށް ލިބެންޖެހޭ. ސަރުކާރުގެ މިއަދު ވެސް ވަރަށް
ގިނަ ތަންތަނުން މި ޚިދުމަތް މިގޮތަށް ލިބެމުންނުދާކަން އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ހިތާމަޔާއެކު ފާހަގަކުރަން. އެހެންކަމުން،
އެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރުންކުރަމުން މި ދަނީ. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކުރިޔަށް މި އޮތް ތަނުގައި
ސަރުކާރުގެ ހުރިހާ މިނިސްޓްރީތަކަކީ ވެސް ރައްޔިތުންނަށް ފަސޭހައިން ޚިދުމަތް ލިބޭ، ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ
ޚިދުމަތްތައް ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް ފޯރުކޮށްދޭ މިނިސްޓްރީތަކަށް ވެގެންދާން އެބަޖެހޭ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން
ރައްޔިތުން ކައިރީގައި ވީ ވަޢުދުތަކަކީ. ރައްޔިތުންގެ އަތްފޯރާ ހިސާބުގައި ސަރުކާރުގެ ހުރިހާ މިނިސްޓްރީތަކެއް ވެސް
ހުންނަންޖެހޭނީ. ދައުލަތުގެ ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކެއް ވެސް ހުންނަންޖެހޭނީ. އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މި
ބިލުތައް ހުށަހަޅަމުން މި ދަނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އުއްމީ ދުކުރަނީ މިކަމުގެ ސަބަބުން ވެސް ރައްޔިތުންނަށް އިތުރު
ލުއިފަސޭހަ ގޮތްތަކެއް ވެގެންދާނެ ކަމަށް. މި ތަޅުމުގައި ބައެއް ބޭފުޅުން ވާހަކަދައްކާއިރު އެބަ ވިދާޅުވޭ، މިވެނި ކަމެއް
ހުށަހެޅީމޭ، މިވެނި ކަމެއް ހުށަހެޅީމޭ. އެހެންނަމަވެސް، ބަލައެއް ނުގަތޭ. ރަނގަޅު ވާހަކައެއް . އަޅުގަނޑުމެން މިތިބީ އެ
ބޭފުޅުން ދައްކާ ވާހަކަ އަޑުއަހާކަށް ނޫން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް މިއަދު. އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންނަށް ވަޢުދުވީ
ރައްޔިތުންނަށް ލުއިފަސޭހަކޮށްދޭން. މިދިޔަ 5 އަހަރުދުވަހު މިތާ ތިބެގެން ރައްޔިތުންނަށް ޖެއްސުމާއި، ގޯނާ އާއި
އަނިޔާކޮށްފައި، ދެން މިތަނަށް ބިލެއް ހުށަހަޅާނެ ކަމެއް ނެތް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ހަމަ އަޖައިބުވޭ މި
ތަޅުމުގައި އެ ބޭފުޅުންނަށް ރައްޔިތުންނޭ ކިޔައިގެން ވާހަ ކަދައްކަން ކެރޭ ކަމަށްޓަކައި ވެސް. ރައްޔިތުންނަށް ދިނީ
އަނިޔާއޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކާޑު އަގުބޮޑު ކުރީ. ތެޔޮ އަގުބޮޑު ކުރީ. ކަރަންޓު އަގުބޮޑު ކުރީ. ދެންވެސް
ރައްޔިތުންނަށް އުނދަގުލެއް ކު ރެވެން ހުރިހާ ކަމެއް ކުރީ. ކޮށްބަހައްޓާފައި ދެން މިއަދު މިތާ ތިބެގެން ރައްޔިތުންނޭ
ކިޔައިގެން ވާހަކަދެއްކީމަ މީހުން މަލާމާތްކުރާނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ. މިއަދު
ހަމަ ކޮންމެ މީހަކު އަނގަ ތަންމިނަން ހުޅުވާފައި މި ބުނަނީ އެވެނި ކަމެއް ހުށަހަޅައިފީމޭ، ބަލައިނުގަތޭ. ނުގަންނާނަން
ބަލައެއް. ބަލައެއް ނުގަންނާނަން. އަޅު ގަނޑުމެން ރައްޔިތުންނަށް ބޭނުންވާ ކަންތައް ހުށަހަޅާނީ. ރައްޔިތުންނަށް ބޭނުންވާ
106

ކަންތައް ކޮށްދޭނީ. އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި މިއަދު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރުން މަސައްކަތްކުރަމުން އެ ދަނީ.
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ރައްޔިތުންނަށް ހެޔޮ ބަދަލުތަކެއް ގެނެސްދޭނަން. ރައްޔިތުންނަށް އުފާވެރިކަން ގެނެސްދޭނަން
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ސަރުކާރުގައި ރައްޔިތުންނަށް ހިތާމަޔާއި ވޭނުގައި އުޅޭކަށް އަޅުގަނޑުމެން
ނުޖައްސާނަން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މިދަންނަވަނީ، އިތުރަށް ދެން ތިބޭފުޅުން ވާހަކަ
ނުދައްކަވާށޭ. ހަމަ އަޅައިގެން ތިބި ޓޭޕް އަނގަމަތީގައި އަޅުއްވައިގެން ތިއްބަވާށޭ. އަޅުގަނޑުމެން ތިބޭފުޅުން ހަމަ
ތިގޮތަށް ބައިތިއްބައިގެން ރައްޔިތުންނަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ކަމެއްކޮށް، ހުރިހާ ފުރިހަމައެއް ގެނެސްދޭނަމޭ. ޝުކުރިއްޔާ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ބަހުސް ކުރެއްވުމަށް ވަގުތު ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް އަޅު ގަނޑު
މިދަންނަވާލަނީ. ޕީ.ޕީ.އެމަށް 1 ގަޑިއިރާއި 8 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޖުމްހޫރީ ޕާޓީއަށް 50 މިނެޓާ އި 8 ސިކުންތު.
އެމް.ޑީ.ޕީއަށް 43 މިނެޓާއި 17 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.އޭއަށް 9 މިނެޓާއި 7 ސިކުންތު. އަދާލަތު ޕާޓީއަށް 3 މިނެޓު. ވަކި
ޕާޓީއަކަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިނުގަންނަވާ ކޮންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް 3 މިނެޓު. ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް
އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަން. ތިމަރަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު
މުޞްޠަފާ.
ތިމަރަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު މުޞްޠަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ މި ބިލު
ހުށަހެޅި ކަމަށް ޓަކައި އެ މަނިކުފާނަށް އަޅުގަނޑު ޝުކުރު ދަންނަވަން. އަދި މިއަދު ރާއްޖޭގެ މި މިނިސްޓްރީގައި
ހުންނެވި، ކަމާ ބެހޭ މިނިސްޓްރީގައި ހުންނެވި މިނިސްޓަރަށް ވެސް އަޅުގަނޑު ޝުކުރު ދަންނަވަން. އެކަމަކު،
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ހިތާމަޔަކީ، ރާއްޖޭގަ އި ކުންފުނީގެ ގާނޫނެއް ނެތް. ރާއްޖޭގައި ކުންފުނީގެ ގާނޫނެއް ނެތް. މިހާރު
މި ހުށަހަޅާފައި އޮތް އިޞްލާޙަކީ ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި ބާތިލު އެއްޗެއް. އަޅުގަނޑު މިހެން މި ދަންނަވަނީ ސަބަބުތަކެއް
އޮތީމަ. 2012 ވަނަ އަހަރުގައި ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމި މައްސަލައެއްގައި އެ ބޭފުޅުން ވިދާޅުވަނީ، އިޤްތިޞާދީ
ނަޒަރަކުން ބަލާއިރުގައި ކުންފުނީގެ ހިއްސާދާރުންނާއި ކުންފުންޏަކީ އެކައްޗެކޭ. މިއީ ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ ކޮމްޕެނީގެ
ކޮންސެޕްޓް ސުޕްރީމް ކޯޓުން މާނަކޮށްފައި އޮތް ގޮތް. އެހެންވީމާ، އެ މާނަ އެގޮތަށް ކުރުމާ ގުޅިގެން ރާއްޖޭގައި
ކުންފުނީގެ ގާނޫނެއް ނެތް. އިނގިރޭސިން ލަމުން އައި ކޯޓުފަޓުލޫނާއި، އިނގިރޭސިން ހަދާފައި އޮތް ކުންފުނީގެ
ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ ކޮންސެޕްޓް، ކުންފުނީގެ ކޮންސެޕްޓާ މި ދޭއްޗަށް މިއީ ބަރުމާޕީސް މުންޑެކޭ ބުނުމަކުންނެއް އޭރުން
107

އެ ކުރެވެނީކީ ރަނގަޅު މާނައެއް ނޫން. އެހެންވެ އްޖެއްޔާ އެ މާނަ ނަގާފައި، އެގޮތަށް ނަގާފައި ސުޕްރީމް ކޯޓުން
ޙުކުމެއް ކުރުމުން އެ ގާނޫނެއް ސަލާމަތަކުންނެއް ނެތް. އެހެންވީމާ، ރާއްޖޭގައި ޙަޤީޤަތުގައިވާ އެއްޗަކީ ރާއްޖޭގައި
ކުންފުނީގެ ގާނޫނު އަސްލަށް އަންނަން އެބަޖެހޭ. މި ގާނޫނަށް ގެނައި އިޞްލާޙަކީ ވެސް ބާތިލު އިޞްލާޙެއް. މި
އުފެދުމުގައި ވެސް ބާތިލު އެއްޗެއް. އެއީ ރާއްޖޭގައި ކޮމްޕެނީގެ ގާނޫނެއް ނެތް. އަޅުގަނޑު މި ވާހަކަ މި ދައްކަނީ
އަޅުގަނޑު އެކަންޏެއް ނޫން. ރާއްޖޭގައި ރަޖިސްޓްރާ އޮފް ކޮމްޕެނީގައި ވެރިޔަކަށް ހުންނެވި ބޭފުޅާ ވެސް ވިދާޅުވި ،
ރާއްޖޭގައި އެ ޙުކުމުގެ ފަހުން، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އެ ޙުކުމުގެ ފަހުން ރާއްޖޭގައި ކުންފުނީގެ ގާނޫނެއް ނެތޭ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދަރަނި ނެގުމާއި ދަރަންޏަށް ޒިންމާވު މާ، މި ކަންކަމަކީ މިއީ ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ ގާނޫނު ބުނާ
ގޮތުން އެއީ ގާނޫނީ ޝަޚްޞެ އް. ދަރަނި ނެގުމާއި ދަރަންޏަށް ޒިންމާވުމާ، މި ކަންކަމަށް އޮންނަ ގާނޫނީ ޝަޚްޞެއް
އޮތްއިރުގައި ފަރުދީ މީހާ ޒިންމާ އުފުލާ ގޮތަކަށް ނޯންނާނެ. މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހަދައިގެން އުޅޭ ގާނޫނެއް ނޫން.
މިއީ ދިވެހިން ހެދި އެއްޗެއް ނޫން. މިއީ އިނގިރޭސިން ހަދައިގެން އުޅޭ އެއްޗެއް. އިނގިރޭސިން މި ގާނޫނު ގެންގުޅޭތާ
700 އަހަރު ވެއްޖެ. އެހެންވީމާ، 700 އަހަރު ވަންދެން އިނގިރޭސިން ގެން ގުޅުނު ގާނޫނެއް މާނަކުރުމުގެ ބާރު
އަޅުގަނޑަކަށް ހިއެއްނުވޭ އެ ބޭނުންހާ ގޮތަކަށް މާނަކުރުމުގެ ބާރު އެއްވެސް ކޯޓަކަށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓަކަށް ވެސް
ލިބިގެނެއް ނުވޭ. އެހެންވީމާ، އިނގިރޭސިން ހަދައިގެން އުޅޭ ކޮންސެޕްޓަކަށް ރާއްޖޭގައި ވެސް ގާނޫނުތައް ހަދައިގެން
މި އުޅެނީ، ސިންގަޕޫރުގައި ވެސް ހަދައިގެން އުޅެނީ ހަމަ އެ ގާނޫނަށް، ހަމަ އެ ކޮންސެޕްޓަށް ބަލައިގެން. އެހެންވީމާ،
މިހެން އޮތް ކަމެއްގައި މި ބުނާ ޙުކުމުގެ ސަބަބުން؛ ހަމަ އެ އަހަރުގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ހަމަ އެ އަހަރުގައި
ދެވަނައަށް ކުރި ޝަރީޢަތަކީ މީހަކު ދަރަނީގެ މައްސަލައެއްގައި އެފަހަރު ކޯޓުން މި ވިދާޅުވަނީ، ތިއީ ކުންފުނި
ޒިންމާވާންޖެހޭ ކަމެކޭ. އެއަށް ފަރުދީ މީހާ ޒިންމާވާކަށްނުޖެހޭނޭ. އޭގެ ކުރީގެ ޙުކުމުގައި މި ވިދާޅުވަނީ ، އިޤްތިޞާދީ
ނަޒަރަކުން ބަލާއިރުގައި ކުންފުންޏާއި ކުންފުނީގެ ހިއްސާދާރުންނަކީ އެކައްޗަކޭ. އެހެންވީމާ، ދެ ގޮތަށް އައުމާ ގުޅިގެން ؛
އެހެންވީމާ މި ދެ ޙުކުމުން ވެސް އެބަ އިނގޭ މިއީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން މި ބާތިލު ގާނޫނެއްކަން. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑު ގޮވައިލަން، މިނިސްޓަރަށް ގޮވައިލަން، މިކަމާ ބެހޭ މިނިސްޓްރީގެ މިނިސްޓަރަށް އަޅުގަނޑު ގޮވައިލަން،
ފުރިހަމަ ގާނޫނެއް ހުށަހަޅާށޭ. މިހާރު މި ގާނޫނުގެ މައްޗަށް ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން ލައްވައި އިންވެސްޓުކޮށްގެން ބޮޑެތި
ރިސޯޓުތަކާ އެއްޗެހި ހަދަމުންދާއިރުގައި ހެޔޮނުވާނޭ މިގޮތަށް ބާއްވާކަށް. ކޯޓަކަށް ދިއުމަކުން އިފްލާސްއެއް ނުކުރެވޭ.
ކޯޓަކަށް ދާއިރު ، ވަކި ހިސާބަކުން އެބަ ބުނޭ، އުހޫނ! ކުންފުނީގެ ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭނީ ކުންފުނީގެ ހިއްސާދާރުންނޭ.
ކުންފުނީގެ ހިއްސާދާރު ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭ ގޮތަކަށް ނޯންނާނެ. ކުންފުނީގެ ޑިރެކްޓަރުގެ މައްޗަށް މަކަރާއި ހީލަތުގެ
މައްސަލައެއް ސާބިތުނުވާހާ ހިނދެއްގައި އޭގެ ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭނީ ކޮމްޕެނީން. ކޮމްޕެނީން. އަޅުގަނޑު މި
ސުވާލުކުރިން އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ވަރަށް ފުންނާބުއުސް ލޯޔަރަކާ. ބުނީމަ އޭނަ ބުނި، އަޅުގަނޑު ކިހިނެއްހޭ ކުންފުނި
ޒިންމާ އުފުލާނީ. އެއީ ޕޭޕަރުގަނޑެއް ނޫންހޭ. ބުނީމަ އޭނަ އަޅުގަނޑަށް ދިން ޖަވާބަކީ، މުޞްޠަފާއޭ ތިޔަކު ކުރެވޭނެ
108

ކަމެއް ނެތޭ. އިނގިރޭސިން ތި ގާނޫނު، ތި ކޮންސެޕްޓް ގެންގުޅޭތާ 700 އަހަރު ވެއްޖޭ. އެހެންވީމާ، ފަރުދީ ގޮތުން
އެއަށް ޒިންމާ އުފުލާކަށްނުޖެހޭނޭ. ޑައިރެކްޓަރެއްގެ މައްޗަށް ޒިންމާ ނާންނަހާ ހިނދެއްގައި ، އޭނަ މަކަރާއި ހީލަތް ހެދި
ކަމަށް އޭނަގެ މައްޗަށް ސާބިތުނުވާހާ ހިނދެއްގައި އޭގައި ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭނީ ކުންފުންޏޭ. އެހެންވީމާ، ކުންފުންޏޭ
ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭނީ. އެކަމަކު، ރާއްޖޭގައި ޝަރީޢަތްކުރަނީ މިގޮތަކަށް ނޫން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އެހެންވެގެން މި
ބުނީ، އިނގިރޭސިން ހަދާފައި ހުންނަ ކޯޓުފަޓުލޫނާއި، އިނގިރޭސިން ހަދާފައި ހުންނަ އެ މީހުންގެ ގާނޫނުތަކާއި، އެ
މީހުންގެ ކުންފުނިތަކަށް އެއީ ބަރުމާޕީސް މުންޑެކޭ ބުނެގެން އެގޮތަށް މާނަ ނަގައިގެން ރާއްޖޭގައި ޝަރީޢަތެއް
ނުކުރެވޭނެ. އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ގޯހެއް އެއީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މި ރާއްޖޭގައި އަޅުގަނޑު ގޮވައިލަން، ރާއްޖޭގެ
ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި ރާއްޖޭގެ ކުންފުނީގެ ގާނޫނު ވަނީ މީގެ ދުވަސްކޮޅެއް ކުރިން، 2012 ވަނަ އަހަރު އުވައިލާފަ.
އެހެންވީމާ، އާ ގާނޫނެއް ގެނެސްގެން ނޫންވިއްޔާ މި ރާއްޖޭގައި ކުންފުނިތަކެއް ނުހިންގޭނޭ . އެހެންވީމާ، ކުންފުނިތައް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިހާރު އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ހިނގަމުން މި ދަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ
ގާނޫނަށް ސަރުކާރުން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ އިޞްލާޙަށް. މި އި ޞްލާޙަށް ވާހަކަފުޅުދެއް ކެވުމަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި
އަރުވަނީ ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރަށް.
ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް މި ގެނެވޭ އިޞްލާޙަކީ
މުހިއްމު އިޞްލާޙެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. މި އިޞްލާޙު ހުށަހެޅުއްވި، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ
މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާއަށް އަޅުގަނޑު ޝުކުރު ދަންނަވަން. އަދި ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން މި މަސައްކަތް
ކޮށްދެއްވި ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް ޝުކުރު ދަންނަވަން. މިއީ މުހިއްމު ގާނޫނަކަށް ވެގެން؛ މި ގެނެވޭ އިޞްލާޙަކީ
މުހިއްމު ކަމަކަށް ވެގެން މި ދަނީ މީގެ ސަބަބުން އެތައް ދުވަސްތަކެއް ވެފައި ހުރި ކުންފުނިތަކެއް ، އަހަރީ ފީ
ނުދެއްކި، އަދި އޮޑިޓް ރިޕޯޓް ހުށަނޭޅި ހުރި އެތައް ކުންފުނިތަކެއް މި ބިލުގެ ސުރުޚީގައި ވެސް އެބައޮވޭ 7000
ވަރަކަށް ކުންފުނި އޮތް ކަމަށް. މިއީ ވަރަށް ބޮޑު މައްސަލައެއް މިއީ. މިކަމުގެ ސަބަބުން މިކަމުގައި ކުންފުނިތަކުގެ
ހިއްސާދާރުންގެ ގޮތުގައި ތިއްބެވި ބޭބޭފުޅުން ވިޔަފާރިކުރުމަށް ހުރަސްތައް އެބައެޅޭ. އަދި ފަހުން ވިޔަފާރިއެއް ކުރަންޏާ
އެ މައްސަލަ އޮތިއްޔާ އެއީ އިޝޫއެއްގެ ގޮތުގައި އެބަނެގޭ. އެހެންވީމާ، މިކަމަށް އަވަސް ޙައްލެއް ހޯދައިދިނުމަކީ
މުހިއްމު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އެހެންވީމާ، މި އިޞްލާޙުގެ ސަބަބުން މިކަމަށް ލުޔެއް
ލިބިގެންދާނެ. އަދި މިކަން ޙައްލުވެގެން ވެސް ދާނެ. ރާއްޖޭގައި ކުންފުނިތައް ހެދުމަކީ މީގެ އަހަރުތަކެއް ކުރިން މާ
109

އުނދަގޫ ކަމެއް ނޫން. ވަރަށް ފަސޭހައިން ކުރެވެން އޮތް ކަމެއް. އެއީ ރާއްޖޭގައި ވިޔަފާރީގެ ކަންކަން އޭރު އޮތް
ގޮތުން ގާނޫނުތައް ވެސް ހުރި ގޮތުން އޭރު ފަސޭހަކަމަކަށް ވާތީވެ އެންމެން ވެސް ވިޔަފާރިކުރުމަށް ކުންފުނިތައް
ހަދާފައިވަނީ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު ކަންތައްތައް މި އޮތް ގޮތުން ޓެކްސްތައް ވެސް ؛ އިތުރު ޓެކްސްތައް ވެސް
ތަޢާރަފްކުރެވިގެން ޓެކްސް ދައްކަން އެބަޖެހޭ. ރިޕޯޓްތައް ހުށަހަޅަން އެބަޖެހޭ. އަދި މިނޫންވެސް އެތައް ކަންކަމެއް
ކުންފުންޏެއް ވެއްޖެއްޔާ ހުށަހަޅަން އެބަޖެހޭ ވަރަށް ގިނަ ރިޕޯޓުތަކެއް. މިކަމާ ގުޅިގެން ކުދި ކުންފުނިތައް
ހިންގަމުންދިޔަ ފަރާތްތަކުން މި ދެންނެވި ރިޕޯޓުތައް ހުށަނޭޅި ، ނޫނިއްޔާ ފީ ދައްކަން ވެސް ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާ ވެސް
ނުލިބި، މިހެން ވިޔަފާރިތައް ހުއްޓިފައި ހުރި ކުންފުނިތައް އެބަހުރި. އެހެންވީމާ، މިކަމަށް ޙައްލެއް ހޯދައިދިނުމަކީ
ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. ދެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން، ސަރުކާރުން މިހާރު މި ހުށަހެޅިގެން އަންނަ ބިލުތަކަކީ،
އިޞްލާޙުތަކަކީ ، ގާނޫނަށް މި ގެނެވޭ އިޞްލާޙުތަކަކީ މިއީ ވަރަށް އަސާސީ ކަންކަމުގެ ގޮތުގައި ؛ މި ދެންނެވީ އަސާސީ
އިޞްލާޙުތަކެއްގެ ގޮތުގައި ނެގޭ އިޞްލާޙުތަކެއް ކަމުގައި ވިއެއް ކަމަކު ، ރައްޔިތުންނަށް، މިކަމާ ގުޅުންހުރި
ބޭބޭފުޅުންނަށް، ރައްޔިތުންނަށް މުހިއްމު ކަންތައްތަކެއް މިއީ. މިއީ ކޮންމެހެން ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފެނިގެން މި ދަނީ، މީގެ ކުރިން ވެއްޖެއްޔާ ހުށަހެޅޭ އިޞްލާޙުތަކަކީ، އެއިން މާ ބޮޑު ސީދާ ފައިދާއެއް ރައްޔިތުންނަށް
ނުކުރެވޭ، އެހެންނަމަވެސް ދައުލަތަށް ކޮންމެވެސް ފައިދާއެއް ނޫނީ ސަރުކާރަށް ފައިދާވާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް ނޫން ގޮތަކަށް
ގާނޫނަކަށް އިޞްލާޙނުގެނެވޭ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު މި ގެނެވޭ އިޞްލާޙުތަކަކީ ސީދާ ރައްޔިތުންނާ ގުޅުންހުރި،
ރައްޔިތުންނަށް އޭގެ ލާބަޔާއި މަންފާ ސީދާ ދެވޭ އިޞްލާޙުތަކަކަށް ވާތީ އަޅުގަނޑުމެން އިޞްލާޙުތައް ގެނެސްގެން މި
ނިންމަން، މި ދައުރުގެ ތެރޭގައި ނިންމަން މަސައްކަތް މި ކުރަނީ. އެބަ ވާހަކަދެކެވޭ މަޖިލީހުގެ ވަގުތު އިތުރުކޮށްގެން،
އަޅުގަނޑުމެން ތިން މަރުޙަލާ ވެސް އެއްކޮށްލައިގެން ބަހުސްތައް ކޮށްލައިގެން މި ބިލުތައް ނިންމަނީއޭ. މިއީ ކޮންމެހެން
ނިންމަންޖެހޭ. މިއަކުން ސަރުކާރަށް ފައިދާވާ، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ފައިދާވާ ބިލުތަކެއް ނޫން. މި ބިލުގެ ސަބަބުން
ވެސް، މި ނިންމޭ ބިލުގެ ސަބަބުން ވެސް ފައިދާވެދާނީ ސީދާ ރައްޔިތު މީހާއަށް. އެހެންވީމާ، ހުށަހެޅިގެން
އިޞްލާޙުވެގެންދާ ކޮންމެ ކަމަކީ، މި ދެންނެވިހެން ސީދާ ރައްޔިތުންނަށް އެއިން ފައިދާވާ ކަންކަން. އެހެންވީމާ، މި
ކަންކަން ކޮންމެހެން ކުރަން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެން ނުނިދާ ތިބެ ވެސް މިކަން ކުރަން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިހާރު މަޖިލިސް ދާ ގޮތުން މި ވާހަކަ މި ދެކެވެނީ. ކުރިން މަޖިލީހުގައި ކަންކަން ގޮސްފައި؛ ކުރިން މަޖިލީހުގައި
އެކަން ދިޔައިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެން ގޮސްފައިވަނީ ކޮންމެވެސް ބާރެއް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ހޯދައިދިނުމަށް
މިތާ އެ މަސައްކަތްކޮށްފައި ވަނީ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު ރައްޔިތު މީހާ ބާރުވެރިކުރުމަށް، ރައްޔިތު މީހާއަށް ފަސޭހަ
ހޯދައިދިނުމަށް، ލާބަ ހޯދައިދިނުމަށް އަޅުގަނޑުމެން މިތާ ތިބެގެން މި މަސައްކަތް ކުރަނީ. އަޅުގަނޑުމެން ނުނިދާ
ތިބެގެން ވެސް މި މަސައްކަތް ކުރާނަން. އަޅުގަނޑުމެން މިތަނަށް އައިސް މިތިބީ ރައްޔިތުންނަށްޓަކައި. ރައްޔިތުންނަށް
މަސައްކަތްކުރުމަށްޓަކައި. އެހެންވީމާ، މި އިޞްލާޙަށް އަޅުގަނޑު ހަމަ ތާއީދުކުރަން. އަދި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުން
110

ވެއްޖެ އްޔާ ހުރިހާ އަޅުގަނޑުމެންގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވެސް މި އިޞްލާޙަށް ތާއީދުކުރާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރަން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް
ޝަރީފަށް ފުރުޞަތުއަރުވަން
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރަ އީސް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނަށް އިޞްލާޙު ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން
ހުށަހެޅުއްވި މަޤްޞަދަކަށް ވަނީ މިހާރު އުވައިނުލެވި ، ފީ ނުދައްކާ ހުރި 7000 އަށްވުރެ ގިނަ ކުންފުނިން ފީ ނުދައްކާ
އޮތީމާ އުވައިނުލެވި ކުރިއަށްދާތީ އެ ކުންފުނިތައް އުވައިލުމަށްޓަކައި ކަމަށް ވާތީ، އެގޮތަށް އެކަން ގެންދިއުމަށް
އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުން ޏާ ބެހޭ ގާނޫނުގައި ވަރަށް
ބޮޑެތި އިޞްލާޙުތަކެއް ގެންނަން އެބަހުރި. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުންފުނިތަކާ ބެހޭ މުހިއްމު ގާނޫނުތައް ވެސް، އަދި މިއިން
ކުންފުންޏެއް އުވައިލާއިރުގައި ވެސް ބަލަންޖެހޭ މުހިއްމު ކަމެއް އެބައޮތް. ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީއަކީ ފަހަރެއްގައި ވެސް އެ
ކުންފުނީގެ ޑިރެކްޓަރުންގެ ބޯޑުން ވެސް އަދި ހިއްސާދާރުން ވެސް އެއްވެސް ކަހަލަ ޒިންމާއެއް އުފުލަންނުޖެހޭ ގޮތަކަށް
މުޅިން އޮންނައޮތުމެއް ނޫން. ވަކި ހާލަތްތަކުގައި ޒިންމާ އުފުލަންޖެހޭނެ. އެހެންނަމަވެސް، އާއްމު އުސޫލެއްގެ ގޮތުން
ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ ކުންފުންޏެއްގެ ހިއްސާދާރުން ޒިންމާވާންޖެހޭ މިންވަރަކީ، އެ ބޭފުޅުން ގަނެފައިވާ ހިއްސާގެ އަގު.
އެ މިންވަރަށް ނުވަތަ އިންވެސްޓުކޮށްފައިވާ އަދަދު. އެއަށްވުރެ ބޮޑު އެއްޗެއް ހިއްސާދާރުން ވެސް ނުވަތަ
ޑިރެކްޓަރުންގެ ބޯޑުގެ މެންބަރަކު ވެސް ޒިންމާވާންޖެހޭނީ ޖިނާޢީ ކުށެއް ކޮށްގެން ނޫނީ އޮޅުވައިލުމެއް ނުވަތަ މަކަރާއި
ހީލަތެއް ހަދައިގެން އެ ކުންފުނީގެ ވިޔަފާރީގެ މުޢާމަލާތްތައް ހިންގާފައިވާ ނަމަ. ހަމައެހެންމެ އެ ކުންފުނީގެ ފަންޑު
ނުވަތަ ފައިސާގެ ބޭނުން، ރައުސުލްމާލުގެ ބޭނުން ނަހަމަގޮތުގައި ކޮށްފައިވާ ނަމަ، އެ ކޮށްފައިވާ މިންވަރަށް ވެސް އެ
ބޭފުޅުން ޒިންމާވާންޖެހޭނެ. މި ގާނޫނު؛ ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ ކުންފުނީގެ ގާނޫނު އެކުލަވައިލުމުގައި މި ދެންނެވި މުހިއްމު
ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރެވިފައި އަދި ބޯޑުގެ ޑިރެކްޓަރުންނާ، އަދި ހިއްސާދާރުން ވެސް ޒިންމާވާންޖެހޭ
މިންވަރާއި، ޒިންމާވާންޖެހޭ ހާލަތްތަކާއި، ޒިންމާ ވާންޖެހޭ ގޮތާއި ، ކޮންކަހަލަ ކަންތައްތަކެއް ކުރީމަކަން ގާނޫނުގައި
ސާފުސީދާ އިބާރާތްތަކުން ބަޔާންކޮށްފައިނެތީމާ އެކިއެކި ކޯޓުތަކުން ޝަރީޢަތްކުރުމުގައި ވެސް މި ދިމާވާ ތަކުލީފުތަކާ
ދިމާވާން މި ޖެހެނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ތެދުފުޅެއް ، ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ ކުންފުންޏަކީ ، ޚާއްޞަކޮށް ހިއްސާ ވިއްކާ
ކުންފުންޏަކީ، ހިއްސާ ގަންނަ ފަރާތުން އެ ކުންފުނި ހިންގުމުގައި އެއްވެސް ވަރެއްގެ ދައުރެއް އޮންނަ ގޮތަކަށް
111

އިންތިޒާމުކުރެވިފައި އޮންނަ ކުންފުނިތަކެއް ނޫން. އެހެންކަމުން، ހިއްސާދާރަށް ހިއްސާ ގަނެފައި ނުވަތަ އެ ހިއްސާގައި
އިންވެސްޓު ކޮށްފައި އޮތް ކަމަށް ވިޔަސް ވެސް، އުސޫލެއްގެ ގޮތުން އެ މީހުންގެ ދައުރެއް ކުންފުނި ހިންގުމުގައި ނޯވޭ.
އެހެންވީމާ، ކަނޑައެޅިފައި މި އޮންނަނީ ޒިންމާވާންޖެހޭނީ ހަމައެކަނި އެ ހިއްސާގެ އަގަށް ވާ މިންވަރަށޭ. އޭގެ މާނަޔަކީ
ކުންފުނި ބަނގުރޫޓުވެއްޖެ ހާލަތެއްގައި ނުވަތަ ވައިންޑަޕްވެއްޖެ ހާލަތެއްގައި ހިއްސާދާރުންގެ އަތުން ގެއްލިގެންދާނީ އެ
މީހުން ހިއްސާގައި އިންވެސްޓްކުރި މިންވަރު. އެހެންނަމަވެސް، މިނޫން ހާލަތްތަކުގައި ވެސް އަދި ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ
ކުންފުންޏެކޭ ބުންޏެއް ކަމަކު މި ދެންނެވި ގޮތަށް ފަންޑު މިސްޔޫޒްކުރާ ނަމަ، ނަހަމަ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ނަމަ،
ފްރޯޑް ނުވަތަ މަކަރާއި ހީލަތުން ނާޖާއިޒު ފައިދާތައް ނަގާ ނަމަ، ނުވަތަ ޖިނާޢީ ކުށެއް ކޮށްގެން އެކި ކަހަލަ
ވިޔަފާރިތައް މި ދެންނެވި ގޮތަށް ހިންގާ ނަމަ ޑިރެކްޓަރުން ޒިންމާވާންޖެހޭ. އަދި ހިއްސާދާރުންގެ ދައުރަކީ ކޮބައިތޯ
ވެސް ގާނޫނުގައި ކަނޑައެޅި ބަޔާންކޮށް ޞަރީޙަ އިބާރާތުން ލިޔެވިފައި އޮންނަންވާނެ. އެހެންނޫނިއްޔާ ކުރިއަށް އޮތް
މުސްތަޤުބަލުގައި ބޮޑެތި ވިޔަފާރިތައް ކޮށް، ދަރަންޏަށް ނަގައި ، ކުންފުނި ވައިންޑަޕްކުރީމާ އެ ދަރަންޏަށް ފައިސާ
ދޫކުރި މީހުންގެ ފައިސާ މުޅިން ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެ. އެއީ އެތާނގައި ދަރަންޏަށް ދޫކުރާ ޚިދުމަތާއި ތަކެތި އެ
ކުންފުނިތަކަށް ވިއްކާ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެ މައްސަލައެއް. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ލިމިޓެޑް ލައިބިލިޓީ ކުންފުނި ހަދާއިރުގައި ވެސް މި ދެންނެވި ހާލަތްތަކުގައި ޑިރެކްޓަރުން ނުވަތަ
ކުންފުނި ހިންގަން ތިބޭ މީހުން ޒިންމާނުވާ ގޮތަކަށެއް ކަންކަމެއް ނުނިންމޭނެ. ގާނޫނުގައި ބަޔާނެއް ނުކުރެވޭނެ.
އެހެންވީމާ، މިހާރު މި އޮތް ގޮތަށް އަހަރީ ފީ ނުދައްކައިގެން ނޫނިއްޔާ އޮޑިޓް ރިޕޯޓް ހުށަނާޅާ އޮވެގެން އުވައިނުލެވި ،
ވިޔަފާރީގެ މުޢާމަލާތްތައް ނުހިންގާ ކުންފުނިތައް އުވައިލުމަށްޓަކައި މި ގާނޫނަށް ގެންނެވި އިޞްލާޙު ގެނައުމަށް
އަޅުގަނޑު ވަރަށް ތާއީދުކުރަން. އޭރުން މިހާރު މި ކުރިމަތިވެގެން މިއުޅޭ މައްސަލަތައް ޙައްލުވެގެންދާނެ. އެހެންވީމާ،
ޖޫރިމަނާއާއި ދައުލަތަށް ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާ އެއީ އަދި ވިޔަފާރީގެ މުޢާމަލާތް ނުހިންގާ ނުވަތަ ޑިރެކްޓަރުން
އަދާކުރަންޖެހޭ ޒިންމާ ނުއުފުލައިގެން ކުންފުނި އުވައިނުލެވި ހުރި ކުންފުނި އުވައިލުމަށްޓަކައި މި ގާނޫނަށް މި ގެނެވޭ
އިޞްލާޙަކީ އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރާ އިޞްލާޙެއް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވި ނުކުތާތަކަށް ފުޅާ
ދާއިރާއެއްގައި ވިސްނައި، ކުންފުނީގެ ގާނޫނަށް ގެންނަންޖެހޭ މުހިއްމު އިޞްލާޙުތައް ހުރިކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށް އެ
ވާހަކަ ވެސް ދަންނަވާލަން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެން ފުރުޞަތުއެރުވިފައިނުވާ ބޭފުޅަކު
މިހާރު ތަޅުމުގައި ވަޑައިގެން ނެތް. އެހެންކަމަށްވުމާ އެކީގައި ގަވާއިދުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުގެ މަތީން މި ބިލަށް
112

ފަހުބަސް ވިދާޅުވުމަށް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން މި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާއަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވަން.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން ވާހަކަދެއްކެވި ބޭފުޅުންގެ ވާހަކަތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރާއިރު، މި
ބިލަކީ ހަމަ ކޮންމެހެންވެސް މިހާރުން މިހާރަށް އަޅުގަނޑުމެން ފާސްކުރަންޖެހޭ ބިލެއްކަން އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ސާފުކޮށް
އެނގޭ. މި ބިލުގައި މިހިރީ ރައްޔިތުންގެ ކަންކަން ކުރުމަށްޓަކައި، ކޮންމެހެން މި ހިނދުން ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކަށް
ވާއިރު، ވީހާ އަވަހަކަށް މި މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުން މި ބިލު ފާސްވެގެންދިއުމަކީ މި ސަރުކާރުގެ އެދުމެއް ކަމަށް ވާތީ، ވީހާ
އަވަހަކަށް އެކަން ކުރެވޭނެ އިންތިޒާމު ހަމަޖެހިގެންދިއުމަކީ އަޅުގަނޑުގެ ވެސް އެދޭއެ ދުން ކަމުގައި ދަންނަވަން.
ޝުކުރިއްޔާ ދެއްވި ފުރުޞަތަށް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ ބަޙުސްގެ މަރުޙަލާ ނިމުނީ. މިއަދު މި އިބްތިދާޢީ ބަޙުސް
ނިމެމުންދާ ބިލުތަކަށް ވޯޓަށް އެހުން އޮންނާނީ ކޮންއިރަކުމާ ދޭތެރޭގައި މަޖިލީހުގެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް މިތާނގައި
އިންނަވައިގެން ވަނީ ތަޅުމަށް އެންގެވުމެއް އަންގަވާފަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މިވެނި ވަގުތަކުއޭ ވޯޓަށް އަހާނީ
ނުދަންނަވައި ކުރިއަށް މި ދަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މަޖިލީހުގެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގެ މަތީން މި
ބިލަށް، މި ނިމެމުންދާ އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ނިމެމުންދާ ބިލުތަކަށް ވޯޓަށް އެހުން މިއަދު އޮންނާނެ. ވޯޓަށް އެހުން
އޮންނާނެ ގަޑި ކުރިން އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ދަންނަވައި ލެވޭނެ. ޝުކުރިއްޔާ.
-{7.5} މިހާރު މި ކުރިއަށްދަނީ އެޖެންޑާގައި ދެން އޮތް އައިޓަމަށް. އެ އައިޓަމަކީ ވެސް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން
ހުށަހަޅުއްވާ ބިލެއް ހުށަހެޅުއްވުން. އެ ބިލަކީ ގާނޫނު ނަންބަރު 14/2013 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު)
އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، މި ބިލު މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވާފައި ވަނީ، ހެންވޭރު ދެކުނު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްކަރީމް. މި ބިލު މަޖިލީހަށް، މި ތަޅުމަށް، މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުއްވުމަށްޓަކައި
ހެންވޭރު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްކަރީމަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ހެންވޭރު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްކަރީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ގާނޫނު ނަންބަރު 14/2013 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު) އަށް
އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު. ބިލު ހުށަހަޅާ ސަބަބު؛ ސަރުކާރުން މި ބިލު ހުށަހެޅުމުގެ ބޭނުމަކީ، ގާނޫނު ނަންބަރު
113

14/2013 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު)ގައި ބަޔާންކުރާ މޯލްޑިވްސް ކަރެކްޝަނަލް ސަރވިސްގެ
ހިންގުން ހަރުދަނާކުރުމަށްޓަކައި ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނަށް ގެންނަންޖެހޭ އިޞްލާޙުތައް ގެނައުން. ގާނޫނު ނަންބަރު
14/2013 ()ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު) އަށް އަންނަނިވި އިޞްލާޙުތައް ގެނައުން. -1 ބުނެވިދިޔަ
ގާނޫނުގެ 7 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރު އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޞްލާޙުކުރުން. 7ގެ (ރ)ގެ -1 އާއްމު
ޖަލުތަކާއި ރިމާންޑް ޖަލުތައް، ޑައިރެކްޓަރ އޮފް ޕްރިޒަންސް ޢައްޔަންކުރާނީ މިނިސްޓަރުގެ ލަފަޔާއެކު ކޮމިޝަނަރ އޮފް
ޕްރިޒަންސްއެވެ. -2 ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޞް ލާޙުކުރުން. ކޮމިޝަނަރ އޮފް
ޕްރިޒަންސް؛ -18 މޯލްޑިވްސް ކަރެކްޝަނަލް ސަރވިސްގެ އެންމެ އިސް ވެރިޔާގެ ގޮތުން އެންމެހައި ކަންތައްތައް
އިންތިޒާމުކޮށް ދުވަހުން ދުވަހަށް ހިންގުމުގެ ޒިންމާ އަދާކުރުމަށްޓަކައި ކޮމިޝަނަރ އޮފް ޕްރިޒަންސްއާއި ޑެޕިއުޓީ
ކޮމިޝަނަރ އޮފް ޕްރިޒަންސެ އް ހުންނަންވާނެއެވެ. ކޮމިޝަނަރ އޮފް ޕްރިޒަންސަކާއި ޑެޕިއުޓީ ކޮމިޝަނަރ އޮފް
ޕްރިޒަންސް ޢައްޔަންކުރާނީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއެވެ. -3 ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 127 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގެ 7 ވަނަ
ނަންބަރު އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޞްލާޙުކުރުން. 127ގެ (ށ)ގެ -7 މޯލްޑިވްސް ކަރެކްޝަނަލް ސަރވިސްގެ އިސް
އޮފިސަރެއް. -4 މި ގާނޫނަށް ޢަމަލުކުރަން ފަށާނީ މި ގާނޫނު ފާސްވެ، ތަސްދީގު ކޮށް، ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓުގައި
ޝާއިޢުކުރާ ދުވަހުން ފެށިގެންނެވެ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ބަހުސްކުރެއްވުމަށް ވަގުތު ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް ދަންނަވައިލާނަން.
ޕީ.ޕީ.އެމަށް 1 ގަޑިއިރާއި 8 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޖުމްހޫރީ ޕާޓީއަށް 50 މިނެޓާއި 8 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.ޕީއަށް 43
މިނެޓާއި 17 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.އޭ އަށް 9 މިނެޓާއި 7 ސިކުންތު. އަދާލަތު ޕާޓީއަށް 3 މިނެޓު. ވަކި ޕާޓީއަކަށް
ނިސްބަތްވެވަޑައިނުގަންނަވާ ކޮންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް 3 މިނެޓު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުމަށް
އެދިވަޑައިގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފުރުޞަތަށް އެދިވަޑައިގަތުމަށް އަޅުގަނޑު ހުޅުވައިލާނަން.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އަޅުގަނޑު މި ބަލައިލަނީ އިއްޒަތްތެރި އެއްވެސް މެންބަރަކު މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން
ފުރުޞަތަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާތޯ. އެފަދަ އިޝާރާތެއް މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުން އަޅުގަނޑަކަށް ނުފެނޭ. އެހެންކަމަށްވުމާ
އެކީގައި ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ ބަހު ސްގެ މަރުޙަލާ ނިމުނީކަމުގައި ކަނޑައަޅަން. އާދެ! ކުޑަކު ޑަ ތަންފުކެއް އަތްދަށުން ދިޔައީ
އިނގޭތޯ. ދެންމެ ވާހަކަފުޅުދެއްކެވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކީ ބިލު ހުށަހެޅުއްވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ގަވާއިދުގައި ބުނާ
ގޮތުން އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތެއް އަރުވަން އެބަޖެހޭ، އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން އެއްޗެއް
ވިދާޅުވަން އޮތިއްޔާ ފަހުބަސް ވިދާޅުވުމަށް. އެހެންވީމާ، އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ އަރިހުން އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން،
114

އެފަދަ ފުރުޞަތަކަށް އެދިވަޑައިގަންނަވަންތޯ. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މައިކުގައި ވިދާޅުވެލައްވާ
އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތެއް.
ހެންވޭރު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްކަރީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. ގާނޫނު ނަންބަރު 14/2013 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު) އަށް ވަގުތީ ގޮތުން، މި
ވަގުތަށް އެންމެ މުހިއްމު އެއް ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރެވުނު ކަމެއް މި ހުށަހެޅީ. ނަމަވެސް މި ގާނޫނަށް އަދިވެސް
މީގެ ދަށުން ހެދިފައި ހުރި ގަވާއިދުތަކުގެ އިތުރުން، ކުލެމެންސީއާއި އަދި ހުރިހާ ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަށްފަހު އަދި
އިތުރު އިޞްލާޙުތަކެއް ވަރަށް އަވަހަށް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާނެކަމުގެ ޚަބަރު އޮތީ ލިބިފަ. އެހެންވީމާ، އިތުރު
ވާހަކައެއް ދެން ނެތް ފާހަގަކޮށްލާނެ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއް ކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑަށް އޭރު އެގޮތަށް އެކަން ގެންދެވުނީ ވެސް އާއްމު އުސޫލެއްގެ ގޮތުން މި އޮންނަނީ،
ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ ބަހުސްގައި އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު ބިލު ހުށަހެޅުއްވީމާ މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން ދައްކަވާ ވާހަކަފުޅު ތަކަށް ވެސް ރިޢާޔަތްކުރައްވާފައި އަދި އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ނިންމަވައިލެއްވުމުގެ ގޮތުން
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ވިދާޅުވާނެ ބަސްފުޅަކަށް ފުރުޞަތު ދޭން. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެރުވި ފުރުޞަތުގެ ބޭނުންފުޅު
ހިއްޕަވައި، މި ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން ދެން ކުރިއަށް ހުރި ކަންތައްތަކަށް ކޮންމެވެސް ވަރެއްގެ އިޝާރާތެއް ކޮށްލައް ވައިފި.
ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. ދެން އަޅުގަނޑު ކުރިންވެސް އިޢުލާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތީން މި ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ
ބަހުސްގެ މަރުޙަލާ މި ވަނީ ނިމިފަ. ދެން އަޅުގަނޑު ދެން ކުރިއަށް އޮތް، އެޖެންޑާގައި ކުރިއަށް އޮތް އައިޓަމަށް ދެވޭތޯ
މަސައްކަތްކުރާނަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ޖަލްސާގައި، މި މާލަމުގައި ތިއްބެވި އިއްޒަތްތެރި ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑު
ދަންނަވާލަން ބޭނުން. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ޖަލްސާ ފަށައިގެން ހުއްޓައިނުލާ ކުރިއަށްގެންދާތާ ވަގުތުތަކެއް ވަނީ ވެފަ.
އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން އެދިވަޑައިގަންނަވަމުތޯ މިހާރު ހުސްވަގުތުކޮޅެއް ނަންގަވަން. ނުވަތަ ދެން އޮތް
ބިލައިގެން ކުރިއަށްދިއުމަށް ތިޔަ ބޭފުޅުން އަޅުގަނޑު ޢިޒުނަދެއްވާނީތޯ؟ އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް
ތިޔަ ދެއްވާ އެއްބާރުލެއްވުމަށް.
-{7.6} އަޅުގަނޑު ދެން ހުށަހަޅަން އޮތް ބިލަކީ ވެސް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅުއްވާ ބިލެއް. މި ބިލު މަޖިލީހަށް
ފޮނުއްވާފައި ވަނީ، ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީ. މި ބިލަކީ ގާނޫނު ނަންބަރު
9/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު. ބިލު މަޖިލީހަށް
115

ހުށަހެޅުއްވުމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީއަށް
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! މި ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން، މި ބިލަށް ހުށަހެޅިފައި އޮތް އިޞްލާޙާ ބެހޭ
ގޮތުން މިހާހިސާބަށް ވެސް ވަރަށް ގިނަ ސު ވާލުތަކެއް އެބަ އާދޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަސްތުކުރަނީ ހުށަހެޅިފައިވާ
އިޞްލާޙާ ބެހޭ ގޮތުން ކުޑަކުޑަ ތަފްސީލެއް އަރުވަން. އެގޮތުން ދަންނަވާ ކަމަށް ވަންޏާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤަ އުމީ ބަހަށް
އިސްކަންދިނުމުގެ ގާނޫނަކީ، ދިވެހި ޤައުމިއްޔަތުގެ އެންމެ މުހިއްމު އެއް އަސާސްކަމުގައިވާ އަދި އެންމެ އަގުބޮޑު އެއް
ތަރިކަކަމުގައިވާ ދިވެހިބަސް ހީނަރުވިޔަނުދެއްވުމަށްޓަކައި ކުރީގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އަލްފާޟިލް މުޙައްމަދު ނަޝީދުގެ
ވެރިކަމުގައި އެ މަނިކުފާނުގެ އިސްނެންގެވުމަކަށް 2011 ވަނަ އަހަރު މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅި، މަޖިލީހުން
ފާސްކޮށްފައިވާ؛ އާދެ! 11 މެއި 2011ގައި ތަސްދީގު ކުރެވިފައިވާ ބިލެއް. އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. ޤާނޫނުއަސާސީން ވެސް
ވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަކީ ދިވެހިބަސް ކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވަވާފަ. އެ ގާނޫނު އަޅުގަނޑުމެން އޭރު މި މަޖިލީހުން
ފާސްކުރިއިރު، އެ ގާނޫނުގެ 7 ވަނަ މާއްދާއިން ދިވެހިބަހުގެ އެކަޑެމީއެއް އުފެއްދުމަށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ މައްޗަށް
ވަނީ ލާޒިމްކުރައްވާފަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަދި 11 ވަނަ މާއްދާގެ 5 ވަނަ ނަންބަރުގައި ވަޒީރަށް ޖަވާބުދާރީވުން،
ވަޒީރަށް ޖަވާބުދާރީވުން، އެ އިބާރާތް ވަނީ ހިމަނުއްވާފަ. އެހެން ލިޔެފައިވާ ހިނދު، އެ ގާނޫނުގެ 22 ވަނަ މާއްދާގެ
(ބ) ގައި ވަނީ، މިނިސްޓަރު ކަމަށް ބުނެފައި އެ ވަނީ ތަޢުލީމާ ބެހޭ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ހިންގުމުގެ
މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކޮށްފައިވާ ވުޒާރާގެ ވަޒީރަށޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންނަމަވެސް، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙްގެ ސަރުކާރުގެ އޮނިގަނޑަށް މި ގެންނެވި ބަދަލުތަކުގެ ތެރެއިން، އިސް ވެ އަޅުގަނޑު
މިދެންނެވި މަސްއޫލިއްޔަތު މިހާރު ހަވާލުކުރައްވާފައި ވަނީ މިނިސްޓަރ އޮފް އާޓްސް ކަލްޗަރ އެންޑް ހެރިޓޭޖާ ކަމަށް
ވާތީ މި ގާނޫނުގެ 22 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޞްލާޙުކުރުމަށް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން
މި ޖެހުނީ. އެ އިޞްލާޙު އޮންނަންޖެހޭ ގޮތަކީ، ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 22 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އަންނަނިވި ގޮތަށް
އިޞްލާޙުކުރުން. ވަޒީރު ކަމަށް ބުނެފައި އެ ވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހާއި، ތަރިކައާއި، ސަގާފަތާ ގުޅޭ
ސިޔާސަތުތައް ތަންފީޒުކުރުމުގެ ޒިންމާ އެއިރެއްގައި ހަވާލުކުރެވިފައިވާ ސަރުކާރުގެ ވުޒާރާގެ ވަޒީރަށޭ. ވަރަށް
ޓެކްނިކަލް ވާހަކަތަކެއް މި ދެކެވުނީ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު މި ހުށަހެޅި
ހުށަހެޅުން، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން އަޅުގަނޑު ހުށަހެޅިހުށަހެޅުން މި މަޖިލީހުން ދިރާސާކުރެއްވުމަށްފަހު، ސަރުކާރު
ހިންގެވުމަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވުމުގެ ގޮތުން މި އިޞްލާޙު މި ގާނޫނަށް ބަދަލުގެނެސްދެއްވާނެ ކަމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް
އުއްމީދުކުރަމުން، އަޅުގަނޑު މި އިޞްލާޙު ހުށަހަޅާލަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
116

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ބިލަށް ބަހުސްކުރެއްވުމަށް ވަގުތު ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް އަޅުގަނޑު
ދަންނަވައިލާނަން. ޕީ.ޕީ.އެމަށް 1 ގަޑިއިރާއި 8 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޖުމްހޫރީ ޕާޓީއަށް 50 މިނެޓާއި 5 ސިކުންތު.
އެމް.ޑީ.ޕީއަށް 43 މިނެޓާއި 17 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.އޭއަށް 9 މިނެޓާއި 7 ސިކުންތު. އަދާލަތު ޕާޓީއަށް 3 މިނެޓު. ވަކި
ޕާޓީއަކަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިނުގަންނަވާ ކޮންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް 3 މިނެޓު. މި ބިލަށް ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން
އެދިވަޑައިގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) މި ބިލަށް
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު ވާހަކަފުޅުދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެން އިޝާރާތެއް ކޮށްލައްވާފައެއް ނުވޭ. އެހެންކަމަށް ވުމާ އެކީގައި
ގަވާއިދުގައިވާ ގޮތުގެ މަތީން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތެއް އަރުވާނަން އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ބޭނުންފުޅު ކަމަށް ވަނީ
ވިއްޔާ، ދެންމެ ބިލު މަޖިލީ ހަށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވި ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް
މުޙައްމަދުދީދީ، މި ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން ފަހުބަސް ވިދާޅުވާން ލިބިވަޑައިގަންނަވާ ފުރުޞަތުގައި އެއްޗެ އް ވިދާޅުވާން
ބޭނުންފުޅު ނަމަ، އެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! އަޅުގަނޑު ފަހުބަހެއްގެ ގޮތުން ވެސް ދަންނަވަން އޮތީ، ސަރު ކާރު އަލަށް
ސަރުކާރާ ހަވާލުވެވަޑައިގެން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙް ގެންދަވަނީ ސަރުކާރަށް ތަފާތު
ބަދަލުތައް ގެންނަވަމުން. އެއީ އެ މަނިކުފާނުގެ ރިޔާސީ ވަޢުދުތަކުގެ ތެރެއިން ކުރައްވަމުންގެންދާ މަސައްކަތްޕުޅުތަކެއް.
އެ މަސައްކަތްޕުޅުތަކަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މި މަޖިލީހުން ފުރިހަމަ އެއްބާރުލުން ލިބިގެން އެބަދޭ.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ނިންމާލަމުން ވެސް ދަންނަވާނީ، މި ދެންނެވި ވަރަށް ޓެކްނިކަލް އިޞްލާޙެއް ނަމަވެސް، މާ
ބޮޑު ބަހުސެއް މިއަށް ނުކުރެއްވި ނަމަވެސް، ވީހާ އަވަހަކަށް ކޮމިޓީ މަރުޙަލާއިން މި އިޞްލާޙާ މެދު ގޮތެއް
ނިންމަވައި، އަނބުރާ މި ފްލޯއަށް ފޮނުއްވައި، މި ގާނޫނަށް މި އިޞްލާޙު ވީހާ އަވަހަކަށް ގެނެސްދެއް ވައި، ސަރުކާރުން
އެދިވަޑައިގެންނެވި ގޮތަށް މި އިޞްލާޙު ބަދަލުކޮށްދެއްވުމަށް. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ބިލަށް ފަހުބަސް ވިދާޅުވާން ލިބިވަޑައިގެން ފުރުޞަތުގައި ބިލު ހުށަހެޅުއްވި
މެންބަރު ވާހަކަފުޅުދައްކަވައި ނިމުމާ ގުޅިގެން މި ބިލުގެ އިބްތިދާޢީ ބަހުސްގެ މަރުޙަލާ ނިމުނީކަމުގައި ކަނޑައަޅަން.
އާދެ! ދެން އޮތީ ތިރީހަކަށް މިނެޓުގެ، ފަންސަވީހަކަށް މިނެޓުގެ ވަގުތުކޮޅަކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ޖަލްސާ މެދުކަނޑާލުން.
117

ޖަލްސާ ދެން ފަށާނީ 3:30 ގައި. أن شاهلا. ޖަލްސާ ފެށޭއިރު އޮންނާނީ މިއަދު މި އިބްތިދާޢީ ބަހުސް ނިންމެވި ހުރިހާ
ބިލުތަކަކަށް ވޯޓަށް އެހުން. ދުވަހުގެ އެޖެންޑާގައި އޮންނަނީ ދުވަހުގެ މަސައްކަތުގެ ތެރެއިން ވޯޓުން ނިންމާ ހިސާބަށް
ގޮސްފައިވާ ކަންކަމަށް ވޯޓަށް އެހުން. އެހެންވީމާ، އެޖެންޑާގެ އެ ނަންބަރުގެ ދަށުން ވޯޓަށް އެހުން 3:30ގައި
އޮންނާނެ. މިހާހިސާބުން ވަގުތީ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ޖަލްސާ މެދުކަނޑާލަން. ޝުކުރިއްޔާ.
[ހުސްވަގުތުކޮޅު 15:05 އިން 15:30 އަށް]
(ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ؛ މަޖިލީހުގެ ރައީސް ޤާސިމް އިބްރާހީމް)
8. ވޯޓަށް އެހުމަށް ހުރި ކަންކަމަށް ވޯޓަށް އެހުން
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` އާދެ! މިދަންފަޅީގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑު ފަށައިގަންނަނީ. އާދެ! އަމީންޢާއްމަށް ދަންނަވާލަން،
ވޯޓުރަނގަބީލު ޖައްސަވައިދެއްވުމަށް. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ކާޑުކޮޅުތައް ޗެ ކުކޮށްލަދެއްވުން
އެދެން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ ކާޑުކޮޅު ބިންދައިގެންދިޔަ ނަމަވެސް މަސައްކަތްކުރޭ ދެ އްތޯ.
އާދެ، މެންބަރުން ކާޑުކޮޅުތައް ޗެކުކޮށްލަދެއްވުމަށް ދަންނަވަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އެޖެންޑާ ނަންބަރު 8، ވޯޓަށް
އަހަން ހުރި ކަންކަމަށް ވޯޓަށް އެހުން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އޭގެ ދަށުން 8.1 ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ވިސުލްބްލޯކުރާ ފަރާތްތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބިލު މަޖިލީހުން ބަލައިގަތުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު: ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އީވާ ޢަބްދުاله
118

މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 45
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 42
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 42
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 22
ޖުމްލަ: 42
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެ ވި މެންބަރުންގެ
އަދަދު؛ 45. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 42. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި
ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 42.
ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 22. ޖުމުލަ؛ 42. އެހެންކަމުން، މި ބިލު ދިރާސާކުރެއްވުމަށް މިނިވަން
މުއައްސަސާތަކުގެ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވިއްޖެ ކަމުގައި ދަންނަވަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެޖެންޑާ އައިޓަމް ނަންބަރ 7.3، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 2/99 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓުއަރިޒަމާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު
ގެނައުމުގެ ބިލު މަޖިލީހުން ބަލައިގަތުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން
އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު: ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ނިޒާރު
119

މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 47
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 24
ޖުމްލަ: 46
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެ ވި މެންބަރުންގެ
އަދަދު؛ 47. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 46. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި
ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 46.
ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 24. ޖުމުލަ؛ 46. އެހެންކަމުން، މި ބިލު ދިރާސާކުރެއްވުމަށް އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީއަށް
ފޮނުވިއްޖެ ކަމުގައި ދަންނަވަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެޖެންޑާ އައިޓަމު 7.4. ސަރު ކާރުގެ ފަރާތުން، ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުންޏާ ބެހޭ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު
މަޖިލީހުން ބަލައިގަތުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު: ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ
120

މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 47
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 24
ޖުމްލަ: 46
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެ ވި މެންބަރުންގެ
އަދަދު؛ 47. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 46. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި
ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 46.
ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 24. ޖުމުލަ؛ 46. އެހެންކަމުން، މި ބިލު ދިރާސާކުރެއްވުމަށް އިޤްތިޞާދީ ކޮމީޓީއަށް
ފޮނުވިއްޖެ ކަމުގައި ދަންނަވަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެޖެންޑާ އައިޓަމު ނަންބަރު 7.5. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހެންވޭރު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު
ޢަބްދުލްކަރީމް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 14/2013 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖަލުތަކާއި ޕެރޯލްގެ ގާނޫނު) އަށް
އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު މަޖިލީހުން ބަލައިގަތުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް
ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
121

ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު: ހެންވޭރު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްކަރީމް
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 47
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 24
ޖުމްލަ: 46
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެ ވި މެންބަރުންގެ
އަދަދު؛ 47. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 46. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި
ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 46.
ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 24. ޖުމުލަ؛ 46. އެހެންކަމުން، މި ބިލު ދިރާސާކުރެއްވުމަށް ޤައުމީ ސަލާމަތުގެ
ކޮމީޓީއަށް ފޮނުވިއްޖެ ކަމުގައި ދަންނަވަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެޖެންޑާ އައިޓަމު ނަންބަރު 7.6. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް
މުޙައްމަދުދީދީ ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 9/2011 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤަ އުމީ ބަހަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ގާނޫނު)
އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު މަޖިލީހުން ބަލައިގަތުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް
ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
122

ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު: ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީ
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 47
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 46
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 24
ޖުމްލަ: 46
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި
މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 47. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 46. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު
ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛
46. ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 24. ޖުމުލަ؛ 46. އެހެންކަމުން، މި ބިލު ދިރާސާކުރެއްވުމަށް އިޖުތިމާޢީ
ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވިއްޖެ ކަމުގައި ދަންނަވަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެޖެންޑާ އައިޓަމް 7.2. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގާނޫނު ނަންބަރު 31/79 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެކްސްޕޯޓް އިމްޕޯޓްގެ ގާނޫނު) އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ
ބިލު މަޖިލީހުން ބަލައިގަތުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
123

ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު: މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 85
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 47
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 45
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 45
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 23
ޖުމްލަ: 45
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ދަންނަވާލަނީ ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 85. ހާޒިރުވެ ތިއްބެ ވި މެންބަރުންގެ
އަދަދު؛ 47. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 45. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި
ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 45.
ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 23. ޖުމުލަ؛ 45. އެހެންކަމުން، މި ބިލު ދިރާސާކުރެއްވުމަށް މުޅި މަޖިލީހުގެ
ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވިއްޖެ ކަމުގައި ދަންނަވަން.
(މުޅި މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީ ކުރިއަށްގެންދެވުން: 15:48 އިން 15:58 އަށް)
ނިންމުން
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، މިހާރު މަޖިލީހަށް ބަދަލުވެގެން މި ދިޔައީ. ދެން މި އޮތީ އަޅުގަނޑު ނިންމާލުން. ދެން މަޖިލީހުގެ ޖަލްސާއެއް
އޮންނާނީ 11 ޑިސެންބަރު 2018 ވާ އަންގާރަ ދުވަހު ހެނދުނު 9 ޖަހާއިރު.
والحمد هل ر ب العالمين. މަޖިލިސް ނިމުނީ.
____
124

`
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިދާރާ
މާލެ،
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީތަކަށް އައި ބަދަލު ތައް
ބަދަލު ކޮމިޓީ ޕާޓީ ބަދަލު ގެނައި ތާރީޚު
1. މާވަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު އަޒްހާން
ފަހުމީގެ ބަދަލުގައި އެ ކޮމިޓީއަށް މަތިވެރި ގަވާއިދު ކޮމިޓީ ޖޭ.ޕީ 2018-12-5
ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން މުޙައްމަދު
2. ކަނޑިތީމު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު
ޙުސައިންގެ ބަދަލުގައި އެ ކޮމިޓީއަށް މަތިވެރި އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީ ޖޭ.ޕީ 2018-12-5
ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން މުޙައްމަދު
3. ގުރައިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ރިޟާގެ
ބަދަލުގައި އެ ކޮމިޓީއަށް ގެމަނަފުށI ދާއިރާގެ ޤައުމީ ސަލާމަތުގެ ކޮމޓީ ޕީ.ޕީ.އެމް 2018-12-5
މެންބަރު ޖަމީލް ޢުޘްމާން
4. މަޑަވެލި ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޢާޒު މުޙައްމަދު
ރަޝީދުގެ ބަދަލުގައި އެ ކޮމިޓީއަށް ފޭދޫ އާންމު ކޮމިޓީ ޕީ.ޕީ.އެމް 2018-12-5
ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމްދީދީ
5. ހޮޅުދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ މުޙައްމަދު
އިޖްތިމާޢީ ކޮމިޓީ ޕީ.ޕީ.އެމް 2018-12.-5
ކޮމިޓީން ވަކިކޮށްދެއްވުން
6. ހުޅުހެންވޭރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މޫސާމަނިކުގެ
ބަދަލުގައި އެ ކޮމިޓީއަށް ކެލާ ދާއިރާގެ ޤައުމީ ސަލާމަތުގެ ކޮމިޓީ ޕީ.ޕީ.އެމް 2018-12-5
މެންބަރު ޢަލީ ޢާރިފް
7. ނައިފަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝިޔާމްގެ
މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ
ބަދަލުގައި އެ ކޮމިޓީއަށް ވެލިދޫ ދާއިރާގެ ޕީ.ޕީ.އެމް 2018-12-6
ކަންތައްތަކާ ބެ ހޭ ކޮމިޓީ
މެންބަރު ޢަބްދު اله ޔާމިން
****